

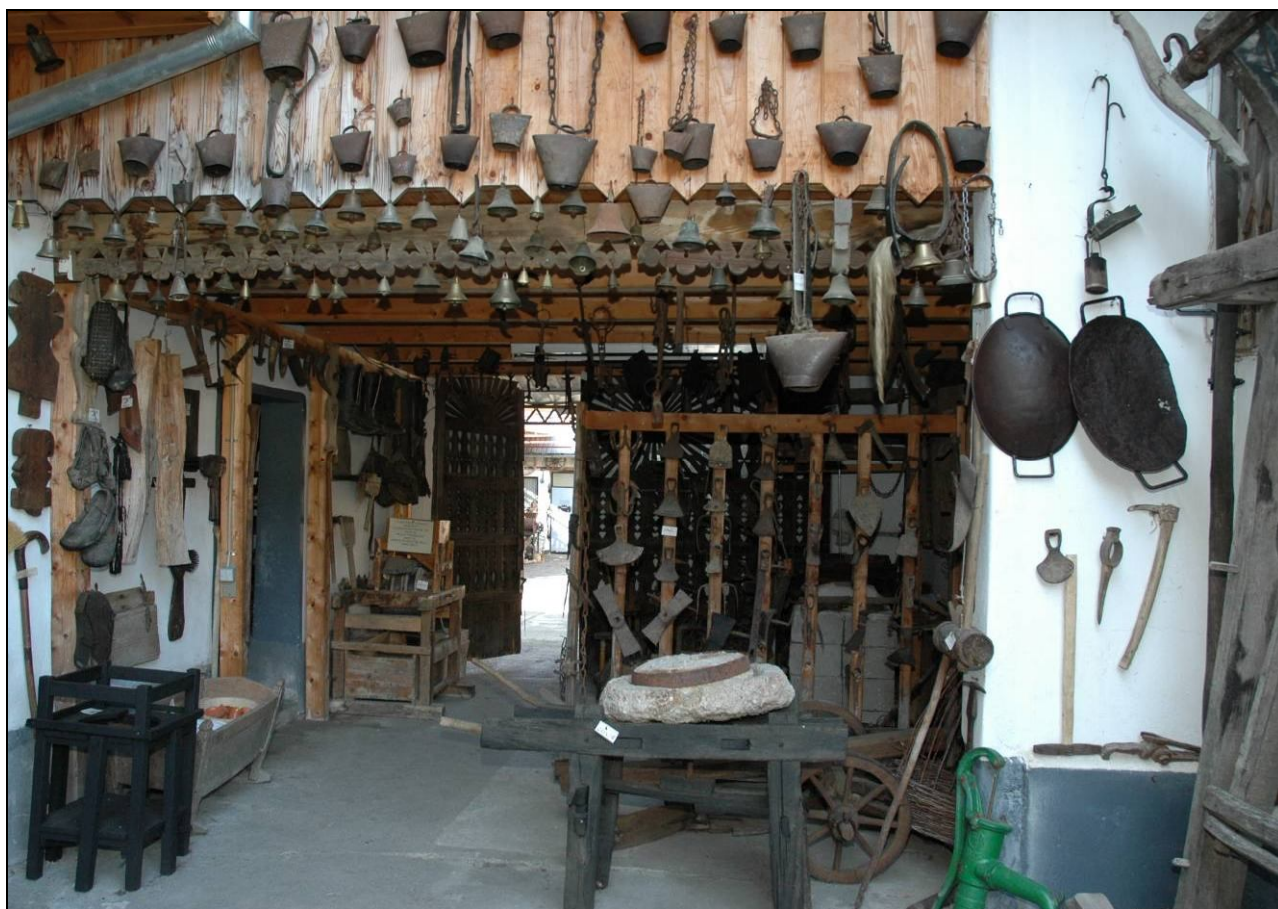
Vatra veche

1

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul X, nr. 1 (109) ianuarie 2018 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Muzeul Etnografic "La fluturi", Chișcău, județul Bihor

CASĂ ÎN CERURI

Mai lasă-mi, dacă pleci,
doar iarna
cu seve albe în priviri,
mai lasă-mi mie anotimpul
ce se retrage-ncet, în miri,

mai lasă-mi, dacă vrei
lucarna,
prin care încă mă respiri,
când se întorc zăpezile
cu larma
în care încă te mai miri;
mai lasă-mi, Doamne,
încă cer,

să pot privi până la Tine
și în botezul Tău de ploi,
norii să-mi fie doar retine.

Mai lasă-mă, cât poți, mă
lasă,
până îmi fac în ceruri casă.
NICOLAE BĂCIUȚ

Vatra veche dialog cu Ognean Stamboliev

SUMAR

Casă în ceruri, poem de Nicolae Băciut/1
 Mihai Eminescu în ebraică și idiș, de Lucian-Zeev Herscovici/3
 Vatra veche dialog cu Ognean Stamboliev, de Vladimir Mitev/6
 Vatra veche dialog cu Anca Sîrghie, de Maria Daniela Pănăzan/8
 Poezii de George Filip/9
 Vatra veche dialog cu Eugen Enea Caraghiaur, de Veronica Bălaj/10
 Poeme de Dumitru Ichim/12
 Emil Cioran și corespondența lui..., de Anca Sîrghie/13
 Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană (Ana Blandiana), de Georgiana Căliman/16
 Un poet tătar: Idris Isanin, de Güner Akmolla/17
 Brașoveanul Darie Magheru – scriitor național, de A.I. Brumaru/19
 Teofil Răchițeanu – 75, poeme/20
 Cronică literară. Sub un tavan de fulgere (Eugen Dorcescu), de Constantin Stancu/21
 Ignatie Grecu, un poet în universal lui, de Nicolae Dan Fruntelată/22
 Torna, torna (Răzvan Ducan), de Nicolae Suciu/23
 Povestea unei iubiri karmice (Lazăr Popescu), de Ion Hirghidus/26
 Îndrăznelile poeziei (Liliana Ghiță Boian), de Aureliu Goci/27
 Viața ca labirint (Teo Cabel), de Daniel Luca/28
 Prin lentila umbrei (Valeriu Marius Ciungan), de Mihaela Meravei/29
 Nordul nordului (Ion Toma Ionescu), de Daniel Luca/31
 Inițiere în secretele unei lumi... (Elena Bolănu), de Diana Dobrița Bălea/32
 Camelia Ardelean – Destine, de Maria Toma Damșa/33
 Cronică la "Cronica unei iluzii" (Carol Simon), de Gheorghe Cutieru/34
 Rendez-vous cu teatrul israelian (Magdalena Brătescu), de George Roca/35
 Scopul și mijloacele (Maria Daniela Pănăzan), de Dumitru Hurubă/36
 Literatură tradițională din nordul transilvan (Andrei Moldovan), de Mircea Daroși/36
 Scăldat în apa iertării (Gheorghe Șincan), de Cezarina Adamescu/37
 Respirația de infinit (Oana Pellea), de Lucian Mănăilescu/40
 Credința dintre a fi, a fi gândit și a fi rostit (A.I. Brumaru), de Gheorghe Cutieru/43
 Pânza de in, poeme de Dumitru Velea/44
 Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/45
 Romanul Marii Uniri (Mihail Diaconescu), de Livia Fumurescu/46
 Lirica de reîntregire a neamului, de Marin Iancu/49
 Dacă nu mai există soluții, poem de Emilia Amariei/50
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/51
 Amvon. File din Pateric, de pr.dr. Gheorghe Nicolae Șincan/52
 Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei, de Stelian Gomboș/53
 Dosar România 100. Nicolae Dabija, de Ilie Șandru/55
 Mihai Diaconescu, tendința actuală..., de R. Subțirelu/56
 Starea prozei. Fereastră spre lume, de Tania Nicolescu/57
 Marginalii. Anatomia unui fals (Hadassa Ben-Itto), de Eugen Mera/59
 Excelsior. Poeme de Alexandra Mihaela Petre/60
 Poeme de Diana Sava Dărănuță/60
 Întâlniri în spațiul virtual. Pușa Roth, de Veronica Pavel Lerner/61
 Poeme de Nicolae-Nicoară Horia/63
 Biblioteca Babel. Democrația americană, față în față cu scamatoriile politice, de Silvia Urdea/64
 Meridiane lirice. Anica Facina/66
 Poeme de Daniela Gifu/66
 Ancheta „Vatra veche”. Prima casă. Acasă, de A.I. Brumaru/67
 „Prima casă” și/sau „acasă”, de Răzvan Ducan/69
 Prima mea casă, de Yoneyama Hirofumi/71
 Poeme de Viorica Șutu/71
 Până nu se scurge nisipul din clepsidră, schiță de Nicolae Suciu/72
 Poeme de Valentina Becart/74
 Portret în mișcare. Geta, de A. I. Brumaru/75
 Sanctuarul singurătății, de Gheorghe Mizgan/76
 Excelsior. Poeme de Mara Dimofte/77
 In memoriam. Dumitru Covalciuc, de Rozalia Truță/78
 Curier. Messenger, de Cezar Straton/78
 Jurnal parizian. Iașul este astăzi în doliu, de Simina Moga Lazăr/79
 Colocviile revistei „Banchetul”, de Iulian Chivu/80
 Literatură și film. Să povestești unei pietre, de Alexandru Jurcan/82
 Festivalul Internațional „Ana Blandiana”82
 Concursul de Creație „Ion Creangă”/82
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/83
 De la un clasic citire. Valentin Bude/83
 Strigături și epigrame de Nicolae Măteș/84
 Un colț de Babilon, de Nicolae Băciut/84
 Curier/85

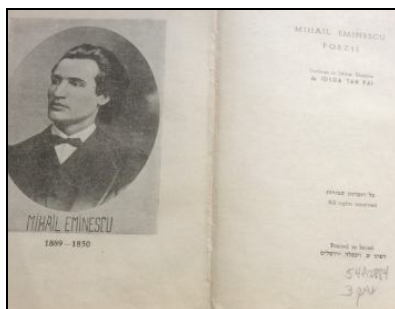
Număr ilustrat cu imagini din Muzeul Etnografic „La Fluturi”, Chișcău, județul Bihor

MIHAIL EMINESCU ÎN EBRAICĂ ȘI IDIȘ

Încep prezentarea cu o amintire. În urmă cu mulți ani am avut o conversație cu un prieten israelian, originar din Polonia, mult mai în vârstă decât subsemnatul, venit în Eretz-Israel de copil, în anii 30 ai secolului precedent. Numele lui era Iacov Lavy (Lodzowski); trebuie să adaug: fie-i amintirea binecuvântată, deoarece nu mai este printre noi. Intelctual de elită, conferențiar universitar de filosofie, om cu o cultură generală vastă, dar necunoscător al limbii române. Vorbeam despre literatura franceză și m-am referit și la literatura română. Reacția lui a fost: Eminescu. Intelctualul israelian cunoștea și iubea poezia lui Eminescu datorită traducerii ei în limba ebraică în care o citise.

Mihail Eminescu a beneficiat de traduceri numeroase, în circa 60 de limbi diferite. Printre care și în limbile ebraică și idiș. Traducătorii erau iubitori ai operei lui, care stăpâneau limba română, aveau cultură românească și cultură filosofică – și care stăpâneau limba ebraică și cunoșteau Biblia Ebraică și Talmudul sau limba idiș și gândirea evreiască est-europeană. Eminescu nu a fost primul poet român tradus în limba Bibliei și în limba vorbită de evreii așkenazi. El a fost precedat de Vasile Alecsandri, tradus sub formă de poezii izolate în *"Anuar pentru Israeliți"*. La început, Eminescu a fost tradus de asemenea sub formă de poezii izolate în periodice sau în volume generale de poezie românească tradusă. O asemenea traducere ebraică a apărut la Viena la sfârșitul secolului al 19-lea; deocamdată nu am putut-o identifica. Tot la Viena, a apărut o traducere în limba idiș a poetului botoșănean Solomon Segall, în antologia sa intitulată: *"Antologye Segal: rumeniședikhtung"*, în anul 1922. Alte câteva traduceri ebraice de poezii izolate au apărut în perioada interbelică; printre traducători se pare că s-au aflat poetul Eliahu Meitus și scriitorul Idov Cohen. După cel de al doilea război mondial, traduceri din poezia lui Mihail Eminescu au început să apară în Israel. Sub formă de traduceri de poezii izolate, am identificat pe cele făcute de poetul Ieruham Lurie, apărute în

Primele pagini din volumul de traduceri din Eminescu, de Yehoshua Tan-Pai

suplimentul literar al ziarului *"Yedioth Aharonoth"* în numărul din 15 noiembrie 1974. Este vorba de poeziile *"Și dacă..."* și *"La steaua..."*

Poezii de Eminescu au apărut în traducere ebraică și în volume speciale. Primul volum de poezii eminesciene în limba ebraică, intitulat *"Shiyriym"* (=Poezii) a apărut în anul 1954 la editura *"Achiasaf"* din Ierusalim, traducător fiind poetul Yehoshua (Iosua) Tan-Pai (1914-1988). Traducătorul, născut la Chișinău sub numele Șaie Budeștski, absolvent al gimnaziului ebraic *"Maghen David"* din orașul său natal, era bun cunosător atât al limbii române, cât și al limbii ebraice. În 1934, s-a stabilit în Palestina mandatară, alăturându-se kibutului Magdiel, aparținând organizației sioniste socialiste *"Hashomer-Hatzayir"*. Ulterior, a început să publice poezii în limba ebraică, iar în 1937 a devenit colaborator permanent al suplimentului literar al ziarului *"Davar"*. După studii la Paris (1937-1938), a revenit în Palestina mandatară și a funcționat ca redactor al ziarului *"Haaretz"* din Tel Aviv. Numele "Tan-Pai" e anagrama numelui schimbat în *"Paitan"*, respectiv cântăreț, poet. Este autor a 41 de volume, care includ poezii originale ebraice, cărți pentru copii, traduceri din limbile idiș, română, rusă, germană, engleză și franceză în ebraică, precum și al unui dicționar monumental francez-ebraic. Laureat al Premiului Bialik. Decedat la Tel Aviv, 1988. Volumul de poezii traduse de el din Eminescu include 18 poeme și poezii. Primul poem din volum este *"Luceafărul"*. Urmează cele cinci *"Scrisori"*, câteva poezii de dragoste și referitoare la natură, de influență populară: *"Făt Frumos din tei"*, *"Povestea teiului"*, *"Freamăt de de codru"*, *"Iubind în taină"*, *"Pe lângă plopul fără soț"*, *"Lasă-ți lumea ta*

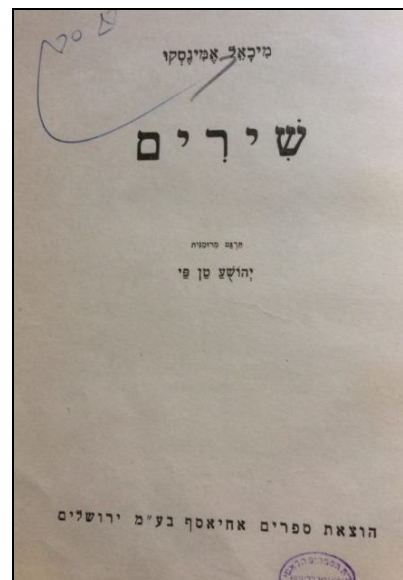
uitată", *"La mijloc de codru des"*, *"Între paseri"*. În continuare, apar poezii de critică socială: *"Ai noștri tineri"*, *"Viața"*, *"Împărat și proletar"*, *"Criticilor mei"*. Selecția făcută de Yehoshua Tan-Pai reflectă gândirea sa și predilecția pe care o avea. *"Luceafărul"*, poem care include elemente mistice creștine, dar și iudaice cabalistice și cosmogonice, este prezent în volumul tradus de Tan-Pai, ca și în alte traduceri, la care ne vom referi în continuare. Lucru valabil și în privința poeziilor de dragoste. Alegerea unor poezii în gen popular reflectă gândirea poetului kibutnic, revenit la viața rurală și la munca agricolă. Prezența poeziilor cu caracter social și revoluționar (deși conservator) indică gândirea socialistă a poetului traducător. În privința limbii ebraice folosită de el, aceasta este de coloratură biblică, o limbă clasică. Numele *"Făt Frumos"* este tradus cu expresia *"Ben Porath"*, folosită în cartea *Geneza* pentru caracterizarea lui Yosef. Cuvântul *"codru"* este echivalat cu termenul *"ya'ar"*, pădure. Arborele *"tei"* este tradus uneori cu termenul clasic *"thirzah"* și alteori cu termenul mai târziu *"tilyah"*. Luceafărul este numit *"Heylel ben-Shachar"* (nume prezent în cartea Isaia 14, 12), respectiv Steaua Aurora, acesta fiind și titlul traducerii poemului; în text e menționat și numele *Hyperion*. În privința termenilor mistico-cabalistici, poetul traducător se străduiește să-i folosească în forma existentă în iudaism, evitând uneori termenii creștini din Noul Testament. De exemplu, versul *"Cum e Fecioara între sfinți"* din poemul *"Luceafărul"* este tradus *"Kebath-malakh beinyomalakhiym"* (=Ca fiică de înger între îngeri). În *"Scrisoarea III"*, versul *"Că mulțămindui Cristos"* e tradus *"Wethodah-le'Elohiym"* (=Și mulțumesc lui Dumnezeu). Yehoshua Tan-Pai folosește și neologisme, cuvinte de origine străină, de exemplu cuvântul *"voievod"* în poemul *"Luceafărul"*, pe care îl explică în note, afirmând că înseamnă *"ben-melekh"*, fiu de rege. Alt caz este al cuvântului *"proletar"* în traducerea poeziei *"Qeiyasar uproletar"* (=Împărat și proletar). În privința poeziilor epice, Tan-Pai este un povestitor în versuri, ca și Eminescu. Pentru a explica lucrurile, el oferă un tablou istoric în note. În cazul poemului *"Scrisoarea III"*, →

LUCIAN-ZEEV HERSCOVICI

în afară de cadrul istoric, el introduce în note explicația evenimentelor și scurte biografii ale personajelor. În note, de asemenea sunt menționate datele și locul apariției inițiale a poeziilor traduse. Termenii latini prezenți în textul eminescian sunt și ei traduși și explicați în note. În privința poeziei *"Scrisoarea I"*, în care personajele sunt de origine biblică, iar Eminescu le menționează din traducerea românească a Bibliei, Tan-Pai le readuce la forma ebraică biblică: în loc de *Samson* și *Dalila* – *Shim-shon* și *Delilah*, iar fraza *"Biblia ne povestește de Samson"* e tradusă *"BeSefer HaSho-ftiymqar-'anu 'al Shimshon"* (=în Cartea Judecării am citit despre Samson). În privința versificației, Yehoshua Tan-Pai respectă cu strictețe metrica, ritmul și rima eminesciene, în măsura posibilului chiar și aliterația, ceea ce ne face să simțim un Eminescu original, care parcă vorbește în limba ebraică biblică, prin citate biblice readuse în limba literară în curs de modernizare și stabilizare. Prin folosirea specială a diferitelor cuvinte ebraice în formă literară, chiar și prin formarea unora din rădăcinile ebraice, putem spune că Yehoshua Tan-Pai nu numai că a tradus poezii de Mihail Eminescu din limba română în limba ebraică, dar a și contribuit la dezvoltarea și îmbogățirea limbii ebraice literare. Volumul este prefăcut de un articol biografic și literar-analitic de Mihail Sadoveanu, tradus în ebraică de Yehoshua Tan-Pai.

Cea de a doua culegere de poezii de Mihail Eminescu traduse în limba ebraică aparține poetei Ahuvah Bat-Hanah (=Ahuvah Rudnick), născută în România în anul 1919, sub numele Ahuvah Lipkifker. Poeta a emigrat în Israel în anul 1958 și a încetat din viață în anul 1996. Ea a publicat în limba ebraică 13 volume de poezii originale și poezii pentru copii, traduceri din limba franceză (printre care poezii de Stéphane Mallarmé și proză de Guy de Maupassant) și din limba română. Poeta era bună cunoscătoare a limbilor română, ebraică și franceză. Primul ei volum de poezii în limba ebraică apărut în Israel este din anul 1959. Volumul de poezii de Mihail Eminescu tradus de ea în limba ebraică a apărut în editura *"Machbaroth LeSifruth"* din Tel Aviv în anul 1990. Volumul, intitulat *"Mivchar shiyriym"*, cuprinde 15

poeme și poezii în originalul românesc însoțite de traduceri în limba ebraică. Textele originale și traduceri ebraice apar pe două coloane, o pagină vizavi de alta. Traducătoarea a adăugat un studiu introductiv asupra vieții și operei lui Mihail Eminescu. Referitor la poezia eminesciană, Ahuvah Bat-Hanah subliniază influența folclorului românesc asupra autorului ei. Poeziile selectate de Ahuvah Bat-Hanah sunt în special lirice și de influență folclorică și mistică, precum și de dragoste: *"Ce te legeni, Codrule!"*; *"Coborârea apelor"*; *"Luceafărul"*; *"Din noaptea..."*; *"Despărțire"*; *"Melancolie"*; *"Și dacă ramuri"*; *"Cu penetul ca sideful"*; *"Scrisoarea I"*; *"La fereastra despre mare"*; *"Revedere"*; *"Sonet (Trecut-au anii)"*; *"Ce suflet trist"*; *"Cărțile"*; *"Criticilor mei"*. Autoarea studiului introductiv afirmă că "Mihail Eminescu a înălțat geniul românesc pe o culme nouă... Eminescu a deschis orizonturi noi (literaturii române), a introdus în ea secretul poeziei și filosofiei germane și i-a deschis o poartă spre izvoarele culturii antice. Și, cel mai important: el a introdus sânge proaspăt limbii palide, retorice și abstracte a poeziei și a înzestrat-o cu instrumente noi. Literatura română modernă începe cu el". Ahuvah Bat-Hanah se referă la muzicalitatea poeziei lui Eminescu, ca și la influența actului Creației lumii asupra gândirii lui filosofice și poeziei lui mistico-filosofice: în acest sens, ea se referă la poemele *"Scrisoarea I"* și *"Luceafărul"*. Referindu-se la *"Luceafărul"*, ea subliniază că acest poem este "podoaba creației lui Eminescu" și menționează influența folclorului asupra lui. Autoarea studiului introductiv traduce poemul sub titlul *"Lucifer"*: ea subliniază că este poemul dragostei imposibile între o pământeană și un nemuritor, care trezește teamă pământenei. Din cauza aceasta, traducătoarea alege numele Lucifer în locul Luceafărului. De fapt, Lucifer reprezintă un demon și spaima. În privința numelui, ea introduce totuși și denumirea *"kochav rakh-'or"* pentru *"lucifer blând"*. Atunci când Hyperion (numele este păstrat) se adresează lui Dumnezeu, el i se adresează cu formula *"Aviy"* (=Părinte), ca și în original. Expresia cosmogonică biblică *"thou"* (Geneza 1, 2) apare în traducere pentru a denumi haosul din care s-a născut

Pagina de titlu a volumului de traduceri din Eminescu, de Yehoshua Tan-Pai

Luceafărul, recte – în acest caz – Hyperion. Observăm muzicalitatea versurilor, ritmul, rima și aliterația în traducerea poetei Ahuvah Bat-Hanah. Aceste elemente poetice sunt respectate de ea cu strictețe. Limbajul ei este ceva mai modern decât cel al lui Yehoshua Tan-Pai, însă ambele traduceri, comparate una cu cealaltă, sunt reușite, plăcute. Ambii traducători se străduiesc și reușesc să redea gândirea și lirica eminesciană și termenii Bibliei Ebraice. Ahuva Bat-Hanah reușește totuși să traducă într-un limbaj mai evoluat, introducând și elemente de limbă ebraică literară modernă israeliană vorbită.

Interesant este faptul că ea nu evită să folosească termeni din *Noul Testament*: mistică este același element în toate culturile, iar preschimbară ei, evitarea unor termeni, poate denatura puțin modul de gândire al poetului filosof. Astfel, ea traduce versul *"Cum e Fecioara între sfinți"* în mod literal, sub forma *"KaBethulah beyn HaQedoshiym"*.

Traducătoarea poetă este impresionată și de relația lui Eminescu față de codru, în poezia *"Ce te legeni, Codrule!"*, tradusă de ea sub titlul *"Mah thanud koh ya 'ariy"*, subliniind genul popular al acesteia.

Cel de al treilea volum de traduceri din poezia eminesciană include numai poemul *"Luceafărul"*. Volumul este intitulat *"Kochav ha'erev"* și include traducerea acestui poem, făcută de Tomy Sigler, cu o prefăță ebraică explicativă de Andrei Fischof. →

Volumul, de fapt o broșură nepaginată, editată de publicista Denise Idel și apărută la editura "Onyx" din Haifa, în anul 2008, folosește aceeași metodă de punere pe două coloane: o pagină textul original românesc, altă pagină traducerea ebraică, strofele corespunzând.

Traducătorul, poetul Tomy Sigler, a publicat puțin.

Născut în România în 1948, imigrat în Israel în vârstă de 16 ani, a urmat studii de inginerie genetică agricolă și a lucrat în acest domeniu.

El a tradus poemul "Luceafărul" din dragoste pentru acest poem. Tomy Sigler a încetat din viață relativ tânăr, în anul 2009. Pe piatra lui funerară au fost scrise, în limba română, două versuri din acest poem: "Cobori în jos luceafăr blând, / Alunecând pe-o rază".

Tomy Sigler reușește de asemenea să păstreze metrica, ritmul, rima și aliterarea eminesciană. Ceea ce este special în traducerea lui este folosirea mai ales a limbii ebraice israeliene contemporane. Se observă și fidelitatea traducătorului față de text. Limbajul lui este bogat. Deși folosește și expresii biblice, baza cuvintelor și a formelor gramaticale ale lui Tomy Sigler sunt din limba vorbită. Luceafărul este numit cu traducerea "Kokhav ha'erev". Totuși, este păstrat și numele Hyperion. În privința expresiilor relative la aspecte din mistica creștină, traducătorul nu urmărește să le transforme în expresii mistice iudaice. Mai mult, uneori le explică prin traducerea însăși, adăugând un cuvânt explicativ pe care reușește să-l integreze în text, făcând o mică operație modificativă. Un exemplu sunt versurile "Cum e Fecioara între sfinți / Și luna între stele", traduse sub forma: "KemoMariyah HaBethulah / Beqere v qedoshiym" (=Cum e Fecioara Maria / Printre sfinți): observăm că traducătorul renunță la ultimul vers pentru a-l explica pe penultimul și a păstra metrica poetică eminesciană, deși este silit să piardă una din comparațiile poetului. Tocmai folosirea expresiilor limbii vorbite oprește uneori redarea unor termeni din româna literară bazată pe mistica Bibliei Ebraice, a Noului Testament, a Cabalei, a gândirii indiene și a folclorului românesc, asemenea termeni fiind puțin utilizați în limba vorbită contemporană. Dar meritul

traducătorului este că pe această cale face poemul inteligibil cititorului israelian iubitor de poezie, dar insuficient cunoscător al limbajului arhaic, biblic, talmudic și superliterar.

În privința traducerilor în limba idiş, am decis să mă refer la una relativ recentă, a poetului Meir Charatz. Născut în Basarabia în 1912, a stăpânit perfect limbile idiş, română și rusă. Stabilizat la Cernăuți, a avut de suferit persecuțiile perioadei staliniste. În anii 60 ai secolului trecut, a colaborat cu poezii idiş la "Revista Cultului Mozaic" din București. A colaborat și la publicații idiş din fosta Uniune Sovietică, printre care "Sovietish Heimland". În anul 1972, a emigrat în Israel, stabilindu-se la Ierusalim, unde a editat un almanah literar împreună cu scriitorul Iosef Kerler. Meir Charatz a încetat din viață în anul 1993, la Ierusalim. În Israel a publicat 14 volume de poezii și proză idiş. Volumele sale includ în special poezii și poeme originale. Totuși, în unele dintre ele autorul introduce și traduceri de poezii și poeme în limba idiş din limbile română, ucraineană, rusă, germană.

Printre poeziile din care a tradus în idiş este și Mihail Eminescu. Unele traduceri făcute de Meir Charatz apar în diferite periodice. În volumul "Nochn sach-hakl - eins" (= După totul - unul), apărut la Ierusalim la editura "Eighens" în 1987 apar și câteva traduceri.

Dintre poeziile și poemele lui Mihail Eminescu (pe care traducătorul îl numește "poetul național român"), sunt incluse în volum: "Luceafărul" ("Der Luceafer");

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

"Somnoroase păsărele" (= "Şleferike feigl"), "La steaua" (= "Tum ştern"), "De ce nu-mi vii" (= "Wos komstu nit").

În privința poemului "Luceafărul", traducătorul poet menționează traducerea titlului într-o notă: "Morgnştern" (=Steaua dimineții). Traducerea acestui poem apare și în anuarul "Bukarester Şrifn" din București, anul 10 (1988), cu titlul "Der Morgnştern".

Observăm preferința lui Meir Charatz spre poezia mistică, filosofică, de inspirație folclorică și de dragoste, atât pentru adulți, cât și pentru copii.

Traducătorul poet era el însuși un iubitor al poeziei eminesciene. Pe lângă aceasta, stilul său este al scriitorului evreu est-european, în care modernismul se reunește cu tradiționalismul renumitului ştetl, în care relațiile de familie capătă o formă deosebită. Idişul lui Meir Charatz este proaspăt, conform expresiei "ca la mama acasă", o "mamelușn" care include totuși și expresii moderne, precum și neologisme.

Poemul "Luceafărul" începe, ca și în limba română, cu "A fost odată" ("gyewen a mol"). Pentru a evita termenul creștin din versul "Cum e Fecioara între sfinți", Meir Charatz traduce: "Fun keyser- yhās, onghezen" (=De blazon împărătesc, se știe).

În strofa precedentă, el traduce versul "Din rude mari împărătești" sub forma „Fun oysderweylte oysderweylt”, pentru a evita repetiția.

Meir Charatz nu folosește numele Hyperion: în locul lui apare numele "Luceafer". Dumnezeu, în loc de "Părinte", este numit "Mayn Gor", în expresia idiş germanizată: traducătorul evită expresia de origine ebraică, pe care unii cititori ar fi putut-o considera ca profanatoare a Numelui Sfânt.

Expresia biblică "thou" nu este folosită, fiind utilizat termenul de origine germană "khaos", potrivit termenului românesc "haos".

Dumnezeu i se adresează Luceafărului cu formula "mayn kind" (=copilul meu).

Reunirea cuvintelor de origine ebraică biblică și arameică, precum și cele de origine germană și de alte origini oferă însă muzicalitatea versurilor, apropierea atât de limba română cât și de limba biblică.

Un dialog eminescian postum.

Ognean Stamboliev este critic, traducator și ziarist bulgar, a cărui activitate se constituie într-o veritabilă punte între români și bulgari. Convingerea lui e că literatura română e la un nivel mondial.

Este autorul cărților: Carte nouă despre operă, în 2 vol., Carte despre opereta și teatrul de revistă, sau de la Offenbach la Webber, Incomparabilul bariton Kiril Krâstev, Tenorul însoțit Nikolai Zdravkov.

A editat o serie de 30 cărți cu traduceri de poezie, proză și dramaturgie de: Mihai Eminescu, Duiliu Zamfirescu, Ioan Slavici, Ionel Teodoreanu, Panait Istrati, Lucian Blaga, Ion Luca Caragiale, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Grigore Vieru, Zaharia Stancu, Mircea Dinescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Matei Vișniec, Leo Butnaru, Jean Paul Sartre, Claudio Magris, Luigi Pirandello și alții. Traducător și autor de librete de operă, studii critice, recenzii, opinii și articole tematice din presa periodică.

Este deținătorul multor premii naționale și internaționale, între care și cel al Academiei Române (1997 și 2014). Membru – PEN – Bulgaria.

-Domnule Stamboliev, sunteți un recunoscut traducător de literatură română. Cum ați descoperit literatura română și ce vă face să continuați să traduceți autori români din perioada interbelică, cea de după Al Doilea Război Mondial, precum și scriitori, poeți și dramaturgi contemporani?

-Da, acesta a fost un moment de cotitură în viața mea. Până atunci, mă ocupam în principiu cu jurnalism și critică literară. Lucram la Opera din Ruse, ca dramaturg. Mă cufundasem în lumea acestei arte minunate. Însă, într-o bună zi, am descoperit poemele lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ana Blandiana, în traducere rusă. Înainte de asta, studiasem cursul de limba și literatura română la Universitatea din Sofia și timp de câțiva ani am participat la cursurile de vară de limba română ale Universității din București. Practic, am învățat limba singur, studiind înainte de asta la universitate limba italiană. Radio București – Programul doi, acum Radio România Cultural, m-a ajutat mult. Acestui program de radio îi datorez enorm de mult. Aceasta a fost intrarea mea în cultura română...

Vatra veche dialog

Ognean Stamboliev

„Întâlnirile cele mai fericite din viața mea au fost cu autorii români pe care i-am tradus”

Am început să citesc mult. Însă citeam cu predilecție autorii clasici și în special dramaturgii. Cei trei poeți, Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ana Blandiana, împreună cu Blaga și Dinescu, au fost o adevărată revelație pentru mine. Am citit multe din operele lor în limba română și am făcut primele traduceri pentru pagina literară a ziarului din orașul Ruse. Așa am început.

Prima mea carte a fost o culegere de poezii de genialul Nichita Stănescu (dacă ar fi scris în una dintre limbile de mare circulație, ar fi primit Premiul Nobel pentru Literatură) sub titlul *Basorelief cu îndrăgostiți*, care a fost premiată ca debut de succes de Uniunea Traducătorilor din Bulgaria. Așa am fost acceptat în această organizație creativă de prestigiu.

În 1987, am pregătit pentru tipar, la Editura Tineretului din Sofia, o antologie poetică, în care am inclus autori interziși și disidenți ca Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Ana Blandiana ș.a. Un traducător și cunoscut securist român – Valentin Deșliu, „a raportat” despre această „culegere necorectă” și cartea n-a văzut lumina tiparului, deși a fost complet pregătită pentru tipărit...

Am început să traduc regulat pentru presa literară și, de asemenea, și piese pentru teatre. Am tradus peste 70 de piese până acum, începând cu *Năpasta* marelui Caragiale, trecând prin Mihail Sebastian, Tudor Popescu, Aurel Baranga, Paul Everac, D.R. Popescu, Dumitru Solomon, Ion Baieșu, Teodor Mazilu și ajungând la incredibilul Matei Vișniec – autorul meu preferat. Am publicat 7 cărți cu proză, poezie și teatru de Matei

Vișniec. Totodată, am tipărit un mare volum cu piesele lui Ionescu. Am tradus multe texte pentru teatrele din Sofia, Plevna, Smolean, Silistra, Ruse, Veliko Tărnovo, pentru Teatrul Radiofonic și Teatrul TV. Am editat până în prezent 40 de cărți, iar în cinci prestigioase antologii de poezie mondială editate la noi, am prezentat poeți români. Am publicat și în antologia poetică balcanică „Hemus”, editată la Atena după un proiect UE.

Am tradus o mare parte din proza fantastică a lui Mircea Eliade, precum și deosebitele lui *Memorii*. Am tradus clasici ca Ioan Slavici, Lucian Blaga, Ionel Teodoreanu, Duiliu Zamfirescu, Zaharia Stancu, Panait Istrati, Ion Dezideriu Sârbu... Lucrez mult pentru presa tipărită, popularizând continuu literatura, muzica și teatrul românesc. Nu există publicație culturală sau literară din Bulgaria, în care să nu fi prezentat, și asta nu o dată, pe poeții, scriitorii și dramaturgii români.

Sunt bucuros că am tradus un mare volum cu proza marelui Hiperion / Luceafărul literaturii române, și că acest volum a fost premiat la festivalurile din Chișinău, Turnu Severin și la Al Șaselea Congres Internațional al Eminescologilor. Aceasta a fost o mare bucurie pentru mine în 2017.

Da, se poate spune că literatura română este baza vieții mele, și că toate celelalte rămân pe planul doi...

-Literatura română foarte des se ocupă cu realitățile satului și ale vieții țaranului. În București, există un Muzeu al Satului și un Muzeu al Țăranului Român, iar în Giurgiu și în alte locuri oamenii își fac în casele lor muzee improvizate ale vieții țărănești.

Cum vă explicați legătura puternică a românilor cu tradițiile lor și rolul rusticului în viața lor?

-Bulgaria și România sunt în general țări rurale cu tradiții puternice, indiferent că în ultima perioadă se urbanizează și se schimbă, poate nu întotdeauna spre bine. Tema țărănească este o temă de bază și în literatură și arta română și în cea bulgară. Ceea ce spuneți despre păstrarea tradițiilor și obiceiurilor se face și în Bulgaria. Nu avem un atât de mare muzeu al satului ca cel din București (e într-adevăr impresionant), însă avem multe muzee etnografice mai mici și colecții →

VLADIMIR MITEV

etnografice în fiecare oraș și aproape în fiecare sat. Originea noastră cu românii este apropiată – tracică. Noi suntem traci slavizați, iar români – traci latinizați. Nu ne desparte decât Dunărea și limba.

-Fiindcă sunteți ca un pod între cultura română și cea bulgară, probabil faceți unele comparații și concluzii despre fiecare dintre ele. Ce e asemănător și care sunt diferențele cele mai mari între ambele culturi? În ce măsură ambele culturi comunică în deplină măsură?

-Deși suntem apropiați și vecini, cu rădăcini și origini comune, deși o mare parte din pământul românesc înainte de cucerirea Bulgariei de turcii barbari făcea parte din statul bulgăresc, pe vremea aceea mai dezvoltat și mai puternic (am dat României scrisul și cultura), noi încă nu ne cunoaștem suficient de bine. În special pe plan cultural. Cultura românească din secolele XVIII și XIX s-a dezvoltat mai liber, pentru că Principatele Române au fost doar vasale, nu subjugate. Influența Europei culturale a fost mai puternică acolo, în timp ce noi am fost ca într-o închisoare, supt unui genocid. Timp de cinci secole!

Istoria legăturilor culturale româno-bulgare este bine cunoscută și bine cercetată. Este foarte interesantă și bogată. Există multe urme bulgărești în România. Am comunicat în mare măsură în funcție de conjunctura politică. În anii 40 ai secolului XX, am comunicat bine, apoi după război, de asemenea, ca "democrații populare", în Epoca de Aur a lui Ceaușescu România a fost relativ închisă și izolată de țările din Blocul de Est. Acum suntem mai liberi, dar ne uităm mai mult spre Occident și spre America, ale căror rude sarace suntem. Trebuie să comunicăm și mai strâns și mai deplin. De ce să nu facem și noi o uniune – România, Bulgaria și Serbia – un fel de Treimea din Vișegrad? Ne leagă istoria, destinul și geografia..

-Dvs. nu doar cunoașteți excelent literatura română, dar sunteți legat de mulți ani și cu opera, inclusiv prin soția dvs., Violeta Șahanova, care s-a specializat la prof. Octav Enigărescu. Ce impresii aveți despre scena de operă și muzica simfonică din România? Ce nu știm despre arta muzicală înaltă a României?

Cultura muzicală românească, care e în general cunoscută și foarte respectată în Bulgaria, este între cele mai dezvoltate în Europa în toate privințele, și ca artă de creație și ca artă de interpretare. Festivalul „Enescu”, după calitățile și amploarea sa, este pe locul întâi în Europa, și între cele marile forumuri muzicale din Vest.

În 1984, am scris un libretto pentru operă după textul faimoasei comedii lirice a lui Sebastian, *Steaua fără nume*. Compozitorul nostru cel mai mare de operă, Parașchev Hagiev (cunoscut în România) l-a plăcut și a creat opera sa cu aceeași nume, prezentată cu mare succes în noiembrie 1985 la Opera Națională din Sofia.

Eu personal am organizat concerte de cameră cu muzica lui Enescu, Pascal Bentoiu, Anatol Vieru în Sofia și în Ruse, la care a participat și soția mea, prim-solistă a operei din Ruse, Violeta Șahanova. Ea a prezentat un recital cu muzica românească la Muzeul „Enescu” din București. Totodată am tradus și libretto-ul frumoasei opere pentru copii *Motanul Încălțat*, de Cornel Trăilescu, pentru Opera din Ruse. Ea a fost prezentată cu mare succes în 1977.

-În momentul de față, lucrați asupra traducerii unor piese de dramaturgie Matei Vișniec, care în anii 80 a plecat din România și s-a stabilit în Franța, iar astăzi este unul dintre numele cele mai mari ale dramaturgiei române. Vișniec este de obicei legat de teatrul absurdului și este descris ca un moștenitor demn al generației trecute a emigranților români, ca Emil Cioran, Mircea Eliade și Eugen Ionescu. Ce descoperiți în piesele lui Vișniec?

-„Lumea întreagă este o scenă” nu doar pentru Shakespeare, ci și pentru Matei Vișniec (născut în 1956). Sau mai corect spus – „este un circ”. Tema aceasta trece prin unele dintre textele cele mai recunoscute și jucate în lume: *Clovnii (Angajare de clown)*, *Trei nopți cu Madox*, *Ce să facem cu violoncelul?*, *Dar, mamă, aceștia povestesc în actul doi ce s-a întâmplat în actul unu*. Ne întâlnim cu abordările de circ, de mascaradă, de carnaval în multe dintre aceste piese, care sunt inspirate de commedia del' arte, de dramaturgia lui Caragiale, Ionescu, Alfred Jarry.

Piese de Vișniec se înrudesesc cu proza suprarealistă a avangardistului

român Urmuz, care nu este cunoscut în Bulgaria, și care de fapt este premergătorul lui Ionescu și Bechet. În ele se împletesc într-un fel surprinzător de armonios ironia, și satira, bufonada și grotescul. Însă, în unele momente, baza poetică este pe primul plan. Unii critici definesc teatrul lui ca "fragmentar", alții ca "poetic" și "suprasenzitiv", sunt unii care îl definesc ca "postpsihologic". Toate acestea sunt adevărate, dar cel mai corect ar fi să se spună că este profund legat de șocurile și ororile existenței, și indiferent de influențe (Kafka, Sartre, Buzzati, Ionescu, Jarry, Bechet, Pinter, Arrabal, Mrozek) în mod cert este novatoriu, original...

-Probabil pentru un traducător este un moment foarte emoționant atunci când se întâlnește personal cu autorii pe care i-a tradus. În afară de Vișniec, ați comunicat și cu alți autori contemporani din România și Republica Moldova, precum Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Leo Butnaru și alții. Cum decurge și ce vă dă contactul viu cu autorii, pe care prin traduceri i-ați cunoscut și de la distanță?

-Spus foarte pe scurt: acestea au fost cele mai fericite și interesante întâlniri din viața mea.

-Împreună cu activitatea de traducător, Dvs. faceți parte și din consiliile de redacție ale unor reviste culturale din România și Bulgaria. Care este diferența între edițiile culturale românești și cele bulgărești?

-Revistele românești sunt mai bogate și mai bune. Statul nostru a întors spatele culturii și aceasta este durerea mea cea mai mare.

-2017 a fost un an foarte important pentru Dvs.

Ați împlinit 70 de ani, ați primit premii literare de prestigiu de la festivalurile din Turnu Severin și Chișinău. Dețineți premii de la Academia Română, de la diferite instituții din România și Bulgaria.

Dacă aniversarea vârstei de 70 de ani este marcarea unei anumite etape din viața Dvs., ce urmează pentru Dvs. în privința României și a comunicării româno-bulgare în cultură în perioada următoare?

-Sper să fiu sănătos și să realizez măcar o parte din proiectele mele.

-Ați putea descrie, în câteva cuvinte, locurile natale în care ați copilărit și în ce măsură se regăsesc acestea în opera D-voastră?

- Am copilărit la Sibiu, unde am urmat toți anii de școală. Vacanțele le-am petrecut nespuse de fericită la bunicii de la Ocna Sibiului, unde am înțeles ce înseamnă gospodăria unor țărani harnici și cum trebuie să respectăm tradiția strămoșilor noștri. A fost o șansă extraordinară să trăiesc la Ocna zile minunate în familia doamnelor învățătoare preotese Suciu și Mușu, cu fratele lor, unchiul notar Nicolae Cristea, coleg de liceu și prieten cu poetul Octavian Goga. Unchiul m-a făcut să înțeleg ce prestigiu îți dă cultura, lectura bine selectată și respectul pentru elita intelectuală sibiană, din care el făcea parte.

Între toposurile urbei, Parcul Sub Arini îmi oferea o splendidă oază de liniște în care m-am plimbat în toți anii adolescenței și tinereții, iar Dumbrava Sibiului era ținta preferată în zile de mare sărbătoare. Satele din vecinătatea orașului-cetate păstrează în ele toată poezia tradițiilor străvechi, ademenindu-ne și cu bunătăți culinare și naturale renumite în lumea întreagă. Cireșele din Trăineii Rășnărilor, alături de țesăturile și cojoculele țesute de localnici pricepuți, îmi amintesc de anii copilăriei. Dar mai presus de toate, orașul Sibiu atât de prăfuit și de provincial în deceniile mijlocului de secol XX, a fost modernizat sub ochii noștri, ai generațiilor care ne-am format aici. El nu e un oraș oarecare, ci trebuie descoperit, învățat și înțeles cu istoria sa milenară. Consider că nu putem să ignorăm adevărul că pe vremea colonizării romane aici era o localitate întinsă pe vreo 20 km, Caedonia, având popas de poștă și o civilizație atestată arheologic. Epoca medievală i-a croit chipul baroc, ce-i dă un rafinament arhitectonic singular între orașele-cetate ale Transilvaniei. Lui i-am dedicat poezia *Ornic de taină, Sibiul*, din care citez numai primele versuri: "Cum știe măsura Sibiul tactul orelor,/ iubite, n-ai să-nțelegi niciodat./ Este un cifru de nedezlegat/duhul tăcerii, cel încrustat în pietrele scărilor./Când nopțile își spun din ornice povești/ aici șoapta de sânge mai cere dreptate. /Și câți furi adăstați la porți de cetate!/ Pace ție, aducătorule de bune vești!"

-Legat de climatul anilor de

Vatra veche dialog

Anca Sîrghie

„Cu greu am reușit să scăpăm de limbajul de lemn,”

studii, de colegii și profesorii pe care i-ați cunoscut (apreciat) la vârsta întrebărilor și a primelor lecturi, care este amintirea ce prevalează asupra celorlalte imagini reținute? Vă invităm să evocați o întâmplare, o întâlnire sau „un personaj” de care vă leagă (sau vă desparte) un episod anume.

-Cel mai frumos lucru din viața mea actuală este faptul că și în prezent cei mai buni prieteni sunt colegii mei de școală primară și liceu, cu care mă întâlnesc frecvent și petrec momentele cele mai plăcute. Cu ei depănăm multe amintiri din anii îndepărtați ai edificării noastre spirituale, când am avut parte de dascăli bine pregătiți, care ne înflorea sufletele și ne îmbogățeau mințile. Am studiat la Liceul "Gh. Lazăr" din Sibiu în vremea proletcultismului, care elimina capitole esențiale din literatura clasică națională și din cea universală. Dar, din intuiție, liceeni cum eram, simțeam nevoia să citim și altceva decât *Tânără gardă* de Fadeev. Așa că, în ascuns, circulau între noi cărți interzise pe atunci despre dușmanii socialismului, care erau în principal americani, sau despre religie, și ea prohibită. Romanul *Pe aripile vântului*, de Margaret Mitchell, a apărut în clasa mea și se împrumuta pe timp foarte limitat, așa că l-am citit zi și noapte, chiar și după ce mama mea stingea lampa camerei de culcare, fiind convinsă că eu dorm. Oricât de somn mi-ar fi fost, subiectul romanului mă captiva în asemenea măsură, încât nu mă puteam opri din citit și în vreo trei nopți lectura a fost gata. Urmau discuțiile între colegele care au citit această capodoperă a literaturii ameri-

cane. O admiram pe voluntara și capricioasa Scarlett O'Hara, dar ne-am îndrăgostit de Rhett Butler, pe care îl socoteam un adevărat bărbat. Discuțiile mele cele mai aprinse le purtam cu Rodica Vlădescu, colegă în aceeași clasă în toți anii de studiu sibian. Chiar dacă am urmat la Facultatea de Filologie din Cluj secții diferite, prietenia noastră a rămas aceeași. Cu ea, cea mai bună prietenă de lectură, m-am plimbat o întreagă după masă, făcând planuri cum să ajungem noi în America, pentru a-l găsi pe Thett, care devenise idealul nostru de personalitate masculină. În naivitatea noastră de adolescente, ne socoteam două circumstanțe potrivnice visului trăit cu ochii deschiși. Pe de o parte, România socialistă avea granițele ferecate spre Occident și America, iar circulația noastră ca elevi în propria țară era extrem de redusă, căci abia ajunseserăm să vedem Marea Neagră, unde pe atunci se edificau primele hoteluri, de care bineînțeles că eram cu toții foarte mândri. Ca atare, nu exista nicio șansă de călătorie spre America. Pe de alta, în entuziasmul nostru frenetic, nu mai țineam cont că Rhett Butler era o ficțiune, neexistând în realitate. Nimic nu mai conta, căci cred că am avut o zi încântătoare, visând că-l voi întâlni pe bărbatul cel mai extraordinar din lume. Mai târziu, râdeam pe rupe de asemenea proiect livresc amestecat cu realitatea trăirilor noastre adolescente.

Cu religia interzisă în școală am trăit o altă experiență neuitată, căci alt roman prohibit pus în circulație între colegi, era *Quo vadis*, de Henryk Sienkiewicz. Citeam contra cronometru în tot timpul disponibil, ba chiar și în ziua când s-a întâmplat să fiu de serviciu la poarta liceului. Mi s-a părut o bună idee să ascund cartea prohibită tocmai în sertarul mesei la care eram obligată să stau veghind poarta principală a liceului, pe unde intrau numai profesorii, și atentă să ofer elevilor creta solicitată pentru scrisul pe tablă. Dar de cum mă eliberam de îndatoriri imediate, deschi-deam sertarul și continuam lectura. Scaunul pe care eram așezată avea în spate ușa mereu deschisă a acelei încăperi a portarului. Așa se face că nu am observat când profesoara mea de franceză tiptil, tiptil, s-a apropiat de mine și din spate a privit la cartea →

MARIA DANIELA PĂNĂZAN

SANIA VIEȚII

urcă-n ceruri iarăși blândul fum.
hiena gerului e peste drum.
sania vieții mă așteaptă-n poartă
și iarăși mă călătoresc prin soartă.

hai să pornim, voi...caii vârstei mele.
eu v-am hrănit cu crez și menestrele
și ați păscut prin tinerețea mea;
haide...zburăți cu mine unde-o-ți vrea.

dar să mai poposim - ca altădată,
când pentru-o salbă mă iubeam cu-o fată,
opriți la crâșmă - să azvârl biștari
la văduve... bețivi, la lăutari...

zburăți, călușii mei, spre blânzii zori
ce m-au găsit scriind, de-atâtea ori.
zburăți-mă spre-acel luceafăr sfânt,
care mă știe cine-am fost...și sunt.

și mai opriți -un strop - la Marea mea,
ce m-a-nfășat în fald de peruzea
și mi-a ursit să zbor spre ideal,
ca prin furtună - neînvinșu-i val.

în zborul fantomatic, printre stele
eu sunt birjarul tinereții mele.
potcoave noi le-am pus la bidivii,

că lung e drumul printre fantezii...

zvâcniți în ham - voi ducipali bălani.
zburăți până la suta mea de ani.
și-n gări de vis - flămânzi de drag și dor,
să nu opriți...că nu vreau să cobor...

nov. 2017 - la Montreal

DRUM INVERS

viitorul mi-a rămas în urmă.
am ucis legenda... mi-am ucis
ultimul batal fecund din turmă
cu care mă broncăneam în vis.

prin infernul ucigaș de muze
mari păcate n-am înfăptuit,
dar m-au blestemat niște lehuze
că prin zodii false le-am mințit.

mi-au dansat la poartă paparude,
cu colastră sfântă m-au scăldat,
când fecioarele erau prea crude
și-am dat cu căciula...și-am plecat.

într-o baltă de mărturisire
mulți batracieni mi-au zis...tătic,
dar am evadat din amintire
și prin zmărcuri... n-a crescut nimic.

îndărăt... era prea întuneric.
să mă-ntorc - spre unde? - nu știam.
deși timpul mă striga frenetic,
eu,... printre lumini, mă rătăceam.

și mi-am pus o stea la cingătoare,
cumpărată din același târg
unde nicio sfântă-născătoare
nu dădea cu toamnele în pârg.

mai aveam o jimblă în desagă.
vinu-n glajă se sfârșise ieri.
doar MARIA, mândrulița-mi dragă,
m-aștepta să vin...de nicăieri...

decembrie - 2017

GEORGE FILIP

VATRA VECHE DIALOG...

→

din sertar. Era o carte interzisă, așa că datoria ei ar fi fost să mă reclame la direcțiune și pedepsele pe o asemenea temă nu erau deloc mici, căci făceam un afront ideologiei materialist socialiste, care promova ateismul. Am încremenit. Eram în mare pericol, cartea împrumutată trebuia confiscată. Adevărat dezastru! Dar am auzit-o șoptindu-mi conspirativ să citesc cartea până la capăt, dar să fiu mult mai atentă să nu mă vadă altcineva. I-am mulțumit, plină de uimire. Când am povestit apoi în clasă colegilor ce atitudine neașteptată avusese profesoara, am aflat tot în taină că ea era atât de credincioasă, încât își făcuse în propria locuință un mic altar, ca să nu fie văzută rugându-se la biserică, altă nenorocire în vremea când secretarii de partid notau la poarta bisercii pe toți profesorii care aveau curajul să intre în asemenea instituție dușmănoasă educației noastre materialist-atheiste.

-Dacă, printr-un exercițiu de imaginație, ați fi rugată să poposiți

într-un loc anume, care să vă definească geografic și spiritual, care ar fi acel loc?

-Grea alegere, pentru că nu e un singur loc care m-ar putea reprezenta spiritual. Pompei și Efes mă poartă spre adevărata Antichitate, în care pătrund cu un sentiment de sfințenie, tăindu-mi respirația. Monaco îmi dovedește ce poate face omul, ca "trestie gânditoare" atunci când este creator și are forța demiurgică de a transforma o stâncă aridă în priveliște paradisiacă a epocii moderne. Dar dacă ar trebui să concentrez într-un singur cuvânt-toponimic idealul meu spiritual, acela este Paris.

-Ați avut / aveți vreun profesor preferat / mentor?

-Majoritatea profesorilor din școlile bine alese de părinți erau corecți și conștiincioși, ei reușind să mă modeleze, pentru că le-am acordat tot creditul. Ei și-au făcut datoria să predea, iar eu le-am răspuns învățând ce selectaseră ei ca esențial pentru cunoaștere. Atunci când modelele profesorilor de liceu și de facultate s-au estompat, tocmai pentru că promoția

mea era așezată de istorie pe o placă turnantă, eu a trebuit să șterg cu buretele multe dintre cunoștințele false, înfeudate ideologic socialismului. Fac parte din promoțiile născute odată cu instalarea regimului socialist, pe care apoi am avut șansa să-l vedem abolit. Cu greu am reușit să scăpăm de limbajul de lemn, cu care fuseserăm deprinși decenii de-a rândul. Cel care a premers cu un deceniu pentru mine toată această devenire a fost Constantin Noica, pâlânișanul, care din ianuarie 1980 și până la moartea lui din decembrie 1987 m-a busolat spiritual, fără să-mi fie profesor la facultate. El era fundamental un profesor-călăuzitor discret și profund.

-Ce este literatura?

-Literatura beletristică este arta care aduce cuvintele unei limbi în stare de incandescență, investindu-le cu puterea de a topi urâtul din suflete. Cât efort presupune o asemenea devenire știu numai ei, scriitorii, și mă refer la marii mănuitori ai slovei, cei care izbutesc să dovedească lumii că literatura este arta menită să lumineze frumosul din cuvinte.

**SPĂRGĂTORUL DE
FRONTIERE, EUGEN ENEA
CARAGHIAUR A DEPĂȘIT
VÂRSTA DE 90 DE ANI**

Privire ageră, scrutătoare, fără a fi agresivă. Ușoară undă ironică. Agilitate în mișcări. Activ. O inteligență vie, atent la spectacolul lumii. Intuitiv, creator, nedezmintită credință pentru țară și neam, mărturisită de la primele fraze. Îl întâlnesc în carne și oase la Montreal și încerc să-l compar cu cel din imaginația mea, întrucât, Prințul Caraghiaur cum este cunoscut aici, este o legendă vie. Știu doar că a scris foarte mult, în varii domenii, literatură, un roman în șapte volume, despre perioada premergătoare Războiului al Doilea, o frescă incomparabilă, trăită; a publicat eseuri sociologice, studii de istorie, poezii, tratate de economie, a tradus din limba franceză și invers... Precis îmi scapă ceva... A fost condamnat la moarte chiar de un tribunal din Timișoara, a trecut mai multe frontiere fraudulos. O viață cât mai multe romane.

Are nenumărate medalii și distincții, mi se spune..

Percep că este primit cu ton onorific, respectuos. Comunitatea românească din Montreal dar și din Canada îl cunoaște/recunoaște ca pe o persoană remarcabilă. Se prezintă. Poartă și titlul de Prinț al Casei Cumane de Panciu {emblemă la care ține foarte mult, cu acte, mărturii afective, transmise prin viu grai de la alte generații}. Din documentarea prealabilă, aflu că a scris despre el academicianul din Chișinău, Mihai Cimpoi, în volumul "O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia," (1996), figurează în diferite antologii și în cunoscutul tom, "Un Dicționar al scriitorilor români de peste granițele țării", semnat de dr. Aurel Sasu, Cluj-Napoca, 2003 și 2005, refăcut și adăugat. Nu mai menționez revistele sau antologiile.

Poate ar fi destul pentru a-mi legitima uimirea să precizez faptul că are la activ, peste 60 de lucrări publicate și că, la peste 90 de ani, scrie și dă o admirabilă lecție de perseverență și putere de-a marca notabil trecerea anilor...

VERONICA BALAJ

Vatra veche dialog

Eugen Enea Caraghiaur

**„Am avut multe drame de
învinș în viață”**

VEERONICA BALAJ: - Aveți privilegiul de-a ne vorbi de la înălțimea vârstei de peste 90 de ani. Ne-ați condus cu superba limuzină albă prin Montreal, sunteți încă șoferul sigur pe el... Recunosc de la bun început că în această convorbire nu voi putea scoate în evidență decât puține dintre reușitele dumneavoastră. Multe, neobișnuit de multe, și mai ales, în varii domenii semnalate. Identitatea dumneavoastră sufletească este triplă. Basarabean, (v-ați născut dincolo de Prut), român, (unde v-ați format) și canadian (unde v-ați împlinit întreaga activitate). Cum le consonați acestea toate zi de zi?

E. CARAGHIAUR: - Fiecare face parte din propria mea existență. Am sufletul în trei învelișuri, am mai spus asta. Nu uit nimic, nu pun pe una mai presus de cealaltă, doar atât cât are dimensiunea în derularea trăită de mine. Sunt canadian, aici am avut libertatea să-mi manifest personalitatea, trăiesc de peste 60 de ani aici, vă imaginați ce legătură am cu locurile acestea dar, nu pot renunța la memoria afectivă a copilăriei petrecută în Basarabia, m-am născut în 15 august 1923, la Comrat. Tatăl meu a fost profesor de matematică. Deci sunt basarabean. Invoc aici, volumul scris în 1982, „Suflet basarabean”, Editura Nagrad, Milano, cu o prefață de Iosif Constantin Drăgan.

Conjunctura istorică ne-a făcut să schimbăm adesea locul. După o deportare a familiei în Morozowsk, Rusia, în 1940, deși, sau tocmai pentru că terminasem clasa a zecea în limba rusă, la Chișinău, posedând chiar o diplomă de la Stalin și o bursă de 400 de ruble, am reușit să ne sustragem trupelor rusești revenind cu familia la Chișinău. Apoi, am participat la luptele preliminare de la Cotul Donului în cadrul batalionului 150 de transmisii al Diviziei a 20-a române, în calitate de voluntar cu grad de caporal TR. Deveniți apoi cetățeni ai României Mari, am peregrinat din Craiova la Calafat în multe alte localități, am făcut studii de inginerie, la Facultatea de Mine și Metalurgie la Timișoara, și apoi, viața m-a obligat să străbat distanțele de la Volga la Saint-Laurent, în America de Nord, prin Serbia, Italia, Franța până în Quebec. Am lucrat în minele din Abitibi, am trecut prin mlaștinile din peninsula Gaspé, am poposit pe malul Atlanticului. Am fost miner, vagonetar, prospector expert în navigație, constructor, în fine, inginer geolog cu o competență girată pe când eram în Franța, de către Universitatea din Nancy. Am adunat o experiență considerabilă. Dar, apropos de faptul că am trei învelișuri sufletești, aduc o mică argumentare din cele multe câte s-ar putea înșirui. Vreau să spun că peste tot am slujit ideea de patrie, de dreptate. La Timișoara, în studenție, în 1945, am pus bazele Tineretului Universitar Național Țărănist, pe idealul alipirii Basarabiei la România. NKDV-ul stalinist, în data de 17 august, 1948, m-a condamnat pentru asta la moarte, iar Tribunalul Militar din Timișoara la doi ani de temniță grea. Am reușit să fug și să trec Dunărea înot, pe malul sârbesc, iar după o vreme am ajuns în Italia. O întreagă aventură. Ne apucă dimineața dacă vă povestesc prin ce-am trecut și cum am scăpat cu viață. Vedeți, s-au scurs deja două ore de când povestesc doar despre trecerea granițelor până în Franța. Să notăm neapărat că nu mi-am dezmințit niciodată dorința de-a face ceva pentru evoluție și binele istoric, așa că, în Canada odată ajuns, țara libertății de exprimare, mi-am activat legătura cu genetica spirituală. Am luat legătura cu exilul românesc, iar aici, unde trăiam, am avut diferite inițiative. Am înființat Congresul Canadian Român și →

am fondat Biserica ortodoxă Sf. Ioan Botezătorul, din Montreal. Funcționează și acum. Am înființat și un post de Televiziune în limba română, asta ceva mai târziu. Am militat pentru drepturile românilor emigrați și am reușit să obținem toate cele solicitate, ani la rând. Mi-am arătat gratitudinea scriind volumele, *Poeme din Canada*, Editura La Voix du Peuple, Montreal, 1977, și *Cântare Canadei*, 1981.

După revoluție, în '89, am revenit în țară, am avut întâlniri cu Corneliu Coposu și am simpatizat cu PNȚCD.

VERONICA BALAJ .: - Aveți o preferință pentru istorie, așa că, în tot acest timp cât și lucrați, sau înființați diverse organizații, (un mod de-a ține legătura cu nația de unde veneați), scriați și literatură... Acum ați ajuns la un număr impresionant de volume. Peste 60, după cum spuneam. Ar trebui să conturăm calitatea dumneavoastră de poet, romancier, sociolog, economist și, desigur, autor de cărți cu tematică istorică. M-aș opri deocamdată la această aspect, ținând cont de titlul nobiliar pe care vi-l asumați. Al 51-lea Mare Han-Principe al Cumanilor din lume și Al 51-lea descendent, începând cu 892, Prinț al Casei Cumane de Panciu. Cum anume se pune problema influenței lăsate de cumani, din punctul dumneavoastră de vedere ați explicat în mai multe lucrări. La ce anume vă obligă acest titlu pe care vi-l ațișati cu mândrie și responsabilitate? Vă propun să sintetizăm.

E.CARAGHIAUR .: - Încep cu partea a doua a întrebării. Mă obligă pe mine și urmașii mei să nu uităm nicio clipă că tradiția, țara din care provenim trebuie slujită cu sufletul și gândul, cu arma, dacă e nevoie. Nu se poate abdica de la acest principiu. Apoi, dreptatea, corectitudinea, sunt lege morală de la cel mai mic fapt până la cea mai importantă situație. Întotdeauna am fost corect și de aceea am reușit în lumea nouă. Sunt niște principii care nu aparțin doar Cumanilor dar, la ei era lege. Mai sunt și alte direcții în care aceștia și-au lăsat amprenta.

Am scris mult în acest sens. Cea mai importantă lucrare o consider pe cea intitulată "Prinții Cumanilor", unde este descrisă cronică acestora detaliat. Posed scrisori de la tatăl meu, era corespondența purtată între

șeful Boemiei și Hanul Bark. Nimeni nu posedă așa ceva. Sunt documente de suflet dar și de istorie. Când aveam 12 ani, mi-a venit ideea să le copiez. A fost o inspirație divină pot spune. Tata mi le dăduse zicând că, nu strică...să mă amuz. Erau ținute într-o ladă din metal.

Viața are mereu meandre, așa și în cazul acesta... Când am fost nevoiți să plecăm din Chișinău, lada cu secrete scrise ne-a fost furată. S-a crezut desigur că ascundea un alt soi de valori. Scrisorile rămase în copii, sunt acum documente rare. Istoria cumanilor s-a transmis din generație în generație și există dovezi că ei au influențat benefic evoluția istorică a poporului de pe meleagurile noastre. Memoria duce spre trecut, vine ca un șuvoi sacru spre noi, nu avem dreptul să uităm sau să minimalizăm ceva. Mă simt legat de vatra din strămoși moștenită.

Aș mai aminti volumul *Prinții cumanilor*, eseu istoric Editura Vald@Vald, Craiova, 1994, cu o prefață de C. Dumitrache. La loc de cinste în sufletul meu este și lucrarea *Protoromânii*, Editura Semne, lansată la Alba Iulia la 1 Decembrie 2012. Nu mai prejos ca valoare informativă, documentară sunt volumele *Sarmato-Geții*, *O istorie restituită*, dar și *Negru Vodă Cumanicus*, istorie succintă a Cumaniei Mari, apărută la București, Editura Semne, volum lansat în 2008, la sala Marin Preda. Iată doar câteva titluri care pot fi argumente istorice în favoarea teoriei pe care o susțin în ceea ce privește legătura și influența cumană.

VERONICA BALAJ: - Ar fi interesant să vorbim și cu Eugen Enea Caraghiaur, economistul care a pus în circulație idei valabile pentru orice societate preocupată de prosperitate.

Eugen Eni Khan Caraghiaur înconjurat de membrii Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Quebec.

Eugen Eni Khan Caraghiaur la o lansare de carte

E.CARAGHIAUR .: - M-aș referi desigur la volumul, *Credit social*, în variantă franceză, *Democrație activă*, editura Voix du Peuple, Montreal, care s-a vândut foarte bine. Apoi, fără să intru în detalii profesionale, trebuie să spun că din experiența mea de om de afaceri dar și prin studii, volumul intitulat, *Manifest Global, Teoria Creditului Național*, cu subtitlul care condensează teoria expusă, adică „Pace, dreptate și prosperitate pentru toate popoarele lumii”, carte editată de Liga Culturală Pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Editura Semne, București, 2003. Consider că poate fi o contribuție la strădaniile de prosperitate după tehnici și teorii aplicabile în lumea modernă.

VERONICA BALAJ .: - Sunteți și poet, ținând cont că aveți un număr considerabil de volume de versuri... Scrierea în ritmare de vers este poate o formulă, o modalitate de-a vă consola, de-a comunica, de-a trimite spre lume experiențe particulare..

E.CARAGHIAUR .: - Nu, nu sunt poet profesionist, aceștia sunt oameni care au doar această preocupare. TRĂIESC DIN SCRIS. Dacă e posibil, depinde de conjunctură, de valoarea operei lor, de societate.. După toate datele însă, știu că nu se prea poate așa ceva.

Eu scriu din... dorința de a-mi exterioriza anumite stări. Am avut multe drame de învins în viață dar firea mea puternică, perseverența, m-au ajutat. Poezia e o supapă.

VERONICA BALAJ.: - Dar titulatura de romancier, considerați că vi se potrivește? →

E.CARAGHIAUR.: - Mulți dintre cei care mi-au citit romanele, șapte sunt la număr din seria care prezintă memorialistic, veridic, frământările, zbuciumul premergător conflagrației mondiale, pe o perioadă lungă, între 1917 - 1949, consideră că sunt demne de luat în seamă. Sunt membru al USSR. Mă onorează.

Primul volum din serialul fluviu, *Lumini și umbre* se intitulează *Visuri și tentații*, al doilea, *Caleidoscopul amarului*, bine prezentat de către Gh. Avramescu, apoi, următorul volum *La răscrucea destinului*, (1999), urmează *Sub Teasc*, editat în 2000 și prefăcut de academicianul Mihai Cimpoi, *Păienjenis*, al cincilea volum, în fine, *Spărgători de frontiere*, lansat la București, 2012. Lucrez la cel de-al șaptelea volum din serie. Mai am sub semnătură romanul în limba franceză, *Guerre et vie, Război și viață*, deocamdată doar în limba franceză.

VERONICA BALAJ: - Exilul, cum l-ați defini în ceea ce vă privește?

E.CARAGHIAUR : - O șansă de a deveni mai bogat sufletește. Am cunoscut, am trăit și într-o altă cultură. M-am integrat, mi-am adaptat trăirile pentru nația mea la alți parametri. Am devenit mai puternic. Toți care își asumă exilul sunt mai puternici pentru că pot adăuga ceea ce au moștenit în primii ani de viață, la alte culturi, la alte moduri de-a înțelege lumea. Sunt obligați să aibă forță sufletească să răspundă călduros și salutului venit de acasă și celui auzit într-o altă cultură.

VERONICA BALAJ.: - Aveți o sumedenie de medalii, titluri onorifice... Toate sunt rodul unor ani de muncă, de perseverență, de rezistență la impedimentele, chiar valorile furtunoase ale vremilor. Au avut rolul să va re-echilibreze în momente le de cumpănă? V-au impulsionat, aducând energii noi... Dacă ați fost un om cu o suficiență înăscută, v-ați fi oprit la un anumit moment dar asta nu s-a întâmplat..

E.CARAGHIAUR: - Acestea le-am obținut prin munca mea, deci, le-am determinat eu pe ele să apară...E un raport special... Nu pot spune că m-au influențat, n-am devenit mai îngâmfat, dar mi-au fost o confirmare. Binevenită. Când am primit pentru a treia oară Medalia de Aur Mihai Eminescu, chiar că am fost copleșit.

În 1998, mi-a fost conferită de către Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și de către Uniunea Scriitorilor din Moldova, în 2008 la București și în 2010, de către aceeași Ligă.

Starea onorantă nu poate fi comparată cu o alta. Nu aveam cuvinte, eram acasă. Iubit. Asta e ceva nemaipomenit. Să fii iubit acasă chiar dacă ai plecat...

VERONICA BALAJ.: - Aveți un secret al longevității ? Știți că asta stă pe buzele tuturor celor care vă interviează..

E.CARAGHIAUR: - Curajul poate... Îmi răspund eu însumi uneori, poate curajul de-a nu te lăsa copleșit de frica zilei de mâine, voința de-a învinge.

Când eram în lagăre, asta mă ținea, voința. Vă închipuiți cum era să fii spulberat, nimic, când am condus greva a 5000 de deținuți politici dacă nu ignoram frica.

Se petrecea în Italia. Apoi, cumpătarea în fața tentațiilor. Eu, din tinerețe, de pildă, nu beau decât ceai. Niciodată cafea. Ar mai fi, desigur, mulți factori, dar secrete sau rețete speciale nu am.

VERONICA BALAJ.: - Dumneavoastră, „spărgătorul de frontiere”, (vă folosesc sintagma din titlul unui volum al dumneavoastră pentru că sună extraordinar), așadar, vreau să vă întreb cum anume v-ați autodefini?

E.CARAGHIAUR.: - O fac printr-un vers al meu.. „Cu toga hanală -/ mă plimb prin viață cum mă voi plimba prin cer/... Cu toată plângerea realității/ Îmi răcoresc ochii cu stropi de iertare/ Dumnezeu meu e mare”.

VERONICA BALAJ: - Vă doresc multă sănătate și voință să nu vă lăsați învins de trecerea timpului! Următorul interviu, la centenarul dumneavoastră.

Eugen Eni Khan Caraghiaur la lansarea cărții „Manifest Global – Teoria Creditului Național”

PSALMUL DORULUI DE MIRE

Nu focul, ci iubirea e în toate,
Nu apa, aer, huma-i sunt măsura,
Cuvintele-s ceasornice stricate,
De nu le taci așa cum știe gura,

De-aceea-i Judecata-nfricoșată,
Că lut nou vrea tot lutu-Ți să cuprindă,
Al meu vei fi cum n-ai fost niciodată,
Întreg și viu ca ziua din oglindă.

Tot peste veac duci nunta ca o zare
Pe care n-o atingi că-n alta zboară,
Nu psalmul, ci-nflorirea lui mă doare
Că n-am cules poiana-nțreagă-n ceară.

Mă vei primi îmbrățișându-mi tina,
Precum un cântec ferecând lumina!

PSALM LA MOZAIKUL BIZANTIN

Cuvintele se-ascund în partea dreaptă...
Oare presimt spre jertfă Junghiatal,
De umbra lor cer inima-mi ca treaptă
Ca soarele din ape luminatul?

Când singur fără ele voi rămâne,
Ca frunza care și-a pierdut cuvântul,
N-ai să fii trist de pomul Tău, Stăpâne,
Că nu-l va mai găsi-n grădină vântul?

Întru adâncul Tău nu-i nici un dacă,
Măcar un licurici când scânteiază?
De poate pâinea-n Trup să se prefacă
Poți spune robul Tău că nu contează?

Iubire, tot cuprinzi, ca mozaicul,
Chiar însăși pleava mea e neam cu Spicul!

PSALMUL DE TRIUMF AL IUBIRII

Nu-i nimenea acasă în oglindă,
Parcă sunt mic și-s singur și mi-i frică,
Deși închisă poarta-n strai de ghindă,
Iad vânănt întunericul urzică.

Pe malul Tău întreb: Unde ești mare?
Mă iartă, iscodirea e neghioabă,
Dar nu Te vreau să fii pentru oricare,
Ci doar al meu silabă cu silabă!

Abia când soarele mărunț apune,
Cărarea e deschisă pentru Mire,
Miridele și-aprind - stelare strune,
Să vadă miezul nopții-n strălucire!

Geloasa moarte n-a-nțeles, hapsână,
Doar dragostea din noi o să rămână!

**DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario**

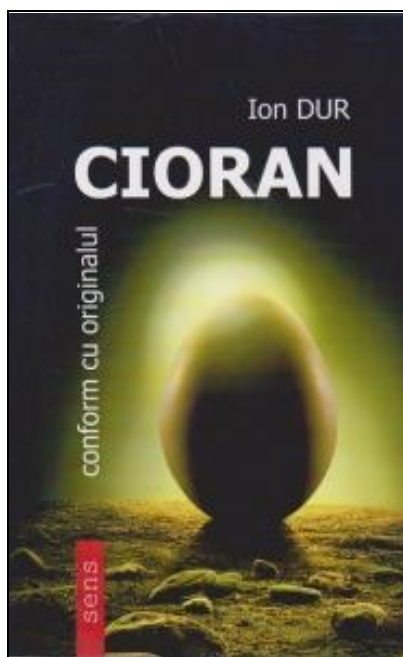

EMIL CIORAN

ȘI CORESPONDENȚA LUI DE LA CELĂLALT CAPĂT AL LUMII

“Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondență decât în opera sa. Cel mai adesea opera este o mască.” sună convingerea lui Emil Cioran, transmisă în *Scrisori către cei de-acasă*. Epistolarul unui scriitor dezvăluie și completează informația despre personalitatea autorului îndeobște mult mai direct decât o face creația sa. De aceea, scrisorile se cercetează totdeauna cu viu interes, atât antum, cât și în posteritate. Corespondența pe suport de hârtie, deosebită de cea a zilelor noastre tot mai mult pusă în mare grabă pe ecrane de Internet, a dovedit de-a lungul timpului o anumită seriozitate ca mod de abordare, ca tematică și nu mai puțin ca stil al scrierii. În cazul particular al lui Emil Cioran, care în claustrul său parizian și-a impus o viață dedicată exclusiv creației, nu ne miră faptul că scrisorile erau apreciate de el drept “un eveniment major al singurătății”, dovedind că acestora le dădea o importanță cu totul specială de supapă a deschiderii sale spre lume. Obişnuința „de-a scrie și de-a răspunde la scrisori”, calificată de el drept “o manie”, era în realitate modul său de a-și părași cochilia de melc în care trăia pentru comunicarea cu partenerii de dialog filosofic sau amical și pentru reconectarea la patria părăsită, atunci când îl năpădea dorul de țară, de satul natal Rășinari, cu simbolica sa Coastă a Boacii. Noi defrișări în domeniul atât de vast al corespondenței lui Cioran pun în lumină mereu alte “pliuri ale unei complexe și contradictorii personalități”, cum l-a caracterizat pe celebrul gânditor român de la Paris profesorul Ion Dur în cartea tocmai apărută la Editura Tritonic din București sub titlul *Cioran. Conform cu originalul*.

O corespondență inedită, cum este cea a lui Emil Cioran, intrat în ultimul său deceniu de viață, cu Alina Diaconu, tânăra scriitoare și publicistă româncă de la Buenos Aires, prezintă o multiplă importanță. Ea e o oglindă purtată prin realitatea culturală a anilor 1985-1989 la Paris, unde Cioran îl avea bun prieten pe Eugen Ionescu, dar era preocupat și de vecinătatea cu scriitori latino-americani,

precum argentinienii Jorge Luis Borges și Alejandra Pizarnik sau uruguaiana Susana Soca. Scriitorii contemporani trăind în preajma lor erau un teren de discuție foarte ofertant pentru epistolarul lor. Din păcate, nu se cunosc răspunsurile Alinei, venind din interiorul acelei lumi sud-americane, astfel ca dialogul să fie complet. Dar și așa cum ele au fost depuse în original la o cunoscută bibliotecă din Paris, cele 10 scrisori, urmate de un scurt chestionar postdecembrist, constituie un document de inestimabilă valoare, ilustrând seismica existenței celor doi parteneri de dialog, cu proiectele lor de viitor apropiat și cu inițiativele fiecăruia dintre ei menite să-l susțină pe celălalt. Pe alocuri se fac trimiteri la lucrarea creatoare a filosofului, care tocmai trecea de la perioada totalei interdicții în România socialistă spre deschiderea ce avea să urmeze. Așadar, o autentică prietenie intelectuală între două spirite românești, chiar dacă traiectele lor au fost diferite.

Prea puțin cunoscută până în prezent în țara ei de obârșie, Alina Diaconu, partenera de dialog epistolar între anii 1985 și 1989 a lui Cioran, surprinsă la cei 40 de ani ai ei în plină afirmare, are o personalitate puternică și o sensibilitate pe măsură. Născută în București, Alina a plecat în exil împreună cu părinții săi în 1959, când avea 14 ani, vârstă împlinită tocmai în timpul călătoriei cu vaporul. Ea s-a stabilit la Buenos Aires, unde a primit cetățenie argentiniană. Între 1968 și 1970, a trăit la Paris, orașul în care

s-a reîntors în răstimpuri și unde a cunoscut câteva mari personalități, abordate cu instrumentele publicistului. Între acelea, se numără conaționalii ei Emil Cioran, Mircea Eliade și Eugen Ionescu, pe care în perioada primei șederi în Franța i-a cunoscut în casa criticului de artă Ionel Jianu, care era prietenul părinților ei în România. Tatăl Alinei a fost un reputat critic de artă și colecționar al unor opere de pictură, pe care s-a văzut nevoit să le risipească la plecarea din țară.

Alina Diaconu și-a făcut în Argentina un renume ca autoare a romanelor *La señora (Doamna)*, publicat în 1975, *Buenas noches Profesor (Noapte bună, domnule profesor)*, apărut în 1978, *Enamorada del muro (Îndrăgostită de zid)* din 1981, *Cama de ángeles (Pat de îngeri)*, tipărit în 1983, *Los ojos azules (Ochii albaștri)* din 1986, *El Penúltimo viaje (Penultima călătorie)*, apărut în 1989 și având Premiul “Meridianul de argint” pentru cel mai bun roman argentinian al anului, urmat de *Los Devorados (Devorații)* din 1992.

Cunoscând dialogul acesta epistolar, nu este de mirare faptul că romanul *Los ojos azules (Ochii albaștri)* era dedicat conaționalilor ei celebri, Emil Cioran și Eugen Ionescu, care s-au arătat emoționați de gestul autoarei, după cum reiese din scrisoarea lui Cioran datată 16 martie 1986: “Ce serait dommage de dédier votre roman à deux vieillards ignorants et, par-dessus le marché, fatigués.” Era în subtext un elogiu făcut tinereții de care ei simțeau că se îndepărtează.

Scriitoarea s-a remarcat în țara de adopție și ca editorialistă la revista “Cultura”, ea colaborând la principalele ziare ale Argentinei în calitate de jurnalistă de opinie (“Clarín”, “La Nación”, “La Prensa”, “Perfil”, “La Gaceta”, “Vigencia”, “Vuelta Sudamericana”). Nu au întârziat nici semnele de prețuire a valorii sale.

În anul 1985, cu o bursă Fulbright, a ajuns să trăiască în Statele Unite ale Americii și în epistolarul acesta apar și alte încercări de a repeta o asemenea experiență.

În același orizont de preocupări, American Romanian Academy of Arts And Sciences (Academia Română de Arte și Științe din Statele Unite ale Americii) i-a acordat un premiu în 1994.

ANCA SIRGHIE

Trei dintre romanele sale, anume *Penultima călătorie*, apărută la Editura Univers, *Noapte bună, domnule profesor*, care a văzut lumina tiparului la Editura Cartea Românească, și *Ochii albaștri*, care a fost distinsă cu Mențiunea de onoare a Societății Scriitorilor Argentinieni, circulă traduse și în limba română. În 2009, i s-a mai tradus în limba română și „Avatar”, prilej cu care, așa cum comentează prietena de o viață Veronica Pavel Lerner în volumul *Oameni pe care i-am cunoscut*, Ambasada Argentinei din București a omagiat-o, conferindu-i și ea câteva distincții. Pe lângă cărțile traduse în alte limbi, se cere precizat că unele texte figurează în antologii argentinieni și străine, ca dovadă că autoarea știe care sunt pașii siguri ce duc spre notorietate. Un semn bun e și faptul că niște lucrări ale sale au fost obiectul câtorva teze de doctorat în SUA, iar în 1993 a apărut o carte de critică despre romanele ei, intitulată *Utopías, ojos azules y bocas suicidas: la narrativa de Alina Diaconu (Utopii, ochi albaștri și guri sinucigașe: povestea Alinei Diaconu)*, compilată de Esther Gimbernát González și Cynthia Tompkins (SUA).

Nici anii care au urmat nu au fost mai puțin rodnici, căci prima sa carte de povești, intitulată *¿Qué nos pasa, Nicolás ? (Ce ni se întâmplă, Nicolae?)* a apărut în 1995 la Editura Atlántida. În 1998, Alina Diaconu a publicat *Preguntas con Respuestas (Întrebări cu răspunsuri - interviuri cu Borges, Cioran, Girri, Ionesco și Sardu)* și *Calidoscopio (Notas acerca del amor, el poder, el tiempo y otros espejismos (Caleidoscop (Note despre dragoste, putere, timp și alte iluzii))*. În 2002, și-a tipărit romanul *Una mujer secreta (O femeie secretă)* la Fundația Internațională „Jorge Luis Borges”, iar în 2005, *Intimidades del Ser (Intimitățile existenței)*, carte care conține poezii și aforisme. Palmaresul scriitoarei se îmbogățește și în prezent, dovedind că atenția pe care o reflectă corespondența lui Emil Cioran în perioada 1985-1989 este cu totul îndreptățită. Trebuie precizat adevărul că prietenia dintre cei doi nu ia sfârșit odată cu ultima scrisoare, ci ea va continua până la 2-3 ani înainte de moartea lui Emil Cioran.

Specific amicitiei lor bazate pe respect intelectual, fără vreun derapaj erotic, e modul protocolar al formulă-

rilor epistolare, gen: “Le conseil que je me permets de vous donner”. Dar atenția prietenească a lui Cioran nu e lipsită de o afecțiune vizibilă, atunci când mărturisește: “J’ai été vraiment content de faire votre connaissance et je souhaite de tout coeur vous recevoir un jour ici-bas ou ailleurs”. Asemenea mărturisiri sunt o evidentă dovadă că Alina Diaconu devenise o prezență tonică pentru Cioran, fapt pe care îl socotim astăzi cu totul explicabil. Tânăra româncă din Argentina era în acel moment o scriitoare și o jurnalistă în plin proces de afirmare, ceea ce-l îndreptățește pe filosof să-i dea interviurile solicitate, mulțumit să-și vadă portretul apărut în scrisul ziaristei din Buenos Aires. Filosoful îi mărturisește în scrisoarea din 29 noiembrie 1985 satisfacția unei colaborări rodnice, prin nimic dezamăgitoare pentru el: “Cela m’a fait plaisir de lire notre entretien avec votre si gentille introduction. J’ai été très touché que vous ayez cité mon petit mot sur Alejandra Pisarnik.” Odată ce dialogul lor avea temeiul încrederii totale și chiar pe cel al prieteniei, confesiunea lui Cioran curge firesc, dezvăluind dimensiunile “sentimentalismului” său. Acesta va fi concretizat în câțiva piloni ai afecțiunii, tot atâtea punți trasate peste spațiul dintre Paris și Buenos Aires, care îi desparte: “Au fond, vous avez raison de croire que je suis un sentimental. Je le suis vraiment, puisque j’aime la grandeur, toute la Patagonie, la musique magyare et le fado.” Oricare întâlnire cu Alina și cu soțul ei, idee punctată și în scrisoarea din 31 martie 1987, este primită cu încântare.

Până în prezent, scriitoarea argentiniană păstrează tradiția călătoriilor la Paris. Nu pot să nu regret faptul că nu am reușit în vara acestui an să răspund invitației de a ne întâlni în capitala Franței unde Alina Diaconu a poposit pentru o lună de vacanță. Mi-am dorit mult această întrevvedere, pe care am ratat-o. Chiar dacă nu ne-am văzut încă față în față, dialogul nostru continuă în plan virtual cu tot entuziasmul unei comunicări rodnice. În mesajul care mi-a sosit de la Buenos Aires tocmai astăzi, bucuria reamemorării o motivează pe Alina Diaconu să re trăiască emoția prietenească a vizitelor făcute în mansarda lui Emil Cioran din Paris: “Vă povestesc... un detaliu: vizitele mele în strada Odéon le făceam singură,

Alina Diaconu

bărbatul meu venea să mă ia totdeauna și să vorbească un pic cu Cioran sau să facem poze la sfârșit. Asta era fiindcă exista o problemă a limbii: bărbatul meu nu vorbea franceza (numai engleza) în afară de spaniolă și eu nu vorbesc engleza. Cu Cioran, când venea să mă ia, vorbea în engleză. Ultima dată când l-am văzut, când ne luam la revedere, Cioran i-a spus bărbatului meu: *Elle est toujours jeune et belle*. Și bărbatul meu, l-a întrebat, râzând: *And me?*” Era firesc faptul a testat epistolar că Cioran spera ca viitoarele lor revederi să fie pur prietenești, fără vreun scop lucrativ, ca dovadă că amicitia devenise prioritară în raport cu profesionalismul jurnalistice de opinie care era Alina Diaconu.

Prins în acest dialog al vârstelor, filosoful nu ezită să-i împărtășească exuberantei prietene tinere și frumoase de departe starea sănătății lui precare în toamna vieții, cu revirimente fizice sau atitudinale, atunci când intenționează să se așeze sub pavăza “modestiei”, departe de orice formă de glorie. Aceasta, pentru că în concepția lui Cioran nu există calamitate mai insuportabilă pentru viața liniștită a unui om decât celebritatea.

Se cere pusă în discuție și o altă experiență existențială, tocmai încercată și depășită. Lectura misivelor către Alina te edifică asupra faptului că septuagenarul Cioran realiza cu luciditate că nu mai merita să-și protejeze imaginea falsă a unei masculinități întârziate. Era cazul să renunțe la felul cum procedase în dialogul epistolar cu doamna Friedgard Thoma din Germania, care a preludiat acea “îndrăgosteală din vorbe”, cum a definit femeia cu 35 de ani mai tânără criza erotică răvășitoare a filosofului de 70 de ani. Singurul punct comun ar putea fi admirația sa constantă pentru Patagonia, pe care Cioran i-o mărturisise și nemțoaicei: ”Aș vrea →

acum să zbor în Patagonia departe, departe de Dumneavoastră, la polul opus”. O cu totul altă stare sufletească îl animă pe Cioran atunci când i se confesează Alinei, căreia îi declară că iubește toată Patagonia, pe care i-o va propune ca posibil subiect al unei viitoare cărți. Realitatea este că experiența unei îndrăgostiri atât de riscantă a celui care se declara “un mare vânător de fuste” era deja consumată într-un alt plan al vieții lui sufletești, drept care față de tânăra parteneră de dialog epistolar din Argentina Cioran se arată cu totul... cumințit. Prietenia lor are alți parametri și chiar ținte diferite, ea fiind până la urmă și în profunzime un suport de susținere intelectuală reciprocă.

Pentru că pe Alina Diaconu filosoful parizian o aprecia și ca scriitoare, el socotește necesar să o consilieze cu sfaturi utile creației literare, care se cere nutrită din izvoarele cele mai autentice ale realității trăite. De aceea, ea va trebui să se ferească de mediile universitare, la ideea că, pentru inspirație, mai benefică îi poate fi discuția cu un șofer decât aceea cu profesorii universitari. Un asemenea punct de vedere plin de dispreț pentru mediile academice de oriunde nu-l va opri imediat mai apoi să se ofere, plin de solitudine, să-i dea o necesară recomandare către Fundația Guggenheim, ce urma să-i asigure o nouă bursă la o universitate americană. Îl recunoaștem ușor pe contradictoriul Cioran. Mai mult, mărturia prin care Cioran definește Paradisul terestru drept „o bursă continuă” nu miră defel, căci aceasta era mereu și pretutindeni afirmata lui strategie existențială.

De prietenul său Eugen Ionescu, se leagă în relatările lui Cioran fie o aceeași stare de bătrânețe stânjenitoare cu umilințe greu de acceptat, atunci când se descrie la un moment dat târându-și picioarele, fie cu plăcerea de a declara că el cunoaște mai multă spaniolă decât autorul lui *Le roi se meurt*.

Iată un plan, cel al competiției lingvistice, în care Cioran se vrea cu subtilitate victorios. Dintre conaționali întâlniți de Alina în Statele Unite, filosoful îl comentează cu încântare pe poetul și publicistul Andrei Codrescu, ca bun reper pentru bursiera argentiniană. Era și aceasta o pledoarie pentru atenta alegere a

persoanelor cu care o tânără ca ea merita să-și investească timpul limitat de care dispunea, ținând ca în noua societate în care se mișca să se îmbogățească spiritual și să găsească teme pentru scris beletristic.

În general, misivele trimise de Cioran spre Alina Diaconu ne apar cu totul mirabile, căci deși scurte, ele se dovedesc foarte consistente, punctând îndeobște problemele curente și majore ale momentului cultural, iar forma de salut final îi consemnează starea sufletească specifică, mergând de la “Cordialement à vous deux” până la “Avec mes affectueuses pensées Cioran”.

În scrisori se conturează proiectele de creație ale lui Cioran, nemulțumit în epistola din 31 martie 1987 de succesul de televiziune al recentei sale cărți *Exercices d'admiration*, succes pe care el îl resimte ca cea mai grea înfrângere a vieții lui. Cioran era cunoscut pentru raportul dintre onorurile care i se acordau la Paris sub forma unor premii și refuzul constant cu care el a înțeles să le întâmpine. Despre singura excepție, anume Premiul Rivarol, acordat cu mult timp în urmă de o comisie cu totul onorantă, din care făceau parte A. Gide, Jules Romains, A. Maurois și alții, îi relata în epistola din 3 mai 1988 unui alt corespondent apropiat, anume lui Gabriel Liiceanu, concluzionând: “A fost prima și ultima dată când am acceptat acest gen de “onoare”. Pe toate celelalte le-am refuzat, în schimb am acceptat alt gen de umilințe.” Iată că și Alinei Diaconu i se confesează exact în aceiași termeni ai reversibilității dintre glorie și umilință.

Filtrul lui Cioran era deosebit de cel al recunoașterii oficiale, care primește de cele mai multe ori în optica lui culorile umilinței. În acest sens, îi va ura Alinei: “Je souhaite que vous ne connaissiez jamais la malédiction de la notoriété”.

Exact după un an de la comunicarea precedentă, la 20 septembrie 1988, Emil Cioran redactează o scrisorică în care își manifestă mulțumirea pentru modul cum Alina i-a portretizat pe interlocutorii ei în interviurile realizate.

Maniera de dialog fusese comentată și cu Eugen Ionescu, scriitor care beneficiase și el de această formă de popularizare: “Merci pour ce dialogue nullement imaginaire, bien

au contraire. Cette forme d'entretien donne à un écrivain une image beaucoup plus véridique et cohérente qu'une improvisation où il y a nécessairement des propos plus ou moins frivoles.”

Cioran nu se poate opri în proxima epistolă din 20 ianuarie 1989 să nu-i împărtășească Alinei bucuria de a fi aflat că în România a apărut o antologie cu fragmente din cărțile lui publicate în franceză. În sfârșit, se producea și acest miracol! Iată o deschidere care îl uimește, după atâta interdicție la care el fusese supus în România comunistă. În acest context, se semnalează cu entuziasm “une excellente brochure de Mariana Șora”, care publicase *Cioran jadis et naguère* în 1988 la Editions de L'Herne din Paris. Proiectul soților argentinieni care urmau să revină la Paris în primăvara anului 1989, când francezii sărbătoreau cu mare fast Revoluția din 1789 la bicentinar, era pentru Cioran o mare bucurie, dar se izbea de imposibilitatea de a găsi un loc de cazare, pentru că „L'anniversaire de la Révolution tourne ici à la démente.”

Din comentariile epistolare premonitorii ale lui Cioran aflăm că în anul revoluției din decembrie, țara lui natală era “un infern”, conaționali săi fiind “poporul cel mai nefericit din lume”. Excesiv în formulări, filosoful descrie românii ca etnia cea mai umilă, în stare să suporte totul, fără a reacționa prin revoltă.

Ca intuiție, suntem aproape de “mămăliga care nu explodează” a Anei Blandiana, dovedind că așteptarea unei răbufniri istorice se generaliza deopotrivă la românii din țară și la cei din străinătate în preajma lui decembrie 1989.

Cu acest eveniment se și încheie dialogul epistolar inedit dintre Emil Cioran și Alina Diaconu, pe care ținem să-l semnalăm aici.

Dincolo de toate, dar strecurat printre altele, apare aprecierea lui Cioran referitoare la modul benefic și eficient în care Ea, tânăra corespondentă de la celălalt capăt de lume, se ocupă cu promovarea lui și a altor confrăi de condei.

După Revoluția din decembrie 1989, dintre cele cinci întrebări puse cu febril interes de editorialista din Buenos Aires, Cioran răspunde la patru, foarte concentrat și, bineînțeles, subiectiv. Cum altfel?

Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană ANA BLANDIANA (III)

Aceeași viziune se conturează și în versurile intitulate *Dizolvare*, metaforă care conotează degradarea produsă de trecerea timpului. Alegoric, universul existențial are aspectul unei mări de acid, atrăgătoare la început, dar înșelătoare, întrucât în adâncurile ei se săvârșește „misterioasa, nesfârșita chimie” a dizolvării, o „dizolvare înceată în ani”, „căreia nu i te poți împotrivi/ Pentru că nu o înțelegi.” Meditația ființei poetice conduce la o concluzie implacabilă și tragică totodată, aceea că nu există nicio cale de a scăpa de efectele acestei ape, chiar desprinzându-se din contingent, asumându-și condiția solitudinii, a izolării „cât mai departe”, finalul este unul și același – moartea. Ca tonalitate și perspectivă asupra vieții, aceste creații se situează la antipodul celor în care timpul era privit cu resemnare, ca *somn într-o nucă sau întomnare*.

Deși are ca efect degradarea și dispariția în moarte, timpul este înțeles într-o poezie precum *Molecule de calciu* (vol. 100 de poeme) ca salvare din fața suferinței, ca eliberare chiar de sub tutela apăsătoare a timpului. Imaginarul poetic descrie un tablou în care mișcarea este lentă, aproape imperceptibilă, iar dimensiunea temporală stă sub semnul așteptării: „Să nu mă grăbesc,/ Să las timpul să treacă/ Fiecare secundă-n cădere/ Erodează puțin/ Suferința.” Eul liric, o voce masculină, se situează în ipostaza prometeică – „stânca/ De care-s înlănțuit”, metaforă a vieții marcate de timp, metaforă a suferinței și a pedepsei. Este descris un proces al descompunerii formelor în particulele cele mai mici, în elemente primordiale, reduse la neant: „Într-un mileniu, în două,/ Stânca va fi nisip/ Fierul verigilor pulbere/ Oasele mele, molecule de calciu/ Risipite în apă/ Suferința nimic.” Paradoxal, chiar trecerea timpului devine modalitatea de a evada, tragic însă, prin moarte.

În creațiile poetice, timpul este uneori *clipă, secundă* care *erodează, clepsidră, orologiu*, mit sau așteptare, cufundare în somn, visare sau antidot al suferinței. În poemul *Ține ochii des-*

chiși, timpul este trăit sub impulsul urgenței prezentului, căci „O singură dată ni se dă/ Și trebuie să dăm o singură dată.” O ninsoare apocaliptică, bacoviană copleșește toate formele de viață, un potop alb cuprinde întregul univers: „Ninsoarea se-așterne/ Angropat cimitirul și satul/ Zidește biserica/ Vârfuri de ploi se mai văd/ Dând colț ca o iarbă deasupra/ Ninsoarea se-așterne și suie/ Ca o câmpie dospită/ Care în curând va opri/ Timpul de sus să mai cadă.” Finalul decodifică semnificația tabloului hiperbolic al zăpezii, ca expresie alegorică a timpului ce se scurge nu secundă cu secundă, ci fulg cu fulg dintr-o clepsidră cu *fulgi de timp*, într-o ninsoare neîntreruptă. Versurile sunt concepute ca adresare directă către un răstignit – conotația cristică este transparentă – a cărei intervenție poate „reporni” cronometrul timpului terestru al umanității: „așteaptă/ Ultimul fulg de timp s-apuie/ Și să se facă gol în ceruri/ Și liniște, abia atunci/ Desprinde-ți brațul stâng din cuie/ Și lin răstoarnă ceasul cu zăpadă.”

Motivul *clepsidrei* apare și în poezia *Drum* (vol. 100 de poeme), ca obiect incapabil să-și împlinească menirea, așa cum oamenii sunt depășiți de implicațiile timpului istoric al suferinței, „timp murdar”: „Cine ezită încă să străbată/ Singurul drum pe care-l mai avem/(...)/ Ca o clepsidră neînstare/ Să mai prefacă suferința-n timp?”. Discursul liric capătă accente de revoltă împotriva istoriei nedrepte, dar și a atitudinii pasive a omului, care privește viața cu fatalitate.

Orologii pe linii este o poezie care descrie un timp înșelător, care se scurge în ritmuri aleatorii, părând uneori să se oprească, sugerând modul subiectiv în care ființa umană îl percepe.

Imaginarul poetic creionează un haos temporal, în care *ceasurile* (ca și *clepsidra*, uneori) se abat de la rostul lor, ceea ce sugerează că măsurarea timpului este, în cele din urmă, o încercare vană: „Ceasurile din când în când/ Se opresc, apoi pornesc mai departe”, „Câteva secunde pot să se lăfaie/ În compartimentul unei zile întregi”, „unele cifre sunt minute/ Iar altele sunt milenii”. Haosul temporal este amplificat de imprecizia spațiului – *numele stațiilor* rămân necunoscute călătorilor, *mulțimi* care „se cațără pe acoperișuri, pe scări, pe tampoane”. Versurile Anei Blandiana transmit impresia unui tablou al dezordinii existențiale, generat de pierderea reperelor timpului.

În volumul din 2016, expresia

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

poetică se concentrează în formule lirice distilate, *O clepsidră fără nisip* fiind o astfel de creație, o meditație asupra inutilității încercării de a măsura timpul, întrucât timpul este de fapt *neantul*. Această idee încheie de fapt și volumul, în poezia omonimă, care sintetizează imaginea unui „timp numit *Niciodată*”. Spre deosebire de haosul existențial declanșat de ritmul inegal în care trece timpul în *Orologii pe linii*, în *Orologiul fără ore* imaginea haosului capătă proporții cosmice. Orologiul nu măsoară doar viața omenească – „Am patruzeci și doi de ani”, afirmă o voce în *Orologii pe linii* – ci însuși timpul universal. Este descris un mecanism enorm, în care locul orelor *scoase* „Așa cum poți scoate/ Ochii unui animal/ Ca să nu mai vadă” a rămas cu „12 găuri negre ale universului”. Sugestiile sunt multiple – marele orologiu universal a fost *orbit* de către o instanță superioară omului, cu scopul de a abolii timpul, reducându-l la *Niciodată*; orele au devenit *găuri negre*, expresii ale vidului cosmic, ale unui misterios spațiu nelimitat, capabil să absoarbă anihilant. „Marele infern al mașinăriei”, „arătătoarele/ Ce pipăiau orbește cadranul/ De la o gaură la alta/ Fără să știe ce arată” conturează imaginea atemporalității, a unui univers în care timpul a fost eludat prin simpla dereglare a orologului cosmic. Timpul numit *Niciodată* poate conota retragerea acelei autorități supreme care ține balanța lumii sau faptul că însăși existența umană, în întregul ei, nu este decât răsfrângerea unei iluzii. Dincolo de numeroasele paliere de interpretare, e remarcabil faptul că versurile marchează un summum al viziunii asupra timpului, depășind perspectiva comună a timpului redus la reper al existenței umane și proiectându-l în miezul unui scenariu mai amplu, acela al existenței cosmice. În cele din urmă, omul e doar o particulă infimă și nesemnificativă a macrouniversului și așa este și timpul său – mai puțin de o clipă din timpul cosmic.

GEORGIANA CĂLIMAN

UN POET TĂTAR: IDRIS ASANIN

Este 18 Mai 1944. Este ziua în care peste capul poporului nostru s-a răsturnat lumea. Într-o singură zi, poporul nostru a fost desprins din temelii, rupându-i-se rădăcinile, și a fost trimis pe drumul morții. Vai și amar, acest surghiun a durat 50 de ani. Astăzi, ziua surghiunului a devenit în întreaga Crimee și în Ucraina zi de doliu național. Începând din acea zi, cea mai grea zi a surghiunului, în primii ani, vai și amar de noi, jumătate din populația noastră s-a sfârșit murind. În acești ani, viața poporului nostru ca identitate națională - avem în vedere existența socială, activitatea culturală, limba, literatura, totul - s-a oprit, a dispărut, a murit. Intellectuali, scriitorii muriseră în mare număr pe frontul antihitlerist, cei rămași în viață au mers în surghiun ocrotindu-și familiile, poporul, pe ei înșiși, cutremurându-se de acest destin. **Dar noi știam de la strămoșii noștri că orice noapte are un răsărit!**

13 ani a durat acest fel de trăire, perioada era lipsită de drepturi și de libertate, ea scriindu-se cu cerneală neagră în istoria literaturii noastre, pentru că, aici, orice mișcare sau orice respirație se afla sub semnul morții. De aceea, aceasta este epoca ștearsă din istoria noastră și din istoria literaturii noastre, e o perioadă care ni s-a furat, istoricii vor rezolva, motivând ori condamnând, iar noi, trebuie să redăm viață literaturii, să intrăm în normalitate, dar... Dar, vorba bătrânească „nu există regret fără separație”, există și aici un element principal de bază, peste care nu putem trece. Poporul nostru a trăit într-o luptă totală pentru supraviețuire. În această perioadă, la Mitan, un orașel situat în regiunea Samarkand, un tânăr de 17-18 ani, chiar în primele zile ale surghiunului, urmarea mișcarea, mai bine zis, deplasarea oamenilor aduși și „vărsați” la ordin, observa „măturarea” sărmanelor ființe umane, lipsa bărbaților se constata la săpatul mormintelor, la orice lucru, așa cum vedeai acum copii cerșind, sau așteptând la ușa măcelarului oase aruncate, copii cu burțile umflate de foame, într-un cortegiu nesfârșit de umilinte și suferințe. Inima lui suferea când scria cele văzute, când crea poezie sau proză. El oferea cele scrise consătenilor săi. Acest flăcău este viitorul

supraviețuitor la lagărelor, este viitorul scriitor care în lagăr și-a întâlnit confracții. Este cel care va reveni în patrie continuându-și activitatea astfel începută, este **Idris Asanin. 1927 - 2007**

Dacă a relatat drama poporului său în opere ca „Pe străzile din Mitan”, „Rugăciunea mea”, „Ce fel de tiranie e?”, opere scrise în anul 1944, acum el caută căi de eliberare din starea aceasta de supus. Din această perspectivă ne atrage atenție poezia sa numită „Jurământul meu”.

“Poporul meu fără de patrie, aici tu ești proscris./ Cu foamete, prigoană, boală, cu moartea te-au învins. /Au obosit chiar și groparii, ritualul morții nu se ține./ Se uită rugăciunile... nici moartea nu stă în suspine”.

(Exemplarul original este cel confiscat de la poet în anul 1950, având nr. 359- nr. de arhivă 3479, în al II-lea volum, pag. 3. Am preluat poezia de acolo, în anul 1990).

“E miezul nopții... baraca doarme/ Zac și eu peste nuiiele./ De unde somn pe inima ce plânge/ Destinul unui neam care se stinge!.../Orice tiranie, se știe, are un sfârșit al ei.../ Să nu se creadă că asta nu se va sfârși cum vrei./ Măcar să nu îngenunchezi ca vinovat./ Să rozi sforile ce te sugrumă nevinovat”!

(Idris Asanin a revenit în Patrie în anul 1997 și a editat volumul „Un pumn de pământ” din care am redat exemplele). El s-a născut la data de 12 octombrie 1927 în satul Fotisala, cartierul Hagiul Mevlut, din raionul Bahcesaray, în familia lui Asan Celebi. În satul Foti-Sala Asan Celebi era un om respectat, comunitatea l-a ocrotit ani de zile, însă unchiul Asan a suferit o pedeapsă politică între anii 1934-1940. Idris a fost al nouălea copil din cei unsprezece. Între anii

1933-1940 el a învățat la școala tătară sătească de 7 clase din Foti-Sala. Absolvind cele șapte clase, el a urmat, începând cu septembrie 1940, la școala din Kokkoz, unde exista școala purtând numele lui Ibrahim Ciolac, care îi pregătea pe tinerii tătari din satele aflate în ținut. Idris era un elev silitor, talentat, cu o mare putere de asimilare a cunoștințelor noi. Era atras de istorie și de literatură, prin profesorii valoroși pe care i-a avut a devenit un poet talentat, școala aceasta avându-l ca profesor de limbă și literatură tătară pe Zekki Mensettarov, Ilya Bașkirov fiind îndrumătorul. În anul 1941 armata germană a ocupat Crimeea, Idris era atunci elev în clasa a IX-a. Până în toamna anului 1942 Idris a locuit la Foti-Sala în sânul familiei sale. Fratele cel mai mare își ajuta tatăl bătrân în treburile preoțești, când acesta se afla pe front. În acei ani de ocupație, în luna octombrie a lui 1942 la Albat, centru raional, s-a deschis un liceu pentru elevii tătari dornici de învățătură, care absolviseră cu note mari clasele a VII-a și a VIII-a. Pentru deschiderea acestui liceu o contribuție însemnată a avut comitetul musulman al Crimeii, aici studiindu-se în alfabet latin și limba germană în „vederea apropierei de civilizația Europei”. După ce a trecut o anume perioadă de vreme, conform înțelegerii, s-a dedus că termenii de mai sus se datorau doar dorinței de a obține bani de la comandamentul german. În realitate, aici s-a studiat prin strădania depusă de vechii profesori tătari istoria Crimeii, literatura tătară, alfabetul arab și cel latin, istoria Islamului, morala.

Înceleștarea armată dintre forțe luând neașteptate întorsături a scurtat existența liceului, însă asupra lui Idris a avut loc influența puternică a moștenirii istorice tătare crimeene. În special, aici au predat profesori care, la vremea lor studiaseră la Istanbul și la Beirut, în marile centre culturale ale lumii islamice, precum domnii Ablakim Ilmi și Sufan. Formarea literară a lui Idris a început, așadar din anii de școală. Primele sale poezii și povestiri aparțin anilor 1939-1941, ele fiind tipărite și expuse la gazeta literară a școlii. Poezia „Lacrimile bunicii Safiye” aparține perioadei copilăriei lui Idris. Poezia evocă pe profesoara din școala primară, originară din același sat cu Idris, din →

Foti-Sala, doamna Sadiye, care a pus bazele organizației patriotice clandestine ce a fost anihilată brutal de Gestapo, ea fiind ucisă. La Idris, există o privire de ură împotriva veneticilor, a asupritorilor – educația sa familială și școlară îi permite să catalogheze ca jefuitori – atât pe cei veniți din vest, ca germanii, cât și pe cei veniți din nord, ca rușii, deopotrivă de răpitori și distrugători ai Patriei sale tătare crimeene. În asemenea cadru, Idris îi evocă într-o poezie pe ocupanții germani veniți din Apus, cotropitori care în primăvara anului 1944 fugeau din Crimeea, speriați de revenirea trupelor rusești. În zorii zilei de 18 mai 1944, am fost trimiși în surghiun laolaltă cu toți concetățenii, familia unchiului Asan a nimerit în raionul Mitan din gubernia Samarkand. Mitan era unul dintre ținuturile bânuite de o formă gravă de malarie, de aceea, într-un interval scurt, sute de familii de tătari crimeeni au murit, dispărând astfel. Printre cei care au murit la Mitan fără să le vină sorocul, au fost și membrii familiei lui Idris, tatăl, mama, fratele recent revenit de pe front, cei doi copii ai lui, sora cea mare, a doua soră cu copilul ei. În luna martie a anului 1945, muriseră toți membrii familiei, rămăseseră doar Idris cu sora lui de 12 ani, abia ducându-și viața prin grajdurile cailor, prin câmpiile cu bumbac ale colhozului, muncind din greu. Apoi, în 1948, el a intrat la cursurile de fără frecvență ale Institutului superior din Samarkand, la Facultatea de Istorie, așa cum am relatat mai sus. Prima dată, casa lui a fost supusă unei percheziții severe în noaptea de 27 ianuarie 1947, din cauza poeziilor sale care circulau în rândul poporului. În urma percheziției, au confiscat multe poezii, multe manuscrise. Printre acestea se afla și poemul scris de el cu tema dramei din 18 mai 1944, evocând drumul cumplit care a durat 19 zile și nopți, drumul acesta fiind „dat cu lacrimile” lor, manuscrisul aflându-se laolaltă cu poeme precum „Nu este vis”, ambele opere fiind atunci confiscate de autorități. După moartea lui Stalin, în anul 1956, Asanin este eliberat din lagăr. Din prima sa zi de libertate, Idris Asanin a intrat în rândul studenților Institutului, pentru a-și continua pregătirea întreruptă la jumătate. În timpul zilei, muncea la uzina chimică din Samarkand, ca normator, ca maistru. Pe viață i s-au

atribuit nume ca „contrarevoluționar, naționalist”, porecle care nu i-au permis de-a lungul întregii sale vieți să muncească nici ca profesor, nici ca jurnalist. Reproșându-i-se lipsa pregătirii de specialitate, el nu depășea poziția de probă asupra muncii. Indignat de o asemenea prigonire deschisă asupra sa, Asanin a intrat în anul 1965 la Institutul Politehnic din Tașkent, absolvind cu succes în anul 1970 facultatea de ingineri specialiști. Până în 1987, el a muncit în cadrul administrației întreprinderii Samarkandhimstroi ca specialist controlor.

Începând din 1957, la început mai rar, apoi, în mod normal, poeziile sale au fost publicate în paginile ziarului „Steagul lui Lenin”. Dar, pe deapsa politică primită în trecut, poziția sa de membru fondator al Mișcării Naționale, l-a situat neîntrerupt sub vizorul KGB-ului. Pe tema tragediei poporului său, surghiunit pe nedrept, aflat într-o situație socială grea, el a început să-și publice poeziile și articolele fie cu „renumele literar”, fie în calitate de coautor, asociindu-se cu alți scriitori. De exemplu, au apărut „Amintirile despre război ale bunicii” (sau „Tragediile din Bahcesaray”) tipărit în „Steagul lui Lenin” din 1967, nr. 18, din 18 martie. Aceste povestiri reprezentative încep să apară, însă ele sunt interzise prin intervenția KGB-ului. Asanin este unul dintre talentații care au scris mult, dar au publicat puțin. Activitatea sa desfășurată de-a lungul multor ani a fost dedicată temei unice a destinului tragic al poporului său, popor destrămat prin pribegii nedrepte, supus pierzaniei pe temeiul unor închipuiri, popor cu un destin nemilos. În operele sale, el evocă aceste situații, dorind totodată să găsească o cale de ieșire, dorind revenirea poporului în Patria sa de drept, recucerindu-și drepturile istorice și naționale ce i se cuvin, în acest context el își cheamă la luptă conaționali. Dacă citim operele lui Idris Asanin, noi remarcăm din primele rînduri suferință, apoi urmează ideea revenirii în Patria istorică, ideea renașterii. Altfel, nu se poate. Fiecare om, fiecare luptător, își spune durerea inimii sale. Durerea aceasta devine la Asanin situația gravă în care se zbate poporul său. Întorcându-se din lagăr în anul 1956, el a scris prima sa operă numită „Iartă, popor sfânt!”, poezie care se situează astfel în definirea

destinului neamului său: “Eu cred că va veni o generație eroică./ Ea va ști gustul dreptății, cea reală și unică./ Moștenirea vitejilor – steagul albastru-verde/ Va strivi dușmanii, va cuceri așteptările./ Mi-e mare speranța. Vom vedea ziua/ Vom plăti, fiule, viteazule, datoria”.

În anul 1988, Idris Asanin revine în Patrie și se stabilește la Bahcesaray. Creativitatea sa a devenit mai puternică. În anul 1997, reprezentanții culturii și literaturii noastre au organizat cu mult fast jubileul de 70 de ani împliniți ai lui Idris Asanin. Cu acest prilej, i s-a editat volumul „Un pumn de pământ”, în tiraj mare. Poetul și-a văzut primul volum la această vârstă de 70 de ani. În acest volum i s-au introdus poeziile scrise încă din anul 1944, odată cu traducerile, însumând creații din toate etapele vieții sale. În anul 1991, Idris Asanin a fost desemnat delegat la cel de al II-lea Qurultay/ Congres.

Prezența lui Idris Asanin înseamnă astăzi lupta pentru procesul patriei, înseamnă scriitorul-cetățean prim al poporului său – înseamnă situația sa tragică de astăzi. Multe poezii dovedesc această afirmație: „Pentru Patrie”, O seară de iarnă pe dealul Hanului”, „În vechea țară”, alte multe poezii.

Rostindu-i numele, Idris Asanin rostind, noi avem în fața ochilor poeziile care l-au dus la închisoare, care i-au atras represiunile cumplitei guvernări sovietice, noi vedem omul care a scăpat sănătos din toate prigonirile și care astăzi își continuă activitatea creativă, vedem poetul tătar crimeean cel adevărat. Locul lui în literatura tătară cri-meeană astfel se demonstrează. (Idris Asanin și activitatea sa creatoare a fost analizată de către Șakir Selim, cu date importante, în prefața volumului „Un pumn de pământ”, având titlul „O viață dăruită luptei pentru Patrie și poeziei”, noi inspirându-ne din acest text).

(fragment din ISTORIA LITERATURII TĂTARE CRIMEENE, de RIZA FAZÎL ȘI SAFTER NAGAEV, 2001, Simferopol, transcrisă în tătară din alfabetul rus în alfabetul latin și tradusă în română de Güner Akmolla, cu note și impresii de Marius Chelaru. (op.cit. 2017, p.450-460, fragmente)

BRĂȘOVEANUL DARIE MAGHERU - SCRIITOR NAȚIONAL

Am fost printre primii, dacă nu chiar primul care l-am vestit (în 1996) pe brașoveanul Darie Magheru (născut la 25 oct. 1923 în Lunca Călnicului, jud. Brașov)) ca poet național. Revin, între altele, cu câteva din argumentele de atunci. Opera lui Darie Magheru (șapte volume în timpul vieții, postumelor li s-au ridicat nu de mult și lor zăvoarele) e tot așa de spectaculoasă pe cât era omul: ea miră încă și astăzi, comentariile, nu multe, unele firave (vezi Voicu Bugariu, Cornel Regman ș.a.) n-au ajutat la dezpiedicarea și împrăștierea ei. Însă cititorul, fie cunoscător ager ori numai ingenuu, va fi avut, deja de la **Eu, meșterul Manole** (cartea de debut, ESPLA, 1956) destule date lămuritoare. Poemul dramatic, izvorât, se înțelege, dintr-o impozantă legendă (esteuropeană dar cu vârful, cum a demonstrat M. Eliade, în ținuturile românești), cultivă lângă o narațiune grea de metafore și lirica mai subțire, de o delicatețe picturală, ca în mai târziile **Schițe iconografice** (1973). Să ne amintim doar de acele versuri minunate din *Prolog*, defel folclorice, poetul luând totuși numai aerul spui-torului anonim de balade: cât de factice e această impresie se vede numaidecât, fiindcă sub muzicalitatea cuceritoare a stihurilor asistăm la fixarea, cu o grandioasă metaforă, a decorului: „Zece meșteri trec cu sfori/ printre brusturi, printre flori:/ sapă gropi, răstoarnă nori/peste var și pietre cară/ Zidul: jerbă către seară (...).” Începând așadar de aici, cele două direcții din scrisul lui Darie Magheru (indiferent de spețele practicate) vor merge în continuare împreună, de la o vreme mai subliniat încă: teatru poetic și poezie cu efecte scenice.

Darie Magheru a fost un ins grozav, frizând adesea senzaționalul, teatralul: se sumețea pe coturni oriunde – fusese actor -, starea lui firească era de neconținută înălțare; nu-și împiedica orgoliile, știind bine că orgoliul, spre deosebire de feminina vanitate, priveghează valoarea, iar nu veleitarismul și fițele. Lăuntric, un timid și îndemnat în secret la delicatețuri, la orișice nepotrivire cu sensibilitatea lui

supradozată se întuneca repede, a-runca atunci vorbe grele, imprecățiile țâșneau fierbinți - de aceea dușmanii, destul de mulți, se fereau de el, prietenii – nu mulți – se alegeau prin selecție așa-zicând naturală. Am spus dușmani, dar e mai bine pizmuitorii – aceștia se desemnau prin mecanismul incompatibilității de valoare; dimpotrivă, prietenii soseau pe calea afinităților tainice, electiv în sens goetheean. Nu găseai la Darie Magheru o fugă spre originalitate cu orice preț: chinul interior, dramele ce rod ființa profundă, spinul din carne – ca la Sf. Paul sau Kierkegaard – nu sunt originalitate! Acestea fac deja originalitatea și autenticitatea insului, precum la cei trimiși (apostoli, etimologic vorbind) să vestească... Vestitoare e și poezia. În lumea acesteia, Darie Magheru a fost – în linia marilor noștri creatori – un trimis. Și în această ordine el era (ca să mă repet) un ins grozav. Nu întotdeauna înțeles, așa spune: mai deloc înțeles. Comentatorii, câți au fost, ai eminentei sale opere, încurcați de severitatea autorului, au analizat-o doar din unghiuri disparate, neconcludent. Într-un articol din revista ASTRA, reluat și într-una din cărțile sale, Cornel Regman, un critic remarcabil altfel, nu trece, de pildă, în analiză, dincolo de configurația prozodică a poemelor (i se părea bizară!), încercând apoi un riscant comparatism. Nu insist. În chestiune e însă tratarea în sinteze inspirate (a întreprins-o nu demult scriitoarea brașoveană Mihaela Malea Stroe în **Darie Magheru. Trasee tragice**) a unei opere literare, ce-i drept, inconfortabile. Poetul Darie Magheru nu poate fi disociat de pro-

zatorul și neperechele dramaturg Darie Magheru: poezia sa nu e (cum se mai crede) doar pregătirea impunătoare sale dramaturgii (**Tragicul domn al Cămilelor, Forum Traiani** etc.) ci, autonomă fiind, e ca și aceea, ca și proza sa insolită (**Nemuritorul în solitudine, Cărămida cu mâner** etc.), parte dintr-un tot organic; un tot care, la rândul său, e parte a unei metafore globale a realității, a ceea ce e deasupra realității: precum este însăși literatura, precum este deja spiritualitatea. Dar o metaforă e totdeauna și un obstacol. Filosoful ar zice: o barieră epistemologică. De aceea ea se cere descifrată.

Pentru aceasta, însă, opera lui Darie Magheru trebuie cunoscută în întregime. Darie Magheru nu este doar un scriitor brașovean, este un scriitor național. E un autor de viziuni grandioase, ca Eminescu. Poemul **Icoană cu Dumnezeu fix**, cu are îmi îngădui să închei aceste însemnări, e comparabil, iată, cu poemele eminesciene din aceeași ordine: „O prismă-n tre limite, singura certă/Vecinicia era imens de inertă/Și dânsul stă veghe-n această uitare/Savurându-și eternul de nemișcare/.../O, gestul, făcutul, lumi, haose, jururi/Au prins către moarte un sens de contururi//El însă când toate vuiiau pe încetul/Se ntoarse-n repaos/ Rămânându-și perpetuu”.

A. I. BRUMARU

OPERA: antume: *eu, meșterul manole*, poem dramatic, E.S.P.L.A., Buc., 1957, *poeme*, Ed. pentru Literatură, Buc., 1968, *caprichos*, poem, Ed. Albatros, Buc., 1970, *schize iconografice*, poem, Ed. Cartea Românească, Buc., 1973, *guernica*, poem, Ed. Albatros, Buc., 1974, *zeu orb cu flori*, Ed. Cartea Românească, Buc., 1982; postume: *exclusiv tauri*, poem dramatic, Ed. Arania, Bv., 1991, *nemuritorul în solitudine și durerea*, roman, Ed. Arania, Bv., 1996, *pygmalion*, poem dramatic, Ed. Arania, Bv., 1996, *forum traiani*, teatru, Ed. Arania, Bv., 1998, *cărămida cu mâner*, roman, Ed. Arania, Bv., 2005, *Scrieri – Volumul I*, poem, Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2013, *Scrieri – Volumul II*, proză, Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2014, *Scrieri – Volumul III*, teatru, Ed. Eikon, Buc., 2015. (cf. site USR, filiala Brașov)

Teofil Răchițeanu 75

PEREGRIN PRIN MUNȚI DE-A PURURI

În restriștea vremurilor și-n graiul Ardealului

Prin Munții Apusului plecîndu-mă
gîndului
Precum zarea visului, precum iarba
vîntului;
Prin Munții Apusului plecîndu-mă
norului
Precum zvonul serilor, precum dorul
dorului;
Prin Munții Apusului, în amarul
sortîlor,
În nesomnul gîndului și în greul
noptîlor,
Tot în lungul culmilor și mersul
calului,
În restriștea vremurilor și-n greul
Ardealului...

Pînă la brîu în amar și în grea jale nouă

Prin Munții Apusului iară și iară
Pe unde pașii pribegi ne-ncetat mă
purta;
Prin Munții Apusului pînă la moarte
Pe unde pașii pribegi nu ostenesc să
mă poarte;
Prin Munții Apusului cu umbra-mi
pereche
Pînă la brîu în amar și jale străveche;
Prin Munții Apusului pe brumă, pe
rouă
Pînă la brîu în amar și în grea jale
nouă...

Sub alba stea a Dorului-Plînsului

Prin Munții Apusului, prin Munții
Apusului,
Sub alba stea a Dorului-Plînsului, prin
însurare, prin dimineață,
Mai mult prin moarte decît prin viață;
Prin lacrimi pășind, oh, iară și iară,
În nenoroc pînă-n brîu și în jale
amară;
Sub pavăza sortîi, oh, cît de sumbră,
Pînă cînd gînd mă fac, dor ostenit,
sfînt Ardealului umbră..

Peregrin prin munți de-apururi

Peregrin prin munți de-apururi
Pînă cînd în apa serii ei își pierd a lor
contururi,
Pînă-n nori se culcă luna învelită-n
giulgi de ceară,
Pînă cînd în amintire și în gînd se face
seară,
Pînă cînd în mine lumea istovește și
apune,

Pînă sufletu-mi pe-un țărîm cade
frînt în rugăciune,
Pînă cînd în mine-Ardealul ca un
prunc surîde mîmii,
Pînă plîns mă fac cu totul și mă
pierd în plînsul lumii.

Pînă aeru-mprejuru-mi amiroase-a nemurire

Prin cei munți umblînd de-a pururi
fără somn din deal în deal,
Pînă rîu mă fac de lacrimi prin
mijloc curgînd de-Ardeal,
Pînă cînd Soarele cade trist pe
munți și în ei moare,
Pînă cînd în visul lumii mă cufund
ca în uitare,
Pînă cînd în amintire și în gînd se
face seară,
Pînă cînd în mine-Ardealul
ostenește să mai doară,
Pînă cînd din culme-n culme cad de
tot în istovire,
Pînă aeru-mprejuru-mi amiroase-a
nemurire...

Și s-auzi cum plînge-Ardealul

Bată-te, -Mpărate, băta,
Boala cea îngîndurată,
Jalea neagră fără mal
Și lacrima din Ardeal
Și îți rînduiesc Domnul
Să îți fie somn nesomnul,
Să fii nălucă-Mpărate,
Prin castele depărtate,
Să îți strigi negre păcate,
Să îți fie strigătul rană,
Să bei urîtul din cană
Și amarul cu paharul

Și s-auzi cum plînge-Ardealul...

Iară ea să nu se-ndure

Și te-ai duce, împărate,
Unde ape fierb în spume
Lîng-a Lumilor Genune,
Să-ți porți pașii ca-n nelume,
Să te strigi singur pe nume,

**Casa lui Teofil Răchițeanu, din
Munții Apusului (Răchițele)**

Neguri mari să te-nnegure,
Marea glasul să ți-l fure,
Să chemi moartea din adâncuri

Iară ea să nu se-ndure...

Azi merém la Dumnezeu

Calul alb ca alba neauă,
Pusei astăzi pe el șauă:
Ci „noa, hai, murguțul meu,
Azi merém la Dumnezeu
Să-i amintém, să-i amintém,
Că prunci buni și noi îi sîntem,
Să-ntrebăm de ce ne-o datu
Robi în lanțuri la-Mpăratu,
De ce némeșii ne fură
Și ne mîncă fără gură,
Fără apă ne fierbere
Și ne-ndulce tot cu fiere?
Să ne spuie: ne-o uitatu?
Ori și el e cu-mpăratu?”

Cu pasul învinsului

Prin Munții Apusului
Cu pasul învinsului
La paltinii-frați,
La brazii-mpărați,
La plopîi năluci,
La fagii haiduci,
La suse dumbrave
Cu doruri bolnave,
La dumbrave nînse
Cu doruri nestînse,
La fîntîne line
Cu grele suspine,
La crucea-ndurărilor –
Popasu-ntristărilor...

Lin, suflete, lin!

Linu-i lin, suflete, lin,
Că n-ai stare, nici alin
De nesomnul gîndului,
De plîngerea vîntului,
De tăcerea pietrelor,
De pustiul vetrelor,
De linu-nserărilor,
De zbuciumul mărilor,
De taina-Orionului,
De zvonul Eonului,
De spaima genunilor,
De vaietul lumilor...

Sub un tavan de fulgere...

„Poemele reunite în antologia *Sub cerul Genezei* Editura Mirton, Timișoara 2017) au forța și măreția unor psalmi, strecurați de Poet în volumele publicate înainte de 1989, distribuiți apoi, în număr mai mare, în poziții-cheie, în volumele apărute după Revoluție, în epoca în care Eugen Dorcescu și-a scris cărțile „Paradisului său lăuntric”.

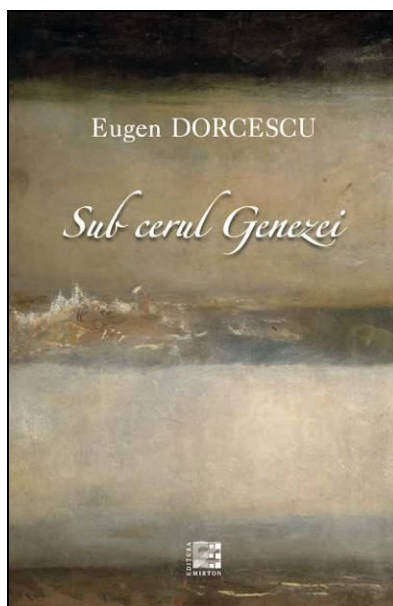
Aceste poezii se pun reciproc în relief și oglindesc, laolaltă, un parcurs de excepție, acoperind patru decenii de viață și de creație, în spiritul valorilor creștine” (Mirela-Ioana Borchin, *Notă asupra ediției*, p. 8).

Am citat din nota asupra antologiei de versuri aparținând lui Eugen Dorcescu, semnată de Mirela-Ioana Borchin ca sinteză a volumului de versuri prezent. Intitulată profund și exact, *Sub cerul Genezei*, antologia reunește, poate, cele mai bune poeme selectate din opera poetului, o radiografie în mișcare a lumii în care s-a zbatut, a suferit, s-a bucurat și a înviat autorul.

Versurile s-au decantat, curg cu rigoare și respect spre cititor, inspirația poetică se descoperă ca una care depășește starea celui care scrie sub presiunea destinului său. Avem în față o *revelație* personală literară bazată pe revelația generală dată omului în *Scriptură*.

Eugen Dorcescu ne invită în primele zile ale creației, într-un Rai neatinț de lume și păcat, sub cerul de început, unic, picurat din Măinile Divine. O priveliște neobișnuită, peisajul este unul spiritual, poetul vede și el cu ochi spirituali o lume dinamică, în expansiune spre un alt pământ și un alt cer.

Omul s-a înstrăinat de raiul dintâi, pământul a fost afectat de păcat, moarte, pământul a devenit, brusc, o colivie, a devenit prea îngust. Omul este obligat să simtă pe piele proprie căderea... „În neîncăpătarea colivie a lumii,/ învrăjbiți, ne-nghesuim./ Căci nu suntem ce-ar trebui să fim/ Și lumea nu-i ce-ar trebui să fie./ Modelu-nfățișat de *Marea Carte*/ Ne e tot mai abstract și mai străin./ Ființe purtătoare de venin./ Murim încet și reproducem moarte” (*În neîncăpătarea colivie...*, p. 19).

Antologia e mai mult decât poezia ființei, e cartea unei relații speciale, omul având, la început, un destin unic, dar pierzând gravitația Edenului, a rămas sub puterea lui Dumnezeu, gol și descoperit, sub haloul morții fizice. Această relație se materializează literar prin relativitate: este/ nu este; poate/ nu poate; se arată/ nu se arată etc. Relativitatea se pliază peste ființa omului, certitudinea e la Creator. „Yah Elohim le rânduiește toate./ El știe până când și până unde./ Degeaba-ntrebi: răspunde, nu răspunde./ Degeaba speri: ți-arată, nu ți-arată.../ O, Domnul meu, de s-ar sfârși odată!” (*O, Domnul meu!*..., p. 21).

Modest și împăcat cu sine, poetul acceptă starea cu un realism consolidat prin suferință. Revelația particulară modelează mintea omului. Creația se arcuiește în natură, în vis, în moarte, în dragoste, în ritualul din biserică, în oamenii care sunt trimiși spre alți oameni, prin ploaia grea și densă care trimite la potop. Natura oglindește prezența divină, Eugen Dorcescu descrie cu atenție miracolul din aceasta, prin frumusețe, prin puritate, prin claritate...

Dumnezeu se relevă în univers, motivele biblice sunt asimilate în poezie, lumina are ceva tainic, ascunde mesajul fundamental pentru om, miracolul. Paradoxul se deschide în miracol, poetul nu redă valorile teologice fundamentale, pleacă de la ele, iată, le forjează în noi forme, fără a pierde esența. „Se întoarce/ la acel întuneric profund,/ absolut,/ la acel întuneric perfect,/care-i însăși lumina” (*Aici punem punct...*, p. 24).

Omul și-a ars destinul, s-a prefăcut în *om de cenușă*, o luptă teribilă se dă între spirit și carne/ trup, o bătlăie a universului. „În sufletu-mi nocturn și luminos,/ Eu însumi stau în stratul său de jos,/ Pe când tot eu aş vrea să fiu, dar nu-s,/ În străvezimea lumilor de sus./Nu-s nici la mijloc. Nu sunt nicăieri./ Sunt un şirag de zboruri şi căderi,/ O dără sângerie în abis,/ Scris şi nescris pe-al Duhului zapis./ Amestec sunt de bine şi de rău./ Desprins şi nedesprins de chipul Tău”. (*În sufletu-mi nocturn şi luminos...*, p. 39).

Stihiile care ating pământul și omul de pământ sunt un semn al puterii lui Dumnezeu, acesta intervine în istorie cu hotărâre și decisiv. Intervenția este una necesară, ea atrage ulterior binecuvântarea, răul este înfrânt de binele absolut. Puterea se exprimă prin *Degetul lui Dumnezeu*, realitate cruntă, o frântură din tavanul Capelei Divine, pictată sub inspirație de Michelangelo... „Aici e spărtura prin care/ Providența inundă istoria,/ aici, unde sângele pătează pavaje și/ ziduri, înroșește memoria./ Aici, unde sufletul contemplă/ cu spaimă tavanul de fulgere,/ ca pe-o dorită, teribilă, mântuitoare/ mirungere” (*Degetul lui Dumnezeu...*, p. 32).

Eugen Dorcescu preferă să folosească Numele lui Dumnezeu în poeme așa cum apare în textul sacru inițial, în limba ebraică veche, semn că traducerea e și ea o neputință umană. Pentru inițiați, cei care studiază atent mesajul divin, fără a interveni la baza lui, numele au o importanță capitală, e numele absolut care nu poate fi blamat. „Bezna-i însăși lumina/ întoarsă spre sine,/ concentrată-n tăria strălucirii/ depline” (*Hallelu Yah*, p. 48).

Pentru că omul a fost creat după chipul și asemănarea Creatorului, atât îi rămâne, o dimensiune spirituală, trupul e pământ, trecător și neputincios. Acestea două, însă, țin specia umană la nivelul de sus, amprenta divină se poate percepe, dovedind existența lui Dumnezeu în eternitate. Două paralele care se întâlnesc doar în Dumnezeu... „Acestea două-s tot ce omul are/ în timpul și în spațiul infinit./ Atâta numai: *chip* și *asemănare*”. (*Chipul*, p. 53).

Eternitatea e definită exact, Dumnezeu e Lumină și aceasta devine substanță a eternității, expresia →

CONSTANTIN STANCU

este preluată din crezul creștin. În modul acesta, poetul, prin puține cuvinte, acoperă ani de căutări filozofice și teologice. Prezența divină este și un *abis de lumină*... „*Lumina –/ Substanță/ a eternității*” (*Sub cerul genezei*, p. 66).

Eugen Dorcescu abordează tema morții din perspectiva eternității, moartea mamei, moartea femeii iubite, bolnavul care suferă, atins de gheara rece a morții, nimic nu este refuzat. În fiecare țipăt declanșat de durere este un cui...unul căzut de la cruce...Absența se dovedește a fi prezență de primă mărime, una teribilă, greu de evitat. Dumnezeu aplică pedeapsa, el iartă, se face un salt... Există o destinație: *Ierusalimul ceresc*... Bătrânul simte că sufletul său este prins în trup, împotmolit în carne, un suflet aflat în exil... „Ne-existând, nu poate să se-ascundă./ Ne-existând, nu-și neagă evidența./ Egale-i sunt teroarea și clemența...// Absența e-o prezență mult mai cruntă,/Mai greu de îndurat decât prezența » (*Absența*, p. 87).

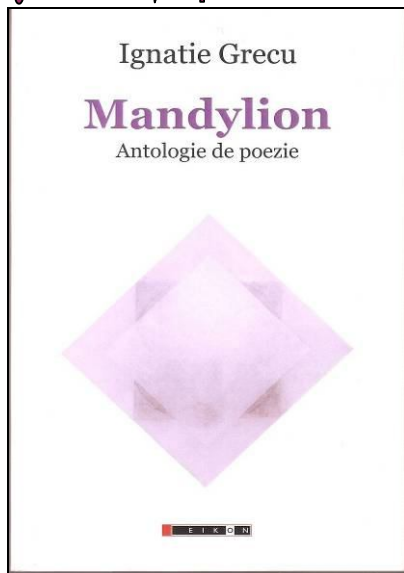
Antologia e mult mai complexă, în notele de început Mirela-Ioana Borchin, redactor de carte, bună cunosătoare a poeziei lui Dorcescu, explică o parte din valoarea acesteia. Antologia pune în lumină și temele principale ale operei: avatarul, relația cu marile religii, libertatea omului și libertatea poetului, arhi-amintirea, problema degradării umane și rezistența spiritului în fața căderii abrupte, frumusețea naturii în contrast cu ruina societății, cavalerul, arheul etc. Limbajul poeziei de față e unul deosebit, bazat pe rigoarea prezentării revelației personale, pe simplitate și profunzime. Cuvintele originale care au fixat lumea în cadrul istoriei sunt păstrate intacte, ca respect suprem pentru actul creației. E și o dovadă a faptului că revelația este rigoare în stare pură. Orizontul spiritual al poeziei vine din atingerile cu textele Bibliei, din mesajul altor texte sacre, din cărțile fundamentale ale umanității. Biblia, pentru Eugen Dorcescu și pentru cei care înțeleg, nu este o carte religioasă, este una a *adevărului*, una a vieții și morții, a efemerului și a eternității. Toate în echilibru ținute de Iisus, ca punct fix în univers. Poetul are respect pentru ritualul religios, pentru tainele din biserică, însă el rămâne credincios relației sale cu Dumnezeu, așa cum am arătat mai sus.

Despre opera poetului au scris mulți prieteni, istorici literari, critici, pasionați de literatură, iubitori de frumos, atenți la sensul valorilor în vremurile din urmă. Toți au subliniat părțile tari ale creației sale, acestea fiind și părțile fragile, omul superficial nu va putea înțelege sensul istoriei.

Atenționarea poetului e una teribilă și liberatorie: „Ne revedem după Apocalipsă”. De remarcat punctul de la final, și nu semnul exclamării...

Lupta poetului cu sinele, cu destinul dur și cu suferințele pe care le-a îndurat, convertite în poeme, sunt fixate în poezia penultimă, *Ioanitul*, cavalerul se întoarce acasă, sub cerul original. Poetul, ajuns pe prag, simte prezența divină prin realitatea curentă, continuă. Durerea și suferința sunt anulate de întoarcerea acasă. Contrariile se ating și nasc bucuria... „Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,/ Frumos și pur, la fel ca la-nceput./ Nici urmă n-a rămas din lănci și scut./ Din strigătul de luptă – o grimasă” (*Ioanitul*, p.109).

Ignatie Grecu, un poet în universul lui

De mulți ani îl cunosc pe părintele Ignatie Grecu de la Cernica. E acolo un loc pentru sufletul meu, în marginea lacului îmi sunt înmormântați părinții, acolo mă întorc de foarte multe ori cu gândul, de mai puține ori cu trupul meu obosit de vârstă și de boli.

Întotdeauna l-am întâlnit, umbră subțire a locului, suflet de credincios smerit și de poet până-n adâncul ființei. I-am citit cărțile, i-am ascultat

vorba, el este, în sfințenia mănăstirii, un păzitor al memoriei atâtor scriitori și artiști care se hodinesc pe această graniță înserată a Bucureștilor.

Pot să zic azi că mi-e prieten și că împărtășim iubirea pentru poezie.

De sărbătorile sfârșitului de an 2017, un prieten comun, Mircea Croitoru, mi-a adus antologia de versuri a lui Ignatie Grecu. Se numește *Mandylion* și apare tipărită elegant, la Editura Eikon.

Această carte mi-a împodobit sărbătorile Nașterii și ale Anului Nou.

Legenda Mandylionului din Edessa, a amprentei chipului Domnului de pe o pânză, de pe o carte, m-a ținut în lumea Poeziei, nu prizonier, ci om liber, îndrăgostit de cuvânt și de puterea lui dumnezeiască.

Pe coperta a patra se află un poem, cuprinzător ca un crez de viață și de artă: „*trecătoare pânză a cuvântului/ pe care s-a întipărit/ ca prin minune/ pentru totdeauna/ chipul Tău, Doamne!*” (*Poezia mea*).

Antologia are o prefață tulburătoare, semnată de un mare poet, fost coleg al meu mai mic din anii Filologiei bucureștene, fost redactor cultural la Radio, astăzi trăitor în lumea credinței și a poeziei mari, pe numele său de poet Dan Verona. *Mântuirea prin poezie* este titlul prefeței care vorbește despre *lumina lină* din versurile părintelui Ignatie, cea care l-a luminat pe marele Eminescu, pe drept credinciosii lui, printre care se află alt frate al nostru, Ioan Alexandru: „*Lumină lină din lumini/ Răsai din codrii mari de crini/ Lumină lină cuib de ceară/ Scorburi cu miere milenară*”.

Acesta e izvorul din care pornește și versul părintelui Ignatie. Dinspre Dosoftei, dinspre lumina Bibliei, trecând prin cultura unei școli de poezie românească de cea mai nobilă spiță. Atât de limpede se vede că Ignatie Grecu îi știe pe Gala Galaction (el se odihnește chiar la Cernica), Tudor Arghezi (cel care venea aici într-o chilie), Sandu Tudor, sonetistul Radu Cârneli, dar și pe orientalii poeți ai lumii arabe, maeștri ai rondelului, ai gazelului, ai înțelepciunii poetice revărsate în cultura lumii.

Parcă aud, de departe, poemul lui Yusuf Al-Khal, un poet libanez din preajma lui Gibran: „*Fiecare poem este o naștere repetată a poeziei, / Fiecare iubire este un nou început* →

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

al tuturor oamenilor/ Împlântă-ți rădăcinile în trupul fără de hotare al vântului care sunt/ Preschimă-mă-n pământ/ În lumea cea roditoare”.

Din acel orizont de lectură, dar mai ales, și hotărâtor, și definitiv, din iubirea de Dumnezeu, din lumina chipului Său pe pânza timpului, vine poezia părintelui Ignatie.

Cum e desenat universul poetului? Din copacii bătrâni și falnici ai acestui teritoriu sfânt care e Mănăstirea Cernica, din păsări mii și stele făclii, pentru că nunta mioritică e o nuntă a sufletului întru Domnul, din privighetori, ciocârlii, porumbei albi, mierle.

Scrie poetul: *Și soarele în munții mei precum un cerb/ Pentru tristețe unde voi găsi săgeată/ Și arc? Dar pentru inima-mi încă beată/ De răscolirea caldă a sângelui din verb?*

Ignatie Grecu s-a născut undeva în Moldova de Sus, aproape de lumea vrăjită a pădurii eminesciene, aduce cu el, în Câmpia de Sud, munții, sunetul frunzei din păduri, îi dedică multe poeme lui Eminescu, nu uită niciodată să-și amintească de satul lui. Iată, în această construcție de mari dimensiuni care este antologia *Mandylion*, un poem cu totul surprinzător numit *Moldova mea*: „Pentru ce bat clopotele trase de funia învechită/ Doar soarele de după deal n-a răsărit/ Moldova mea săracă și smerită/ Se suie ca să prindă utrenia la schit./ Prinusul ei de lacrimi atât s-a înmulțit/ Că mirul rugăciunii se suie până-n cer/ Și nu se mai oprește la vămi că le-a plătit/ Moldova mea săracă și îmbrăcată-n ger”.

Vedeți, frații mei întru credință și întru poezie, acest poem despre *Moldova cea săracă, smerită și îmbrăcată-n ger* este timbrul unui mare poet. După asemenea versuri ar trebui să mă opresc în tăcere. Dar nu ar fi corect față de drumul poetului, al prietenului, al poeziei lui.

O să continui afirmând că topica tuturor poemelor e aceea a cântărilor bisericești: poetul psalmodiază lung ca într-o ascultare a duhului interior. Verbele au curățenie și miros de floare primăvara, epitelele dansează alb ca niște fluturi ireali.

Dar, din când în când, în acest ocean de credință dominat de *Mandylion*, răsar insule de amintire pământească: „Te-ai sculat devreme, mamă/ Pe buze înflorind numele meu”.

Ignatie Grecu are, cu deosebire,

un sentiment acut al anotimpurilor ce-i traversează ființa. Mai cu seamă al toamnei, al închinării frunzelor înroșite în foșnetul ierbii care anunță, parcă, o moarte: „Încă/ de cu seară/ septembrie a venit/ Fiecare greier/ E un început de liniște.

Stihurile despre nisip sunt un soi de gazeli delicate, în culorile toamnei mai ales, având consistența aerului treierat de vânt, o tulburare interioară pe care ți-o trezește durerea trecerii timpului. Dintre poemele despre păsări ale părintelui Ignatie, pe mine, cititorul de poezie, m-au fascinat poemele mierlei. Îl cred în stare să scrie o carte specială și absolută cu acest titlu: *Poemele mierlei*.

Să mă explic. Mierla este simbolul câmpiei, al bărăganurilor pe unde umblă liberă imaginația noastră de levantini, de beduini balcanici, dacă vreți. Mierla are un singur reper de înălțime, de privire, de dominare a pustiei din noi: mărăcinele, ciulinul.

Spune cântecul popular: „Mă suii pe-un mărăcin/ Să te jelesc soro bine/ C-ai fost străină ca mine”.

În poezia lui, Ignatie Grecu ne îndeamnă: „Lăsați-o să cânte/ N-o alungați/ Știa că sunt trist/ Și a venit să mă mângâie”. Poetul ia pe umerii lui durerea lumii din jur, se roagă pentru oameni, pentru tei, pentru cocori, pentru iertarea tuturor.

Poezia lui e un teatru al umbrelor, al gesturilor delicate, neduse până la capăt, cuvintele încearcă să zboare, dar se lovesc de lumină și cad, prefăcute în lacrimi.

Unde mergem? Ca o replică pioasă la versetul cunoscut: „Cu luna pe brațe călcând/ să coborâm tăcuți și-mpăcați/ În iarnă ca într-un mormânt/ De voievozi-împărați”.

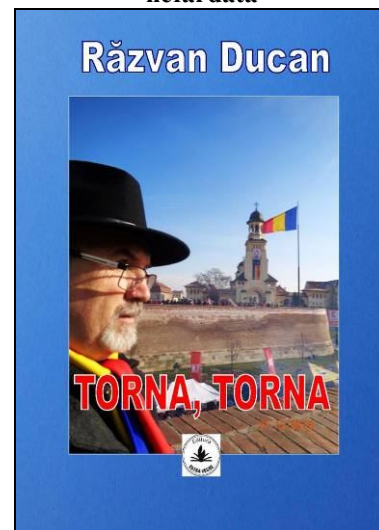
Nu mi-am propus nicio clipă să comentez poezia lui Ignatie Grecu din perspectiva înțelesurilor ei de poezie profund ortodoxă. O face prea bine Dan Verona, o vor face alții, teologi ori specialiști în poezie de gen.

Eu n-am făcut decât să dau glas sentimentelor mele de cititor, cred eu, vechi de poezie, de prieten al părintelui Ignatie, pe care îl cred și-l găsesc de fiecare dată - copac de leac pe malul lacului sfânt de la Cernica.

Și când îl văd, firav și ostenit de toate câte îl cutreieră și-l trăiesc, îmi vine să spun, împreună cu el, versurile din *Mandylion* adresate cocorilor: „Doamne, ai milă/ De aripile lor ostenite și grele”.

„TORNA, TORNA”

sau despre o poezie patriotică nefardată

1. Anunțată de zvâcnirile de un inedit lirism patriotic, care au însoțit volumele anterioare de versuri ale lui Răzvan Ducan, prezenta antologie de versuri „pentru minte, inimă și literatură, dedicată Anului Centenar 2018”, înfiripă o formă de „recuperare” fără precedent, - cum o numește Nicolae Băciuț - a poeziei patriotice românești, „pusă între paranteze o jumătate de secol” (1).

Veritabil *manual de evaluare* a poeziei patriotice - dacă s-ar putea numi așa prezenta antologie - **Torna, torna**, apărută la editura **Vatra Veche** 2017, învață cititorul în primul rând, că patriotismul nu e nicidecum o atitudine de fațadă, că nu e o simplă formalitate și că, dacă el, ca sentiment, nu se naște în inimă, odată cu iubirea de mamă, atunci devine o simplă fantoșă; că sentimentul patriotic nu se măsoară cu centimetrul, nu se cântărește cu gramul, nu se găsește în rafturile supermarketurilor, printre prefabricatele civilizației pe rol, nu se măsoară în manifestările exterioare: embleme, pancarte, lozinci surde și oarbe; că adevărata poezie patriotică nu suportă fariseismul și nici jumătățile de măsură; că sentimentul patriotic nu poate fi un sentiment căldicel, ci unul firebinte, pentru a putea ține ființa umană în permanentă stare de trezie.

Așa cum am mai precizat și cu alte ocazii, dincolo de stilul inconfundabil al liricii lui Răzvan Ducan, de multe ori aparent „caustic”, patriotismul →

NICOLAE SUCIU

nu poate face abstracție de neajunsurile actuale ale patriei. O demonstrează pe deplin, faptul că poetul nu e omul care se închide în „turnul de ivoriu al visurilor” sale, privind eventual, numai la trecut sau numai la o imagine falsă a patriei. Mai mult decât atât, acest *poeta vates*, reface drumul început de bardul din Hordou, care cânta „bucuria și-amarul”.

2. Aducând, cum opinează Nicolae Băciut în prefața cărții, un elogiu „valorilor fundamentale ale unei identități: loc/geografie, istorie, limbă, neam...” (2), antologia se deschide, ca de altfel și anteriorul volum de versuri, **Strigăt din Curba lui Gauss**, cu o adevărată pledoarie pentru patria noastră spirituală: limba română. Aceasta i se definește eului liric, ca un „spațiu” rezervat în primul rând trăirii sufletești excesiv de libere. În acest spațiu, sufletul e cu adevărat liber, pentru că „spusele au unghiuri teșite” și „nu zgârâie sau irită timpane”. Întrucât este dotat până și cu „cabine de probă”, acest regat rezervat numai sufletului este, în imaginarul poetului, un „unde”, în care „...se spovedesc cu sfială toate gândurile”; în care „se râde până la urechi”; în care „se poate încerca tăcerea/ cu câteva numere mai mari”. Limba română e „floare la butoniera simțurilor mele./ Agavă ce sinelui i-a dăruit armătură” (p.7). Una dintre replicile ale acestei poezii este, printre altele, și **Țara este acol’ unde te doare**. Pentru poet, țara este acolo unde „te simți mereu ca nou născut”. Este „veșnica mirare./ De a fi îmbobocit în ea./ Este datoria ca fiind floare/ Să-ți dăruie în miresme inima” (p. 38). În **Dor de dor**, limba română este pământul care ne ține pe toți: „cu vii, cu morți, cu încă nenăscuți/ locuitori ai pământului numit *Limba română*” (39). Într-o altă poezie, **Pământ în troacă**, ideea de patrie se lovește de teama ca noi, cei de azi, să nu fim judecați de urmași: „Ne-or bate obrazul generațiile noi/ Că țara ce-au primit-o e doar vânt” (53); de teama de a constata că țara a fost vândută cu totul din **România de sub unghie**: „pământul de sub propria unghie./ ultima mostră de pământ românesc/ pe care politicienii nu au vândut-o încă” (p. 49).

3. O altă valoare fundamentală a unei identități: *loc/geografie* pe care autorul lui **Cumpăr timp** o elogiază, face trimitere la cel mai stabil reper

spațial al țării, *munții*. În „**Ba pe-a mă-tii!**”, munții noștri se mai pot ascunde „doar în tartrul de pe dinți/ și în pietrele de la rinichi” (p.50). În aceeași poezie, aluzia poetului despre „patria la purtător” este și mai acidă: „o existență-n pielea goală/ Cu decorații mâncate de molii/ Ne așteaptă, după ce-am vândut/ țara „de dor” și „de glorie” (p. 51). În **Moștenire pe stick!**, guvernării „se pregătesc să îi pună (munții) pe stick/ și să dea fiecărui român câte unul, cu fală,/ ca aceștia să aibă ce lăsa moștenire copiilor” (p.52). Într-o altă poezie, „munții se dau cu bucata”, în timp ce „soarele se dă de-a dura./ Câmpiile se dau în grămăjoare./ Dealurile se dau cu legătură” (**Munții se dau cu bucata**). În aceeași poezie, găsim o constatare mai pe șleau: „E-uri am primit cu raftul,/ Cu raionul, cu tot mall-ul,/ Cancerul este la liber/ Căci am dat în schimb petrolul” (p. 64). Răsfoind antologia, o observație la fel de dură întâlnim în **V-am dat pe mâini o țară ca o floare!**, „V-am dat pe mâini o țară ca o floare, / V-ați întrecut să-i smulgeți petalele (...)”. Poetul revoltat, luând la rost cârmuitorii prezenți sau trecuți, decide s-o spună mai răspicat ca oricând: „Măi, haită de lupi, peste-o turmă de oi./ Dați-mi țara înapoi!” (p. 55). O altă poezie face referire la un simbol deosebit de important al lumii Ardealului, Târnava, în **Târnava mea de lapte dulce**, în timp ce în **Boala**, eul liric e diagnosticat cu o boală neobișnuită. „Bolnav de Ardeal”, vindecarea sufletească evident, se dovedește a fi imposibilă „fără ramuri înflorite de meri./ Fără Apuseni./ Fără Apulum (...) Fără Napoca, fără Sarmisegetuza./ Fără apă./ Fără aer./ Fără vise / Fără livezile cu pruni și caise (...)” De asemenea, vindecarea sufletească este imposibilă fără „a primi pe Avram Iancu./ Pe Horea, Cotruș (...)” și fără ardelenisme: „fain, no, hai, mălai, cucuruz, serus” etc., fiindcă „Ardealul mi-e boală/ și antidot, mereu”.

4. O altă valoare fundamentală a identității noastre, alături de loc/geografie, limbă, este *istoria*. Pentru început, două sunt punctele nevralgice ale istoriei noastre, la care se raportează eul liric. Cele două mari personalități, Avram Iancu și Horea, vor rămâne simboluri ale sacrificiului pentru pământul străbun, văzute într-o cu totul nouă perspectivă. Reluarea

primului vers în fruntea fiercărei strofe din poezia **Avram Iancu**, are rolul de a pune accent pe creionarea principalelor trăsături ale marelui revoluționar-avocat, acesta neavând în piept o simplă inimă, cum s-ar fi crezut, „ci un munte” (p. 30). Celor trași pe roată pe Dealul furcilor, „li se vor da coronițe de mir/ Cu laurii veșniciei” – cel mai frumos și candid primos adus în poezia patriotică actuală (**Pe Dealul furcilor la Alba**, p. 31). **Cazul Horea** e în poezia omonimă, de o originalitate covârșitoare. Aici este semnalat, nu fără o ironie nelipsită de altfel în toate volumele de versuri ale poetului târnăvean, „primul accident al dogmelor” cauzat de conducerea „fără discernământ la volan”, a asupririi popoarelor de către Imperiul Habsburgic (p. 32). În **Oarba de Mureș**, aflăm că locul în care armata română a fost „răstignită pe cruce” și nevoită să dea „cotele de sânge, mai marelui, ce asta-i cerea./ premergătoare cotelor blestemate de produse/ în regimul ce va urma” (p. 71), este cel în care „un singur impediment/ ne oprește de a fi bogați./ am conturba iarba/ crescută pe sânge de soldați” (Ib.) Punctul de apogeu al forței artistice răzvănducaniene se identifică cu cele două magistrale poeme: **Egal 1 Decembrie 1918 și Plânsu-mi-s-a, răs-mi-s-a**. Primul dintre ele, alcătuit din șapte strofe inegale, fiecare dintre ele marcând câte o treaptă în ascensiunea neamului nostru, spre cel mai înalt moment al propășirii sale, **Unirea cea Mare**. În prima strofă, multiplii operației cu plus sunt războaiele la care a participat România, în timp ce în cea de-a doua strofă multiplii sunt personalitățile politice românești, conexiunea dintre acestea făcându-se, ca la operația de adunare, prin termenul „plus”. În cea de-a treia strofă, multiplii adunării sunt mari personalități culturale românești: „Ienăchiță Văcărescu./ plus Andrei Mureșanu./ plus Ciprian Porumbescu./ plus Mihai Eminescu./ plus Coșbuc, Goga Mateevici./ egal 1 Decembrie 1918” (p. 67). A patra strofă marchează tot așa, principalele localități în care s-a semnat în 1918, **Marea Unire**: „...plus Chișinău, plus Cernăuți./ plus Alba Iulia, plus București./ egal 1 Decembrie 1918” (67). În a cincea strofă, multiplii sunt provinciile românești, care, adunate la un loc, dau același rezultat: „egal 1 Decembrie→

1918". Și mai inedită mi se pare penultima strofă alcătuită din șapte versuri în care este reluat, nu întâmplător, de șase ori cuvântul „român”. Nicăieri în prezenta antologie, nu se dă mai bine senzația de „unire în cuget și-n simțiri” ca în această strofă în care românii „știuți și mai puțin știuți, / în vatra lor veche, / cu toții, vii și morți, / egal 1 Decembrie 1918” (p. 68). În sfârșit, ultima strofă, un distih care face aluzie la **Doina** lui Mihai Eminescu - replică la versul în care se încheie fiecare strofă: „egal 1 Decembrie 1918” - pare a pregăti **Centenarul Marii Uniri**: „De atunci, de la Nistru pân' la Tisa /și răs-mi-s-a și plânsu-mi-s-a” (Ib) și de a face legătura cu o altă poezie, **Plânsu-mi-s-a, răs-mi-s-a**. Foarte îndrăzneată, atât ca idee, cât și ca stil, și această poezie premerge cu mare emoție, zilele **Centenarului Marii Uniri**: „Tot ce fost-a plânsu-mi-s-a, / Însemna-va răs-mi-s-a, / Cu zid berlinez pe Prut, / Dărâmat, că l-am vrut” (p.70)

5. Alături de loc/geografie, istorie, limbă, o valoare fundamentală a identității noastre o are neamul.

Trăsăturile neamului sunt creionate în **Dacii și noi**, prin așezarea face to face, aproape antitetică, a dacilor și a urmașilor acestora: „Dacii își puneau pământ pe rană, / urmașii lor inventează o sutană / și iau pământurile la spovedit, / de ce nu se lucrează singure, să le-aducă venit” (p. 20). Finalul poeziei e mai mult decât moralizator. Este, se poate spune, chiar apocaliptic: „Dacii sunt în stare latentă în românii de azi, / nu-i zgândăriți și nu le puneți la-ncercare răbdare, / chiar dacă se aruncă acum în card-uri, / se vor arunca și-n sulite, ca să-și apere țara” (p. 22)

După cum se observă, ca și în lirica eminesciană, nici în **Torna, torna**, satira nu stă departe de odă, dându-și, în același timp, mâna cu alegoria și cu ironia fină, care însoțesc de altfel, permanent, crezul poetic al autorului **Dicționarului de lucși**. Surprinderea în această țară, a lucrului făcut de-andoaselea, în poezii, printre altele, ca **Ce nu-ți doresc eu, ție, dulce Românie** și **Imnul foarte Național al României**, este la ea acasă. Cu o ironie deosebit de fină, eul liric, parcă sătul de o „deșteptare” formală, cheamă ostentativ, la deșteptare pe oricine altcineva, decât pe români: „...Deșteaptă-te, chineze și turcime, / Deș-

teaptă-te, și tribule hutu. // Deșteaptă-te, maghiare și secuie, / Deșteaptă-te, țigane, kurd și-evreu, / Deșteaptă-te, și bangalezule, că-i bine (...)”.

Ca-ntr-o replică ironică a imnului țării, „demonetizat fără rușine”, poetul cheamă românul (culmea!) la înșomnolire: „...Însomnoleşte-te române, și se cere, / Să se deștepte altul pentru tine” (p. 41). În **România perdantă**, guvernării „ne dau voie / să ne păstrăm pipetele și degetarele”, „obiceiul statului pe vine”, dar mai puțin „gazul metan, furnalele, vapoarele”, pământurile și uzinele, pădurile, aurul și sarea. Românii li s-a propus să accepte „ca-n loc de grâu și porumb, / să cultivăm pubele de gunoi” (p. 63). Odată cu plecarea bogățiilor („Ne pleacă pădurile, adâncurile și grâul, / Ne pleacă oile și aurul și brâul”), în țară „se concentrează nemernicia, / Diluându-se-n același timp omenia”. De asemenea, „Bunul simț a devenit o corvoadă, / La care nimeni nu mai stă la coadă”. În fața realității dure, derizoriul se transformă parcă, în macabru: „Ne pleacă tinerii deștepți și copiii, / Ne pleacă și cei morți, pe lângă viii. / Se deshumează și pleacă-n țări străine, / Unde și putrezirea se face mai bine” (p. 65).

În **Congo București**, sunt satirizate servilismul și prostia: „tentafia de a ne lua tot ce avem / S-a ascuțit pe piatra abrazivă a prostiei” (p. 61).

Magistrale sunt, de asemenea, și **Ne conduc timbrele, mamă!, Semnat Papillon**, despre care am scris în cronică **Curba lui Gauss – dimensiune a liricii lui Răzvan Duncan**, apărută în revista **Creneluri sîghîșorene** (3), prin vehemența satirei, demnă de eminesciana *Scrisoarea III*: „Fac sex în grup partidele la noi / și se închină doar la zeul Ban. //” Șfichiuiala tăişului satiric ajunge la culme în versurile: „și doar sub unghii, ne-a mai rămas pământ, / de morții-și iau mormintele-n spinare”; „Fiindcă Grădina Maicii Domnului de vis / pe care ea a protejat-o, cu iubire, / Vândută-i la români de măruiș” (p.48).

Și în **La mine, acasă**, limbajul figurat surprinde libertatea pe care eul liric n-ar putea-o gusta la aceste înalte cote, nicăieri în lume. Aglomerarea verbelor și a locuțiunilor verbale din primele două strofe: „nu dau nimănui socoteală”, „vreau”, „umbli” („mă) scobesc”, „râgâi”, „(mă) scarpin” și

recurența sintagmei „la mine, acasă” au rolul de a sugera libertatea deplină a poetului în patria sa. De asemenea, este exprimat dreptul de a-și manifesta autonomia: „Aicea eu sunt și soarece și pisică, dar și tigrul, când e cazul (...)” (p.75). Într-o altă strofă, sunt sugerate ospitalitatea românului: „Aici primesc și prieteni și cunoștințe și frați și cumnați” (Ibid.), libertatea lui de exprimare: „Doar eu am dreptul aicea să sudui sau chiar birjărește să-njur” și de gândire: „Aicea, unde cu bucurie decojesc Universul ca pe un ou / Nimeni nu-mi șterge, la mine acasă, metaforele de pe birou. // La mine acasă, doar eu am dreptul să fiu, puțin, nebun”.

6. De reținut ar fi, nu în ultimul rând, că nicăieri în lirica română actuală, sentimentul patriotic nu este exprimat cu atâta originalitate și mai ales cu atâta sinceritate, ca în această antologie de versuri.

Nu tocmai neobișnuită este ultima poezie din acest volum, **Laptele iubirii** în care eul liric face apel la nevoia de a pune mare preț pe trăsături de caracter cum ar fi: „credințele mele”, „visele mele”, „țemerile mele”, „regretele”, „aurul încrederii”, versus patriotismul genuin. Opus incipitului penultimei strofe: „Să știți că dacă o să-mi dați țara pe mână”, incipitul ultimei strofe scoate în relief inexprimabila iubire de patrie: „Dar vă rog, vă rog din suflet: / Nu dați țara pe mâna mea, / fiindcă s-ar putea să o strâng așa de tare la piept / încât să o sufoc din prea multă adorație, / precum o fac cu copiii lor lăuzele, / la care li s-a vărsat laptele iubirii în sânge” (p. 76)

Și restabilește legătura cu titlul deosebit de semnificativ al antologiei: **Torna, torna...** - „(...) un mod al meu de a-mi apăra țara pe timp de pace”, așa cum scrie în dedicația care însoțește exemplarul primit de subsemnatul, cadou, din partea autorului.

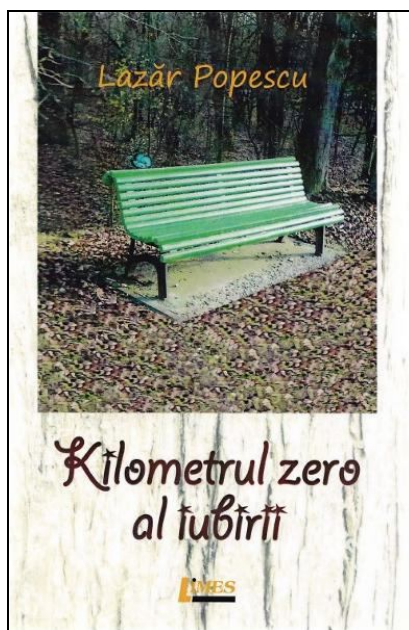
BIBLIOGRAFIE:

- Duncan, Răzvan, **Torna, torna**, ed. *Vatra veche*, 2017, *Sentimentul românesc al ființei* – prefață de Nicolae Băciut, p. 5. Id., p. 6.
Suciu, Nicolae, **Curba lui Gauss – dimensiune a liricii lui Răzvan Duncan** în revista *Creneluri sîghîșorene*, nr. 8/2016, pp. 62-65.

Povestea unei iubiri karmice

Titlul acestei recenzii este inspirat chiar din dedicația pe care autorul volumului de poezie *Kilometrul zero al iubirii* (Editura Limes, Florești, jud. Cluj, 2017), Lazăr Popescu, mi-o face pe prima pagină a exemplarului trimis prin Poșta Română. Poet în primul rând, publicist, eseist, romancier, critic literar, traducător și profesor (conf. univ. dr.) sunt câteva din titlurile sub care se înfățișază L. P. A reușit să creeze până în prezent o operă complexă, fiind tot mai avid de a exploata și a explora zone cât mai largi ale spiritualității. Am scris până în prezent despre două din cărțile de esuri, unde am remarcat efortul filologului de a străbate cultura românească și europeană până la limpezimea filosofică a ideilor. Erudiția, înzestrarea pentru construcții ideatice ample, spiritul de finețe care-i marchează scrierile pot lăsa cu greu loc părerii că L. P. e și un poet remarcabil. Există opinia că marii poeți, acei puțini care există ca dat natural, nu mai au timp pentru altceva, ei fiind consumați total în această flacără destinată nemuririi. Dar această opinie este oarecum incompletă, deoarece este la fel de adevărat că sunt mari poeți care s-au îndeletnicit în același timp cu diferite specii ale cunoașterii. Poezia e ea înseși un act de cunoaștere, dar în care poetul nu e actorul principal, ci doar interpretul care se interpune între divinitate și lume, jucând într-un fel rolul pythoniselor care spun cuvinte neînțelese pentru orice muritor de rând. Ca urmare, poezia cere să te lași în voia ei pentru că numai așa te poate purta în locuri nebănuite de gândirea rațională.

Cartea de poezie a lui Lazăr Popescu reamintește ceea ce este autorul în esența lui cea mai intimă, adică un poet, cel care construiește o lume convenabilă pentru propria lui suferință. Dacă ar fi să o pun sub un semn, atunci acesta ar fi reprezentat de două acțiuni (non-acțiuni): așteptare și împăcare. În așteptare s-a erodat suferința pentru a deveni poezie (dincolo de orice absurd al repetitivității timpului), în împăcare s-a îmbrăcat sufletul care navighează spre înțelepciune dar fără a renunța la ordinea cuvintelor. Cele două părți ale cărții nu împart poeticul în categorii

ale timpului, pentru că la finalul lecturii avem impresia unui poem continuu care se naște și se renaște pe sine. Poemele mai vechi par mai noi decât cele noi, posibilitate dată de memorie. Și, totuși, intenția autorului – sub semnul unei karme, după precizările pe care le face – este de a despărți apele timpului, de a pune în același plan al conștiinței trecutul și prezentul iubirii. Cifra 29 devine un simbol viu al memorării, nefiind o simplă distanță dintre anul 2016 și anul 1987. Eventual am putea vorbi de o crevasă a timpului în care sentimentele rătăcite în aceasta nu îmbătrânesc. O dublă reverie și o dublă revelație care pot fi date de sentimentul colosal al iubirii. Aceasta pentru că reveria nu are o localizare temporară, fiind posibilă în dublul sens dinspre trecut și dinspre prezent. Ceva care seamănă cu „enigma dublei ninsori” despre care vorbește Giampiero Comolli, care atunci când trece prin trecătoarea Brennero suprapune în mintea sa ninsoarea prezentului cu o ninsoare descrisă în *Castelul* lui Kafka. Prin forța reveriei, în fața peisajului inenarabil se produce o propensiune narativă. Realitatea prezentului și ficțiunea kafkiană, cea fără timp, devin inerente una față de cealaltă (a se vedea Giampiero Comolli, „Când peste satul troienit apare în tăcere castelul ...”, în Gianni Vattimo, Pier Aldo Rovatti (coord.), *Gândirea slabă*, Editura Pontica, Constanța, 1998, pp. 165-190). Aceasta nu este nici pe dedeaparte o simplă ficțiune, ci este, mai degrabă o

cădere în luciditate (eliberată însă de negativul căderii, fiind mai mult o cădere cosmică în care sensul spațial dispare pentru a lăsa liberă desfășurarea sentimentului).

Pentru a nu se rătăci, poetul își alege muza, pe Dana, mai mult umbră decât ființă reală, mai mult abur decât sol consistent: „Ce ploaie frumoasă, Dana, ce ploaie mângâie lumea / și frunza, auzul vrăjit împletind-o / cu armonia nefiresc de dulce din glasul tău! / ... / Știi, Dana, se oprește cuvântul și se transformă / în curgere nemaioprită de literă. /.../ oricum melancolia e o față a fericirii / acum când ființa mea îți caută ființa, / când urechile se bucură de amintirea / glasului tău, / când clipa face fluturii să rămână / aproape de dealuri / și versul se confundă cu eterul / în ploaia neașteptată și dragă / precum lumina poposind o clipă / încetă / pe obrazul tău după care / toate amintirile tângesc”. Aceste versuri, care fac parte din primul poem (*Neașteptată ploaie*) al primei părți, *Prinsoare pe fluturi*, este emblematic pentru că indică oarecum traseul unei iubiri aproape enigmatice, aproape inițiatice. Iubirea aici este jalonată de elemente supratelurice (fluturii: „Numele tău / face cu ziua prinsoare pe fluturi”) și semitelurice (copacii, acei copaci care reprezintă *axis mundi*). Cu simbolistica ce poate fi presupusă, arborii populează universul tematic al iubirii: „Spre seară dorul de tine / închipuie sărbători pe sub *brazi*”; „Printre *brazi* se pierd / neîncetat / albastrele, luminoasele lacuri”; „Doar dealul / rămâne o clipă adormit, repetat / în visare de *frasin*”; „Existăm într-o secundă de *frasin* / în orele mirării”; „fiind unui soare nesigur și rar, / luminător capricios pe deasupra îndepărtăților / oameni și *ulmi*”; „*Teiu*-i rotit de înălțime / în vara cununată / cu *frasinul*. / Aș fi vrut să-ți scriu acum un vers / în care să vezi / nebănuitele stele pe treptele / *paltinului*”. Dacă arborii se ridică din sol pentru a împlini întâlnirea cu cerul, atunci este nevoie de o reprezentare a stabilității și aceasta este dată de o formă de relief, dealul, care este totodată un sălaș al destinului: „În lumina curată a *dealului* pe unde / cântec de pasăre vine să trezească suflarea”; „Vânturi pornite din nimic ne mângâie viața / ori *dealul* privirea”; „Mai bine →

ION HIRGHIDUȘ

pleci de unul singur pe *dealuri*”; „ascultă între *dealuri* / izvorul limpede”; „S-a prelungit străfulgerarea, / un licăr al vieții / ca o întrezărire / în clipa luminoasă a *dealului*”.

A doua parte a volumului de poezie, intitulată *Gramatica dragostei*, poate fi pusă sub semnul *diferenței* și *repetiției* (aproape în accepțiunea pe care Gilles Deleuze o dă acestor concepte) pentru că iubirea devine o temă mai restrânsă a filosofiei subiectului atunci când se vorbește despre ea ca obiect, dar o temă mult mai cuprinzătoare atunci când ea generează sentimente poetice. Este posibilitatea de a trece pragul spre altceva, unde simțul durerii este posibil (nu poți avea acest simț al durerii în filosofie, dar îl poți avea cu prisosință în poezie).

Aici se despart apele: prin eliberarea de conceptele care împiedică viul omului să iese din comunitatea abstractă.

Poetul Lazăr Popescu a țesut o pânză (el o așteaptă pe Dana precum Penelopa pe Ulise, dar fără insistența obositoare a pețitorilor) în care ciclul iubirii și al vieții este reprezentat de cifra 29: „cu norul cel violet deasupra capului / sub semnul lui 29 mereu. Ce cifră! Ce destin!”. Acest marcaj este reprezentat de fragilitate: „*Floricele de pe lunci / și buzele tale dulci*”. Și el se întreabă, pe motivul acestor versuri probabil populare: „*Floricele de pe lunci, / o floare mai poate renaște-n secundă / în prelungi neliniști de undă?*”.

Diferența și repetiția nu sunt simple concepte, ci metoda de a găsi drumul iubirii dincolo de ciclicitatea temporară și, poate, dincolo de reverie și reamintire: „Senin ar fi fost necuprinsul, se poate / Și norii albi s-ntorceau pe o parte, / Vor reapărea doar peste ani 29 / Să ne spună bine-ați venit nouă ... / ... / Aștept un semn, oare mi-l vei da? / Va fi sau nu va fi așa? / Și-n steaua Canopus ori Steaua Polară / Ne-om întâlni iară și iară, / Rotație completă, ani 29 / Să ne spună bine-ați venit nouă”.

Diferența și repetiția iubirii este încercarea de a umple sălașul umbrelor cu semnele prezenței celuilalt, cu sinea cea mai adâncă a feminității revărsată-n lume. Este nevoie de un truc, este nevoie de vers pentru a da viață unei lumi în doi.

Un kilometru zero al iubirii a fost deja stabilit de poet: „La kilometrul

zero al iubirii în Târgu-Jiu / E liniște, e o liniște întomnată”. Iubirea are nevoie de o poveste, lirismul poetului lasă loc unui fir epic și dramatic (altfel nu am putea povesti nimic despre ceea ce se întâmplă).

Poemul intitulat *Kilometrul zero al iubirii* este o poveste a însingurării care face trimiteri clare la un topos, la o lume în care sentimentele se zbat pentru o suferință asumată. În alt poem, „porția de suferință” este porția de miere-otravă acceptată în mod explicit: „*Dar noi n-am avut noroc / Să fim amândoi pe-un loc*”. Acesta este un fel de refren al unui *viers* care se naște din *vers*. Poezia și cântecul sunt împletirea dintre cuvinte și scările armoniei sunetelor. Un aproape misterios Deal cu Ulmi face parte din mesajul către Dana. Acesta este mai degrabă un reper sufletesc, un sprijin pentru poetul „Rămas / Într-un asfințit de țară și de gânduri”. El singur poate ști de ce!

Tristețea și bucuria străbat volumul de versuri *Kilometrul zero al iubirii* de la un capat la altul, ceea ce este exprimat cel mai bine prin versurile: „Gândul meu încet străbate orașul / ca un submarin încărcat cu manuscrise”. Tristețea unei așteptări în care sălășuiește iubirea, în „ceasul toamnei”, și bucuria scrisului care se străvede ca ritual. Semnificativ este poemul *Dragoste de toamnă*, ca sumă a tuturor jertfelor, un poem al exilului și autoexilului pentru că Bretania și Târgu Jiul sunt două lumi ale aceleiași nefericiri. Dar din ce să se hrănească poezia dacă nu din solul nemulțumirilor? Și, totuși, versurile de final ale volumului, din scurtul poem *Acum*, așează lucrurile în orizontul optimismului: „Ce plină e viața alături de tine! / Inima mea se iluminează ...”.

Scrisă din sentimente profunde, poezia lui Lazăr Popescu dezvăluie o căutare permanentă a plenitudinii iubirii. Dincolo de aceasta este capacitatea de a căuta și de a aștepta, de a accepta diferența și repetiția care vor duce poate cândva la echilibrul vieților rătăcite. Poezia reprezintă marea prezență care dă dreptul la visare și la reconstruirea lumii, ceea ce este posibil prin creația autentică.

Poet de mare finețe, Lazăr Popescu se dovedește a fi un explorator experimentat, un observator al propriei sale suferințe care se cristalizează în poeme remarcabile.

Îndrăznelile poeziei,

sau adorație și invocație în rugăciunile erotice

Liliana Ghiță Boian a debutat încă din 2002, a parcurs un proces de acumulare lent, ca apoi să explodeze în ultimii ani cu o poezie de rezoluție personalizată și un rang înalt de specificitate.

Totuși, această evoluție rămâne unitară și nuanțată într-un univers monotematic al poeziei de dragoste, cu rare „evadări” spre incantația religioasă.

Chiar autoarea se declară o poetă a iubirii, cu toate că poezia sa trece printr-o eflorescență tipologică normală, fiind performată de urmașii lui Adam, cărora nimic din ce e omenesc nu le-a fost străin, ca să parafrăzăm un celebru dicton; iar titlul primului volum de debut „Sfășiere de lumină”, rămâne definitoriu pentru întreaga creație poetică de până acum.

Primul volum, „Sfășiere de lumină”, ed. Dosoftei-C.D.Radu, Slatina, Olt 2002, apare la mare distanță în timp de următoarele: „Vitraliile iubirii”, ed. Casa Ciurea Slatina, 2010, „Culoarea femeii”, ed. Inspirescu, Satu Mare, 2016, „Metamorfoza iubirii”, ed. Inspirescu, Satu Mare, 2016, pentru ca 2017 să fie anul exploziei și al afirmării definitive prin: „Ciutura cu fluturi”, ed. Life-Art, Drăgănești-Olt, „Rugăciune pentru tine”, ed. Life-Art, Drăgănești-Olt, „Rugăciuni despletite-n curcubeu”, ed. Life-Art, Drăgănești-Olt.

Erosul și imaginarul poetic fac casă bună de la începuturile lumii, →

AURELIU GOCI

și se armonizează într-o creație unică, meditativă sau nostalgică, spirituală sau vizionară, ca reacție socială sau nergie interioară.

Generalizând, toate textele par să fie scrise la aceeași vârstă de creație, ignorând etapele ascensive ale existenței, ceea ce, încă o dată, conferă structură și semnificație unitară unei biografii poetice diferite de cronologia existenței.

Este de remarcat ciclul sfâșierii din „Vitrării..”, sentiment revelat în douăsprezece poeme, toate cu titlul „Poem neterminat 1”, „Poem neterminat 2”...etc., în care sfâșierea se referă la lumină („lumină sfâșiată”), la gând, la suflet, la „capriciile autumnale” și ele sfâșiate, la nervi, la crimi, tăcere, „*răni afective mai vechi sau mai noi/se activează periodic sfâșiate-n nostalgi*”, chiar și „*cotidianul frust*” este sfâșiat, lumina, întunericul, și, apoteotic am spune, „*strigă hemațiile sfâșiate risipindu-și culoarea*”.

G. Călinescu, un critic întotdeauna atent la distribuția cronologică și specificul geografic ale poeziei erotice, denumea iubirea dintre oamenii maturi și exprimarea ei lirică drept „petrarchistă” – o exprimare ceremonială, discretă, aristocratică, spre deosebire de iubirea turbulentă, în manifestare fizică, formulată ca „boccacescă”, din universul „Decameronului”.

Evident, formula, expresia, stilul erotic evoluează și în poezia Lilianeii Ghiță Boian, și avem o etalare de ars amandi, de la modul ingenuu, adolescentin, până la dragostea cosmică: *Spune-mi ceva nevinovat și simplu/ ceva situat între sunet și culoare/ doar azi îndrăgostit de tine/ să mă simt multiplicat cromatic/ în fluturi care pier în lanuri* („*Spune-mi...*”).

Dacă primele volume conturează o filosofie de viață, cele mai noi sunt iluminate de fiorul creștin al iubirii de Dumnezeu. Trebuie să spunem că sunt foarte rari Psalmii feminini, de regulă, credincioasele se roagă la Maica Domnului, exprimarea divină a tuturor ipostazelor feminității și invocă demonstrația supremă a rugăciunii prin versetul „precum în cer, așa și pe pământ”.

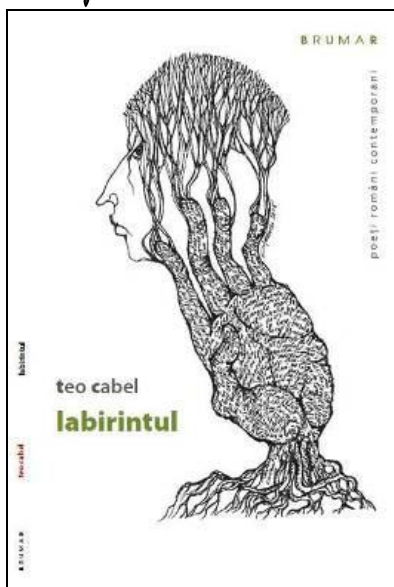
Iată cum se roagă poeta: „*Doamne, miluiește-mă/ azi și pentru totdeauna pe mine/ femeia care nu pot să fiu/ decât o veșnică ușă între zidul ignoranței/ și cartea deschisă a memoriei colective (...)* oferă-mi, Doamne, o sărbătoare a iubirii!” („*Pictorial*”).

Poezia Lilianeii Ghiță Boian se conturează mai pregnant specifică și nuanțată cu cât apare într-un context saturat de sexualitate, când doar arta adevărată sau bunul simț mai pot constitui o cenzură, în rest, nimic nu mai este interzis.

Sistemul interdicțiilor intervine în creația autoarei, dar poezia și le formulează singură, nuanțat și discret, într-un discurs de tip renascentist care ar caracteriza poezia lui Petrarca sau sonetele lui Shakespeare.

Între toate creațiile acestui autor monotematic dedicat exclusiv dragostei, volumul „Vitrării iubirii” rămâne reprezentativ și definitoriu între toate celelalte cărți publicate de autoare.

Viața ca un labirint

Teo Cabel (Ștefan Teodor Cabel), în volumul de versuri *Labirintul* (Editura Brumar, Timișoara, 2017), dezvăluie calea de urmat prin hățișul de stări, teme ori realități: cea a cuvintelor.

În fapt, suntem în prezența unui labirint al vieții, iar poetul e un adevărat zugrav în a descrie ceea ce simte ori vede, însă nu folosește armele picturii (geamănul pereche), penelul și șevaletul, ci ale sale, devenind chiar una cu acestea: cuvintele („Rădăcinile literelor înfipite în vene, / nu în gheață”).

Pe de altă parte, poetul este un călător în spațiu și timp, reușind să surprindă peisajele în imagini demne

de un artist vizual („Refugiată în atelierul din mijlocul orașului / Bucuria plânge cu petale violet”; „Doar sânii țărăncii / Respiră adânc / Într-un tablou răzvrătit”).

Explicația e simplă: lumina din cuvinte („Rădăcinile literelor înfipite în tunică”), literelor izvorând din sentimente („Rădăcinile literelor înfipite în vine, / nu în gheață”).

Trecerea timpului sub toate aspectele, inclusiv înlocuirea zilei cu noaptea și a unui anotimp cu altul, e ceva firesc, timpul fiind un martor tăcut a tot ceea ce e uman ori în legătură cu omul.

Și totuși, și în fața sa se poate ivi un labirint, dar fără a putea reuși să îl abată din curgere („ia uite, tată, adună frunzele / să nu mai știe toamna / pe unde a lăsat semn / să se întoarcă!”; „Zidul zilei se ridică peste noapte”; „Pânza de păianjen are atâtea unghiuri încât cercul / Îi împrumută vârsta / Să alunece de-a lungul axelor”).

Libertatea de alegere a drumului de urmat reprezintă pentru poet o adevărată pedeapsă („Parfumul de libertate / Un ștreang”), iar totul în jur concurează la crearea unui mediu ostil, capabil de a-i pune opreliști în cale, inclusiv timpul schimbându-și mișcarea („Merg cu bolovanii zilelor, nu trecute, ci viitoare, în tălpi, / Condamnați de propria libertate / La rătăcire în timp”).

Dar nu doar timpul, ci și spațiul se transformă, intervenind realități multiple, chiar și imaginarul dobândind valențe de real („Mi-am umplut ochii / Și plămâni cu zare”; „Fiecare își imaginează, aprioric, minuni. / Cine mai știe să le recunoască?”).

Există însă și iubire în cuvinte, capabilă de a transforma întunericul în lumină și noaptea în mireasă („În livada cu meri / Noaptea a venit / În rochie de mireasă”).

Însă cuvintele nu doar mențin poezia în interior, în singurătatea eului, ci o și exteriorizează întrucât drumul în doi ori alături de mai mulți (cititori) e mult mai ușor, chiar dacă ar fi vorba de o simplă iluzie („O, Dulcineea imagine de oval! / Umbră furișată, candid, în lumină. / Sancho Panza, de testat ca înger, / Caută în plumb aripa de albină”).

Iubirea e un sentiment sinonim cu speranța, cu împlinirea →

DANIEL LUCA

sufletească, spirituală („Tocmai la dragostea ta, / M-aș duce, nu mă lăsa!”), dar și cu credința, cu lupta cu ispitele de fiecare zi („Nu știu cum este în Rai / De lad mă spăl în fiecare zi, nu se ia”).

Iar amintirea copilăriei, cu puritatea sa, dă forță poetului în lupta aceasta („Un lătrat, singura melodie peste / Ciorchinele de vederi din via copilăriei”).

Conștientizarea puterii amintirilor conduce spre o altă acțiune: sădirea de amintiri pentru mai târziu; altfel spus - clipa trebuie trăită acum și aici („Savurezi o amintire de acum zece ani / Eu plantez un pui de amintire pentru următorii / Zece ani”).

Întrebările puse de autor: „Cine e poetul?” și „Unde-i poetul?” rămân doar aparent fără răspuns.

Deoarece poet poate fi oricare dintre noi, iar locul poetului nu poate fi decât unul singur: labirintul. Un labirint al vieții.

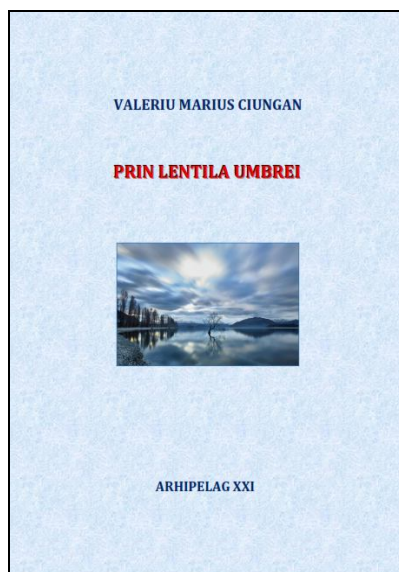
Așa cum viața este asemuită cu o bibliotecă („În biblioteca vieții / Am găsit volume cu foile goale”), și fiecare om poate fi și este o carte, iar viața fiecăruia devine poezie („Poetul nu e preșul / Pe care / Călcăiele cuvinelor / Își șterg sensuri nici de ele înțelese”).

Aflat față în față cu destinul („Zarea îmi închide poarta, să / Rămân afară-n soarta...”), poetul știe că fiecare drum care i se așterne la picioare este unul inițiativ și nu trebuie să se lase copleșit de înecărilor ce-i dau târcoale, având o putere interioară de nestăvilit („Cuvintele / Curg de jos în sus / Mereu aceleași / Mereu deschid alte drumuri / Cuvinte și piatră”), care transcende timpul; mai mult, timpul cosmic devine unul al poeziei, unde totul este permis („Alergam să prind clipele, / Atinse de pulpele ei, metafore bronzate, / Multe mi se spârgeau în amintiri”).

Chiar dacă uneori forța imagistică scade în intensitate ori intervine explicitarea („... ca într-o bucătărie cu oale / Râncede. / Mobila lor universală sacoșă. / șifonier, bufet și bibliotecă”), poezia lui Teo Cabel este adâncă, pătrunzătoare.

Suntem în prezența unei veritabile pledoarii pentru viață, unde fiecare om poate fi și chiar este, în felul lui, un poet și își poate croi propriul destin.

„Prin lentila umbrei” o provocare a minții și spiritului

Poetul Valeriu Marius Ciungan, membru al Uniunii Scriitorilor filiala Târgu Mureș din anul 2015, revine în atenția iubitorilor de poezie cu un volum de poeme, **„Prin lentila umbrei”**, apărut, în 2016, la Editura „Arhipelag XXI”, care scurtcircuitează, ca și celelalte de altfel, orizontul platitudinist al pieței literare actuale.

Originalitatea stilului său este produsul unei scrieri bazată pe o sensibilitate curată din care se nasc versuri rezonante și robuste având ca liant un limbaj poetic și o expresivitate autentică.

Despre primul capitol al volumului, **„Oameni în pardesie”**, s-a exprimat în mod erudit, în prefața intitulată „Daghereotopia orașelului de provincie”, prof. univ. dr. Gheorghe Manolache. Domnia sa a scos în evidență cu prisosință valențele poetice ale poeziei autorului și a avut ingenioasa idee de a compara „tehnica” poetică la care apelează în multe texte Valeriu Marius Ciungan, cu daghereotopia.

Pe lângă aceste poeme, aici vom întâlni și poeme de confesiune ce vibrează într-o paletă sensibilă de la melancolie arhaică la persiflare subtilă, poeme nonconformiste de filieră retro, interbelică, până la ultimă modă, douămiistă vădind o emisie textuală de-o energie ce impune și note diferențiale, profilând un real background.

În cea de-a doua parte a volumului, **„Prin lentila umbrei”**, avem

de-a face cu căutarea sinelui poetic în sânul familiei.

Tranzitivitatea, biografismul, cotidianul ca teme în poezia din acest capitol sunt abordate în mod personal, poetul fiind într-o continuă căutare a vocii interioare în ceea ce privește evoluția poetică. Ca subiect de referință este acela al poemelor de dragoste din care voi da câteva exemple: *„aș fi avut atâtea să îți spun/ și nu-ți spuneam din pricini de iubire/ tăceam deodată și luam un mic dejun/ tăcuți privind un orizont îndepărtat, subțire// și parcă ceașca de cafea avea un drum interminabil-/ sărutul tău abandonat într-o mișcare lentă/ cum degustai cu pleoapele tăcute-închise/ lumina-nceată risipită între noi, absentă (...)”* (pag 43/ *Mic-dejun*); *„frumoase forme-aveai/ ooo, tu, frumoasă fată,/ și studiul prelungit al formelor/ îmi dădea dureri de cap atunci, acum,/ și-ndată// don quijote/ călare pe cuvinte tropăind din cer,/ desante,/ spinări încovoiate de-nțeleșuri,/ frumoase, îndărătnice-animale/ rosinante (...)”* (pag 45/ *Frumoase forme rosinante*). Voi remarca aici o melodicitate vădită a textului care amplifică mesajul de iubire.

Triumful iubire - moarte – timp existent ca tematică în poeziile postmoderniste îl găsim și în poemele poetului Valeriu Marius Ciungan. Spre exemplificare am ales câteva versuri din poezia *Clipa* aflată la pagina 46 a volumului: *„treceai ușor spre baie,/ lipa-lipa,/ și timpu-și fâlâia pe tâmpla mea aripa,/ zbura înalt,/ lăsându-ne doar clipa// zbura înalt/ lăsându-ne doar clipa!”* Repetiția ultimelor două versuri mărește lirismul și emoția mesajului poemului.

Încadrarea existențialului este de remarcat în primul poem al acestui capitol unde viața este o *„casă a scârilor/ cu becuri sterpe, imbecile, muribunde”*, definite prin zilele ei anoste, iar pe această scară spre Dumnezeu, poetul întâlnește *„o cenușie umbră nedesăvârșită...”*. Prin lentila acestei umbre va privi și își va construi de acum în acolo poezia Valeriu Marius Ciungan ca un Sisif pe scara casei proprii vieți.

Ca arhetip *„umbra”* este pur și simplu partea întunecată („negativă”) a eului cuiva. Ceea ce este întunecat, negru, este cunoscut numai prin proiecție asupra altora. →

MIHAELA MERAWEI

De asemenea, ne cunoaștem partea întunecoasă ca venind din afara noastră (datorită proiecției). Dificultatea integrării umbrei este enormă dacă vrem să-i înfruntăm singuri forța colosală. Am făcut acest popas cu referire la tematica *umbrei* tocmai pentru a evidenția baza alegerii titlului cărții de față **"Prin lentila umbrei"**. Valeriu Marius Ciungan se auto - analizează străbătând inconștientul personal, încercând să se cunoască în adâncul eului conștient, descoperind originile arhetipului *anima*.

Poetul Valeriu Marius Ciungan, cu inteligență și fler, a știut să aleagă pentru volumele sale prefațatori de seamă, domniile lor fiind precum o carte de vizită onorantă a poemelor sale, așa cum a avut prilejul să fie recenzat de nume de referință ale criticii. Toate acestea denotă un start și evoluție prolifică în afirmarea literară.

Nici în ceea ce privește cartea **"Prin lentila umbrei"**, poetul nu lasă jos ștacheta, ba din contră, o ridică, volumul fiind academic prefațat de cunoscutul Prof. univ. dr. Iulian Bodea care face aprecieri temeinice asupra poemelor dar și asupra autorului: *"Chiar dacă mai există imagini, versuri, structuri lirice imprecis desenate, poemele lui Valeriu Marius Ciungan dovedesc sensibilitate și acuratețe a imaginilor, prospețime a fanteziei lirice, dar și forță de sugestie a stărilor afective celor mai importante."*

Despre stările afective transmise cu ardoare în versuri când melancolice, când încărcate cu tensiune și nerv, vorbesc singure poemele din ultimul capitol *"Îngerul de sub mână"*. Aici vom găsi un Valeriu Marius Ciungan plin de lirism, sentimental și mitic, încrezător în Divinitate. În căutarea sinelui el încearcă să-și creioneze un autoportret în oglinda vieții care, pentru autor, este poezia. *"Iată sunt/ e felul meu de a fi/ cu o vocală, cu un cuvânt/ (...) să nu rănească drumul/ (...) sunt și am vrut să fiu o poezie/ puțin mai sus de versuri/ un abur alb plutind pe ierburi, ape-ntinse în câmpie."* (pag. 57/ *Felul meu de-a fi*). Una din temele predilecte de aici este dragostea pentru poezie care face ca poetul să se abandoneze pe el însuși pentru creația sa. Din acest sentiment tulburător de iubire în care poetul spune că ar vrea *"să mor puțin (să văd cum e) să mor frumos/ și-apoi să-nviu frumos/ în poezie/ pentru*

poezie!", se nasc *poeme frumoase* sau *poeme mute* care devin cărți cu *"buchiile-n zbor"*.

Lumea interioară a autorului de o sensibilitate coplesitoare se învârtă în jurul poeziei. Întrebările către sufletul pereche sunt tot despre acest subiect sfredelitor dar și dătător de forță a creației ca în poemul *Despre poezie* de la pag. 69: *"spune-mi despre poezie/ cum se scrie ?/ absentă îmi vei spune oricum și se cuvine/ (...)spune-mi despre poezie/ cum se citește?/ O citești?/ absentă îmi vei spune oricum și se cuvine / frumosul trup al poeziei intră în odaia albă/ spoită-n var curat, în care te odihnești,/ prin albele perdele"*. Imaginea imaculată pe care o creează poetul vine din puritatea penitei când așterne cuvinte despre mistica poezie.

Totul devine demiurgic, flacăra creației se amplifică și din mână însetată de frumos a autorului iese un înger. De fapt, acest înger nu este decât *ars poetica* cu care este înzestrat Valeriu Marius Ciungan.

Toate aceste afirmații sunt coroborate într-un singur poem, *Îngerul de sub mână*, pag. 82, ca o concluzie a întregului volum: *"mi-a apărut un înger din mână/ așa cam de o săptămână/ ca o pată/ ca un chip de fată/ trăgeam de mână mai jos/ să nu-i vadă lumea/ chipul alb/ frumos// mi-a apărut pe cealaltă/ pe mână dreaptă/ un înger ca o pată/ ca un*

chip de fată/ trăgeam de mână mai jos/ să nu-i vadă lumea chipul alb/ frumos// mă oprea lumea/ pe stradă/ și mă făcea atent:/ și se vede îngerul din mână/ indecent/ trăgeam de-o mână mai jos/ se ridică cealaltă/ pe mână dreaptă/ aveam un înger/ cu chip de fată".

Limbajul poetic este simplu așa cum este și poetul *"un om simplu / cumpătat/ care își drămuiește vocalele"*, îndrăgostit de simplitate *"și aș fi vrut să fiu un simplu lucru/ în lucruri simple să mă pierd"*, îndrăgostit de propriul eu *"frumos chip al meu / apă curată"*.

Construcția versurilor la fel de naturală, însă ideile sunt uimitoare, iar imaginile de o claritate cinematografică, parcă descrise cu încetinitorul unui aparat magic de filmat.

Repetițiile din interiorul compozițiilor măresc tensiunea lirică și din tot acest context neprefăcut iau naștere poezii incredibil de interesante și iscusite marca Valeriu Marius Ciungan: *"ascult în liniște cum se naște poemul/ cu calm și răbdarea primăverilor/ de a încolți unde zăpada se topește încet/ încet în izvoare în firișoare de apă/ cu calmul și răbdarea pâraielor/ de a se rostogoli peste aceleași pietre/ spre râurile leneș/ fluviile câmpiei fără sfârșit/ inundate de soare/ undeva pe un țărm binecuvântat/ de calmul și răbdarea asfințitului/ cu genunchii strânși la gură/ pletele în vânt/ răsfirate de brizele sărate ale sudului/ privește lenta contopire a apelor/ / aștepti în liniște poemul"*. (pag. 103/ *Undeva pe un țărm*)

În consecință, să-l citești pe Valeriu Marius Ciungan, respectiv volumul **"Prin lentila umbrei"**, este o provocare a minții și spiritului. Să scrii despre el este o și mai mare provocare.

Acestei provocări i-au răspuns exegeți de marcă ai literaturii actuale, de care, deja, v-am vorbit, și care au emis păreri avizate și motivate despre creația autorului.

Am încercat să privesc printr-o lentilă a sufletului, cum ar face orice cititor, umbra poetului care m-a condus cu fiecare vers la constatarea că poeziile lui Valeriu Marius Ciungan se detașează printr-o *ars poetică* de necontestat care face din creația sa una aparte în rândul poeziei contemporane și pe care nu o poți citi decât cu rațiunea și sufletul laolaltă.

Intrarea în Muzeul "La fluturi"

Nordul nordului

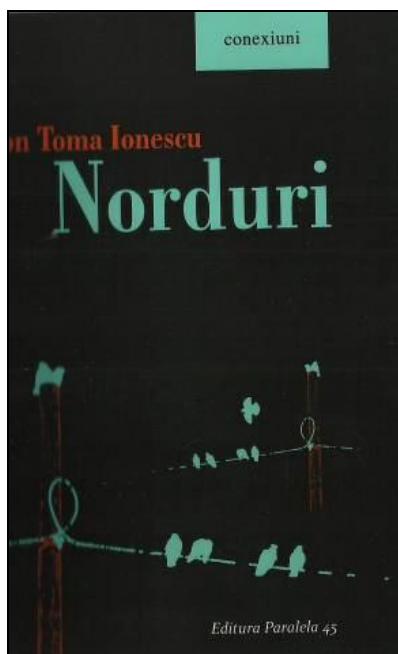
Volumul de versuri *Norduri* de Ion Toma Ionescu (Editura Paralela 45, Pitești, 2014) este structurat în trei părți: „Întâia călătorie. Mlaștina albă”; „A doua călătorie. Dans cu negresa”; „A treia călătorie. Luna ca un ban vechi”.

Călătoria inițiată în sine începe și se sfârșește cu tropare (cântări bisericești în care se laudă un sfânt ori un eveniment religios). Ar putea părea paradoxal că unul dintre acestea îl are în centru pe Eminescu. Dar numai ar părea, pentru că acesta a poate fi considerat pentru limba română un Sfânt.

Menirea poetului este de a înălța sufletele semenilor spre credință, spre Dumnezeu, iar drumul lor este deschis chiar de către îngeri („Poeții au picioarele în catalige/ să spargă cu fruntea norii”; „Înaintea lor îngerii pe schiuri/ le deschid drumul/ precum salvatorii”).

Dar, desigur, există și... altfel de poeți, care produc efecte de vertij, opuse celor preconizate, ce duc spre... sud: „Era un Jack Daniel, / marele poet născut/ în septembrie 5./ 1850 Lynchburg./ Tennessee, United States”).

Cuvântul este mijlocul la îndemâna poetului de a-și îndeplini țelul. Dar cuvântul e format din litere, iar fiecare literă are nordul său și desigur există un nord al cuvântului (de altfel, două poeme alăturate sunt denumite unul: „Nord de cuvinte”, iar celălalt „Nor de cuvinte” pentru a genera îndoială): „Țin minte, în dimineața copilăriei,/ exersam mersul/ pe o singură șină/ și înșiram bănuți de argint/ căutându-i apoi turtiți/ printre pietrele terasamentului,/ să împodobesc cu ei/ coada cometei” („Nord de cuvinte”) și „Stol de păsări/ nor de cuvinte se ține scai/ după mine./ Nu mă pot pierde de el,/ mă bănuie.../ În urechi zumzetul de licheni/ a împânzit locul, râie a nordului/ doar gândurile,/ avioane de hârtie ies din hartă./ Am sentimentul/ că trag în năvod/ un banc de pești adormiți/ către Marea Moartă./ Sarea lucește stins/ pe brațele tot mai obosite./ Doar în buricele degetelor/ puzderie de scânteii s-au aprins/ căutând în nisipul umbrei/trupul întinerit” („Nor de cuvinte”) iar poetul trebuie să aleagă acele cuvinte

ce sunt „potrivite” („Fiecare literă pare / o gură de metrou / prin care se resorb / în plămâni / călătoriile”).

Poetul nu este și nu poate fi un izolat, un singuratic, ci trebuie să facă parte din „cetate”, din comunitate, spre a fi aproape de tot ceea ce este omenesc și pentru a se putea plia pe nevoile vulgului („Aveam prieteni fete, băieți, / împleteam cuvinte din țipirig. / Nu eram un sihastru / insipid”).

Poetul, în itinerariul său, pornește din două puncte. Unul dintre acestea este patriotismul, iubirea de neam și țară („Oase albe de voievozi / sub clopotele mănăstirii dorm / lustruite / în clepsidra veacurilor... / Rareori tulburate / de vânturile nordului”).

Nici nu poate fi altfel, când înaintașii au avut curajul să țină piept tuturor samavolnicilor cu prețul propriului sacrificiu („Soțiile dacilor își spălau trupurile / în apa norilor și se-ntindeau la răspântii, / descenușate de suflete, / mlaștină albă – cuceritorilor”).

Deși există și unele formulări redundante („strămoșii în munți / i-au păstrat vie ființa”), sentimentul patriotic se propagă cu maximă intensitate în fiecare adresant.

Efectul produs e de amplificare a acuității tuturor simțurilor, ce atrage după sine o eliberare de sub tutela nesiguranței, a incertitudinii („Ceva dospește în mine / gata să spargă / precum gogoșa, / eliberând / fluturile”; „Puzderie de litere, / ghemotoace de fire / spirale / unduiesc / în vâlmașagul / cuvintelor”).

Un al doilea punct îl reprezintă femeia. Puternică ori sentimentală, amăgitoare ori darnică este însăși granița dintre fericire și nefericire („Fericirea e animalul de pradă / care pândește. / Și nu te-atinge, să nu-i simți ghearele”).

În fapt, fericirea e doar o iluzie căci femeia rămâne veșnic neînțeleasă, oricâte încercări ar exista în acest sens.

Importantă rămâne însă încercarea („Am trecut prin viață / asemeni soarelui roșu, / fără să dansez cu negresa. / În consecință, // fără să înțeleg nimic”). Femeia este surprinsă în triplă ipostază: de ispită („odată, / mi-ai promis / că mărul ăla e numai al meu!”), iubită („desenai / memorii / în petalele strivite sub noi”) și ... moartea („negresa”).

Poetul este, la urma urmei, un căutător și colecționar de suflete, dar, spre deosebire de Caron, care duce suflete spre ceea ce este lume („În urma ta vine paznicul Caron / și mângâie piatra / însângărată cu un sărut”), poetul le înalță spre Dumnezeu, fiind un altfel de „luntras” („Și să știi, eu nu sunt Caron / ci un drumar / care vopsește cu var / linia întreruptă”).

Vehiculul cu care se deplasează poetul nu e luntre, nici arcă, ci un tren din cuvinte, încărcat cu minereu până la refuz („Garnitura dispune / de suficient habitacul / ajunge până la stația terminus / a poemului / pentru toți poeții”). Miza este, așadar, Poemul, cel care e capabil de a schimba totul.

Calea ferată este în construcție și nu se știe dacă va fi terminată vreodată („metafora căii ferate / fiind permanent în construcție”), dar drumul va avea în cele din urmă un punct de sosire, doar că acela ține de fiecare ins luat în parte („Doar timpul e veșnic. / Drumul sfârșește / cu ultimul pas”). Pentru că fiecare își duce propria cruce, conștient ori nu („și descoperi smerit, senin, / adânc în tine, crucea, / fiordul cuvântului din urmă, / în numele Tatălui, / al Fiului și al Sfântului / Duh, Amin”).

În consecință, întregul volum pendulează între omenesc și dumnezeire, unde fiecare om își caută propria cale de urmat.

O cale extrem de anevoioasă întrucât chiar și nordul cât e de nord își are propriul nord, iar busola ajunge să dea rateuri.

DANIEL LUCA

Inițiere în secretele unei lumi mai bune

Îmi voi începe demersul analitic pornind de la o declarație a Elenei Bolănu, autoarea cărții de versuri pentru copii preșcolari **„Pastel de culoare”** (Editura Delta Cart Educațional, Pitești, 2016): „Infinitul l-aș destina, ca unitate de măsură, dragostei de mamă” (din textul aflat pe coperta a IV-a). Motivul este acela că, citind cartea (dar și celelalte două volume scrise de Elena Bolănu, „Lumea magică a copilăriei” și „De ce s-au supărat păpușile?”), am simțit dragostea de mamă în care autoarea își învâluie, cu grijă, fiecare vers. La vârsta preșcolară, și poezia este un joc, iar dacă aceasta este recitată în mod adecvat de către educatoare, părinți, frați mai mari etc. și beneficiază de susținerea unor ilustrații frumoase și viu colorate, atunci jocul instructiv-educativ are eficiență maximă. Elena Bolănu, educatoare de câteva decenii, știe foarte bine acest secret, fapt pentru care l-a invitat pe graficianul Laurențiu Roșu să-i interpreteze textele literare și să le redea în desene și-n culori mirabile.

Din declarația autoarei aflăm că poeziile „au fost grupate pe teme în concordanță cu proiectele derulate la nivel de Curriculă”, pentru a veni în sprijinul cadrelor didactice și pentru a-i ajuta pe copii să-și însușească și să-și consolideze noile cunoștințe într-un mod mult mai atractiv. Cartea cuprinde șase părți, titlul fiecăreia trimițând direct la tema abordată. Prima parte, „Bucuriile naturii”, căreia îi sunt dedicate cele mai multe poeme, prezintă, într-un mod plăcut, hazliu, pe înțelesul celor mici și strecurând din când în când câte un neologism („trufie”, „mirifică”, „manoperă”, „diafan”, „termită” etc.), câte o expresie sau chiar câte o trimitere la opere celebre din panopticul literar universal, tablouri încheiate despre anotimpuri, despre fenomenele naturii, despre fructe, despre unele găze, păsări și flori. Autoarea începe prin a evidenția importanța soarelui pentru viața planetei: „Ce-ar fi viața fără tine oare?/ Floarea n-ar avea culoare,/ Iar gâza de mâncare./ Mângâi chipuri de copii/ [...] Le dai energia” (**Rază de soare**). Boabele de grâu „au nevoie

de căldură/ Să răsără-n arătură/ Precum țepii de arici,/ Geru-ar spune, venetici” (**Văzduhul plumburiu**), ele vor deveni o „pudră albă” din care „Aluatul să dospească,/ În cuptor să înflorească” pentru a fi „masa, masă/ Și casa îmbelșugată (**Bob de grâu**). Frunzele toamnei îi învață pe copii nuanțe noi, specifice, precum „ruginiu” și „arămiu”. De asemenea, ei vor afla ce aduce acest anotimp: „simfonie de culori/ Sub picuri de ploii” (**Toamnă încetoșată**), „Și bruma să ardă,/ Pustiind grădinile/ Înghițind aripile,/ La grăbite călătoare,/ Cu doruri de soare” (**Toamna**). Mărul, para, gutuia, strugurele reprezintă tot atâtea invitații la masă, fiecare fruct lăudându-și caracteristicile exterioare, savoarea și beneficiile pe care le aduc: „Eu sunt para mălăiață/ În gura lui Nătăfleață./ Culoare cum nimeni n-are/ Semăn cu spicul în soare./ Siropoasă, parfumată./ De vrei să mă iei acasă/ [...] Să le dau multe vitamine” (**Para**). Pilda furnicii harnice și a greierului pierde-vară este relevantă în poezia **Furnicuța este tristă**, la finalul căreia autoarea așază și morala – proverbul binecunoscut: „Cum și-așterne, așa doarme!” Copiii trebuie să înțeleagă din refuzul furnicii („-Ba, să-și pună pofta-n cui./ Nu dau boabă nimănui./ C-am muncit de m-am spetit/ Nu mai spun c-am și slăbit”) că a duce o viață de greiere, adică fără să faci nimic, înseamnă să nu ai nimic și să ajungi la mila altora. Iarna viscolită – chipul urât al anotimpului alb – rămâne, în versurile Elenei Bolănu, fără nicio putere: „Am fular, mănuși și ghețe./ Căciula mă

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

ocrotește/ [...] Ia-ți adio, Coană mare,/ Haide, du-te la plimbare!/ Că răcit n-o să mă vezi,/ Oricât te străduiești” (**Viscolita iarnă**). Chipul frumos al iernii transpare în tablouri dinamice, susținute de verbe și de substantive: „Fulg de nea, fulg de bezea,/ Ce cauți pe fața mea?” (**Fulg de nea**); „Au ieșit copii buluc/ Să se dea pe derdeluș/ Unde e alunecuș./ Se-mbrâncesc, se bulgăresc,/ De sus se rostogolesc” (**Jocuri de iarnă**). Primăvara vine cu un „strop de magie”, ghiocelul e „voinicel”, rândunica e „gingașă”, gărgărița e, ca în jocurile copilăriei noastre, o „Riță-gărgăriță” ce „zboară-n poienită”. Nu lipsește fluturașul, iar barza și vrăbiuța, care au pușori, sunt grijulii ca toate mămicile din lume.

În partea a doua, „Despre mine...”, copiilor le sunt prezentate jucăriile și felul în care trebuie să se comporte ei cu ele, ca și când și acestea ar avea suflet și putere de înțelegere („Am o păpușică/ [...] Am grijă de ea/ Cu toată dragostea mea – **Degețica**), grădinița („Casă plină cu povești,/ Tare dragă tu îmi ești./ Jocuri multe, jucării/ Am în fiecare zi” – **Grădinița**), familia („Familia e mama,/ Familia e tata,/ Bunicul și bunica,/ Copiii... și pisica?” – **Familia mea**). Copiii sunt familiarizați cu termeni care exprimă o stare sufletească – „trist” și „fericit” –, cu anatomia corpului uman, cu cele cinci simțuri ale omului, sunt învățați să fie politicoși, să știe să se prezinte. De asemenea, micuții sunt invitați să mediteze – prin prisma sistemului de valori pe care și l-au însușit până acum – la ceea ce înseamnă *acasă, familie, prietenie* etc. →

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

Le este stimulată dorința de a respecta regulile de igienă corporală pentru a fi mereu sănătoși, se insistă cu delicatețe asupra situațiilor care suscită emoții în vederea contracarării eventualului analfabetism emoțional de mai târziu de care vorbesc psihologii (poeziile **Dar pentru mama, Nu m-am supărat!, Inimioară pentru mama** etc.).

În cadrul părții a treia, „Obiceiuri și tradiții”, autoarea alege să dedice poezii sărbătorii mamei, a mărtisorului, zilei de 1 Iunie și tricolorului românesc. La acestea se adaugă date utile cu privire la simboluri precum ramura de măsline, porumbelul, ghiocelul.

Partea intitulată „Jocuri și jucării pentru copii” este legată de anotimpul iarna, poeziile vorbind despre omul de zăpadă, bradul de Crăciun, Moș Crăciun etc. Ultima parte, „Flori, mii de culori”, include o suită de pasteluri, tablouri în culori și forme edificatoare, atractive, care pot obține emoțiile scontate: „Vi se spune lăcrămioare,/ Frumoase lacrimi de îngeri./ Prelinse din duioase plângeri./ Printre stele legănate/ Spre pământ vărsate” (**Mărgăritare**).

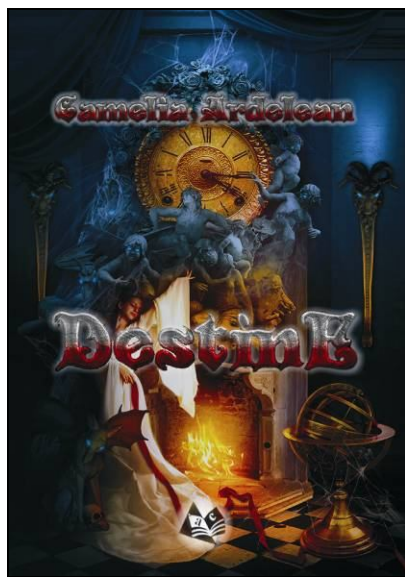
Faptul că Elena Bolănu trimite copiii către lectură – azi, când aceștia cad de mici robi calculatorului, telefonului, filmelor de animație în care asasinii și monștrii sunt personajele principale, când mulți dintre părinții lor nu mai deschid o carte pentru că și ei, duși de valul de modernism căzut peste România postdecembristă, au adoptat într-un mod greșit sau exagerat avantajele tehnologiei, când prietenia și prietenii se mută pe virtualele rețele de socializare – denotă curaj, responsabilitate, dragoste față de om, față de natură, față de tradiții și față de valorile culturale.

Autoarea îi inițiază pe copii în secretele unei lumi mai bune, așa cum ar trebui să fie aceasta și nu așa cum o văd ei la televizor ori în jocurile de pe calculator.

Adică îi învață să iubească și să-și exprime sentimentele liber, privindu-i pe ceilalți în ochi, dăruindu-le flori sau împrumutându-le o jucărie, eventual o carte.

Volumul de versuri „**Pastel de culoare**” este util din toate aceste considerente. Iată motivul pentru care o felicit cu toată admirația pe ialomițeanca Elena Bolănu!

Camelia Ardelean - Destine

Poeta Camelia Ardelean, un nume printre „scelipirile hunedorene de har”, după ce a obținut mai multe premii cu poezii din cele cinci volume ale sale, și-a cucerit un loc și printre prozatori, chiar cu primul volum: *Destine* – proză scurtă, apărut la Editura Armonii Culturale, din Adjud, în 2016.

De ce un loc? Pentru că trei dintre povestirile sale au obținut premii: *O iarnă de coșmar* – premiul al III-lea la Concursul „Alb hoinar”, din Vrancea, 2016; *Ultima toamnă* – premiul al III-lea la Concursul „Labirinturi autumnale”, 2015, Vrancea și *Aproape dragoste* – premiul I la Concursul „Ars poetica”, secțiunea „Proză scurtă”, Călărași, 2015. De asemenea, cartea a obținut Mențiune de onoare la Festivalul Literar Internațional „Corona” („Premio Letterario Internazionale Corona”), Ediția a II-a, Italia, 2016-2017, secțiunea „Carte edită proză”.

Volumul este structurat în două părți: *Jocul sorții și Pățaniile Călinei* și este conceput obiectiv, autoarea dovedindu-se omniscientă și omniprezentă, dar demonstrând și o surprinzătoare capacitate de a crea eroi credibili, cu destine diverse, fie că reconstituie artistic lumea copilăriei (în partea a doua) sau pe cea a oamenilor maturi, unii ancorați în ciudata și deprimantă noastră realitate contemporană. Sufletul ei vibrează deopotrivă la inocența vârstei fragede și la dramele personale sau colective ale adulților.

Ne vom opri, selectiv, asupra câtorva „Destine”.

În prima povestire, *O iarnă de coșmar*, autoarea convertește în artă o

dramă familială, dar știe să-i confere caracter de generalitate. Acțiunea nu este tributara reperelor spațiale, ci doar celor temporale. Descrierea din debutul acesteia se oprește asupra „căsuței de la poalele muntelui (...), gata să se prăbușească sub mormanul de zăpadă...”. Era „veche și sărăcăcioasă (...), ferestrele afumate, cu crăpături prin care vântul se strecura cu nonșalanță”.

În acest spațiu – aproape impropriu – își consuma existența o familie săracă, fără nici un orizont: șapte copii, iar tatăl, care lucra la pădure, refuzând s-o dea colectivului, a fost ucis mișelește; Ionică și-a pierdut viața în urma unei răceli zdrene...

Autoarea reușește să reconstituie atmosfera de epocă, austeră, și la nivelul limbajului: „oi vede”, „ăia”, „găsât”, „haidărăți”. Starea sufletească a personajului cu răspunderi, mama Ilona, este bine surprinsă: „stătea împietrită”; pe băieți, „ca să nu moară cu toții de foame”, „avea să-i trimită la o casă de copii”, la sugestia fratelui ei.

Sfârșitul soțului Ilonei este la fel de impresionant: „Să ai grijă de prunci (...), rosti el abia șoptit, cu o grimasă de durere pe chip (...). Să nu semnezi nimic! (...) Ionică...”, „apoi își dădu duhul, strângând-o pe Măriuca ușor de mână, ca de rămas-bun”, amintind de povestirile lui Al. Vlahuță.

Ultima toamnă, chiar dacă pornește de la o dramă personală, se ridică la nivel de tipizare, prin talentul și sensibilitatea autoarei. Iris ocupă locul principal în economia textului, prin calitățile ei – dragoste față de natură, locuind „la poalele unui deal”: „metamorfoza treptată a copacilor, ce se găteau, parcă, de o petrecere fastuoasă”. Toamna, „copacii se întreceau (...) în frumusețe și strălucire, la un concurs al culorilor (...), brodați în zeci de nuanțe, de la auriu cel mai deschis (...), la maroniul roșcat al castanei...”; înclinația spre fantezie, savurând cărțile, „în loc să-și piardă zilele sau nopțile (...) cu golani”; adorând plimbările prin pădure, precum aceea pe care a făcut-o cu tatăl ei, în căutarea ghebelor...

O altă latură a caracterului fetei se conturează când își privește mai cu atenție tatăl, pe care, în ciuda aparentei bune dispoziții, îl vedea degradându-se pe zi ce trece: „... simți un fior în stomac: era atât de palid și slab.” Iris își reproșează că nu a observat cum „se uscaser pe picioare”, cum „își pierduse apetitul acela sănătos”. „O undă de remușcare îi străpungea inima...”, →

MARIA TOMA DAMȘA

punând degradarea fizică a tatălui său pe seama fumatului: „îl înecă o tuse cu expectorație, care dură mai multe minute”.

După un an, tatăl nu mai era, iar pentru Iris, toamna se remarcă, de această dată, în ton cu starea ei sufletească: „zile (...) umede și mohorâte”, „nori groși, cu figuri înspăimântătoare, ca niște monștri (...), pregătiți parcă să înghită tot cerul”, „vaier prelung”, „ploaia...”.

Toată atmosfera aceasta funebră îi amintea că „vocea tatălui (...) nu mai avea cum să o trezească din visare. Considera că amintirea, tonul și jucăuș”, îi declanșează o suită de regrete, pentru că „îi murise și copilăria din suflet”.

Apogeul „reușitei” este atins în povestirea *Aproape dragoste*, avându-i ca protagoniști pe Eliza, cu o „căsnicie ratată”, și pe Marius, un fost prieten din copilărie..., singur, cu un copil. Este o agreabilă poveste de dragoste, care investighează, prin introspecție, sufletul complex al eroinei, în căutarea fericirii. Deși își pierduse încrederea în bărbați („animale egoiste..., subjugate de instincte”, „de ce numai bărbații sunt „săraci” și „oropsiți”..., când trebuie să-și crească singuri odraslele?”), Eliza, la revederea prietenului, după „douăzeci de ani”, constată că „iubirea pentru Marius îi rămăsese adânc săpată în suflet”, iar acum, când el arăta „mortal”, „îi era ciudă pe ea că se fâstăcește ca o fecioară la prima întâlnire”...

Cei doi au început o frumoasă poveste de dragoste. În ciuda încercării Elizei de a se disimula, el „sorbind-o din ochi”, „o invită la dans”, încât „timpul părea că stă pe loc și, totodată, că aleargă ca un nebun”. Timp de o lună, „Eliza trăi cele mai frumoase momente din viața ei...”.

Realitatea este, însă, de cele mai multe ori, dură: Marius, având o prietenă cu care s-a certat după șase ani, fiindcă l-a tot dus cu vorba, nedivorțând, îi cere voie Elizei să-i mai dea acesteia o șansă... Este momentul când ea „simte că îi fuge pământul de sub picioare...”, considerându-se „folosită (...), dezamăgită”, dorind „să o înghită pământul...”.

După patru luni, Marius o anunță că „n-a ținut cu Corina”, pe care o iubise, și că ar dori să-i mai dea o șansă, fără a primi din partea Elizei un răspuns. Final deschis! O bună metodă scriitoricească!

Pățaniile Călinei cercetează toate culele sufletești ale copilei în plină urcare spre adolescență, cu accent pe

jocurile nevinovate, pe hoinăreli nu lipsite de riscuri, pe inițierea în diverse ocupații de mai târziu, fără a fi neglijată naivitatea „vârstei de aur”, uneori cu grave consecințe.

Cartea ne dezvăluie realele potențe de prozator autentic ale poetei Camelia Ardelean, căci „proza scurtă” presupune talent și capacitate de sinteză.

Cronica la "Cronica unei iluzii"

Carol Simon este, fără dubiu, un scriitor înțelept. Liber, fiind propriul său stăpân, el construiește un text ca dezvăluire a „Marelui text”, sugerând, prin imagini concrete sau ideatice, că posedă mijloacele situării în transcendental.

În fond, un scriitor scrie ceea ce a văzut, a auzit, a gustat, ceea ce simte la atingerea fenomenului pe „Marele Ecran” sau la „citirea vrăjită” a cărții pecetluite.

Cum scrie? Aici este noutatea, fiindcă autorul pare a surprinde într-o simultaneitate uluitoare toate sensurile existenței de la ireal la suprarreal, posedând o retorică de o rezonanță fascinatorie; textul este când tumultuos ca un vârtej cosmic, când liniștit și domol ca o „mare moartă”.

„Cronica unei iluzii” (editura Haco Internațional Brașov, 2017) pare a fi descrierea unei reverii declanșate de „impulsul și vâltoarea dorinței” de a ști „cine ești, de unde vii și încotro te îndrepti”, cu conștiința că toți își pun aceeași interogație, iar fiecare găsește un răspuns diferit. În fond, nu căutăm decât ceea ce deținem.

Realul vizat este transfigurat la scară cosmică, eul infinit și nelimitat la o singură experiență, respectând legea memoriei într-un spațiu și legea uitării în celălalt, doar pentru ca rolul să pară autentic, iar nu jucat, căci nu empatia se prezintă aici, ci omnisciența sinelui profund, care preștie, dar nu poate preîntâmpina, ci doar descrie ceea ce va fi, ceea ce a ales să fie, iar descrierea este, desigur, schematică, fragmentară, relativă la tonalități ale stărilor de fapt, în care cunoștințe și trăiri, intenții și motive, rostiri, para-rostiri și nerostiri se înființează într-o succesiune, nu neapărat cronologică.

„Înțelese că acesta trebuie să fie locul care desparte eternitatea de experiență, zidul dintre el și el, lumina care îl înconjură, urmând să intre în uitare” (pagina 15).

Vizionarii, căci Carol Simon este unul dintre ei, se întâlnesc într-un loc numit „rostire pură”, care nu ține de un gen anume, dintre cele determinate deja, ci de un gen al genurilor, o viziune caleidoscopică, a cărei origine este nelocalizabilă, dar poate fi sugerată prin recurs la cultură: cartea cărților, platon, profetul lui khalil gibrán, citadela lui antoine de saint exupéry...

„Trecerea” din transcendent în transcendental și inițierea într-o „experiență” deja aleasă, este, deopotrivă, „mistică și magică” (în lipsa altui limbaj!), fiindcă ea se petrece printr-un arbore al vieții și al morții, rostitor înțelept și adăpost pentru sufletul doritor de adevăr. Căci adevărul sfârșește întotdeauna în adevăr, adică în bine, în bine și frumos.

Carol Simon este un „cronicar universal” care năzuiește să dezvăluie rostul ființei ființării și al rostirii ei, descriind poteci de viață, al căror sens și orientare reprezintă, deopotrivă, înaintări și întoarceri, obiectivări de sine și preluări de imagini, fiindcă abstractul pur riscă să se piardă în neînțeles.

„E suficient să știi, atât, restul va urma de la sine, n-ai nimic de făcut, doar să fii”.

Carol Simon a învățat să privească și să asculte într-o viață cât într-o infinitate de viață și de moarte.

El sugerează, în formă literară, ceea ce un ilustrator gânditor german, îndrăgostit de metodă și adevăr, depăna într-o „fenomenologie a spiritului”.

Căci sensul și orientarea existenței „aici și acum” este înaintarea – întoarcerea spre „marele tot abstract”, prin natură, istorie și conștiință.

GHEORGHE CUTIERU

Rendez-vous cu teatrul israelian

În febra pregătirilor pentru predarea la editura „Familia” a celei de a opta sa carte, romanul de ficțiune *Preafericita doamnă Reizl Witz*, scriitoarea și jurnalista româno-israeliană Magdalena Brătescu, cunoscută atât în Israel cât și în România, își lansează zilele acestea la Tel Aviv Antologia teatrului și Operei israeliene.

Rendez-vous cu teatrul israelian e o lucrare-document originală, complexă și bine redactată, alcătuită cu migală și pasiune de autoarea sa. Cele trei sute de pagini cuprind sute de cronici, ilustrate cu fotografii din spectacole, grupate în zece capitole corespunzând numărului instituțiilor teatrale unde domnia-sa a vizionat toate premierele prezentate în perioada 2013-2017. Cronicile sale dramatice sunt publicate la rubrica *Din fotoliul spectatorului* pe care cronicara de teatru o deține de patru ani în săptămânalul de mare succes *Gazeta Românească* și unde scrie în continuare.

Cititorul, un posibil profesionist al artei dramatice, sau un simplu amator de spectacole, va socoti această antologie o invitație îmbietoare pentru toți iubitorii de teatru și operă, vorbitori de limbă română din țară ori de peste hotare, de a cunoaște îndeaproape efervescența vieții teatrale mereu în evoluție a Israelului contemporan.

În Tel Aviv, Teatrul Național Habima, Municipalul Hacameri, Beit Lessin, Gesher, Idishpil și Opera, la Ierusalim în Teatrul Han, la Municipalul din Haifa, sau din Beer Sheva se prezintă anual între 8 și 18 premiere. Repertoriul este armonios alcătuit din piese clasice străine sau israeliene, unele în excelente reactualizări modernizate, drame și comedii cunoscute și premiate în lume, dramaturgie originală contemporană israeliană, numeroase adaptări pentru scenă după romane și filme de succes, precum și musical-uri grandioase. Iar pe scena Operei din Tel Aviv, montările ilustrează globalizarea, fie prin distribuții combinate, fie prin turnee din străinătate la care participă soliști israelieni.

Acest „rendez-vous” înlesnește apropierea împătimitilor de teatru cu regizori de mare calibru, unii foarte tineri dar deja consacrați precum Gilad Kimhi și Shir Goldberg, alături

de cei cu experiență ca Omri Nitzan, Ilan Ronen, Hanan Snir, Irad Rubinstein, Yevgheni Arie, ori cu specialiști în musical-uri ca Moshe Kepten și Tzedi Tzarfati, sau cu marii maeștrii ai comediei, Alon Ofir și Udi Ben-Moshe.

Recent ieșiți din excelențele școli de teatru din marile orașe din Israel, de la Londra sau New York, ori vedete consacrate de toate vârstele, unii chiar mult peste optzeci de ani, actori scânteind de talent dau viață unor personaje de neuitat. Cu naturalețe și inteligență scenică, umor sau duioșie, gestică și mimică bine gândite și o excelentă muncă de echipă. Printre aceștia se numără și câțiva interpreți de prestigiu, originari din România, precum Lya König denumită „marea doamnă a teatrului israelian”, Yakov Bodo, Sandra Sade, Rami Baruch, Tatiana Kanelis-Olier, Gita Munte, sau Trixy Abramovici care strălucesc în fiecare apariție pe scenă.

Din lista vedetelor care realizează întotdeauna roluri de referință, indiferent în ce partitură evoluează, se pot cita Ghila Almagor, Miriam Zohar, Sasson Gabay, Itay Tiran, Yakov Cohen, Efrat Ben-Tzur, Miki Leon, Nathan Datner, Osnat Fishman, Maya Dagan. Scena israeliană are zeci de stele ce crează adevărate bijuterii actricești perfect cizelate.

Magdalena Brătescu reliefează faptul că la reușita unui spectacol conlucrează nu numai buna alegere repertorială, viziunea regizorală inovatoare, echipa bine selectată de interpreți, ci și scenografi de talent ca Eran Atzmon, Orna Smorgonski, Polina Adamov, sau Lily Ben

Nahshon, traducători geniali ca Eli Bijaoui și Dori Parnes, precum și lighting și video designeri.

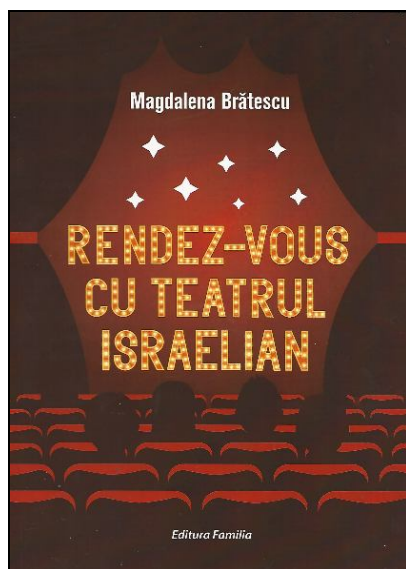
Într-un interviu publicat în media, autoarea dezvăluie cititorilor faptul că ea consacră fiecare cronică atât cititorilor abonați la teatru cu scopul de a-i îndruma, de a le dezvălui detalii despre dramaturgi și piese, cât și celor care ajung rareori într-o sală de spectacol. Pe aceștia din urmă îi pune la curent cu noutățile caleidoscopului cultural dramatic de pe scenele tuturor teatrelor, făcându-i să vadă cu ochii minții o montare de parcă ar fi fost prezenți în sală.

Cronicile Magdalenei Brătescu emană căldură omenească și o dragoste molipsitoare pentru teatru și operă. Sunt scrise într-o limbă elevată, cu obiectivitate și bun gust. Fiind și romancieră, sinopsisul pieselor sau libretul operelor este narat într-o manieră care menține interesul și stârnește curiozitatea cititorului, fără a-i dezvălui în întregime deznodământul spectacolului.

Alături de o documentare minuțioasă, autoarea aduce în fiecare articol eternul uman, transmite emoție artistică și entuziasmul ei față de montările eveniment și deschiderea sa pentru adaptările moderne, făcând mereu legătura dintre textul jucat și realitățile vieții contemporane, degajând învățămintele acțiunii sau ale conexiunilor interumane.

Antologia „Rendez-vous cu teatrul israelian” are toate datele pentru a fi parcursă cu interes de oamenii de teatru și litere, dar și de cititorii-foști sau viitori spectatori. Toți vor găsi în ea un univers cultural, psihologia vieții, analize și sinteze dramatice, aprecieri valorice și o lume de creatori minunați care merită să fie cunoscuți.

GEORGE ROCA

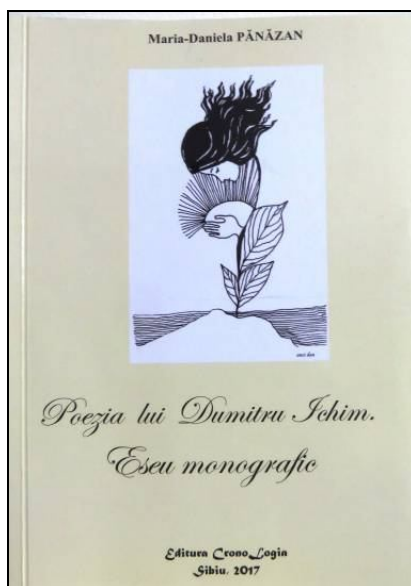

SCOPUL ȘI MIJLOACELE

Cu un fel de vitejie, la urma urmei de apreciat, Maria-Daniela Pănzan (*Poezia lui Dumitru Ichim, eseu monografic*, Editura Cronologia, Sibiu, 2017) pune la cale o arhitectură a considerațiilor la care unii începători într-ale criticii literare ar trebui să ia aminte. Cuminte și cu lecția bine învățată, ea pătrunde dezinvolt în opera poetică a lui Dumitru Ichim ademenindu-ne cu surprinzătoare analize pregătite cu grijă în vederea conectării noastre corecte la opera sa literară. Evident, nu trebuie să fim foarte surprinși, ci doar să ne amintim că M.-D. Pănzan nu se află în stadiu de începătoare, iar acest lucru se constată lesne chiar în timpul lecturii.

Relativ puțin cunoscută creația lirică a lui Dumitru Ichim, aceasta și pentru că în urmă cu mulți ani (în 1974), el se stabilește în Canada, ceea ce face imposibilă colaborarea la reviste de cultură românești în vremea antedecembristă, abordarea ei ca materie primă de analiză literară este, cu puțină exagerare, un act de temeritate, poate chiar de risc. Un risc pe care M.-D. și-l asumă, și bine face, pentru că ne pune în legătură cu un univers poetic mai puțin „vizitat” de critici literari mai mult cu pretenții decât cu realizări... Or autoarea se pare că a pornit la drumul anevoios al preluării și transiterii spre noi a unui mesaj cu totul special, pentru că el vine dinspre o personalitate puternică în fața căreia aceasta (autoarea) se înclină respectuos notând: „*În convorbirile telefonice pe care le-am avut cu Pr. Dumitru Ichim, Poetul, am aflat un Om ales, cu o erudiție fabuloasă, care m-a impresionat deopotrivă prin trăirile și mărturisirile poetice, dar și prin cultura covârșitoare a domniei sale.*” (p. nenumărată). De altfel, întregul conținut al cărții poate fi considerat o evlavioasă contribuție la cunoașterea operei lui Ichim pornită spre lume dintr-un univers al creației în care autorul, prin harul său, devine nu doar purtătorul de cuvânt al Divinității, ci și un intermediar înțelept, inteligent și eficient între om și Dumnezeu. „Corpus delict” al edificiului despre care pomeneam la începutul acestor rânduri, e concretețea și materializarea faptului în sine, respectiv discuția cu... cărțile pe masă. Conștientă de acest

adevăr, autoarea, pe bună dreptate, recurge la aducerea în prim-plan a câtorva poeme drept argumente ale demersurilor sale, ceea ce nu e rău deloc, adică se folosește de această strategie perfect circumscrisă conținutului cărții. Mai direct sau mai cu subtilitate, ea ne convinge până la urmă (pe mai puțin cunoscători), că poezia lui Dumitru Ichim pentru a fi înțeleasă și acceptată la... parametri normali, este nevoie de un anume efort al intelectului. Iar pentru a pricepe cu limpezime cum stau lucrurile, trebuie să ne punem bine cu... ghidul Pănzan, fiindcă întreaga creație lirică a lui Ichim are startul într-o lume osmotică în care relația Om-divinitate e de-o complexitate greu de pătruns în toate meandrele sale. Iar autoarea, cu calm și grijă exact asta face: ne explică, răbdătoare, modalitățile datorită cărora putem accesa (cuvânt la modă!) o mare parte din opera analizată. Este, de fapt, procedeul pe care ni-l sugerează și esteticianul polonez Roman Ingarden: „*După faza contactului nemijlocit, scrie el, în cadrul trăirii estetice, în care avalanșa de impresii și apropierea operei nu permit conturarea clară în conștiința noastră a înfățișării și însușirilor acesteia, urmează faza în care, datorită emoției pe care ne-a stărnit-o, opera ni se descoperă cu deplinele sale valori estetice.*” (Roman Ingarden, *Studii de estetică*, Editura Univers, 1978, p. 101).

În această ordine de idei, părerea mea este că, prin conținutul cărții de față, autoarea Maria-Daniela Pănzan și-a atins scopul...

DUMITRU HURUBĂ

Literatura tradițională din nordul transilvan

Într-o lume mereu în schimbare, cu ritmuri de viață din ce în ce mai alerte, este firesc să existe ideea că și literatura tradițională se află sub influența acestui fenomen. Putem spune că nu mai avem un folclor autentic și sunt puțini acei oameni care se întorc în timp la adevăratele lui valori. În acest context se înscrie efortul inconfundabil al profesorului de limba română, Andrei Moldovan, critic și istoric literar de mare ținută, care a pus în lumina tiparului o impresionantă culegere de folclor, intitulată „Literatura tradițională din Nord”, apărută în trei volume la Editura Charmides, Bistrița, 2017.

Lucrarea este însoțită de un „Cuvânt introductiv” din care aflăm adevărata poveste a acestui demers, care a început acum șase decenii (1967), pe când își începea activitatea de dascăl în satul Perișor din județul Bistrița-Năsăud, o localitate izolată, departe de lumea dezlănțuită, cu oameni „aspri și sentimentali”, curați la suflet și înnobiți de cultul religios și simțul omeniei. Făcând parte din această comuniune în care s-a integrat cu o aleasă prietenie și dăruire, Andrei Moldovan a cules de la oamenii locului, dar și din alte localități, „bijuterii poetice” pe care, de moment, nu s-a gândit că le va da o astfel de finalizare.

În structura acestei lucrări de folclor sunt cuprinse mai toate speciile genului liric. Primul volum este dedicat iubirii, pe soclul căreia se află așezat motivul dorului, sentiment profund și răvășitor, purtând câteva atribute specifice: jalea, dorința umbrită de teama neîmplirii, adorația, mândria sau blestemul. Iată câteva capitole care edifică acest motiv: dorul, chemări de iubire, blesteme de iubire, piedici de iubire, suferință de dragoste, rivalitate, despărțire, înstrăinare etc.

„Bade, dorurile tale / Ș-asar-o trecut pe vale. / M-am oprit și le-am dat cale, / C-am știut c-or trece tare / Și ne-a fi de supărare, / Dintre doi la oarecare, / Ori mie, ori dumitale”. Există aici o mare sensibilitate poetică, o frumusețe a construcției versurilor și a ex-primării directe a sentimentelor. →

MIRCEA DAROȘI

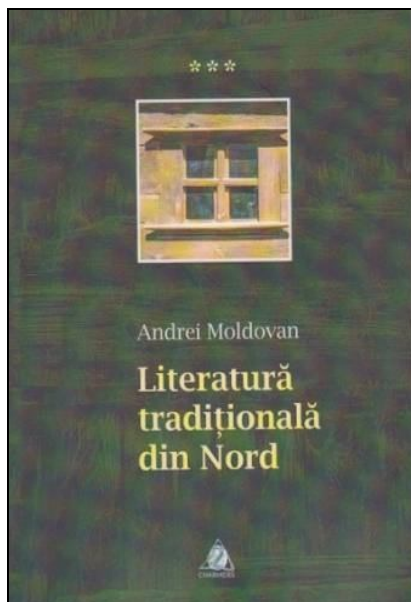
Simple și naturale, cântate sau spuse în diferite împrejurări ale vieții, versurile creatorului anonim sunt comori neprețuite ale sufletului uman. Comuniunea om-natură este o caracteristică a acestor creații : „Dute dorule, nu sta/ Și despica cetina,/ Nu-mi despica inima; / Și despica molidu, / Nu-mi despica sufletu./ Dute dorule, în lume,/ Să nu-ți mai aud de nume”.

Elementele de prozodie întâlnite sunt specifice creației populare : rima imperecheată sau monorima, iar ritmul și imaginile artistice se află într-o deplină armonie cu starea sufletească a poetului anonim. Nu lipsesc figurile de stil care întrețin tonusul oricărei trăiri sufletești. Substantivul „bade” cu diminutivele „bădiță” și „bădișor” sau „lele” și „leliță” sunt laitmotive pentru multe din poeziile dedicate iubirii. Nu lipsesc nici versurile stereotipe : „Frunză verde... Foaie verde... ce par a nu avea o legătură directă cu restul textului. De-o frumusețe aparte sunt și portretele „badelui” și al „leliței”, dar și dialogul dintre cei doi îndrăgostiți.

Devenind părtaş la evenimentele satului, nunți, botezuri, șezători, profesorul de limba română s-a simțit atras de aceste producții folclorice și rămâne plăcut surprins de valoarea lor artistică .

Cel de-al doilea volum cuprinde creații folclorice ce oglindesc un eveniment important din viața omului, nunta. Culege texte care reflectă etapele desfășurării acestui act atât de complex : Pețitul, Chematul la nuntă, Steagul, Închinatul cămășii, Cununia, Închinatul miresei, Jucatul miresei în bani, și alte momente specifice nunții din arealul cercetat. Nu lipsește inegalabilul cântec al găinii, o perlă a creației populare : „Săracă găina me / Rău îmi pare după ie / C-o avut un cuib de ouă/ Hibă opt, de n-o fost nouă./ Săracă, găină sură, / Ieri ai fost pe după șură / Și-amu, la nănașu-n gură”. Sunt înserate apoi cântece de leagăn, cântece bătrânești, colinde, bocete, proverbe și zicători, cununa grăului, precum și nemuritoarele texte satirice : „Se ține badea măreț / Iese-n sat și n-are preț, / Ca ovăsul săcăreț / Iese-n sat, n-are valoare, / Ca ovăsul cel cu floare”.

Comunicarea emoțională se datorează și limbii române arhaice, atât de bogată în cuvinte și expresii,

care nu se mai întâlnesc în folclorul actual. „Doar Eminescu a fost mai apropiat de limba veche românească”, spune Andrei Moldovan în cuvântul său introductiv.

Referindu-se la vocabular și la structurile lingvistice utilizate de creatorul anonim, tot el observă că există anumite diferențe între producțiile folclorice vechi provenite din satele mai izolate și cele noi, care vin din localitățile aflate în apropierea zonelor urbane, supuse unor permanente modernizări.

Volumul III cuprinde listele întocmite de etnologul și folcloristul Menuț Maximilian cu aproape 300 de culegători și puțin sub 700 de informatori.

Cel de-al doilea colaborator, Mircea Prahase, fostul student al renumitului filolog și lingvist Gavril Istrate, a întocmit un glosar cu peste 330 de cuvinte din categoria regionalismelor și arhaismelor, „răspândite cu predilecție în balade, doine, cântece de cătanie, pastorale, colinde și, mai ales bocete”, dând explicații asupra etimologiei și structurii lor gramaticale. Textele culese aparțin spațiului nord-transilvan, iar imaginea zonei investigate este redată prin hărțile întocmite de informaticianul Flavius Mureșan.

Din prea multă modestie, Andrei Moldovan declară că nu este un folclorist, dar lucrarea Domniei sale, prin valoarea inestimabilă pe care o are, poate fi așezată cu mândrie alături de cele mai izbutite lucrări din folcloristica românească, elaborate de-a lungul timpului.

SCĂLDAT ÎN APA IERTĂRII. CREȘTINUL ÎNTRE CĂDERE ȘI RIDICARE

Motto:

„Iertarea e o dovadă de superioritate morală, de credință profundă, de educație temeinică”. (Cati Urucu, *Umilință și recunoștință*)

Acești doi termeni, aparent antagonici reflectă starea omului pe pământ, conciliat și iertat de Dumnezeu pentru toate infidelitățile pe care le face de-a lungul vieții. Într-adevăr, Milostivirea Divină este infinită, bunătatea Lui nemărginită și, oricând ne întoarcem la El, găsim iertarea, pacea și liniștea pentru sufletul nostru zbuciumat și rănit de păcate.

„Veniți să ne judecăm, zice Domnul. De vor fi păcatele voastre cum e cârmăzul, ca zăpada le voi albi, și de vor fi ca purpura, ca lâna albă le voi face” (*Isaia 1,18*).

S-a specificat în Cartea Sfântă că Mila Domnului întrece Dreptatea. Dar nici această sfântă Milostivire nu trebuie limitată, Dumnezeu fiind bogat în milostivire. Scandalizarea fariseilor nu este justificată în fața Bunătății lui Dumnezeu, care îl poate ierta și mântui pe păcătos. Nu e de mirare, așadar, că la Dumnezeu găsim și Milă cu prisosință.

Pildele și istorioarele din cartea pr. Dr. Gheorghe Nicolae Șincan (*Condamnat la iertare, Pilde și istorioare cu tâlc ce explică celor mici, dar și celor mari, că e loc pentru toți sub soare*, Editura Vatra veche, Târgu Mureș, 2017, constituie un adevărat Breviar al iertării și împăcării, adevărate lecții ținute sistematic, cu exemple concludente din Isoria Bisericii, a monahis-mului și din viața curentă a credinciosului, până în zilele noastre.

O parte din texte cuprinse în acest volum, au apărut în diverse periodice și în revistele de profil, *Flacăra lui Adrian Păunescu*, *Vatra veche*, ziarul *Lumina*, cotidianul *Cuvântul liber* (Târgu-Mureș) și *Târgumureșanul*, dar și în cea mai amplă rețea de socializare, unde cititorii așteaptă „pastila de suflet”, la cafeluța de dimineață sau în loc de cafea.

E necesară și o astfel de gustare pentru ca sufletul să se învioneze și să rămână reavăn în tot restul zilei.

Aceste mici pilde sunt așteptate de cititori cu nerăbdare și dacă, din →

CEZARINA ADAMESCU

nefericire, nu apar, parcă lipsește ceva din întregul zilei.

Metafora din titlu ar putea fi prelungită astfel: „*Și ca să te pedepesc, am să te iubesc toată viața*”.

Încă din primele pagini, autorul definește termenii: iertare și condamnare și legătura dintre ele. Unde există iertare, nu mai poate fi vorba de condamnare, oricât ar fi fost vina de mare. Puterea de a ierta e dată oricăruia creștin, dar nu toți sunt capabili de acest gest mărinimos, care, nu numai că șterge greșeala, dar purifică trupul și sufletul, redându-i demnitatea creștinească, îl face alb precum zăpada, așa cum reiese din Psalmul 50 și din alte texte scripturistice. Nenumărate sunt exemplele de iertare, atât în Vechiul Testament, cât și în cel Nou. Și dacă în textele veterotestamentare, Legea talionului, una din cele mai vechi legi existente, care consta în justa reciprocitate a crimei și a pedepsei, potrivit căreia vinovatul era tratat în același chip cu victima sa, adică inculpatului i se aplica o pedeapsă identică sau similară cu răul săvârșit de el, această lege funcționa din plin și oamenii puneau la mare preț răzbunarea, sub deviza: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”. În Noul Testament, pe Muntele Ferișilor, Iisus Hristos abrogă această lege, instituirea Legii iubirii, deasupra deasupra celorlalte legi, din Decalog, sub titlul de Ferișile de pe Munte.

O serie de pericope biblice vin în sprijinul propovăduirii Legii Iubirii.

Autorul procedează ca și în volumele precedente, în desfășurarea acestor texte morale: anunță tema și sursele ei, apoi istorisește, legat de această temă, o legendă, o poveste, o povestioară din viața sfinților sau ale monahilor, care servește drept exemplu sau pildă în ilustrarea acestui subiect. Și aici, sursele sunt nelimitate și urcă până în zilele noastre. Ele (sursele) provin din: legende arabe, autori creștini ai unor volume de povestiri și eseuri morale, cum e Friedrich König, germanul Karl Berghoff, sfinții Părinți ai Bisericii: Ioan Gură de Aur, părintele Paisie de la Sihla, de la care aflăm „*Măsura nemăsurată a credinței*”, Cuviosul Antonie, care spunea: „*Dumnezeu l-a iertat și pe diavol de păcatele lui, dacă s-ar smeri*”, părintele Efrem Athonitul, Avva Pimen păstorul, părintele Arsenie Papacioc, Părintele Constantin Galeriu sau pur și simplu

povești din folclor. Părintele Galeriu i-a pus la încercare pe credincioșii săi, anunțând poporul că diavolul va sosi în biserică, la o dată anume. Și lumea a dat buzna să-l vadă pe necurat. O lecție dură pentru credincioșii care se codeau când era vorba de întâlnirea cu Dumnezeu, iar la întâlnirea cu diavolul s-au îngâmădit să-și satisfacă curiozitatea.

Autorul cărții recurge și la exemple din viața și opera unor scriitori morali, așa cum e: Anton Pann.

O atenție sporită se cere credinciosului, atunci când își rostește rugăciunile, grăbit și mecanic, cu gândul la cu totul altceva, sau cu credință, răbdare și smerenie, după cum a făcut femeia samarineancă la fântână, când L-a întâlnit pe Iisus.

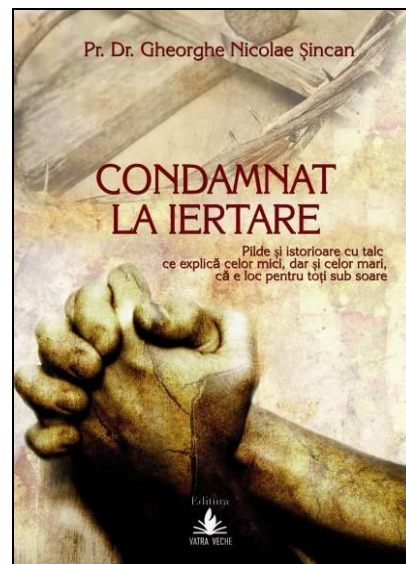
Temele sunt și ele foarte variate și inepuizabile și ele vizează virtuțile și viciile creștine, printre care, invidia, lăcomia, ura, nestatornicia, minciuna, înșelătoria, superficialitatea, clevetirea (bârfa); ș.a.

Iar dintre virtuți, statornicia, puterea credinței, recunoștința, cea mai neprețuită dintre bogății, etc.

Autorul recurge adeseori la exemple fabulistice, din lumea celor care nu cuvântă, pentru că uneori, oamenii înțeleg mai bine exemplele aflate sub ochii lor, zi și noapte, fiecare având o morală foarte clară. Limbajul fabulistic este mai clar și nu pune mintea la încercări și la teste psihologice, așa cum sunt alte genuri de scriere.

Din ele se pot extrage învățături valabile până astăzi: „*Dragostea poate înlăni până și cea mai sălbatică fiară*” (**Dragostea, chiar îți poate lua mințile**); „*Iertarea e cea mai grea iubire*”; „*Chiar dacă pe pământ ne vor alunga toți oamenii, să știm că dacă ne-am pocăit de păcate, Dumnezeu ne primește*”; (**Greșit-am fie, Dumnezeu meu**); „*Numai prin lacrimile căinței putem căpăta de la Dumnezeu iertarea păcatelor noastre*” (**Agățat de cer**);

Concluziile pe care le tragem din unele povestioare redată aici de părintele protopop Gheorghe Nicolae Șincan, sunt atât de simple încât par uneori șocante: Iertarea poate duce la vindecarea trupeză și sufletească a celui care o oferă. Dar și la cel care o primește. Și avem exemplul următor: „*Unul dintre beneficiile iertării este starea emoțională și fizică bună. Un om bolnav s-a vindecat brusc de*

anemie. Medicul l-a întrebat dacă s-a întâmplat ceva special în viața lui în ultimele zile. „Da”, a răspuns respectivul. „Deodată am putut să îl iert pe un om căruia îi purtam o pică imensă; în momentul în care am putut face aceasta, am putut și să spun da vieții” (Iertarea e cea mai grea iubire).

Este un lucru cert că pe pământ, nimeni nu e fără păcat, „*toți suntem păcătoși, vinovați și purtăm cu noi păcatele cu care ne-au împovărat neatenția, patimile și slăbiciunile noastre*”.

Dar, subliniază părintele-autor, cu toții avem nevoie de iertare de la Dumnezeu. „*Ca să reușim iertarea și împăcarea cu Dumnezeu trebuie să ținem seama de cuvântul evanghelic care spune; dacă iertăm oamenilor greșelile lor, Părintele Ceresc ne va ierta și nouă greșelile noastre*”. Primul lucru pe care îl învață un creștin atunci când intră în Biserică, este Rugăciunea Domnească, învățată chiar de la Isus Cristos, care pune mare accent pe iertarea „*greșelilor noastre*”. Este o condiție esențială. Fără a ierta, nu primim iertare.

Autorul subliniază faptul că iertarea este și o terapie și-l citează pe Sfântul Apostol Pavel care a scris: „*Nu răsplătiți nimănui răul cu rău... Dimpotrivă, dacă vrăjmașul tău este flămând, dă-i de mâncare; dacă îi este sete, dă-i să bea, căci, făcând acestea, vei grămădi <carbuni de foc> pe capul lui*” (Rom. 12, 17-21).

Una din povătuirile din acest volum este să nu te lași chinuit de duhul slavei deșarte, pentru vreun dar pe care l-ai primit de la Dumnezeu, pentru că ți s-ar putea retrage acest →

dar și vei rămâne mai sărac decât înainte de a-l avea.

În carte există și Istoria bătrânului Simeon de la Templul vechi din Ierusalim, care, citind un verset din prorociile lui Isaia, s-a îndoit de nașterea Mântuitorului dintr-o fecioară și Dumnezeu l-a lăsat să trăiască până când s-a convins de adevărul prorocii, luându-L în brațe pe Iisus copilăș, adus la Templu de părinții săi, la patruzeci de zile de la naștere, pentru curățirea ritualică, așa cum prevedea Vechea Lege. Atunci s-a născut Cântecul lui Simeon, care se cântă și astăzi în Bisericiile creștine: „*Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, în pace; că au văzut ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea tuturor popoarelor; lumină spre descoperirea neamurilor și slava poporului Tău Israel*” (Lc. 2,29).

Aceasta este o pildă și învățătură, să nu fim îndoielnici și să credem în cuvintele Sfintei Scripturi.

Că sufletul rămâne veșnic tânăr, este arătat în povestirea: „**Ce noroc că sufletul nu îmbătrânește**”, în care aflăm că sufletul valorează cât preț pune omul pe el.

Mai aflăm date despre înmormântările pentru sinucigași, ritualul Bisericii interzicând oficierea unei liturghii întregi și nici primirea acestor nefericiți în comunitatea celor blajini.

O pildă bună pentru copiii care nu au grijă de părinții lor, ajunși la bătrânețe, o avem în povestirea „**Mintea cea de pe urmă**”.

Pilde și învățături aforistice: *Acela s-a mântuit, se mântuiește și se va mântui, care va avea credință neîndoieală; Nu te teme, cu siguranță vei găsi pe cineva care își va da seama de adevărata ta valoare; Așa este și bârfa!, spuse părintele. După cum e imposibil să aduni penele odată ce au fost împrăștiate de vânt, la fel de imposibil să retragi bârfele și defăimările odată ieșite din gură”; Dumnezeu caută mereu la inima omului; Pe Dumnezeu nu-L câștigi cu agonisita cea dinafară, ci cu buna sporire a celor dinlăuntru, cu îmbogățirea în duh și în adevăr”; Să-ți fie inima bună! Lacrima pocăinței, începutul Învierii! Nu există om care să nu merite iertarea și iubirea ta; Ce dai câștigi, ce nu dai, pierzi, și multe altele.*

Unele din aceste pilde au caracterul unor sentințe morale și pot fi adaptate la lumea noastră, deși unele își au rădăcinile în zorii creștinismului sau chiar în Legea Veche.

O mențiune aparte o face autorul în privința copiilor care nu-și respectă părinții, în istorioara „**Copiii necredinței**”. Părintele Cleopa spunea că: „*Cine i-a lovit pe mama sau pe tata, nu mai putrezește, dacă nu l-a dezlegat duhovnicul și n-a făcut canonul!*”

În privința nesocotirii Sfintei Taine a Spovedaniei, avem o pildă edificatoare despre un tânăr dintr-un sat din Tirol care s-a dus la preot cu un câine de lanț, cerându-i să spovedească animalul. Și pentru că a nesocotit această sfântă Taină, a avut parte de o moarte groaznică, lipsit de acest Sacrament.

Despre „**Buna folosință a iertării**” – autorul dă mărturie că, în afară de post, rugăciune, milostenie și fapte bune, Iisus Hristos mai cere ceva de la credincios: încetarea vrajbei și iertarea jignirilor, lăsate nouă ca poruncă. „*Sfinții Părinți ne învață că, cel ce iertă întotdeauna câștigă.*”

Și tot din carte aflăm că: „*O inimă rea, plină de necredință, ne poate face să ne împietrim și să ne depărtăm de Dumnezeu. Necredința este rădăcina multor păcate.*”

Mai mult decât atât, părintele protopop ne oferă și „**Rețeta fericirii: Mulțumește-te cu ce ai!**”

Într-un text scurt, autorul ne învață „**Măreția iertării**”, o poveste foarte emoționantă, despre un om care și-a iertat vecinul ce-i pricinuisese o mare durere, dar în clipa îmbolnăvirii vecinului, l-a ajutat și l-a iertat din toată inima. La întrebarea acestuia, de ce-l ajută, vecinul milostiv a răspuns: „*O fac, pentru ca să-l păstrez pe Dumnezeu viu în mine!*”

„**Bunavestire, începutul mântuirii noastre**” – aduce în prim plan momentul când îngerul Gavriil, în

mod neașteptat, a poposit la tânăra fecioară Maria și a vestit-o că va purta în pântece și va naște un Fiu, pe Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii. Prin aceasta, Sfânta Fecioară Maria a devenit „*poarta prin care Fiul lui Dumnezeu avea să intre în istoria lumii, adică coborârea Sa în mijlocul făpturii pe care a zidit-o și asumarea integrală a condiției umane*”. Răspunsul smerit al Mariei: „*Fie mie după cuvântul tău*”, ne-a deschis ușa mântuirii.

Un adevăr de netăgăduit ne este înfățișat în istorisirea „*Numai prin Cruce ajungem la Înviere*”.

Despre apropierea de Dumnezeu este vorba în predica de Paști, intitulată „**Hristos a înviat!**”. Aici, autorul este foarte tranșant: „*Sufletul din noi este diamantul ființei noastre pe care Hristos L-a sădit în noi și îl dorește din nou la Sine. El ni l-a dat și-l vrea înapoi, că este al Lui.*”

Ce aveți de gând să faceți cu această comoară? Ce vreți să faceți cu sufletul și cu viața dumnea-voastră? Unde vrem să ajungă omenirea, dacă noi stăm mai mult cu spatele la Dumnezeu? Mereu ne plângem că lumea e rea, că oamenii se degradează văzând cu ochii. Despre ce lume vorbim? La ce oameni ne referim? Oare nu suntem chiar noi cei pe care-i acuzăm, îi condamnăm și-i arătăm cu degetul?”

Exceptional este și exemplul unui creștin, din povestioara ce dă titlul cărții, care, fiind prigonit și bătut de un necredincios, la întrebarea prigonitorului cum poate să-l mai ajute în această situație Dumnezeu, creștinul i-a răspuns simplu:

„*El îmi dă puterea să te iert!*” (**Condamnat la iertare**).

Și poate că prin aceasta se deosebesc creștinii de ceilalți oameni, prin puterea de a ierta și de a iubi. Poruncă nouă, dată de Iisus Hristos în veac: 34. „*Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul.*” 35. *Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții*” (**Ioan, 13, 34-35**).

Toate aceste pilde și istorioare cu tâlc, plăcute și moralizatoare, pot deveni lesne, instrumente și mijloace prin care putem înainta în viața de credință, în spiritualitate și în exercitarea credinței noastre.

Muzeul “La fluturi”, Chișcău

RESPIRAȚIA DE INFINIT

Jurnalul Oanei Pellea (**Jurnal 2003 – 2009**, Ed. Humanitas, 2009) este, de fapt, o carte „colaj”, o îngrunare a zborului în catedrala singurătății. Paginile sale, de o tristețe blândă, nu cronometrează, nu explică și nu revendică, însoțind doar, cu un urlet tăcut, reverberația infinitului uman și fericirea de a fi, cu disperare, până la capăt.

Răsfoind albumul cu fotografiile anonime sau celebre ale cotidianului, autoarea nu spune, ca Sartre, că *infernul - sunt ceilalți* (care ceilalți?: „În poze nu se vede că unii vor muri în pușcării, că alții vor fi umiliți, că vor pierde totul - și case, și ani. Din poze toți mă privesc zâmbind.” Și totuși: „Mi-e foarte greu să trăiesc în timpul ăsta pe care *nu eu* l-am ales, cu oamenii ăștia pe care *nu eu* i-am ales și în lumea asta pe care *nu eu* am ales-o.”

Pe falia tectonică a existenței, decoperită de Gauguin în Tahiti, interogația trece dincolo de devastatorul „*De unde venim? Ce suntem? Încotro ne îndreptăm?*”: „Nu, nu cred că ne tragem din maimuțe, dar avem toate șansele să coborâm la nivelul lor de evoluție. Sau să urcăm?” notează, peiorativ, marea artistă, adăugând, în simetria întreruperilor, a cuvintelor *pălmuite* ca să vorbească, sau a desenelor rupestre din peștera lui Platon, graba hrăpăreață a viitorului lumii în care trăim: „E o invazie de tehnologie înspre comunicare care ne duce ușurel spre o noncomunicare perfectă. Sunt oameni care deja vorbesc cu ton de telefon sau de computer. Fără nuanțe, fără sentiment, fără căldură. Sunt eficienți și reci ca o mașină.”

Atunci ce speranțe mai avem? Răspunsul e simplu: „Am lipit pe oglinda din față o vedere trimisă de Biță Banu.

O bătrână adusă de spate, suind scările unei catedrale. Umbra ei pe zidul rece de piatră - umbra e mare, frumoasă și mai ales dreaptă. Dacă umbra după noi va rămâne dreaptă, ce contează că ne trage pământul și ne cocoșează de ajungem să ne sprijinim în baston? De fapt, nu știu dacă ne trage pământul sau ne apasă cerul. Da, sigur că nu există timp. Nu timpul trece, noi trecem prin timp.”

Împlinirea adevărată a omului este - în ultimă instanță - o regăsire a zborului dureros, cu aripile crucii pe umeri, peste dealul Golgotei. Două exemple, declanșate de lecturile de interior ale autoarei, sunt relevante: „...plouă ca în Bacovia, parcă și geamurile se scurg, și casa, și eu...” iar „Bacovia e o stare, întâmplător a fost numele unui om.”; „«Norocul e mic și lumea e multă.» - Caragiale. Doamne, ce om trist și amărui. Ca dulceața de cireșe amare.”

Detașarea de noi (adică mulțimea de „Eu” din fiecare clipă, zi, an sau eternitate”) e o imposibilitate. Sau o înstrăinare, precum aceasta, trăită de Oana Pellea la o ședință foto: „Alegem un portret absolut inexpresiv. Hotărâsc să-l ștergem. Mi se spune: stai să vezi. Și pe computer se adaugă umbre, efecte de lumină, se modifică textura, culoarea. Rezultatul e incredibil. Imaginea are acum mister, are gând. Și atunci? Dacă dintr-o imagine absolut inexpresivă, adăugând efecte, rezultă un portret înnobilit de gând, ce merit mai am eu? Care e contribuția factorului uman?”

Un ecran, pe care rulează, cu încetinitorul, un film orbitor: „Când mă culc și închid ochii, nu mă simt singură. Cu ochii deschiși sunt mult mai singură.”

„Jurnalul” poate fi genericul acestui film, un colaj, o risipire, o călătorie în absolut: „Ciulei mi-a spus odată ceva foarte adevărat. L-am întrebat dacă îi place să călătorească. Și mi-a răspuns: «Da. Dar, din păcate, trebuie să mă iau întotdeauna cu mine.»”

Și pe urmă regizorul suprem, *manipulând* personajele, obligând actorii să trăiască în irealitate: „Amintirile astea sunt ca niște animale speriate... Le e frică să iasă la lumină... Stau acolo, în beznă, și se hrănesc din mine.”

Imagini alb-negru: „Îmi închipui câteodată ce-ar fi dacă cerul s-ar deschide și înapoia cerului n-ar fi decât o imensă oglindă. Ar fi groaznic. Ar însemna o mare pedeapsă: să ridicăm privirea și să ne vedem tot pe noi, în toată micimea noastră. Ce enormă singurătate. Și ce minune că cerul există nesfârșit și opac. Ce speranță ne poate da chiar în noapte un petec de beznă. Ce șansă să te pierzi și să te uiți. Ce respirație de infinit”

Ce respirație de infinit!... „Câteodată îmi închipui că explodez. Am mai scris asta? Habar n-am, oricum nu citesc niciodată ce scriu. Îmi închipui că explodez și părți din mine ajung peste tot în univers. Praf. Atomi. Oricum prin respirație ajungem să ne împrăștiem în univers. Respirația mi se pare schimbul cel mai important pe care-l facem cu Lumea. Cum adică? Trag aer în piept. Aer care e plin de respirațiile tuturor oamenilor care sunt sau au fost, de respirațiile tuturor animalelor, tuturor plantelor. De respirațiile părinților, bunicilor, străinilor, cunoscuților... Îl trag în piept. Mă hrănesc cu el și îl eliberez din nou în Lume. Cu mine inclusă în el. Hm... și imediat sunt respirată de toată omenirea. De tot Universul. Și mai sunt oameni care se simt singuri... Trag aer. În plămânii mei ajunge aer consumat de Shakespeare, de Mozart, de Isus... dar și aer folosit de toți criminalii omenirii...”

La noi, la români, străinătatea a devenit - vai! - un fel de *acasă*: „Păcat că aici, acasă, nu are nevoie nimeni de noi. Aici joci dacă te lupți să joci. Păi cum să te lupți pentru a dăru (ce *altceva face aristul adevărat, decât să se dăruiască și să dăruiască?* - n.n.) Nu se poate. Dăruiești din preaplin și din nevoia de a dăru și pentru că simți că darul tău e dorit. Nu te poți lupta ca să faci un dar. E aberant. Dar așa e aici, acasă. (...) Dacă ești străin și citești ziarele românești, ai certitudinea că te afli în iad. (...) Ni s-a dat deja Raiul. Și nu trebuie să murim ca să ajungem în Iad. Cu puțină perseverență, îl facem aici. Vom reuși în curând să →

LUCIAN MĂNĂILESCU

transformăm raiul în iad și o s-o vedem pe pielea noastră. (...) Mi-e milă și rușine de poporul meu. Mi-e lehamite.”

România din sufletul Oanei Pellea e amară. Amară, amară... Nu ca „dulceața de cireșe amare” din vesela tristețe a lui Nenea Iancu:

„România ca un animal, un urs anesteziat cu ochii tulburi. România... imagine de urs înfometat ce caută noaptea în gunoi, pe furiș... de frică... Urs cu ochi triști, înfometați, ce caută în gunoi. Urs cu lanțuri la picioare și clopoței, pus să danseze spre batjocura mârâniei. Urs cu tinichea de coadă, urs înșelat, mințit, furat, scuipat, alungat, înfometat... Înșelat. Cam așa arată România mea care mă doare fizic, până la junghi. Imagine de animal anesteziat, cu ochii tulburi, care nu știe unde și ce, încotro și de ce.

Dacă am vreo dorință, e ca ursul ăsta batjocorit să se trezească din anestezie... să muște până la sânge în dreapta și-n stânga... să-și recapete statutul de specie superbă, puternică și verticalitatea lui demnă, să învingă.

Pentru Dumnezeu, în țara asta au fost și sunt valori superbe, nu se poate să ne lăsăm anesteziați și eutanasiați! În țara asta s-a murit și s-a trăit demn și cu principii... În țara asta, care e ca un blestem de dragoste pentru mine...”

Peste tot cioburi de lacrimi, lacrimi neîntregi, șlefuite de isteria știrilor cu rating: „Se fură crucile de la Săpânța. Sfatul primarului: oamenii să-și ia crucile acasă. Se fură tot. Suflete, idei, imagini, case și mașini. Și acum, cruci. Ar fi interesant un bazar unde ne-am putea recupera toate lucrurile astea, inclusiv anii furăți. Oare în ce monedă s-ar vinde toate astea - în euro, dolari sau lei? Cam cât ar costa speranțele noastre sau visele noastre furate? Mi-ar plăcea un astfel de bazar colorat. Acolo să vezi cumpărături!”; „Trece Circul pe Calea Victoriei în ultima noapte pe pământ a domnului Paler! Suprem final pentru un malițios. Divină plecare pentru un cinic. Genială ieșire din scenă. Trece Circul... și noi am rămas în Marele Bâlc!”

Comentariu: „Ești foarte iubit cât timp nu reușești nimic în România. Dacă stai închis în casă, atunci nu deranjezi pe nimeni și ești OK. Cum faci ceva... nu e bine.”

Prin unghere se aude, rar, dar se mai aude, foșnet de înflorire zânată: „Să ai o autostradă în față. Soare. Un cal, nu o mașină, și libertatea de-a goni în galop spre soare. Libertatea e să ai voie s-o iei prin câmpul verde din dreapta sau din stânga. Libertatea e să părăsești autostrada. Să sari peste garduri și îngrădiri și să alergi cu un cal liber pe iarbă.”

„Doamne, câți artiști frumoși există în lumea asta. Prin poduri, pivnițe, pe scene mari, mici, în ateliere, săli de balet, opere, studiouri, platouri de filmare, la mese de scris, în săli de concert, biblioteci, edituri, circuri, pe străzi. Peste tot. Oameni care visează frumos, care creează, care nu dorm noaptea pentru un gest, un cuvânt, un sunet, o culoare, o formă, un cadru.”

Acestea nu sunt cuvinte ci stări, sunt necuvintele lui Nichita, traduse din limba androizilor secolului XXI: „Ce prostie și scrisul ăsta, dacă nu poți să scrii un oftat, atunci la ce servește? Cum se scrie un oftat sau un urlat sau o lacrimă sau un zâmbet... Nu, nu poți să le prinzi între semnele astea absurde numite litere.”

Să fie posibil să ne întoarcem la ideograme, la chinurile cuneiforme ale mitologiei, la conversația cu zeii? Sau ne vor trăi lucrurile, vorbind ele, despre noi:

„Acum vreo două zile, am evadat într-un anticariat. Mergeam pe stradă și, brusc, am simțit nevoia să intru într-un anticariat. Mergeam pe stradă din ce în ce mai repede și nu mai aveam răbdare. Am ajuns, am deschis ușa și am răsuflat ușurată. Scăpasem, eram în siguranță. Nu știam de ce scăpasem, dar

scăpasem. Ador anticariatele de mobilă, de cărți, îmi fac bine. Fiecare obiect spune ceva și te imploră, ca într-un magazin de animale, să-l iei acasă. Există și mobile orfane, care își caută părinți. E și trist, dar și bine într-un anticariat. E bine pentru că

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

poți auzi multe povești. Dacă știi să ascuți, poți afla cum lingurița asta, acum pricăjită, a fost odată, demult, de argint și a fost vedeta unui botez. Sau ce poveste fabuloasă are ceasul de buzunar din colțul sertarului... Scaunele astea două au vreo sută de ani, sunt guralive și vor să-și numească pe toți care s-au odihnit pe ele. Umbreluța asta de soare se tot laudă că a fost a unei domnișoare care a provocat un duel. Un bărbat a murit pentru domnișoara cu umbreluță. O tabacheră din colțul celălalt al magazinului strigă disperată că

știe povestea umbreluței. Ea, tabachera, a fost a băiatului frumos care a murit în duel. Și s-a întâlnit de multe ori cu umbreluța, dar niciodată nu s-au înțeles foarte bine. Umbreluța e cam cu nasul pe sus... îmi șoptește la ureche. Zâmbesc și vreau să ies din magazin, dar, trecând pe lângă umbreluța de dantelă, aud

o înjurătură infernală la adresa tabacherei. Mă întorc mirată. De unde atâta vulgaritate? Doar e o umbreluță de familie mare. Îmi răspunde supărată: am stat vreo 30 de ani într-un grajd!

Am plecat acasă fericită. Scăpasem. Dar de ce, de cine fugeam când am intrat în anticariat? Am înțeles: de **azi**.”

Există, aproape pentru toți oamenii, un înger care, atunci când pleacă la cer, ne lasă în suflet aripile transparente ale tristeții. Un înger, căruia Zaharia Stancu i-a închinat romanul „poem” «Ce mult te-am iubit», la fel cum Oana Pellea, i-a aprins, într-o pagină ninsă de amintiri, aura luminii pâlpâitoare de candelă:

„Mă tot gândesc ce fenomen de om am lângă mine... mama. Dodo (așa i se spunea mamei când era mică - așa i-am spus și eu). O viață superbă. O viață. Copil superb. Tatăl, avocat recunoscut și iubit. Mama, delicată și din familie nobilă.

Comuniștii apar când fetița împlinește șase ani... Bunica Motta, moartă în pușcărie. Pentru că au avut pământ, au fost cu «dosar prost». Părinții, cu domiciliu obligatoriu în Craiova. Gigetă Policrat, mama, face cutiute pentru căpșuni în gara din Craiova. Tatăl, Mihail Policrat, la Canal... Casa ridicată din visele lor - luată peste noapte și naționalizată. Mobilele moștenite de la străbunici - furate, luate cu japca. Oameni băgați chiriași în casa lor... →

Și de la capăt. Studentă la ASE.

Și de la capăt. Îndrăgostită de un actor pe nume Amza. De la capăt.

Capăt de rând. Nu au nici un ban. Puțini cred în talentul și steaua actorului Amza. Puțini în afară de ea. Ea crede. Ea îi dă încredere, îl susține. Ea îl iubește. Capăt de rând.

Mai crede cineva în talentul actorului Amza: Radu Beligan. Îl angajează pe Amza în București, la Teatrul de Comedie. Le dă tinerilor și casă.

De la capăt. Apare și copilul, pe nume Oana Daiana. Capăt.

Amza începe să muncească de dimineața până seara. Începe să aibă succes, să fie iubit de oameni. Se mută din casă în casă în București, de trei ori. Ajung în casa visurilor lor, casa din Salcânilor nr. 12. Casă superbă, în care se râde de dimineața până seara. Viață în bucurie lângă un soț ideal, care o venerează. Capăt de rând.

Perioadă superbă, când Amza și ea și copilul Oana trăiesc fericiți. Și, când e mai bine... se descoperă că el, Amza, are cancer. Timpul se oprește. Doctorii îi spun ei, neavând curajul să-i spună lui în față. Drum spre Craiova, amândoi. Amza oprește mașina, se uită în ochii ei superbi, pe care-i iubește atât, și-i spune: Nu mă minți. E cancer? Ea spune da, cu prețul pe care doar ea l-a știut. Zâmbesc amândoi. Se sărută.

De la capăt. Suferință. Luptă. Speranță. Speranța moare. Moarte. Capăt.

Ține casa, doi părinți bătrâni, o fată smintită, Oana, trimisă la teatrul din Piatra Neamț. Se angajează ca simplă secretară la un birou notarial. Fata, Oana, se duce s-o ia de la serviciu, să-i cunoască șeful... Șeful vrea să se dea mare față de domnișoara Oana și o întreabă: Nu doriți o cafea? Înainte să apuc să răspund, se întoarce către mama și îi comandă: Adu două cafele. Ochii verzi devin și mai verzi, mama pleacă după cafele... Îi iau haina din cuier: Mergem acasă, mami. Ochii ei se umplu de lacrimi. Și am plecat pentru totdeauna din biroul pe care încă încerc să mi-l șterg din memorie... și mi-e greu. Acasă, ne luăm în brațe și atât. Capăt de rând.

Știe să aducă totul pe o linie de plutire. Avem, un timp, puțină liniște.

Îi moare tatăl, apoi mama după trei săptămâni.

De la capăt. O pune pe fata Oana pe linia de plutire. Ne ajută Dumnezeu și încep să pot ține casa din ce câștig în străinătate. Premiul pentru cea mai bună actriță luat la Geneva ne face să supraviețuim. Capăt.

Nodul – cancer de sân. Nu spune nimănui nimic. O găsesc plângând în casă. Spitale. Pierde sânul. Negare, acceptare, luptă. Râs. Bucurie. Frică, durere.

Învăță să trăiască în pace cu boala. Senzația că totul e bine. Cancerul explodează peste cinci ani. Spitale, luni întregi în spitale. Operație. I se taie mâna, i se scoate clavicula. I se scoate omoplatul. Dintr-una din cele mai frumoase femei din țară, la 60 de ani să-ți zică *Șefu'* hai, jos un sân că prea ai fost femeie și prea frumoasă și după cinci ani să-ți zică hai, jos și o mână, că n-ai dat destul, și tu cu seninătate să zici: BINE. Și după o zi de la operația care te mutilează să încerci să-i faci pe doctorii de la reanimare să râdă...

Nu, n-am cunoscut și nici nu voi mai cunoaște așa ceva. Pe lângă ea, sunt o gază idioată și neputincioasă și oribil de mică. Plus neputința de martor, să nu poți face nimic..."

***

„Mă uit la mama după operație și, în locul brațului, din când în când, zăresc o aripă mare, imensă, albă și ușoară.”

„Dacă există un decor, există și un regizor. Deci Dumnezeu există.”

Particula lui Dumnezeu există în abisul cuantic din fiecare ființă. Intuiția este singura cale de a-L descoperii, pentru că a-ți imagina o cunoaștere concretă a Lui este o neghiobie. „Doamne - spunea Odysseas Elytis într-un vers - *cât albastru cheltuiești ca să nu Te vedem.*” Seamănă, cumva, cu poezia din Jurnalul Oanei Pellea: „O furnică se uită în sus la un gândac/ Un gândac se uită în sus la un șoarece/ Un șoarece se uită în sus la o pisică/ O pisică se uită în sus la un câine/ Un câine se uită în sus la un cal/ Un cal se uită în sus la un elefant/ Eu mă uit în sus la Dumnezeu/ Dumnezeu se uită în jos la noi toți/ Dar în sus?”

Se uită în jos la noi toți ... Și tace. Poate nici nu-i nevoie de

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

răspunsuri... Poate sunt suficiente întrebările: „Omenirea s-a obișnuit cu miracolul Învierii.

Și dacă o dată, de Paști, din altar nu ar mai veni lumina? Pur și simplu. Nu ar mai ieși preoții cu lumina! Pur și simplu.

De ce e evident că în fiecare an, orice s-ar întâmpla, noi primim lumină?

Nu e deloc de la sine înțeles. Absolut deloc. Mai ales că majoritatea nici nu merităm absolut deloc ca Isus să renască pentru noi. Dar noi suntem mai deștepți și mai informați.

Noi știm că în fiecare an, după ce luăm lumină, putem să alergăm repede acasă și să mâncăm, și să bem, și mai ales să uităm din nou de Isus... Noi știm! Săracul Isus.”

Închizând cartea simțim că între copertile ei se află și cerul și pământul și rostul rostirii, așa cum îl înțelege Oana Pellea „Cuvintele, bietele, înșiruite aici nu reprezintă decât adevărul meu. Atât. Ele nu au nici o pretenție, de nimic. Au doar smerenie.

Ele recunosc doar că ele și cu mine nu știm nimic. Nu știu nimic, dar caut să înțeleg. Totul este o experiență personală.

Fiecare cu ce are, spune domnul Shakespeare.”

Coincidența dintre a fi, a fi gândit și a fi rostit în temeiul și modalitățile ființei

”În limba ta ființezi, în limba altuia faci filologie” (Constantin Noica), iată un gând pe care iubitorul de înțelepciune și cuvânt A.I. Brumaru pare a-l fi urmărit în întreaga sa existență culturală și pe care îl consolidează cu această nouă carte: *Forma filosofică*, apărută, de curând, la editura brașoveană KRON-art.

”Abstrăgând de la tors”, adâncind prin reflecție conceptele filosofiei românești și universale, dialogând explicit sau implicit cu ”maestrii” sau ”prietenii culturali”, domnul A.I. Brumaru tematizează ”forma filosofică” în multiple contexte, căutând modul originar de rostire a ființei (care ”e una, dar se spune în mai multe feluri” – Aristotel).

În căutarea adevărului ființei el are intuiția întregului ca temei, întreg în care a fi, a fi gândit și a fi rostit coincid într-o originalitate și originalitate sui-generis: ”a fi acasă” ca ”loc de locuire etern”, heliotrop în epifaniile sale, dar sacru în temeiul său, căci prin om pătrunde în lume divinul, care pre-face și edifică ”spre” Sinele inaccesibil.

”Tot ce poți face e doar să fii în cuvântul și în gândul locului; o cumințire la lumina logosului etern” (pagina 20), iată un gând ce probează matricea lirică a metafizicii autorului.

”A privi fuiorul”, lăsându-te rostit, fiindcă ”limba originară”, ”patria ta” este o formă vie care se rostește prin tine în măsura purității dorului tău de ea, în măsura lepădării de sine. Oare nu acesta este sensul înalt al ”omului – măsura a lucrurilor”? Oare nu acesta e înțelesul ”limbii ca patrie” din gândul trăit maiestuos de Poet?

Cartea conține șase studii pentru constituirea unei hermeneutici a formei filosofice, ”o poveste a formelor, a locului și a ființei” (pagina 4), cu conștiința că ”metoda, urmarea drumului, identifică adevărul și ființa” (pagina 10), gestul hermeneutic fiind complet, deoarece integrează înțelegerea, interpretarea și aplicarea, chiar dacă nu se obține o reducere a echivocității ființei, ci o potențare a ei.

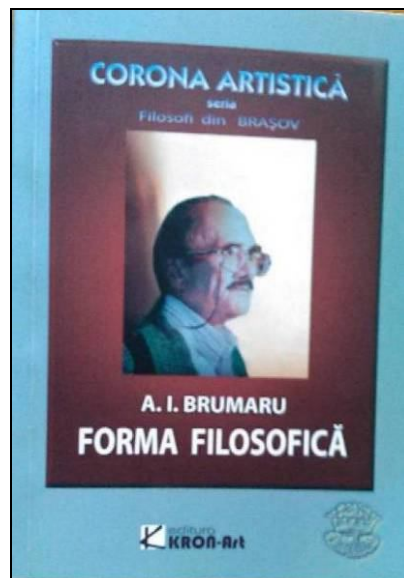
Cultivând fragmentariul, ca variație eidetică, autorul conservă

tema locului ca ”adăpost” și temei al ființei, ”cuvântul și gândul locului” având nevoie de ”lumina cărții”, ca ”făcătoare de lume”, ca ”salvare a lumii”, sau ca ”rivală a universului” (Cioran), ”o configurație spre lume, spre un ansamblu semnificativ obiectiv și spre un întreg intuitiv obiectiv” (Ernst Cassirer).

Precum Heidegger sau Noica, A.I. Brumaru recurge la demonstrația lirică pornind fie de la Mihai Eminescu (”iar noi locului ne ținem”), fie de la Nichita Stănescu, despre care afirmă că este posesorul unui sistem poetic (”acasa mea este înlăuntrul săgeții trase înspre geți de zeu”).

Cu ”Forma filosofică” A.I. Brumaru încearcă, pe linia unei genealogii filosofice de noblețe spirituală, să ”deplieze” ”veșmântul”, ”fenomenul” care ascunde ființa în aparența donării sale, punând în ”joc secund” funcții ontologice originale și ”metafore vii” în context hermeneutic, fiindcă vocația noii metafizici stă în interpretare, asemenea artei muzicale.

Aplicarea hermeneutică pleacă fie de la funcția intuiției artistice, fie de la funcția gândirii mitico-religioase, fie de la funcția lingvistică sau a cunoașterii pure, zăbovind uneori asupra unui paradox, alteori asupra unei antinomii, în tentativa ilustrării ”cercului hermeneutic”, fiindcă deține

de la început semnificația căutărilor sale, abandonându-se dialogului cu noumenul fenomenelor (ființa ascunsă), ”aletheia” fiind mai degrabă un pretext retoric.

Presimțirea domnului A.I. Brumaru, consonantă cu spiritul viu al spiritualității românești, e aceea că prefacerea sufletului unui popor constă în sinteza ”arhaic-universal”, așa cum ne-au transmis maestrul nostru ”uriași” pe umerii cărora încă suntem purtați. De aceea nu românitatea e căutată (ea e deja găsită), nu europenitatea (ea subzistă), ci ”patria” ca topos ideal, ca ființă lingvistică în care spiritul se recunoaște pe sine ca spirit în lume.

Protocronism, sincronism sunt nume sub care se ascunde adesea neputința interpretării, ori ezitarea în alegerea formei din polimorfismul sub care se ascunde ființa ființării. Ezitare ce transpare uneori și din construcția episodică a viziunii autorului.

Conservatoare sau progresistă, gândirea în căutarea absolutului ființei nu se urmărește decât pe sine, chiar dacă solicită mijloace de împrumut, fiindcă ea își are originea într-o uimire sau îndoială sau cutremurare, care poartă pecetea unui loc absolut, în care ek-sistă toate ek-sistările într-o mirabilă consonanță.

GHEORGHE CUTIERU

P.S. Îți vine să zici după citirea și recitirea acestei cărți bune, vorbele lui Hölderlin, puse la rang de principiu ontologic-axiologic de către Heidegger: ”plin de merite și totuși, în chip poetic, locuiește omul pe acest pământ”.

Muzeul "La fluturi", Chișcău

PÂNZA DE IN

Pentru scrierea cronicii

Dacă Împăratul te-alege
pentru scrierea cronicii,
nu te întina cu alimentele sale
din prețioasele vase de-argint,
cu băuturile sale alese
din marile cupe de aur
și nici cu dansatoarele
cu brățări la glezne.

Vei găsi bunăvoință
înaintea căpeteniei
peste supuși.

Mănâncă doar frunză și iarbă,
bea apă căzută în zori,
nu zece zile, ci până fața
îți va trece pe pânza de in.

Între tine și Împărat,
cel ce-ți vorbește
este cu pânza de in în mână.

Unul visează și altul se trezește.

Poarta cea strâmtă

Greu este sub pânza încă nețesută,
firele ei ți se răsucesc prin minte

ca o pagină de carte încă necitită
- s-o descifrezi, zilnic intri și ieși
pe poarta cea strâmtă a școlii
cu prea bătrâna carte în brațe.

Firele ei de in urmează năvădirea,
precum oglinda îți întoarce fața.

Îtele poartă urzeala, suveica trage
băteala,
vătalele lovesc, nu știu de alesătură,
de chipul de pe fire împodobit cu
sânge,
de pagina întoarsă de la dreapta la
stânga.

Ziua s-a sfârșit, noaptea se frânge
împreună cu firele de in ale pânzei –

greu îți distingi chipul de sub ele,
ușor îl vezi, după o zi, de departe.

Vrei să citești, dar cartea s-a închis,
vrei s-o deschizi, dar mâinile ți s-au
topit,
ești în suveică, de la stânga la dreapta,
de la dreapta la stânga, firul subțire de
in.

Între cămașă și umbră

O singură cămașă cuprinde lumea –
dacă vrei s-o cunoști,
lasă-ți chipul pe firele ei,
întinde-ți sângele și sudoarea pe ea!

Dacă nu,
arunc-o cât mai departe de tine
și învelește-te în propria-ți umbră!

Cocoșul din vas

Pe peretele dinspre răsărit al locuinței
este icoana cu **Învierea Domnului**.

Trupul unui tânăr ieșit prin piatră,
până la brâu, înfășurat în lumină,
și lespedea prăvălită peste sulilele
celor patru ostași romani răsturnați.

*„Când cocoșul din ciorbă va zbură,
atunci va învia cel de sub piatră” –*

a zis unul dintre paznici. Și în acea
clipă,
odată cu lumina Celui Înviat,

din vasul dintre ei,
cocoșul s-a întrupat,
a fâlfâit din aripi și i-a orbit cu ciorba.

De trei ori a cântat – și a zburat.
De sub icoană, Bătrânul îmi spune:

*„Atunci își vor căpăta vederea, când
pe ochi
se vor șterge cu cămașa lui Iisus”.*

Omul a plecat și s-a întors

Omul a plecat. Pânza de in,
pătată de sudoarea și sângele său,
a rămas întinsă pe piatră.
Pânza a plecat,
dar chipul s-a întins în fereastră.

Pânza o întoarce vântul peste mâna ce
țese
firul de in. Mâna a plecat
și suveica de piatră trece printre fire
precum cuvântul printre buzele
omului.

Vântul a trecut. Spatele său de aramă
se vede prin pânza rărită de sudoare.
Omul își trage cămașa pe cap,
privește fereastra și iese din casă.

Omul s-a întors.
Ia seama mormântului gol
din grădina sa.
Îl știe acoperit de pietre,
nu groapa comună
din care oasele-au plecat.
A trecut vântul și le-a luat.

Există

Există o vreme când apele mărilor
se ridică spre cer și îngheață
în valuri de piatră.

Există o vreme când aripile păsărilor
îngheață în aer
și se prefac în piatră.

Există o vreme
când cuvintele oamenilor
îngheață pe limbă,
rostogolindu-se din gură ca piatră.

Există o vreme când trena vântului
întinsă de pe spatele său de aramă
înghețată și se sfarmă în piatră.

Există o vreme când pietrele
se înfășoară în pânză
și doar una își lasă

tiparul pe firele de in,
precum fluturile paradisului
pe firele toarse
din propria-i substanță.

*- Tu ai simțit pânza pe față
mai rece decât gheața
cerului de piatră.*

DUMITRU VELEA

(IX)

O chestiune importantă, legată de orice popor, este și cea a identității naționale. Românii au o anumită identitate, care nu s-a dizolvat odată cu intrarea României în UE și nu cred că este în interesul cuiva să se întâmple acest lucru. Așa cum se știe, în linii mari, cine sunt italienii, germanii, francezii, englezii, danezii, belgienii etc. sau, mai nou, polonezii, maghiarii, cehii, letonii ori bulgarii, trebuie să se cunoască și ce/cine sunt românii. Mi s-a întâmplat personal, uneori, să fiu întrebat „de ce nu știi și limba rusă dacă sunt român, că doar româna este o limbă slavă (!)”, „cum de sunt român și sunt așa de alb (!)”, „cum îi tratăm azi pe vampiri în România (!)!”.

Chestiunea slavonismului cultural la românii medievali (3) e, cred, o temă care poate lămuri o serie dintre aceste nedumeriri, poate face mai inteligibilă identitatea românească și poate arunca lumină asupra raporturilor cultural-religioase dintre Apusul catolic și Răsăritul ortodox. Nu e simplu de clarificat chestiunea acestui slavonism cultural, legat de numele unui popor de origine romană, vorbitor al unei limbi neolatine, cu un nume etnic (etnonim) provenit indiscutabil de la cel al Cetății Eterne – Roma – și al statului ricontinental făurit de ea (4). Slavonismul cultural nu poate fi însă despărțit total de ortodoxie în cazul românilor, pentru că ortodoxia a fost în mare măsură vectorul slavonismului (5). De aceea, prima întrebare la care trebuie răspuns este: cum au ajuns românii – popor romanic și latinofon – să fie de credință ortodoxă?

Creștinarea românilor

Spre deosebire de toți vecinii lor, românii nu au o dată precisă, simbolică, a creștinării lor, deoarece ei nu au fost creștinați prin voința unui conducător, botezat la un moment dat (ca la bulgari/protobulgari, ruși, sârbi, unguri etc.). Românii s-au creștinat treptat, pe parcursul câtorva secole, începând cu strămoșii lor

daco-romani, cu unii dintre coloniști, veniți în secolele II-III, în provincia Dacia ex toto orbe romano. Această creștinare parțială, sporadică, secretă și neorganizată, realizată din aproape în aproape, din om în om, în condițiile grele ale persecuțiilor, a primit un impuls deosebit după Edictul de la Mediolanum, azi Milano (313). Atunci, deși Dacia Traiană nu se mai afla între frontierele oficiale ale Imperiului Roman, misionarii de la sud de Dunăre au trecut liberi la nord, între latinofoni, și au predicat cuvântul Domnului în limba înțeleasă de aceștia – limba latină. Acest proces a continuat în secolele următoare.

Faptul că mulți dintre proto-români s-au creștinat în limba latină este dovedit nu doar de sursele de epocă, de textele scrise și de datele arheologice, ci și de limba română – un adevărat document viu. Aproape toți termenii importanți referitori la credința creștină (la esența sa dogmatică și, parțial, la rit) provin în românește din limba latină: creștin, credință, botez, cuminicătură, rugăciune, altar, cruce, închinare, sânt (=sfânt), sărbătoare, păcat, iertare, Dumnezeu, domn, împărat ceresc, biserică, îndurare, Păresimi, Cășlegi, Paște, Florii, Crăciun, Sângerz, Sâmpetru, Sânicăoară etc. Însă unii dintre termenii românești referitori la organizarea bisericii, la rit, la unele sărbători mai târzii, la tradiția bisericească formată treptat etc. își au rădăcinile în slavă: popă, vlădică, slujbă, buche, slovă, prescură, Blagoveștenie, vecernie, utrenie, pomană, pomelnic etc. Cum se poate explica această dualitate?

Sub aspectul logicii, nu există decât o cale de explicare, care are și susțineri serioase pe terenul evoluției istorice, al mărturiilor rămase: dacă creștinarea românilor s-a făcut în limba latină, organizarea temeinică a bisericii, statornicirea tipicului, ierarhia etc. s-au făcut în formă slavă. Este absolut necesar să se facă deosebirea între credință, ca fenomen de conștiință și de cutumă, pe de o parte, și biserică, aspect instituțional, de organizare publică a vieții religioase. De asemenea, creștinarea nu trebuie gândită după etalonul fixat în timpurile mai noi, cu îndeplinirea tuturor regulilor consacrate în timp.

A fi creștin în secolele antichității târzii și chiar în cele medievale nu însemna a respecta cu strictețe toate canoanele teoretice.

Creștinismul a fost secole la rând o stare de spirit bazată pe urmărirea relativă a preceptelor biblice și a canoanelor bisericești, în paralel cu perpetuarea unor cutume păgâne. La rândul său, viața bisericească a fost și ea, adesea, precară, cu respectarea parțială a unor rânduieli pe cale de a se face.

De multe ori, istoricii caută mărturii ale edificiilor religioase timpurii, uitând că secole la rând creștinii, mai ales cei din zonele excentrice, îndepărtate, se întâlneau în locuri improvizate. Chiar termenul de *ecclesia* înseamnă inițial adunare, comunitate, și nu clădire. Prin urmare, creștinismul nu s-a impus instantaneu la niciun popor și nici cu respectarea tuturor regulilor, care s-au fixat, de altminteri, în timp, de-a lungul secolelor.

Acad. IOAN AUREL POP

3.) P.P. Panaitescu, „Perioada slavonă la români și ruperea de cultura Apusului”, în idem, *Contribuții la istoria culturii românești*, ediție de Silvia Panaitescu, București, 1971, p. 28-49.

4.) Când se vorbește de slavonismul cultural sau de cultura slavă la români în evul mediu, trebuie avut mereu în vedere că poporul de rând, neștiutor de carte, a avut o cultură a sa proprie, populară, orală, anonimă și colectivă, cu rădăcini puternice în latinitatea târzie. Se vede acest lucru din limba vorbită, din specificul versului popular (similar celui moștenit din latina vulgară), din proverbe, imprecății, strigături, descântece, din arta lemnului etc.

5.) Ioan-Aurel Pop, „Il Cristianesimo presso i Romeni – tra Occidente e Oriente”, în vol. *I Romeni e la Santa Sede. Miscellanea di studi di storia ecclesiastica*, a cura di Ion Cârja, Bucarest-Roma, 2004, p. 13-18.

Romanul „Marii Uniri”

*Jertfelnicia întregului neam
la temelia Marii Uniri*

Într-o lume bântuită de neliniști și de o îngrijorătoare confuzie a valorilor, cărțile lui Mihail Diaconescu provoacă cititorul la profunde reflecții privind împletirea trecutului cu prezentul, într-o vizionară prefigurare a viitorului. Se spune că oamenii înțelepți care vor să știe ce va fi trebuie să cerceteze și să cugete bine la ceea ce a fost. Poate de aceea scrierile inspirate din trăirile și frământările neamului nostru trebuie cunoscute și bine înțelese, fiindcă ele devin izvor de învățăminte pentru urmași. Aducând la lumina cunoașterii trecutul atât de încercat în vârtejurile vremii, romanele istorice ale prof. univ. Mihail Diaconescu (romancier, istoric și critic literar, eseist, gazetar), se înscriu, după cum mărturisește autorul, într-un sistem coerent al „literaturii te-ziste...cu program”, care lansează spre dezbateri raportul dintre cauza și efectul dramaticelor evenimente istorice, în relația oamenilor cu puterea și cu timpul.

Între numeroasele scrieri ale autorului, căruia „*îi priesc construcțiile masive, riguroase, cu structuri puternice și coloane de susținere*” (Alexandru Condeescu), fie ele beletristice, eseistice sau teologice, remarcăm consecvența viziunii socio-filozofice, bazată pe antinomiile care ne marchează viețile, ca indivizi și ca popor, traversând o diversitate de conjuncturi istorice. Binele - răul, sacrul - profanul, morala - imoralitatea, demnitatea - impostura, generozitatea - egoismul, dar, mai ales sentimentul datoriei față de țară și față de semeni - opus interesului personal și ipocriziei păguboase, reprezintă scări de referințe a ceea ce e durabil sau, dimpotrivă, perisabil, supus dezintegrării. Dacă toate categoriile estetice pozitive sunt tangențiale transcendentalului din aura unicului Creator, categoriile opozabile sugerează decăderea umană, drapată după înșelătoarea aparență a puterii și a valorilor materiale, care generează o falsă și temporară supremație, degenerând în nedreptăți, abuzuri, violențe și crime ale potențailor asupra supușilor, conducând inevitabil, în final, la prăbușirea puterii, a imperiilor și la o dreaptă reșezare a istoriei.

Mihail Diaconescu

Sacrificiul Roman

Editura Magic Print

Un loc aparte, bine delimitat între operele literaturii române și, implicit, ale lui Mihail Diaconescu, ocupă romanul **Sacrificiul**, a III-a ediție, cu o impresionantă prefață sugestiv intitulată **Amurgul unui imperiu**, în care Ilie Bădescu decriptează simbolurile și mesajul cărții despre „*zbaterea unui imperiu la ceasul scufundării sale... și despre tâșnirea neamurilor spre lumina renașterii*”. Este evident faptul că actualitatea acestui roman istoric se circumscrie viziunii Stolnicului Cantacuzino, convins de faptul că „*Toate câte se află pe lume au și aceste trei stepene : urcarea, starea și coborârea*”. Conceput în șapte secvențe cu generice sugestive, amplul studiu al lui Ilie Bădescu sondează, cu mijloacele sociologului, istoricului și filozofului, relația dintre trecut, prezent și viitor în vârtejurile vremii, concluzionând un adevăr dureros, concentrat într-o propoziție interogativă care să trezească decidenții din euforia puterii: „*Unde sunt elitele acelea ale Ardealului?*”. Pendulând printre conceptele la modă ale geopoliticii panideilor și a agresiunii identităților, autorul prefetei aduce trecutul în prezentul derutant al Mitteleuropei, cu fațetele care nu se suprapun - cea culturală, benefică, și cea expansionistă a „inversaților”, convinși că „*miturile politice nu mor, ci doar hibernează*”.

Or, romanul lui Mihail Diaconescu, în cele treizeci și trei de capitole, se assemblează într-o adevărată trilogie a drumului spre împlinirea dorinței de libertate și de unitate a românilor, fiind „*un roman despre opoziția și revolta la nedreptate și asupra,*

dar și despre luptă și victorie în numele omeniei, al unor înalte principii civice și morale” (Aurel V. David – *Națiunea în stare de veghe. Note și comentarii sociologice la romanul Marii Uniri*).

Din punct de vedere compozițional, acest roman cu subtilități de interpretare sociologică ancorate nu numai în istoria românilor, ci și a altor popoare din Europa, are trei părți, cu generice sugestive: **Iluzia, Tenebrele, Lumina** - unite prin evenimentele în desfășurare, prin profunzimea reflecțiilor, dar și prin personajele - simbol angajate în acțiune.

Genericul primei părți admite deopotrivă două semnificații, fie referindu-se la **iluzia** supremației de durată a opresorilor, fie la **iluzia** celor care sperau că eliberarea se poate realiza pe cale pașnică, prin artificii politice pacifiste. E înfățișată faza pregătitoare a Marii Uniri, radiografiind revolta mocnită împotriva nedreptății și angajarea intelectualilor în găsirea soluției optime pentru eliberarea națională și socială a Transilvaniei.

În complexitatea realităților istorice de la începutul secolului al XX-lea din Imperiul Austro-Ungar, descifrate în fluxul narativ, dar și în comentarii istorice, sociologice, filozofice și eseistice, autorul opune eșafodajului pe care se clădește absurditatea și egoismul deșănțat al puterii forța imprevizibilă a sacrificiului celor mulți, rodind în lumina iubirii de neam și țară. Continuitatea epică se țese în urzeala adevărilor istorice, a căror aglomerare de detalii (personaje reale și imagine, denumirea multor localități, date și evenimente istorice, documente etc.) susțin mesajul scrierii. Pe lângă intelectualii seniori, precum dr. Ioan Ciurdariu - Ciordaș, președintele Partidului Național Român, filiala Beiuș, Vasile Goldiș, directorul ziarului *Românul* din Arad, dr. Coriolan Pop, directorul băncii *Bihoreana* din Oradea, părintele Petru Popp etc., autorul aduce în atenția cititorului doi tineri patrioți, solidari cu marea masă a românilor din mijlocul cărora s-au ridicat, preocupăți de rolul lor în făurirea viitorului țării. Cei doi prieteni constituie liantul capitolului cărții. Romulus Brad este exponentul tinerilor bursieri susținuți material din țară pentru a-și finaliza pregătirea juridică și teza de doctorat la Facultatea de Drept din Viena, în perspectiva→

LIVIA FUMURESCU

atragerii ulterioare în viața social - politică a Transilvaniei. Dr. Nicolae Bolcaș îi reprezintă pe tinerii răzbitători, care-și valorifică disponibilitățile profesionale și morale pe plan local, angajându-se în acțiuni și procese cu conotații politice, revoltat de abuzurile și nedreptățile stăpânirii. Nu întâmplător i se încredințează misiunea diplomatică de a fi emisarul secret la Budapesta și la Viena, unde e secondat de prietenul său Romulus. Fondul moral sănătos și frumusețea caracterului le-a trezit amândurora profundul sentiment patriotic al responsabilității și al demnității. Și ei, ca și alți intelectuali și politicieni, înțeleg friabilitatea sistemului economic anacronic și sunt revoltați de șovinismul puterii, care îngenunchease populația din teritoriile ocupate.

Periplul celor doi tineri prin Budapesta și Viena e un prilej de cunoaștere a păienjenishului de relații ale potențailor, în mod special al celor din cercul contelui Tisza Ștefan, prim ministru al Ungariei, și al amantei sale Erszebet, personaje cu abilități ipocrite derutante, admirabil surprinse de scriitor. Viața de lux și huzur a puternicilor zilei - grofi trufași, baroni, moșieri, arendași, colonei - e surprinsă la dîneul de la impunătorul castel din Mădăras, dar și la balul domnului Mavrocordat, ministrul plenipotențiar al României la Viena. Detaliile arhitecturale, descrierea interioarelor somptuoase, a ținutei celor prezenți, dar și rafinamentul meniurilor de la recepțiile protipendadei, unele secvențe muzicale sau de cultură generală, abil înșăilate compozițional, susțin platforma epică a romanului.

Alternanța planurilor narrative, descriptive și dialogate, fie la Budapesta, la Viena sau la Praga, pune în lumină atmosfera de tensiune și de prelungită așteptare a rezolvării conflictelor mocnite sau dezlănțuite între diferitele categorii sociale - ale stăpânirii duale și ale celor stăpânite și umiliți printr-o diversitate de modalități, precum: deznaționalizarea prin școală și biserică, maghiarizarea forțată a naționalităților sub ocupație, procese tendențioase intentate presei și preținșilor vinovați, abuzurile administrative, corupția electorală, deposedarea de pământ a țărănimii, permanentul război dintre guvern și reprezentanții poporului român, care cereau vot universal și reforme poli-

tice etc.

Alternând narațiunea cu pasaje descriptive (gara Viena, Palatul Hofburg, Budapesta, Praga) și cu divagații complementare, autorul aduce informații suplimentare despre precipitarea evenimentelor care sufocaseră aspirațiile naționale ale popoarelor aflate sub dominația austro-ungară. Un mare rol în crearea atmosferei au portretele minuțioase, detaliile vestimentare, gesturile reflectând fizionomia morală a personajelor care defilează prin fața lui Nicolae Bolcaș, dar și subtilele discuții care urmăresc atragerea tînarului între renegații, care și-au trădat neamul din dorința promovării în ranguri sau a avantajelor materiale (Renegatul arhimandrit Vasile Mangra, răvășit de zbucium sufletesc, își motivează acceptarea de a fi în rețeaua puterii prin adeziunea de circumstanță, ca să-și poată servi semenii, deși cumplitele procese de conștiință ale trădării și ale vinovăției îi provoacă, în final, moartea).

Putreziciunea dualismului austro-ungar, unde în vogă erau psihanaliza și sexologia, e metaforic sugerată de atmosfera decadentă a Vienei, prin repetarea simbolurilor sugestive „*baia, bordelul, restaurantul*”, prin care se consuma depravarea elitei, excentrică și îmbuibată, în opoziție cu viața chinuită a supușilor, abuzați și obligați la privațiuni inumane.

Divagațiile filozofice ale profesorului Masaryk de la Universitatea din Praga încearcă să explice motivele pentru care „*politica împăratului Franz Joseph și pangermanismul prusac însetat de expansiune și de dominație mondială n-are nimic comun cu valorile eticii și ale demnității umane, cu respectul față de națiunile înrobite*”. Imperiul țarilor... „*este o altă închisoare a popoarelor, mai rea, mai primitivă decât toate, mai sângeroasă*”. Profesorul este convins că „*principiile morale pot și trebuie să fie luate în discuție atunci când vrem să explicăm evoluția statelor, inclusiv al celui de-al doilea Reich și a monarhiei habsburgice*”.

Nominalizarea personalităților marcante ale PNR din zona Aradului și Bihorului (părintele Roman Ciorogaru, profesor și director la Preparatoria Episcopiei Ortodoxe de la Arad, dr. Aurel Lazăr etc.) contribuie la înțelegerea contextului social-istoric, care, fie că a pregătit Unirea pe cale diplomatică (dr. Alexandru Vaida -

Voevod, dr. Iuliu Maniu, părintele Vasile Damian), fie prin sacrificiul militarilor aruncați în plin război al marilor puteri, declanșat în urma atacului de la Sarajevo, al cărui beneficiar principal era contele Tisza, vinovat în bună măsură și de declanșarea „măcelului universal”. Cu asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand „*muriseră și proiectele lui de reformare radicală, pe cale pașnică, a monarhiei*” prin instaurarea unui nou guvern.

Partea a doua a romanului este centrată pe **tenebrele** primului război mondial, insistând pe ororile de pe front, cu fața hidoasă a înțeleștărilor, în care soldații din armata austro-ungară sunt chinuți de grave probleme de conștiință, fiind angajați stupid în lupte fratricide. La început, decretul imperial impunea mobilizarea generală a celor apti de armată, spre a lupta alături de Austro-Ungaria contra Serbiei. Războiul se extinsese rapid în est (implicând Rusia) și în vest (antrenând Franța, Anglia, Germania, Italia), dar și în sud. Din dorința respectării adevărului, autorul introduce o abundență de date și de informații istorice privind derularea evenimentelor, tactica și strategia militară a beligeranților, pe fondul instabilității internaționale, marcate de arestarea țarului și a familiei imperiale, și a instaurării guvernului provizoriu de la Petrograd. Independența Poloniei și a Finlandei, continuarea războiului alături de Antantă, contribuie la clătinarea Imperiului. Impresionează evocarea epică apocaliptică din războiul în care soldații, secerați de gloanțe și explozii ucigașe, îndurau cumplite suferințe. Cutremurătoarele imagini ale trupurilor sfărțecate, în descompunere, sunt realizate în tușă naturalistă, zguduitoare. Autorul reușește proiecții halucinante vizând pedepsirea dezerterilor din armata austro-ungară, conștiinți de absurditatea înțeleștărilor, dar surprinde și dramatismul furibund al furiei dezlănțuite împotriva celor de acasă, acuzați de „*pactizare cu inamicul și de trădare a patriei*”. Fanatismul lui Tisza declanșase prigoana împotriva celor care refuzau să semneze *declarațiile de fidelitate față de guvernul maghiar*. Pe front și în spatele frontului, mulți sunt executați prin spânzurare sau prin împușcare, închiși în temnițe sau în lagărele de muncă forțată de pe domeniile grofilor. Pe lângă suferințele celor →

sfârtecați și mutilați în tranșee e înfățișată și revărsarea de ură și cruzime față de suspectii de acasă.

După protocolul impresionant de la funeraliile regelui Carol I și după atmosfera de măreție solemnă de la depunerea jurământului regelui Ferdinand, intrarea României în război e condiționată de speranța eliberării Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului și Bucovinei și de înfăptuirea Marii Uniri. Romulus plecase în București, ajunge sublocotenent de infanterie în armata română și trăiește entuziasmul victoriilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz, „care marcase profund și definitiv mersul războiului în Europa”. Rigoarea documentării, pasiunea cercetătorului, vocația narativ-descriptivă în prezentarea scenelor de luptă sunt valorificate și înfățișate de domnul Mihail Diaconescu cu incontestabil talent epic, dublat de profunzimi analitice, insistând pe dramatismul evenimentelor, pe starea de spirit a combatanților și a celor de acasă.

Cea de-a treia parte a romanului, conform genericului, aduce **Lumina** împlinirii dorinței întregului neam de Unire cu Țara. Teroarea disperată a stăpânirii șubreze în mulțea numărul dezertorilor de pe majoritatea fronturilor, dar și a celor de acasă fugiți în păduri, de teama jandarmilor și a repercusiunilor. Sătenii colaborau cu dezertorii și cu evadații prin păduri și se vorbea de culpa celor care târăseră Europa în cel mai sângeros război din istoria lumii.

Veștile neașteptate se întretăiau, precum că Rusia, devenită sovietică, semnase armistițiul cu Germania și cu Austro-Ungaria.

În regimentele slovace și cehe se recursese la condamnarea la moarte în masă pentru dezertare. Parisul fusese bombardat de trupele germane. Pe toate fronturile se instalase „confuzia, panica și debandada”.

Războiul declanșat de orgoliile și egoismul potențailor se zvârcolea, Imperiul se prăbușise pe dinăuntru, iar „monarhia bicefală se clătina”.

Se organizau frecvent acțiuni politice de către socialiști, lansându-se ideea autodeterminării naționale. Fruntașii social-democrației române militau pentru independența față de Imperiul Austro-Ungar.

În acest climat de revoltă și de ură din întreaga Europă, Alexandru

Vaida-Voevod a citit în Parlamentul maghiar de la Budapesta Declarația Comitetului Executiv al Partidului, vizând independența față de Imperiu.

Comandanții militari români au organizat la Viena și apoi la Budapesta depunerea jurământului militar de credință în serviciul națiunii române, exonerându-i de culpa trădării pe soldații și ofițerii care plecau înspre țară, în exclamații de bucurie.

Hotărârea și curajul generalului român Boeriu și a altor decidenți în luarea unor hotărâri cruciale de independență veneau în întâmpinarea dorinței de eliberare a soldaților români.

Pregătirile premergătoare Unirii de la Alba Iulia, buna organizare și efortul intelectualilor de a explica tuturor oamenilor, din sate și orașe, importanța evenimentului dorit de întreaga națiune, delimitarea cercurilor electorale, adunările de alegere a delegaților cu credențional declanșează o emulație surprinsă de autor în detalii elocvente pentru starea de spirit contaminantă din preajma Unirii cu Țara. „Oamenii, ca un fluviu care ieșise din matcă, nu mai puteau fi stăviliți”.

Detalierea momentelor zilei de 1 Decembrie 1918 înfioară parcă cititorul, devenit martor al emoției declanșate de „valurile aclamațiilor”, când „exaltarea și bucuria echivalau cu un cutremur sufletească prelungit”.

După anii de nedreptăți și de cumplită înrobire, eliberarea de sub abuzurile puterii bicefale și Unirea cu frații de peste munți împlinea patriotica speranță a schimbării.

În zilele care-au urmat au fost alese conducerele administrative provizorii, deși guvernul de la Budapesta declarase că nu recunoaște deciziile luate. Bandele grofești declanșaseră sălbătice masacre, sperați că vor pierde domeniile și avantajele. Îi căutau mai ales pe cei implicați în actul istoric al Unirii, împușcându-i, spânzurându-i, batjocorindu-i, desfigurându-i, îngropându-i de vii.

Victimă colaterală cade și Laura, inimoasă învățătoare, precum și alți nevinovați.

Sacrificiul conștient al patrioților devotați mărețelor idealuri puse în slujba semenilor e întruchipat și în tânărul dr. Bolcaș, dar și în dr. Ciurdariu-Ciordaș, maltratați și uciși cu bestialitate de bandele grofești.

Pasaje filozofice pe tema sacrificiului, dezbateri de idei, interesante informații de larg interes, complementare descrieri de natură confirmă disponibilitățile autorului, care evită cu real talent monotonia narativă, punctând aspecte esențiale.

Pe parcursul cărții, sunt valorificate formulări succinte, referitoare la libertate și egalitate (*de neconceput în afara demnității naționale*), onestitate (*nu are grade: ea este sau nu este*), patriotism (*nu poate fi niciodată impus din afară. El are rădăcini sufletești mai adânci decât ideea de necesitate*), noțiuni care în acel context politic dobândeau valori multiple.

În lumina sănătoaselor tradiții ale poporului nostru, autorul introduce detalii privind ceremonialele unor evenimente sensibile, dar și secvențe lirice învăluite în miracolul iubirii dintre Nicolae și Laura sau dintre Romulus și Felicia.

Epilogul evidențiază ideea că la fundamentul solid al Marii Uniri stă jertfelnicia întregului neam, opusă absurdităților expansioniste și aberantelor orgolii ale puterii. Mesajul cărții pare a constitui un memento pentru prezentul prins uneori între ambiții dăunătoare intereselor națiunii.

Și în acest amplu roman, domnul Mihail Diaconescu relevă zbuciumul adevăraților-patrioți, solidari cu neamul lor, mereu în căutarea identității și a adevăratei libertăți, în lumina moralei creștine și a tradițiilor strămoșești, care ne girează existența ca națiune.

Acest roman istoric, de idei și concepte, răspunde numeroaselor întrebări ale contemporaneității, insistând pe eroismul și jertfele predecesorilor, stimulative în rezolvarea contradicțiilor prezentului.

Este subliniată speranța într-un viitor care să confirme adevărul că „*nicio jertfă pe lume nu este zadarnică*”.

Evocând trecutul, romanul *Sacrificiul*, apărut în preajma Centenarului Unirii, îndeamnă prezentul să-și regândească viitorul, fiindcă legăturile de sânge și de limbă, tradițiile păstrate din moși-strămoși conferă viabilitatea etnică unei națiuni solidare, care să facă față eventualelor agresiuni ce-i amenință independența.

1916-1918. „La praznicul Unirii tuturor românilor”

LIRICA DE REÎNTREGIRE A NEAMULUI

Văzându-se obligat să trăiască secole de-a rândul în limita unor granițe arbitrare și sub stăpâniri străine, poporul român a avut parte de o istorie vitregă, determinată în mare măsură de ambiții, erori și neînțelegeri interne și, deopotrivă, externe. În aceste condiții, marea vis de a trăi laolaltă, înăuntrul acelorași frontiere nu i-a părăsit însă niciodată pe români, lupta pentru împlinirea acestui dor însoțindu-i tot timpul. „Unitatea națională, spunea Bălcescu în *Mersul revoluției în istoria românilor*, fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră.” Înfruntând ignoranța, obscurantismul și incultura, răutatea și lăcomia, lupta pentru unirea românilor într-o unică țară se suprapune în cea mai mare măsură cu viața anonimă și plină de suferință a celor mulți, după cum se arată și în jalba celor 15 deputați țărani, în frunte cu Ion Roată, la prima Unire de sub conducerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza: „Noi, trimișii deputați din partea locuitorilor ponași a patru-sprezece ținuturi ale Moldovei... mărturisim: că până în ziua de azi toate sarcinile cele mai grele numai asupra noastră au fost puse, că noi biruri grele pe cap am plătit, oameni de oaste numai noi am dat, ispravnici, judecători, prvighetori și jandarmi numai noi am ținut; drumuri, poduri și șosele numai noi am lucrat; clacă de voie și fără voie numai noi am dat; băutură scumpă și otrăvită numai noi am băut; pâine neagră și amară udată cu lacrimi numai noi am mâncat; bătălii și răzmerițe, când au fost, tot greul noi l-am dus; oști când au venit noi le-am hrănit, noi le-am slujit, noi le-am purtat; că cel cu putere țara își părăsia, pste hotare trecea; nevoia și greutatea o duceau cei ce rămăneau la vatra lor”. În atmosfera de sărbătoare creată de Unirea Mică, emoționați, și deputați și Popor ascultară jurământul lui Cuza („Jur în numele Prea Sfintei Treimi și în fața țării mele că voi păzi cu sfințenie drepturile și interesele patriei, că voi fi credincios constituției în textul și în spiritul ei, că în

toată domnia mea voi privighie la respectarea legilor pentru toți și în toate, uitând toată prigonirea și toată ura, iubind deopotrivă pre cei ce m-au urât, neavând înaintea ochilor mei decât binele și fericirea nației române”), asociat acestui jurământ, discursul lui Kogălniceanu rămânând de neuitat, un exemplu emoționant de luptă și forță spirituală. Unirea Principatelor Române și, mai târziu, marea război dus de România în anii 1916-1918 în numele reîntregirii neamului, au inspirat o nebanuit de bogată și vibrantă literatură. Cu o tematică generoasă și având ca mesaj lupta și jertfa celor care s-au bătut cu dușmanul pe fronturile de reîntregire, creațiile poetice și muzicale apărute în acest context au reprezentat o binevenită hrană spirituală, redeștep-tând în sufletul tuturor românilor sentimentele curat național-patriotice. Multe dintre aceste poezii și cântece au fost compuse în anii grei ai războiului, în atmosfera tensionată a pregătirii la 1 Decembrie 1918 a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, cântece de epocă, față de idealul României Mari, multe dintre ele uitate sau, alteori, interzise odată cu instaurarea regimului comunist, nu doar pentru mesajul lor vibrant, cât și pentru că autorii lor nu erau pe placul guvernanților de până în '89. Deși nu se susțin întotdeauna ca literatură, aceste creații lirice și muzicale au întărit sentimentele de dragoste față de Neam și Țară, făcând să deștepte în sufletele românilor „sentimentul de patrie și naționalitate”, dragostea și prețuirea față de poporul ce ne-a dat ființa.

Urmând marea tradiție consfințită de celebrele scrieri ale cronicarilor și continuând cu reprezentanții Școlii Ardelene, bibliografia Marii Uniri cuprinde poezii și cântece patriotice închinete evenimentelor care au dus la împlinirea visului permanent al

poporului față de idealul de făurire a României Mari. Mai mult sau mai puțin cunoscuți, mulți dintre ei neștiuți de nimeni, simpli oșteni sau oameni din popor, țărani de la plug, autorii acestor texte și cântece au surprins atmosfera și momentele de pregătire a Unirii, chemarea la arme și măreția jertfelor soldaților ce dorm „sub ierburi, somnul lor de veci” (Mircea Dem. Rădulescu). Viziunea pe care autorii acestor stihuri o adoptă într-o nedezmințită linie eroică este a bucuriei născute dintr-o astfel de mare izbândă, în sonori de ode aduse memoriei tinerilor care, fără să fi depășit 30 de ani, și-au sacrificat tinerețea în focul idealului de libertate socială și, mai ales, națională, durerii părinților „purtându-și deznădejdea cea fără de cuvinte” (G. Tutoveanu), mamelor ce-și plâng copiii pierduți în crudele înțeleștări: „Altare vechi, biserici înnegrite / De ploi, de vânt, de vifor și de jale / Stau mărturie de vremuri prea slăvite...” (Mircea Dem. Rădulescu, *Să înălțăm troițe*). Atmosfera descrisă vorbește singură: „În câmp, prin munți, în crânguri, pe netedul platou, / Sub fiecare cruce se află un erou, / Oriunde-a fost o luptă, pământul se cunoaște, / unt mii și mii de oase, neprețuite moaște, / Ce strălucesc la soare, prin fund de văi uitate, / Sclipind cu vii reflexe de pietre nestemate...” (Aurelian Păunescu, *Opriți-vă o clipă*). Expresia literară a suferinței de veacuri o găsim surprinsă în cadențele grave din poemele lui Goga, în imaginile care ascund durerea fără de nume a unui popor amenințat în însăși ființa sa. Scrise în linie eroică a unor versuri ieșite din retortele sonorităților baladești la viziunea și liniștea muzicală pe care le adoptă mândria apartenenței la acest țărâm de baștină, la un spațiu întinerit prin spulberarea, chiar dacă s-a dovedit doar vremelnică, a norilor amenințători: „Sculăți eroi din →

MARIN IANCU

negrele morminte, / Veniți și voi la
sfânta sărbătoare, / Să ridicăm iar
flamurile sfinte, / Să scriem azi prin
fapte și cuvinte, / O judecată ce de
mult ne doare” (Ioan Berghia, /
Decembrie 1918). Imaginile închipu-
ie, prin contrast, o „diagramă a
arcuirii spiritului”, trecerea de la o
existență întunecată la superba voință
de a descifra semnele unor reverbe-
rații viitoare fiind realizată în cele
mai rare înfăptuiri de emoție poetică
în grai românesc: „În Alba Iulia,
cetatea / Viteazului voievod Mihai, /
Curg valuri, valuri azi românii: /
Săteni în strămoșescul strai... / Și
oășeni... bătrâni și tineri... / Nimic
nu poate-n loc să-i ție: Nici înfioratul
viscol, / Nici dujmănoasa viclenie”
(Petre Dulfu, *În Alba Iulia*).

Sentimentul patriotic e aici intrin-
sec și, în ciuda simplității degajate la
prima vedere, expresivitatea lor este
de căutat într-un strat cu mult mai
adânc al lecturii. Greu de cuprins
într-un tablou mai larg, îi cităm aici
pe Octavian Goga (*Așteptare, Fără
țară, Vorbeau azi noapte două ape,
Latinitatea strigă din tranșee, Vita
nova, Hora morții, Afară trece moar-
tea, De profundis*), Aron Cotruș (*Ai-
cea suntem, Rănitul, Transilvaniei*)
sau G. Crețan (*Câtecul străinătății*),
Șt. O. Iosif (*Imn*), Radu Costăchescu
(*Odă ostașilor români*), Mircea Dem
Rădulescu (*Fiți gata! Marș eroic,
Drapele zdrențuite, Invalizii, Biruito-
rii, Pomenire*), V. Militaru (*Bătălia
de la Mărășești, Eroului necunoscut*),
Horia Petra Popescu (*Imnul Dreptă-
ții*), G. Tutoveanu (*Aduceți-vă ami-
nte*), Camil Petrescu (*Visul lor*), Ni-
chifor Crainic (*Întoarcerea*), Aurelian
Păunescu (*Opriți-vă o clipă, Pâinea
cea de toate zilele (Pâinea cea de
toate zilele)*), I. Dragoslav* (*Cântec de
biruință, Odă eroului necunoscut și
Noua horă a Unirei*), Iulian Roșca
Dormindont, cu al său celebru poem
Imnul eroilor, care ar putea sta
imediat în vecinătatea poeziilor *Nu ne
uitați*, a lui Nicolae Iorga, *Ostașul
fără nume*, de Mircea Dem.
Rădulescu, și *Eroilor*, publicată de
elevul Nicolae Cârstea în revista
„Cultul Eroilor Noștri”, nr. 1-2 din
anul 1924, în amintirea tinerilor din
comuna Crevedia, din fostul județ
Vlașca, morți în războiul pentru
reîntregirea națională.

* Pseudonim al lui Ion V.
Ivaciuc sau Sumanariu Ion Ivaciuc,

Ion Dragoslav (1875 – 1928), poet și
prozator, unul dintre numeroșii copii
ai Domnicăi (născută Ciuca) și ai lui
Vasile Ivaciuc Sumanariu, țărani bu-
covineni stabiliți la Fălticeni. Ion
Dragoslav a desfășurat o bogată ac-
tivate în presa literară a timpului,
publicând insistent, printre alte re-
viste, în *Făt Frumos, Flacăra, Luceafă-
rul, Ramuri, Universul zilnic și Viața
Literară*. În 1909, după publicarea
operelor *Fata Popei* și *Povestea copi-
lăriei*, acesta a intrat în Societatea
Scriitorilor Români, participând activ
la înființarea Societății Scriitorilor
Români în 1908, alături de Dimitrie
Anghel și Emil Gârleanu.

În 1910, scriitorul publică colec-
țiile *Nuvela și Povestiri alese*, urmate,
după 1911, de *Povestea trăznitului*,
Pe drumul pribegiei și de alte volume
de povestiri, precum *Facerea lumii*,
*La han la Trei ulcele, Codreanu
căpitan de haiduci, Volintirii, Povești
de sărbători, Bucovina, Cântecul
eroilor, Novele și schițe, Odiseia
bătăliei de la Mărășești, Icoane vechi
și noi și Povestea crinului*.

Din mai modesta producție lirică a
prozatorului Ion Dragoslav, sunt cu-
noscute cu deosebire cele trei poezii
închinat războiului de reîntregire a
neamului și înfăptuirii Marii Uniri de
la 1 Decembrie, *Cântec de biruință*,
Odă eroului necunoscut și *Noua horă
a Unirei*, pe care o reproducem mai
jos.

NOUA HORĂ A UNIREI de I. Dragoslav

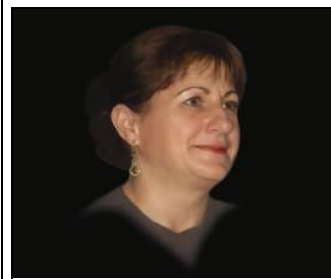
Sus români cu mic cu mare
Să jucăm hora pornit,
Că pe cer străluce-un soare
Cum de secolii n-a lucit.
El e soarele Unirei
Și-a-ntregirei pe pământ,

Unui neam în isăpșire
Chinuit ca și un sfânt.

Astăzi, nu mai sunt hotare –
Lanțuri de nebiruit ...
Sus români cu hora mare,

Și din Nistru-n asfințit.
Până-n Tisa curgătoare
Hora noastră s-o lungim
Și cu rugi spre Sfântul-mare
Numai zile să trăim.

Sece Dunărea cea lată
Ca-ntr-un vânt peste Balcani,
Hora noastră să străbată –
Hora mândrilor Români.

Dacă nu mai există soluții

Dacă nu mai există soluții,
Dacă patria n-are soldați,
La ce bun să pornim revoluții
Când suntem lașități predați.

Ne proptim în eroi de-altădată,
Venerăm tot ce-a fost, ce-am avut,
Țara are nevoie de-armată!
Nu răzbește cu cei din trecut.

Dați-mi doar un viteaz pentru țară,
Ca să sprijin prezentul pe el,
Viitorul măreț să nu piară,
Dați-mi numai un braț de oțel.

Care sânge vă curge prin vene?
Lașitatea ne costă pe toți.
Ne-au vândut prin tratate viclene.
Deșteptarea, români patrioți!

Adunați-vă, oști dezertate,
Reintrați-vă-n drepturi, băbrați!
Să ne-ntoarcem în sfânta cetate
Ca și daci, nu copii exilați!

Domnitori ce damnați soarta gliei,
Spulberând tot ce-n cale găsiți,
Doar pătați numele României,
Transformându-ne-n sclavi urgisiți.

Pentru voi și erorile voastre
Am ajuns ca pe spini să pășim,
Sunteți jar sub picioarele noastre,
Ne-a ajuns, nu vă mai ispășim,

Cioburi mii ce ne zdrențuie pașii,
Bombe vii, ucigând ne-ncetat,
Nu mai ies din morminte arcașii,
Decebal nu-i convoacă la sfat,

Însă noi, cei rămași în ruine,
Invocăm suflul dacic din nou,
Sfintele moșteniri genuine,
Se trezesc în poporul erou.

EMILIA AMARIEI

(din vol. *Sunt dragoste de patria
mea*)

Ioan al Banatului

„Să ne cercetăm sufletește dacă nu cumva ne-am întinat numele de creștin!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, v-am auzit spunând, la începutul unei predici următoarele cuvinte: „Dacă simți că ai năpăstuit pe cineva, mângâie și iartă”. Vă rog să fie aceste cuvinte început pentru cuvântul de învățătură despre evanghelia citită în Duminica lui Zaheu.

Î.P.S. Ioan: Textul Evangheliei din Duminica lui Zaheu nu ne relatează o parabolă, ci un fapt real. Știm parabola cu fiul risipitor dar de data aceasta suntem în fața unei evidențe reale. Sfântul Luca ne relatează o întâmplare anume, bine definită în spațiul istoric și geografic al Țării Sfinte. Știți de ce s-a urcat Zaheu în sicomor? Sfântul Luca ne spune că s-ar fi urcat pentru că era mic de statură, că era lume multă adunată lângă Hristos și nu putea să-L vadă. Dar de ce s-a suit în sicomor? Și de ce a vrut oare să-L vadă?

Oare știa Zaheu că, pentru ultima dată, Mântuitorul trece prin Ierihon? Nu știa. Ce știa însă Zaheu? Dacă urmărim contextul Sfintei Scripturi, la intrare în Ierihon, L-a întâmpinat pe Iisus un orb cu numele Bartimeu. Deci iată o persoană bine identificată din Ierihon care era orb și cerșea la intrarea în cetate. Unde stau orbii, uscații, necăjiții, cei care cerșesc? La intrarea în cetate, în piețe, unde trece multă lume. Poate cineva își face mila cu ei. Așa se face că Hristos, fiind în ultimul său drum prin Țara Sfântă, a trecut să-i dea vedere orbului.

Omul auzise de minunile săvârșite de Hristos și spune: „Iisuse, Fiul lui David, fie-Ți milă de mine!” (Luca 18, 38) Orbul nu-L văzuse pe Hristos, nu știa cum arată, dar știa despre El, pentru că cei ce călătoreau dintr-o parte în alta a Țării Sfinte îi vor fi spus orbului: *Pe tine,*

nimeni pe pământ nu te poate vindeca, nu-ți poate da vederea, decât dacă într-o zi te vei întâlni cu Hristos. Iată a auzit că trece Hristos și L-a rugat să-i dea și lui vederea.

Minunea aceasta a vindecării orbului s-a răspândit în câteva clipe peste toată cetatea Ierihonului. A auzit și Zaheu care era mai marele vameșilor și care în mod cert îl cunoștea pe orbul Bartimeu. Cine nu-l cunoștea pe orbul acela din Ierihon? Ierihonul nu e o cetate așa de mare. Oamenii se cunoșteau toți între ei. Vestea despre vindecarea orbului a declanșat în inima lui Zaheu dorința de a-L vedea pe Hristos.

L.C.: Deci așa se explică urcarea lui Zaheu în sicomor, pentru a fi sigur că-L va vedea pe Hristos.

Î.P.S. Ioan: De aceea a fugit el înainte, pentru că pe uliță lui trecea Hristos, spre Ierusalim. Ajuns în dreptul casei și-al sicomorului în care se afla Zaheu, Hristos privește sus și-i spune pe nume. Vedeți cât de atent a fost Sfântul Luca când a consemnat în Evanghelie. Hristos îi spune pe nume: „Zahee, coboară-te degrabă, căci azi în casa ta trebuie să rămân” (Luca 19, 5).

În limba aramaică, Hristos așa i-a spus, cum relatează și Sfântul Luca: Zaheu, coboară! Știți cum ar fi spus Hristos în limba română? Altfel ar fi sunat în limba română. Cuvântul Zaheu e un cuvânt din limba aramaică și s-ar traduce în limba română „curat”. Auziți ce nume i-au pus mama și tatăl pruncului: Zakai, adică „Curat”! Deci Hristos s-a adresat celui din sicomor: *Curat, coboară, că vreau să intru în casa ta.*

O, ce nume binecuvântat i-au pus mama lui și tatăl lui „Curat”! Acest nume de Zakai l-a rostit cu buzele Sale dumnezeiești și Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Și numele frăților noastre vor fi într-o zi pe buzele lui Hristos și sunt mereu pe buzele Lui. Hristos te pomenește cu numele tău dat de mama ta și de tatăl tău și-apoi de preot în botez. Așa te pomenește Hristos, așa te pomenește Maica Domnului, care se roagă pentru tine, nu să cobori din sicomor, ci să te urci în biserica lui Hristos. Biserica este sicomorul unde ne cheamă Maica Domnului și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, să ne urcăm în sicomor, să ne suim în biserică. Lui Zaheu i-a spus să coboare, căci din casa lui va face

Hristos biserică. Așa a fost, pentru că unde este Hristos, acolo, este biserica Lui cea sfântă.

Însă vedem că după ce Mântuitorul a intrat în casa lui Zaheu, oamenii din cetate au spus „că a intrat să găzduiască la un om păcătos” (Luca 19, 7). Iată cum era văzut Zaheu în comunitate, ca un păcătos! Dacă mama lui și tatăl îl strigau pe nume „Curatul”, Zaheu și-a necinstit numele. El și-a pătat numele acesta atât de frumos dat de părinți. Știți cum îi spuneau oamenii din cetate lui Zaheu? Eram și eu într-o zi pe ulițele Ierihonului și-am auzit cum îl strigau oamenii pe Zaheu. El era mai marele vameșilor și intra în casele oamenilor și le lua bucata de pâine a copiilor, pe care o ducea autorităților romane. Lua tot ce era mai bun din casă, ca dajdie pentru Imperiul Roman care în vremea aceea stăpânea Țara lui Israel.

Credeți că văzându-l oamenii pe ulițe, umblând să ia aceste dajdii care trebuiau date Imperiului Roman îl mai numeau „Curatul”? „Am văzut pe Curatul venind spre noi!” Nu. Spuneau: „Iată se apropie necuratul. Vine să ne ia ce avem mai de preț în casă.”

Bine ar fi să auzim și noi cum ne spun nouă semenii noștri din cetate. Care e numele dat de semenii noștri pentru că cel pe care ni l-a dat mama îl știm. Oare cu numele acesta ne numesc oamenii din cetate sau ne spun altfel?

L.C.: Vă referiți, Înaltpreasfințite Părinte, la poreclele pe care le au mulți oameni?

Î.P.S. Ioan: Da. Un om care a căzut în patima beției - oare îi mai spune cineva dintre semenii săi Dumitru, dacă-l cheamă Dumitru? Nu-i mai spune Dumitru, ci spune: *L-am văzut pe bețivul acela trecând de la crăsmă spre casă.* Auziți de la numele binecuvântat de Dumnezeu și botezat Dumitru, acum el și-a schimbat numele. S-a lepădat de numele de botez și și-a asumat un alt nume: *bețivul.* Sau cineva care fură - nu-i mai spune nimeni Vasile sau Dumitru, ci-i spune: *hoțul. Iată hoțul a trecut pe uliță!* Doamne, nu ne lăsa să ne pierdem numele pe care maicile noastre binecuvântate ni le-au dat la botez!

Dar oare lui Iisus ce nume i-au dat oamenii? Știm că numele I l-a adus de Sus Arhanghelul Gavriil și i-a spus Maicii Domnului, Fecioarei →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Maria, să-i pună numele Iehoșua, adică „Dumnezeu mântuiește”, s-ar traduce din aramaică în limba română. Dar oare ce nume i-au dat oamenii în mijlocul cărora a trăit peste 33 de ani? Primul nume consemnat de sfintele evanghelii este acela de *Învățătorul*, un nume dat de apostoli și de cei din mulțime care-l ascultau: *Învățătorul*, articulat la nominativ cu articolul hotărât -l.

Ce nume oare i-au mai dat oamenii pe pământ lui Hristos? Și *Mesia* e consemnat, dar i-au mai dat și următoarele nume: *Răstignitul*, i-a mai dat apoi numele *Biciuitul*, *Ocărâțul*, *Pălmuitul* și, în ultima mea carte, i-am dat și eu lui Hristos un nume, numindu-l *Înviatul din Nazaret*.

Iată câte nume a avut Hristos pe pământ! Oare ne-am asumat noi numele acestea? Să ne arate cineva cu degetul: *Răstignitul* – să spună despre tine că ești *Răstignitul*, adică în sensul că ți-ai răstignit patimile. Ne-am asuma apoi numele de *Biciuitul*? Adică să spună cineva despre noi că ne-am biciuit păcatele. N-am asuma noi numele de *Ocărâțul*, adică n-am ocărât noi păcatele ca să se depărteze de la noi? Sau *Biciuitul*, ne-a biciuit cineva pe noi pentru credința în Hristos? Iată că ar fi bine să avem și noi o seamă din numele lui Hristos pe care le-a avut aici pe pământ.

Hristos ne-a dat fiecăruia un nume. La botez, mamele noastre ne-au dat un nume și Hristos ne-a dat fiecăruia dintre noi și numele său, *creștin*. În cartea vieții și a tuturor neamurilor de pe pământ, numele meu este scris așa: creștinul Ioan. Al dumneavoastră este creștină Maria, Dumitra, Floare, creștinul Vasile, Dumitru, Atanasie ș.a.m.d. Auziți ce binecuvântare de la Dumnezeu, pentru noi ca El să ne dea numele! Ne-a dat numele de creștinul Dumitru, creștina Maria, Floare, Viorica ș.a.m.d.

Zaheu însemna, cum spuneam, „Curatul”, și și-a întinat numele. Să ne punem și noi întrebarea, să ne cercetăm sufletește dacă nu cumva am întinat mai întâi numele de creștin și apoi dacă nu cumva am întinat și numele dat de maicile noastre.

Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, ajută-ne să-ți purtăm cu cinste, cu evlavie numele pe care Tu ni l-ai dat nouă, fiecăruia dintre noi, atunci când am fost botezați în numele Tatălui și-al Fiului și-al Sfântului Duh. Amin.

Amvon

File din Pateric

Un ministru a chemat un preot să îi facă sfeștanie. Preotul a venit, a făcut slujba, după care a fost invitat să sfințească masa pregătită pentru această ocazie. Deși era vineri, pe masă erau cârnuri și alte mâncăruri de dulce.

-Să mă iertați, a spus părintele, dar fiind zi de post, nu pot binecuvânta decât ce e de post.

-Ce vorbă e asta? s-a supărat ministrul. Hai, binecuvântează-le toate, că ne supărăm. Ei, comedie, nu am chemat un altul mai deștept! Aici nu e masă obișnuită, părintele, aici suntem oameni cu greutate. Binecuvântezi, sau pleci de aici?

-Iertați-mă, plec, a spus părintele, strângându-și epitrahilul.

-O să vezi tu cât de curând ce răsplată o să primești pentru gestul ăsta, a spus ministrul, simțindu-se jignit. Într-adevăr, peste câteva zile, părintele a fost chemat la episcopie și a fost mutat la altă parohie, mult mai mică. Nu i-a fost greu să înțeleagă pricina mutării sale.

Dar, mulțumindu-l lui Dumnezeu pentru toate, părintele a plecat, având încredințarea că nimic nu se întâmplă fără voia lui Dumnezeu.

Peste un an de zile, la alegeri, partidul ministrului a obținut voturi puține și ministrul a revenit la funcția pe care o avusese mai înainte: director de spital. Peste alt an de zile, pe când se afla în concediu, a izbucnit un incendiu în care copilul său cel mic și-a pierdut viața. În fața sicriului, fostul ministru stătea și plângea:

-Oare cu ce Te-am supărat, Doamne, cu ce?

Din rânduiala lui Dumnezeu, la înmormântarea aceea fusese chemat

să slujească tocmai preotul pe care ministrul îl prigonise: parohul din cartier plecase de urgență din oraș. Preotul a ținut slujba, smerit. A plecat imediat după ce a ținut un scurt cuvânt, pentru că nu vroia să îl pună într-o situație delicată pe fostul ministru.

Comportamentul său l-a ajutat pe cel care mai înainte îl prigonise să își înțeleagă greșeala.

Și-a dat seama că în viață toate sunt trecătoare și că important este un singur lucru: ascultarea de Dumnezeu, oricât de grea ar fi această ascultare. A înțeles cât de creștinește se purtase părintele atunci când refuzase să sfințească bucatele de dulce în post. A înțeles că niciun compromis nu are urmări bune. Că urmări bune au numai faptele bune.

Mai mult chiar, el a încercat să determine transferul părintelui la postul inițial. Pentru că nu mai era ministru și nu mai avea aceeași greutate în ochii celorlalți, a avut mult de furcă pentru a-și împlini dorința. Dar, în cele din urmă, a reușit.

După ce părintele a început să slujească din nou în vechea sa parohie, directorul spitalului l-a chemat din nou să îi facă sfeștanie:

-Vă rog din tot sufletul, părinte, să mă iertați pentru răul pe care vi l-am făcut. Vă rog să veniți din nou la noi, că vă avem ca pe un sfânt. Soția mea de la început a zis că semănați cu Hristos la înfățișare și la moralitate.

-De iertat, v-am iertat. De semănat cu Hristos la chip, aproape toți bărboșii seamănă puțin.

Cât despre moralitate, niciun om nu se poate compara cu Hristos.

Știu că, dacă aș veni la voi, m-ați trata ca pe un sfânt. Tocmai de aceea nu voi veni. Sau poate voi veni peste multă vreme, când nu o să mă mai țineți de sfânt.

Că așa, să mă ridicăți în slăvi, și de acolo să mă doboare diavolul, nu îmi este de folos.

Să îmi lăsați totuși un pomelnic, să vă pomenesc. Și vă mai spun încă o dată: de iertat, v-am iertat.

Dar aveți grijă cum trăiți, ca să vă ierte și Dumnezeu. (Danion Vasile, din „Patericul Mirenilor, Pilde pentru secolul XXI”, editat de Editura Egumenița. Galați. 2004)

PR. DR. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei

*Câteva considerații istorice –
trecut, prezent și perspective –
25 de ani de la reactivare...*

(I)

1. Scurtă retrospectivă și incursiune istorică

Teritoriul din stânga râului Prut, locuit de strămoșii românilor încă din secolele III - IV d.Hr., a depins din punct de vedere canonic-duhovnicesc, de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol. În 1401, când Patriarhia Ecumenică l-a recunoscut pe Iosif I Mușat ca Mitropolit canonic al Mitropoliei Moldovei (înființată în 1386), acest teritoriu făcea parte din Mitropolia Moldovei, care era păstorită de ierarhi români, cu reședința la Suceava și apoi la Iași¹. Când Biserica Ortodoxă Rusă l-a ales, în 1448, pe Mitropolitul Iona (fără a avea binecuvântarea Patriarhului Ecumenic de Constantinopol), considerându-se ca fiind autocefală (recunoscută ca atare de Patriarhia Ecumenică de abia în 1589, în timpul primului patriarh cu numele de Iov), aceasta nu avea jurisdicție canonică asupra teritoriului dintre râurile Prut și Nistru. Foarte târziu, în 1812 - anul anexării lui incorecte de către Imperiul Țarist - acest teritoriu a fost inclus, în mod necanonic, în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ruse, care, în 1813 a înființat pe acest teritoriu - reorganizat ca o nouă gubernie, numită Basarabia - eparhia de Chișinău condusă de Gavriil Bănulescu-Bodoni, cu scopul rusificării populației românești din partea de răsărit a Moldovei. După moartea lui, în 1821, Biserica Rusă nu a mai acceptat în Basarabia decât episcopi ruși. În urma Tratatului de pace de la Paris din 1856, Moldovei i-a fost retrocedată o porțiune din Basarabia de miazăzi: județele Cahul, Bolgrad și Ismail, astfel că în 1864 se înființează la Ismail Episcopia Dunării de Jos cu jurisdicție asupra teritoriului eliberat. Această stare de lucruri a ființat până în 1878, când, în urma congresului de la Berlin, cele trei județe din sudul Basarabiei au fost încorporate din nou la Imperiul Rus iar bisericește acest teritoriu a trecut din nou sub jurisdicția

Bisericii Ortodoxe Ruse². Cu alte cuvinte, după cum bine se știe, în 1812, prin Tratatul de la București, Rusia țaristă anexa teritoriul românesc dintre Prut și Nistru, care va deveni cunoscut sub numele de Basarabia. Din punctul de vedere al organizării bisericești, credincioșii ortodocși din această regiune făcuseră parte din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și al Mitropoliei Proilaviei, aflate sub ascultarea canonică a Patriarhiei de Constantinopol. Fără a lua în seamă vechile rânduieli, autoritățile ruse au creat o nouă structură ecleziastică, Arhiepiscopia de Chișinău și Hotin, subordonată Sinodului rusesc, în fruntea eparhiei fiind instalat Gavriil Bănulescu Bodoni, român de neam, care a păstrat în timpul păstoririi sale caracterul românesc al Ortodoxiei din regiune. După moartea lui Gavriil, niciun arhiepiscop de Chișinău nu a mai fost român.

Din 1839 eparhia pierdea teritoriile de peste Nistru și se instaura un amplu și aspru proces de rusificare a vieții bisericești, fenomen care merge mână în mână cu dezvoltarea teoriei "moldovenismului" și a afirmării ideii că Basarabia este parte a teritoriilor tradițional locuite de slavii de răsărit. Basarabia devenea prin urmare un spațiu rusesc, care trebuia în mod legitim să se afle sub jurisdicția Sinodului rus. Toate aceste lucruri au fost completate cu o amplă campanie de colonizare a Basarabiei cu elemente alogene, care au schimbat dramatic profilul etnic al provinciei. Toate aceste probleme erau cunoscute românilor de dincoace de Prut, însă teama de amenințarea rusească a făcut ca mult timp aceste chestiuni să fie trecute sub tăcere. În anul 1856, prin

decizia Congresului de la Paris, trei județe din sudul Basarabiei reveneau în hotarele Principatului Moldovei, fiind reintegrate și din punct de vedere bisericesc în structurile eclesiale românești (Cahulul în Episcopia Hușilor, Ismail și Bolgrad în nou-înființata Episcopie a Dunării de Jos, cu sediul la Ismail). În aceste teritorii s-a încercat renașterea unei vieți bisericești de expresie română, care însă a fost atentă la diversitatea etnică din zonă. În 1878, la presiunile rusești, România a fost nevoită să cedeze cele trei județe, în care s-a reinstaurat autoritatea Arhiepiscopiei Chișinăului. Atitudinea Imperiului Rus față de România după Războiul de Independență din anii 1877-1878 nu a fost de natură să încurajeze relațiile dintre cele două părți, fapt care a condus și la răcirea raporturilor bisericești. Prutul devenea o barieră foarte greu de trecut, din voința Rusiei, fapt care nu încuraja deloc dezvoltarea relațiilor bisericești și naționale dintre românii de pe cele două maluri ale râului devenit frontieră între frați.

2. Despre Renașterea națională și bisericească

Lucrurile se vor schimba abia spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul veacului XX, când are loc și o îmbunătățire a relațiilor diplomatice dintre România și Rusia. Acest lucru coincide cu extraordinara dezvoltare în Rusia a unei spiritualități de inspirație ortodoxă, exprimată deopotrivă în mediul clerical, dar și în cel laic, în studiile teologice de specialitate, dar și în literatură. Era un demers care a lăsat deoparte academismul uscat și formalismul impus Bisericii de către puterea politică după reformele lui Petru cel Mare. În același timp, a început, mai ales după mișcările din 1905, o tot mai insistentă campanie de emancipare a Bisericii Ortodoxe Ruse de sub influența statului, de renunțare la rolul de agent al acestuia și de regăsire a adevăratei misiuni, cea duhovnicească. Eferescența din cadrul societății ruse la începutul secolului al XX-lea a însemnat și o afirmare a românilor din Basarabia, inclusiv pe plan bisericesc. Tot mai mulți clerici basarabeni militează pentru utilizarea limbii române, limba poporului, în biserici. →

**Material documentar întocmit de
Dr. STELIAN GOMBOȘ**

¹http://www.patriarhia.ro/ro/relatii_externe/probbas1.html

² Patriarhia Română sub îngrijirea Înalt Prea Sfințitului Nestor Vornicescu Mitropolitul Olteniei; apare cu binecuvântarea Prea Fericitului Parinte Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Adevărul despre Mitropolia Basarabiei*, Buc., Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1993, p.6.

Este perioada de afirmare a unor mari clerici și patrioți români, precum Gurie Grosu, Dionisie Erhan sau Alexandru Baltaga. Lucrurile nu au trecut neobservate dincoace de Prut, unde începe să fie abordată tot mai îndrăzneț chestiunea Basarabiei, inclusiv în presa bisericească. Problema emancipării naționale în Basarabia a devenit și mai acută după răsturnarea regimului țarist în luna februarie anul 1917 și reconfigurarea dramatică a realităților politico-sociale din Rusia. Apoi, lovitură de stat dată de bolșevici și evenimentele istorice care i-au succedat au condus în cele din urmă la unirea Basarabiei cu Regatul României și la revenirea Bisericii Ortodoxe din teritoriul dintre Prut și Nistru în cadrele Ortodoxiei românești. Nu este deloc lipsit de interes să marcăm pe scurt cronologia evenimentelor care au condus la reunificarea bisericească de după Primul Război Mondial, mai ales că încă se mai vehiculează ideea că atunci a avut loc un "rapt" neloial făcut de Biserica Ortodoxă Română pe seama unei Biserici-surori.

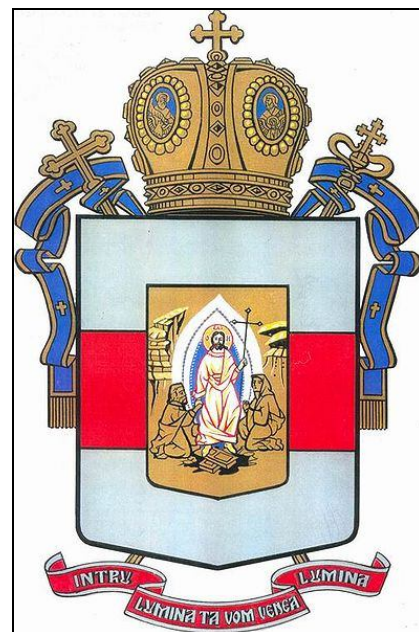
3. Schimbări în viața bisericească dintre Prut și Nistru după prăbușirea țarismului

În perioada 19-25 aprilie 1917, a avut loc la Chișinău, sub președinția Arhiepiscopului Anastasie, "Adunarea extraordinară a clerului și mirenilor din Eparhia Chișinăului", care trebuia să se pronunțe asupra viitorului Bisericii Ortodoxe într-o Basarabie care, deocamdată, se dorea autonomă în cadrele statului rus. Urmând procesul "revoluționar" prin care trecea întreaga Biserică Ortodoxă Rusă, din ale cărei coordonate amintim: refacerea patriarhatului, emanciparea de sub controlul statului, ideea unei biserici a "poporului", alegerea ierarhilor de organisme din care să facă parte și credincioșii, cu alte cuvinte, "democratizarea" bisericii, clerul basarabean a propus o serie de măsuri care se înscriau într-un proces de "naționalizare" (termenul este contemporan) a Bisericii dintre Prut și Nistru. Se afirma deocamdată păstrarea legăturilor canonice cu Biserica Ortodoxă Rusă, însă alegerea ierarhilor basarabeni urma să fie făcută de o adunare eparhială extraordinară, compusă din reprezentanți ai clerului și mirenilor. Basarabia urma să fie o mitropolie cu mai multe

episcopii sufragane, toți episcopii trebuind să fie oameni ai locului, cunoscători ai limbii "moldovenești". În toate parohiile curat "moldovenești" slujbele urmau să se facă în limba română, iar în parohiile mixte, în română și slavonă. La 24 august 1917 s-a constituit Sfatul Superior Eparhial din Chișinău, organism cu replici în toate eparhiile din Rusia, expresie a spiritului "revoluționar" al timpului. Treptat, numeroși membri ai clerului au început să afirme din ce în ce mai limpede rolul național pe care trebuie să-l joace preoții în Basarabia, autonomia Bisericii "moldovenești", cu mitropolit moldovean în frunte, preeminența limbii române în actele de cult și în învățământul religios. La 21 noiembrie 1917, în urma dezbaterilor unui larg sobor, la care a luat parte și arhiepiscopul Chișinăului, Atanasie, era înscăunat la Moscova patriarhul Tihon, care era de acord cu "democratizarea" Bisericii, însă se pronunța pentru menținerea unității Bisericii ruse, așa cum fusese ea în perioada imperială. Preluarea puterii de către bolșevici și evenimentele politice internaționale au schimbat însă dramatic și cursul evenimentelor pe plan bisericesc în Rusia. Tot pe 21 noiembrie 1917 se forma la Chișinău "Sfatul Țării", prilej cu care s-a ținut o slujbă în limba română în catedrala din centrul orașului, semn al schimbărilor care se preconizau, iar la 24 decembrie, în condiții istorice dificile, se proclama independența Republicii Moldovenești.

4. Atitudinea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române față de situația Bisericii din Rusia

În toată această perioadă, România a urmărit cu atenție evenimentele din Rusia, cu care era aliată în război, în general, și pe cele din Basarabia, în special, însă a evitat să facă vreun gest care să afecteze un stat și așa extrem de slăbit de marile pierderi de pe front și de frământările interne. Unul din semnele raporturilor bune dintre cele două state a fost și invitația adresată Bisericii Ortodoxe Române de a participa cu o delegație la lucrările soborului din vara-toamna anului 1917, acela care urma să dea o nouă organizare Bisericii Ortodoxe Ruse. Delegația română a fost condusă de Episcopul de Huși, PS

Nicodim Munteanu, cel care, în calitate de patriarh, va efectua, peste aproape 30 de ani, o nouă vizită la Moscova, atunci însă în cu totul alte condiții. Conform raportului întocmit de înaltul ierarh, delegația română a sosit la Moscova pe data de 31 august 1917, fiind primită foarte bine. În cadrul diverselor solemnități, fiecare parte a avut ocazia să-și exprime punctul de vedere asupra modului în care trebuiau să evolueze raporturile bisericești româno-ruse.

Astfel, PS Episcop Nicodim a salutat transformările pe care le cunoștea Biserica Rusă, a subliniat unitatea de credință dintre cele două Biserici și a insistat pe ideea sobornicității, una din expresiile acesteia fiind cunoscutul Sinod de la Iași din anul 1642.

În răspunsul său, IPS Arsenie, vicepreședinte al soborului, a amintit la rândul-i de momente importante de apropiere între cele două Biserici, nu fără oarecare tușe de "paternalism", spunând, printre altele: "Biserica rusească îmbrățișează pe cea românească cu dragoste și nădăjduiește că împrejurările grele, prin care trec acum popoarele rus și român, faptul că poporul românesc a luat parte la marele război european alături de cel rus, trimiterea PS voastre de către Sfântul Sinod, toate acestea vor apropia și mai mult Biserica rusească și românească.

Biserica rusească regretă că, în timpurile din urmă, relațiunile nu s-au menținut tot așa de strâns ca în trecut".

Dosar "România -100"

Nicolae Dabija

„A fi scriitor în Basarabia înseamnă a fi purtător de Limbă românească”!

L-am reîntâlnit pe poetul **Nicolae Dabija**, redactorul-șef al săptămânalului „Literatura și Arta” și președinte al Societății „Limba noastră cea română” la Casa Scriitorilor din Chișinău, unde avea loc un eveniment deosebit pentru toată suflarea scriitoricească din Republica Moldova: aniversarea a 75 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor din Basarabia. Evenimentul s-a înscris între manifestările dedicate sărbătorii naționale „Limba noastră cea română”, din vara anului trecut (1996). Nu ne mai văzusem din august 1990, de la cea dintâi aniversare a acestei sărbători, când domnia sa a avut bunăvoința să-mi acorde un interviu. Atunci, la un moment dat, afirma: „*voi, cei de dincolo de Prut, sunteți noi, cei de dincoace, iar noi, cei de dincoace, suntem voi, cei de dincolo*”!

Am început discuția noastră de la această afirmație, întrebându-l dacă și acum, după șapte ani, mai suntem tot la fel?

N.D. Da, sigur că suntem tot la fel, ba aș spune chiar mai mult, fiindcă suntem un singur trup și un singur suflet, cu siguranță, un singur neam românesc! E drept, în ultimii cinci ani, s-au mai schimbat niște lucruri pe aici pe la noi, în Basarabia. Fiindcă, unii dintre cei ajunși la putere încearcă să ne dovedească nouă, românilor ce trăim de o parte și de cealaltă a Prutului, că nu suntem noi, cei ce suntem, adică români, ci am fi altcineva!

Ăștia sunt cei care și-au lățit puterea peste noi, atât în 1812, cât și în 1940. Ei vor să ne lămurească că părinții noștri ar fi fost de altă naționalitate decât noi, că bunei mei ar fi vorbit altă limbă decât cea românească, cea în care au scris marii noștri clasici. Deci noi, nepoții lor, ar trebui să vorbim altă limbă, cea pe care ne-au impus-o cei care ne-au deznaționalizat și ne-au rusificat!

- În situația actuală, existentă în Republica Moldova, care ar fi, după părerea dumneavoastră, rostul și rolul unui scriitor basarabean?

N.D. Eu cred că a fi scriitor în Basarabia înseamnă ceva mai mult decât a fi... scriitor. Înseamnă a fi

purtător de limbă românească! Iar ca să fii purtător de limbă românească aici, în Basarabia, înseamnă altceva decât în România.

Fiindcă noi, românii basarabeni, suntem minoritari în majoritatea orașelor de aici. Cei care au venit după 1940 s-au instalat cu toții în orașe, unde au primit case și funcții. Lor nu la place munca câmpului, le plac numai roadele sale, pentru care trudes din greu țărani noștri.

Datorită lor mai suntem noi azi români aici și vorbim o limbă românească! Ei sunt cei care au păstrat limba română, cultura română, obiceiurile și tradițiile românești, dar și credința noastră strămoșească!

Dacă ne-am fi luat după stăpânii „luați din drum”, ar fi trebuit să credem nemerniciile cu care ne întoxica, precum, de exemplu, că Mihai Eminescu nu a fost român, ci moldovean, iar I.L. Caragiale, contemporanul și prietenul său, a fost român!

Iată pentru ce trebuie să facem totul pentru a ne regăsi pe noi înșine. Este foarte important ca noi toți, cei de dincolo și de dincoace de Prut să ne întâlnim la sărbătorile noastre.

La marile noastre sărbători naționale! Așa cum încearcă să fie și „Limba noastră cea română”.

Spun „încearcă” fiindcă nu este ceea ce ar trebui să fie, ceea ce noi am dori să fie. Pentru că ne-a fost furată...

- Prima aniversare, cea din 1990, a fost totuși o mare sărbătoare de spirit și de simțire românească. În ce mă privește, pot spune, fără nicio

exagerare, că a fost una din cele mai emoționante la care am luat parte vreodată...

N.D. Atunci, în 1990, a fost, într-adevăr, o mare sărbătoare, la care au luat parte sute de mii de români basarabeni, dar și foarte mulți români veniți din Țară, unii dintre cei mai mari scriitori ai României de azi, între care și marele poet Adrian Păunescu, care a fost primit, dacă vă mai aduceți aminte, cu un entuziasm extraordinar. Și, într-adevăr, ne-a încântat pe toți cei prezenți în Piața Marii Aunări Naționale prin spectacolul oferit de Cenaclul „Totuși iubirea”.

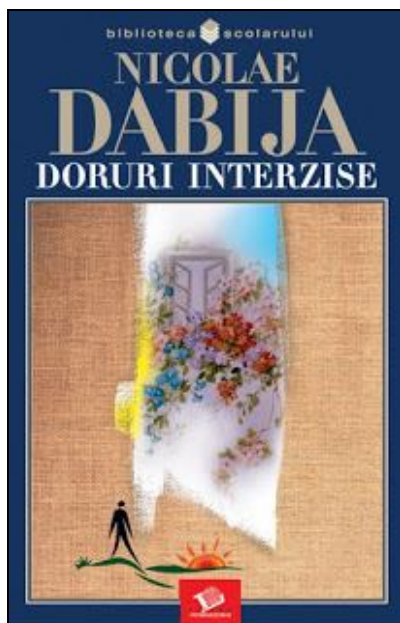
Din 1991 n-a mai fost așa, fiindcă i s-a deturnat sensul adevărat, renunțându-se la sintagma „Limba noastră cea română, pentru a rămâne doar cu „limba noastră”. În acest fel, i s-a pierdut identitatea cea adevărată, fiindcă fiecare a înțeles ce-a vrut. Unii au spus că este „moldovenească”, alții că e rusă.

- Anul acesta s-ar părea că au fost unele semne, e drept, timide, de revenire la ceea ce a fost inițial, adică la sărbătoarea națională „Limba noastră cea română”. Ori, poate, mă înșel?..

N.D. S-au făcut niște eforturi în această direcție, care, timid, cum ziceți, și-au arătat puțin roadele. Ele au fost departe de ceea ce ar trebui să fie. Eu zic însă că important este să ne regăsim cu toții între hotarele limbii române, știut fiind faptul că un neam se întinde până unde se întinde limba sa, cum spunea Kogălniceanu. Dacă vom reuși acest lucru, nimeni nu va mai putea spune că suntem două popoare, care vorbesc două limbi diferite. Acest adevăr va trebui să triumfe odată și-odată! Pentru că este adevărul despre cauza noastră sfântă și dreaptă, în slujbă căreia mă aflu și eu, ca scriitor basarabean, dar și ca președinte al Societății „Limba noastră cea română”.

(februarie, 1997)

ILIE ȘANDRU

MIHAIL DIACONESCU

TENDINȚA SPIRITUALĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ DE AZI (IV)

Concluzia categorică a Părintelui George Remete este următoarea: „Credința exactă a lui Heidegger a fost, foarte probabil, aceea a lui **Tatăl nostru** testamentar, adică în Dumnezeu personal dar și supraconfesional (nu necreștin, ci „mai mult decât creștin”), o convingere la baza căreia a rămas însă definitiv – mai mult intrinsec decât extrinsec, mai mult implicit decât explicit, mai mult simțit decât vizibil – credința creștină primară. Din punct de vedere religios Heidegger face parte din familia marilor spirite Kirkegaard, Nietzsche, Camus și Cioran (ca și biblicul Iov), adică „recii” din Apocalipsă, care, departe de a fi reci (te îngheață cu focul și te ard cu gheața lor) sunt pasibili de mântuire, conform judecății biblice” (pag. 163).

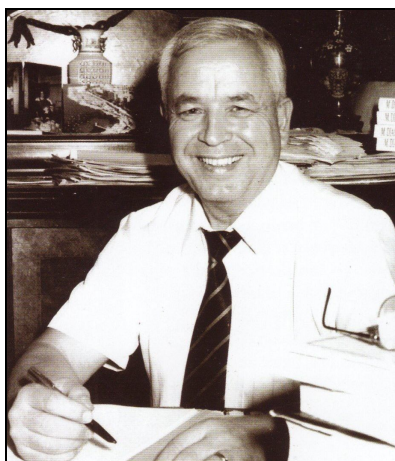
Cea mai importantă creație a Părintelui George Remete este *Ființa și credința*, concepută ca o vastă tetralogie, din care până acum au apărut volumele *Ideea de ființă*, *Persoana*, *Credința*. Tendința spiritualistă din cultura română de azi beneficiază mult de pe urma acestor volume. Un al patrulea volum, *Filosofie și teologie* urmează să apară.

Mai ales în *Ființa și credința* forța gândirii cu care marele filosof și teolog George Remete ne atrage și ne prefăce sufletește se arată în toată strălucirea ei.

Este imposibil să rezumăm sau să caracterizăm în mod adecvat marea bogăție de idei, dezbateri și argumentări pe care *Ființa și credința* le conține. Când sunt lovite de o lumină foarte puternică, privirile noastre devin ezitante sau chiar neputincioase. Alții mai avizați decât noi vor veni cu aceste caracterizări.

Un fapt este sigur: Părintele George Remete se manifestă autoritar și în egală măsură ca filosof și teolog (sau ca teolog și filosof). Aceasta este o mare performanță intelectuală, respectiv speculativă.

În istoria culturii române numai Părintele Dumitru Stăniloae, care dialoghează nu numai cu teologii, ci și cu filosofi; Lucian Blaga (ne gândim la faptul că el a fost un filosof al misterului și la modul cum a scris despre *Transcendentul care coboară*); și Constantin Noica (ne gândim la *De-*

venirea întru ființă care ne îndeamnă să-l asociem cu Sfântul Grigorie Palama, teologul energiilor divine necreate; cel ce ne-a spus că Dumnezeu incomprehensibil „în mod esențial” este revelat „în mod existențial” prin „energiile Sale”) s-au manifestat ca teologi și filosofi (sau ca filosofi și teologi).

Relația filosofie – teologie evidențiată de Părintele George Remete în *Ființa și credința* ne îndeamnă să ne gândim, de asemenea, la acel *modus procedendi* ce caracterizează scrierile unor titani ai gândirii precum Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Ioan Damaschin, Toma d'Aquino, Meister Eckhardt, Karl Rahner, (el a pledat pentru plasarea filosofiei în sprijinul teologiei și a împrumutat termeni, probleme și demonstrații de la Kant, Hegel și Heidegger, ca și Părintele George Remete, de altfel), Karl Barth sau Hans Urs von Balthasar.

Filosoful George Remete a înțeles foarte bine lecția oferită de Nichifor Crainic și Părintele Stăniloae, care au gândit teologic raportându-se însă la cele mai importante curente de gândire nonteologice ale epocii lor.

Preocuparea pentru diversele curente de gândire din filosofia contemporană explică aspecte foarte importante ale receptării operei Părintelui Stăniloae pe meridianele și paralelele lumii. Părintele Stăniloae este un titan al gândirii teologice ortodoxe.

Un titan al gândirii teologice ortodoxe este și Părintele George Remete, demn discipol „în duh”, în metodă și în *modus procedendi* al Părintelui Stăniloae.

Pentru curentul spiritualist, care se manifestă în prezent în cultura română, și despre care încercăm noi să vorbim acum, existența operei realizate de

Părintele profesor George Remete este de o importanță excepțională.

Această operă este activă în sufletul și în puterea de judecată a tuturor celor care au șansa de a-l citi. Ea influențează și direcționează opțiunile, țelurile și operele unor creatori activi în cele mai diferite domenii ale culturii.

Ne regăsim în vasta operă a Părintelui George Remete cu unele dintre problemele, aspirațiile și țelurile creațiilor noastre. El este tot atât de important pentru cultura română precum Nichifor Crainic și Părintele Dumitru Stăniloae.

- Părintele George Remete e teolog și filosof ca și modelul său sublim, Părintele Dumitru Stăniloae... Eu aș dori să veniți însă cu exemple din afara teologiei...

Vă cer acest lucru, stimate domnule Mihail Diaconescu, pentru că, într-adevăr, când este vorba de un curent (de o mișcare, de o tendință, de o direcție) în cultură, el este susținut de o mare varietate de creații convergente.

- Țin să subliniez în mod deosebit importanța excepțională pe care școala științifică creată în domeniul sociologiei de domnul profesor Ilie Bădescu o are pentru evoluția actuală a culturii române și europene.

- De ce credeți că opera domnului profesor Ilie Bădescu este importantă și reprezentativă pentru tendința spiritualistă din cultura română de azi?

- Pentru că ea este de o înaltă și severă rigoare științifică sub toate aspectele, dar mai ales pentru că este susținută de o puternică fundamentare apologetică ortodoxă în toate aspectele sale. Ca și Dimitrie Cantemir, Eminescu, Iorga, Crainic, Nicolae Paulescu, Blaga (cel din *Transcendentul care coboară*), Simion Mehedinți, Dumitru Stăniloae, Ioan G. Coman și alți titani ai culturii noastre, domnul profesor Ilie Bădescu și-a creat opera sub semnul nemuritoarelor valori ale Ortodoxiei. El este un cunoscător profund al operelor lăsate de Părintele Dumitru Stăniloae, de Părintele Constantin Galeriu și de alți gânditori ai credinței noastre strămoșești...

Este și un trăitor al valorilor noastre religioase... El este un model de implicare științifică și morală în viața cetății. Întreaga sa operă a devenit un îndreptar sigur pentru toți cei ce se situează în mod responsabil în problemele culturii.

R. SUBȚIRELU

FEREASTRĂ SPRE LUME

Senzația de iminentă sufocare, o făcu să își împingă cu îndârjire disperată capul spre direcția în care bănuia că s-ar afla ieșirea din acea apă mârzoasă și întunecată, prin care rătăcea de-o bună bucată de vreme și ridicându-se cu o rezeziune de care până atunci nu se crezuse în stare, sparse ceea ce părea a fi o crusta de gheață, care acoperea întreaga suprafață a apei. Trăgând cu sete în piept prima gură de aer, își îndepărtă de pe pleoapele moleșite bucățile din pojghița întunecată ce i se prelinsă ca niște frunze moarte peste față și-și deschise ochii încercând să privească în jurul său. În ei, lumina încă slabă din încăperea, descoperi plutind încă inertă, neînțelegera, în vreme ce gândurile, ca niște degete porniră să freacă neliniștite, căutând pîmînt, un firicel de care să se agațe precum un alpinist de cordelina sa, pentru a putea escalada turnul de veghe al conștiinței și a-i aprinde farul călăuzitor. După puțin timp, ochii se animară și clipiră ușor, în vreme ce paznicul farului, încă mahmur, se apucă să urce treptele farului, șoptind cu o nuanță de nemulțumire, așa ca pentru sine: ”este deja miercuri... și da, ordinea lucrurilor de azi cred că ar fi... bine că nu sunt prea multe de făcut, totuși... mda, cred că-mi ajunge deja atîta corvoadă...” Și totuși, cu toate că-i auzise obișnuita bodogăneală, atunci când deschisese ochii, Adela simțise o stare multumire care o uimise, căci nu era legată de nimic concret. Poate că era efectul aceluia tăcut dans interior, de care în ultima perioadă începuse să fie conștientă. Era, un fel de dans al victoriei, în care fiecare celulă a corpului începea să freacă; doar cuceriseră împreună, încă o zi. Și coborînd din pat, Adela se îndreptă către fereastră și ridicînd storul privi afară. O ceață densă, lăptoasă, se legăna în ramurile copacilor estompînd toate contururile. Zămbi. Era una din acele zile care îi plăceau, pentru că, pierzându-se în ceață, începea să se simtă precum căpitanul unui submersibil pornit în căutarea necunoscutului. Ceața absorbea toate zgomotele acute și trecătorii îi păreau

fantomatici așa cum, apărînd pe neașteptate și lunecînd în tăcere pe alături, dispăreau absorbiți de perdeaua păcloasă, ca și când nici n-ar fi existat vreodată. Și-n timp ce inspira cu voluptate aerul cețos, deseori, Adelei i se părea că devine o ființă amfibie, eliberată-n mediul său primordial. Atîta liniște și nicio stridență cromatică... Ce bine-ar fi fost, dacă ființele ar fi rămas blocate undeva pe scara evoluției, în stadiul de ființe acvatice... de peștișori... Încă zăbind – era dimineață și era și ceață - Adela părăsi fereastră pentru a săvârși făcă magicul ritual al începutului de zi; pregătirea unei cafele fierbinți, cu lapte.

Cu ceașca de cafea în mână, reveni la calculator pentru un scurt tur al e-mail-urilor și-apoi al postărilor pe facebook. Nu pentru că ar fi purtat o corespondență intensă sau ar fi fost interesată prea mult de ceea ce i se trimitea, dar, considera că este politicos să răspunzi în termeni rezonabili la e-mailurile primite. Își puse căștile pe urechi și alegînd un fișier cu muzica ce o înviora, setă volumul și începu să parcurgă cu rapiditate lista din inbox. Delete, delete, fw, sent, fw, delete. Închise e-mailul și deschizînd pagina de facebook, începu să citească titlurile postărilor, încercînd să se orienteze cât mai rapid asupra conținutului acestora, pentru a nu-și irosi timpul cu ele. Nici nu erau prea greu de parcurs. O mulțime de postări cu pisicuțe, cățeluși sau alte vietăți, cu floricele, inimioare și stelute, care însoțeau urările de sănătate, de fericire, de noroc, de paveze împotriva necazurilor, câte un pupic - fără-ndoială dulce și scris cu k - sau mai mulți, abundau ca de obicei, printre frecventele salutări adresate prietenilor, cunoscuților și mai puțin cunoscuților, sau chiar întregului univers, de către persoane ce păreau a fi întotdeauna la datorie, în rondul de zi și de noapte prin spațiul internautic, veghind ca nu cumva acesta să rămână vreo secundă lipsit de noutăți. Nu conta ce fel de noutăți erau. Avea grijă și echipa ce se ocupa cu gestionarea facebookului să furnizeze materia primă. Și uite-așa, Adela se vedea nevoită să dea ochii zilnic – chiar dacă în viteză – cu pagini întregi de horoscoape care mai de care mai neobișnuite, însoțite de predicții la superlativ pentru viitorul

an - aflat încă la o respectabilă distanță - de oferte cu rame în care poza de profil se putea reactualiza, însoțită deseori de citate din biblie, tocmai potrivite de a însoți *frumoasa poză* ce-și aștepta nerăbdătoare like – urile. Urmău pagini cu albume de instantanee din viața ilustrațiilor necunoscute, pagini în care erau etalate caracteristicile personalității postacului în funcție de semnul său zodiacal, urmate de ierarhizarea adulterilor persoanei sale și zilele păreau a fi o permanentă sărbătorire a prietenilor virtuale: *x și y sărbătoresc n ani de prietenie pe facebook...* Întrebări ale unor preținse ”teste” ce se succedau cu rezeziune, păreau să-i îmboldească pe mulți dintre utilizatorii facebookului să le dea curs, căci abunda cu postări laudativ-triumfalistice ce făceau cunoscute tuturor, rezultatele pierderii timpului cu întrebări ca: *Cine te iubește cel mai mult? Cine ti-e cel mai bun prieten? Ce culoare are aura ta? Ce te definește? Ce fel de personalitate ai în funcție de zodie?* Urmărind toate acestea cu o curiozitate învecinată cu o ușoară iritare, Adela aproape că ar fi pufnit în rîs dacă n-ar fi simțit cum îi dă târcoale căutînd să o învâluie în plasa sa, un sentiment tot mai acut de neputință și de descurajare. Era ca și cum ar fi început să simtă că, sub picioarele sale, nu avea un teren sigur, ci doar nisip mișcător, ce avea în curînd să o înghită și pe ea, ceea ce deseori o făcea să renunțe și să nu mai intre pe pagină zile în șir, nemulțumită că doar rareori mai găsea câte un articol cât de cât interesant, printre zecile de pseudo-informații despre constelațiile în →

TANIA NICOLESCU

care ar fi putut trăi cineva înainte de banala întrupare pe pământ, sau despre ridicarea nivelului vibrațional, necesară transcederii cerurilor inferioare. Iar articolele ce-i dezvăluiau naivului cititor cum să învingă bolile cele mai grave cu tot felul de rădăcini și buruieni, inundau pagina de facebook precum abundentele și întunecatele ape ale Gangelui. Obosise. Și pe când tocmai se pregătea să închidă pagina, un titlu îi atrase atenția. Părea a fi bomboana de pe tort.

Cu litere lăbărțate, acolo scria: *Descoperire impresionantă: MOARTEA nu există!*

Iată ce ne așteaptă pe lumea cealaltă. Ei, asta da, știre! Plină de interes, începu să citească: "Cea mai nouă teorie științifică demonstrată cu ajutorul fizicii cuantice dovedește că moartea nu există și că trupul nu este punctul terminus al călătoriei sufletului, ci ne așteaptă o călătorie lungă"... Urma o frază ce nu părea să aibă legătură cu cele anterioare sau cu următoarele și Adela zăbovi asupra ei, recitind-o o dată și încă o dată, sperând să găsească legătura ascunsă: "Străvechiul pom al vieții, care arată că ce este în Cer, așa și pe Pământ"... Se întrebă dacă nu cumva este vreun titlu pentru ceea ce era scris mai departe, totuși, fraza o deruta, părându-i ruptă de context. Până la urmă, alese să citească mai departe: "Există un număr infinit de universuri și tot ceea ce este posibil să se întâmple, are loc în unele dintre acestea. Iar ceea ce nu este posibil să se întâmple este doar moartea. Oare?!? Ar fi prea frumos – își spuse Adela – cântărind în minte probabilitatea, ca un adevărat Toma necredinciosul, dar cuvintele articolului susurau atât de ispititor, încât nu rezistă tentației de a citi în continuare.

Toate aceste multiple universuri există simultan și, indiferent ce se întâmplă într-unul dintre acestea „acțiunea” se continuă într-un altul. Dacă un corp este distrus într-un univers, nucleul energetic de 20 de wați, măsurat științific, care a făcut creierul să funcționeze ca un computer, nu se stinge odată cu trupul. Se știe de ani mulți că „energia nu se distruge, se transformă”, iar „fântâna energo-informațională” a creierului, cum au numit cercetătorii cei 20 de wați, transcede într-un nou univers.

Urmau încă două fraze ce păreau de sine stătătoare, așezate unele sub altele: *Timpul și spațiul, „instrumente pentru creier”. Brățărilor sacre ale dacilor, un pod „Einstein-Rosen” pentru sufletele nemuritoare.* Adela, deși nedumerită, se încapătâna totuși să citească mai departe, sperând că va găsi până la urmă vreo legătură, care-i va dezvălui până la urmă că există o contiguitatea care să dea sens celor citite. Și efortul păru să-i fie pe moment răsplătit, căci înțelese până la urmă din textul parcurs că, *spațiul și timpul - conform teoriei Biocentrismului - sunt doar instrumente pe care creierul uman, „bateria de 20 de wați”, le folosește ca să aranjeze într-o formă accesibilă informațiile primite, de care are nevoie mintea. Bateria, doar procesează informațiile, nu are nevoie de ele și funcționarea ei nu depinde de spațiu și de timp.* Și cu litere aldine, urma: "Într-un univers, trupul poate să moară, dar simultan, în alt univers, el poate continua să trăiască". Privirea Adelei se pironi asupra cuvântului "poate" din frază, ce-i păru a se da cu spatele înapoi de la cele până atunci atât de ritos afirmate.

Articolul se încheia cu afirmația că ceea ce descoperiseră cercetările, era ceea ce în trecut se numea pomul vieții, sau thorul – numit în prezent podul Einstein-Rosen, prin care "bateria de 24 de wați" putea migra dintr-un univers în altul. Dar... pufni în sinea sa Adela, ceea ce autorii numesc aici când baterie, când creier, ca și când ele ar fi totuna, pare a fi de fapt, ceea ce alții numesc suflet, că doar nu materia propriu-zisă străbate thorurile astea iaca-așa, pe unde i se năzare, pentru că, uite, așa cum spun ei, ar fi mai multe universuri, conținute ca și al nostru de niște găuri negre, care la rândul lor fac parte din alte universuri...

Ce mai încolo și-ncoace, o adevărată matrisă galactică. Așadar, când sufletelul ți se avântă prin thor de pe pământ, în sus, spre alt univers, de fapt el plonjează-n josul altui univers mai mare...

Așadar, ajungem la "ce-i sus e și jos" își mai spuse ea și observând că textul mai avea câteva rânduri, se grăbi să le citească. "Cine este Observatorul care alege să ne comute la un moment dat acordând "bateriei", energo-informaționale să experimenteze și alte universuri?

Rugăciunea „Tatăl nostru” conține esența acestei teorii: „Tatăl nostru care ești în ceruri (...)/ Facă-se voia Ta, precum în Cer, așa și pe Pământ”!

Așadar, trecerea asta dintr-un univers într-un altul, nu se face chiar așa, după bunul plac al fiecăruia, ci doar cu voie "de sus". Pentru că, *observatorul*, nu poate fi decât așezat cumva deasupra tuturor acestor universuri, nu doar așa, pe un norișor, pentru a putea vedea bine tot ce se petrece, care suflet alege... de fapt, nu el alege... i se dă voie să... sau să nu. Cuvintele eroului unui film pe care-l urmărise în seara anterioară și care străduindu-se să aducă binele în lumea sa, constata că oricum s-ar fi întors, la stânga sau dreapta, în sus sau în jos, întâlnea la tot pasul același obstacol implacabil, alcătuit din nenumăratele ipostaze ale răului ce caută să domine aservind omul, sugrumându-i libertatea și controlându-l, îi reveniră în minte: "Ce-a fost va mai fi"...

Așadar, cu toată strădania *observatorului*, care alege, permite sau nu permite transcederea universurilor - probabil justificat, într-un laudabil efort de ameliorare a sufletelor existente prin galaxii - totuși, nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă și totul - în pofida acestui inutil consum energetic - se transformă, păstrându-se constantele.

Doar că nu se precizează nicăieri care este proporția elementelor care determină constanta.

Predomină plusul, predomină minusul? Oftă... Privind pagina de facebook, se simțea dezamăgită. "Fereastra spre lume", cum o numeau unii, nu-i oferea o imagine dătătoare de speranțe.

Păi dacă și în cer, este la fel ca pe pământ... abia începu să-i încolțească în minte un firicel firav de gând, că, din câști izbucni și continuă să se reverse în cascadă muzica, acoperindu-l.

Deveni atentă la îndemnul versurilor melodiei, ce reveneau obsedant: *Paint the sky with stars, Paint the sky with stars, Paint the sky with stars...*

Cine știe... Poate că aceasta și este singura soluție, își spuse Adela și strâmbându-se ușor - ultima înghițitură de cafea este mereu cam neplăcută pentru că are prea mult zaț - închise hotărâtă pagina de facebook.

ANATOMIA UNUI FALS

(IV)

Dacă «**FARAONUL**» a fost antisemit, cum de figurează la punctul 1, la semnarea unui document care ar fi fost conceput de evrei ? De aici rezultă că, într-adevăr, *documentul redactat în Africa de Sud a fost conceput de antisemiți*, adică de francmasoni și nașiști.

Punctul 2 al „documentului”, intitulat: *Conferințe despre iudaism contra creștinismului; antisemitismul și „Cămășile brune” în Africa de Sud*, este semnat «**Rabinul**» și repetă unele lucruri din punctul 1 care se referă la Iisus Hristos și la Maica Domnului: «instinctele lor josnice, moștenire a celui pântec abject».

Legătura cu **Rosa Cruce** reiese și dintr-o afirmație pe care o face la procesul de la Grahamstown martorul-expert, din partea „Cămășilor brune”, Henry Hamilton **BEAMISH**, fiul unui amiral britanic. «Era cunoscut ca un conducător nazist activ și a făcut călătorii în jurul lumii pentru a răspândi concepția nazistă. De chestiunea evreiască se ocupă de aproape treizeci de ani, scopul lui principal fiind lupta împotriva acaparării lumii de către evrei».³

Beamish a afirmat că: «el a văzut *documente care dovedesc că evreii au intenționat să cumpere catedrala Saint-Paul*, pentru a o transforma în sinagogă».⁴ Această referire la Catedrala Saint Paul nu este întâmplătoare, deoarece **constructorul Catedralei Saint Paul's a fost Sir Christopher WREN**, care a trăit între anii 1632-1723. El a fost «matematician, astronom și arhitect, constructor al Catedralei Saint Paul's (ultimul șantier masonic tradițional) și al peste 50 de biserici din Londra. A făcut parte din Ordinul de Rosa Cruce și a fost inițiat în Francmasonerie în anul 1691. Este *ultimul Mare Maestru al Masoneriei Vechi („operative”)*. Cu anul 1703, dispărea exclusivitatea „constructorilor”. Francmasoneria devenind deschisă tuturor stărilor».⁵

³ HADASSA BEN-ITTO, *op.cit.* p.360.

⁴ *Idem*, p.362.

⁵ EMILIAN M. DOBRESCU, *Ilustrații francmasoni*, p.15.

În ceea ce privește **ȘARPELE**, **BALAUROL** sau **DRAGONUL**, «Marele mason de grad 33, Manly P. Hall considera că acest simbol este la fel de vechi ca ființa umană, arătând în *Învățăturile secrete ale tuturor timpurilor* că: „Printre aproape toate aceste popoare străvechi, șarpele a fost acceptat ca un simbol al înțelepciunii”. Și tot Hall arată că misterele antice au fost transferate diverselor culturi și integrate lumii actuale: „*Peste Pământ au domnit Regii Șerpi. Acești Regi Șerpi au fondat școlile misterelor*, care ulterior au apărut ca mistere egiptene sau brahmane. *Șarpele era simbolul lor. Erau adevărați frați ai luminii și de la ei a descins un șir lung de adepți și inițiați încercați cum se cuvine și dovediți în conformitate cu legea. Șarpele este credincios principiilor înțelepciunii, căci îi ispășește pe om spre cunoașterea de sine însuși. Un șarpe este folosit adesea de către antici ca simbol al înțelepciunii*”.

Șarpele biblic este Lucifer, heruvimul uns din ceruri, care a căzut pentru că a râvnit la puterea dumnezeiască.

Alt indiciu că **SOARELE** și **ȘARPELE** sunt simboluri importante ale lojilor francmasonice îl constituie faptul că masonul de grad 25 poartă numele de *Cavaler al Șarpelui Sfruntat*, iar masonul de grad 28 este numit *Cavaler al Soarelui*».⁶

⁶ OS. KUHLEN, *Sistemul ocult de dominare a lumii. Istoria secretă a*

Protocoalele înțeleptilor Sionului sunt un FALS GROSOLAN!

Cei care au închis ca într-un cerc toate statele Europei *nu sunt evreii*, ci **FRANCMASONII**. Exemplificăm acest lucru prin citatul următor:

«**LANȚUL UNIUNII EUROPENE** (Chaîne d'Union Européenne – **C.U.E.**) este o grupare fraternală reprezentată mai ales în Belgia, **GERMANIA**, Olanda și Elveția. **C.U.E.** își propune să fie o **Uniune a francmasonilor din toate țările Europei**, care caută să stabilească legături, contacte și colaborări între francmasoni. **C.U.E.** vrea să reunească *francmasonii europeni fără deosebire de naționalitate, obediență, concepții religioase sau filozofice, rasă sau limbă*.

Pentru a-și atinge scopul, ea organizează întâlniri ale francmasonilor, pentru ca aceștia să se cunoască, să aibă relații frățești [N.n.: cât de asemănător sună cu doctrina comunistă!] și să discute între ei problemele viitoarei Europe».⁷

Falsitatea *Protocoalelor Înțeleptilor Sionului* a fost dezbătută în procesul de la **BERNA**.

«Judecătorul a amintit că a hotărât să numească experți, care au primit sarcina de a răspunde la următoarele întrebări:

1. *Protocoalele înțeleptilor Sionului* sunt un fals?
2. Sunt ele un plagiat?
3. Dacă da, care este sursa?
4. Oare *Protocoalele* pot fi incluse în definiția de „literatură obscenă”?⁸

În sentința dată de judecătorul din Berna se spunea: «**reclamanții au dovedit cu certitudine absolută că documentul este un FALS și un plagiat**».⁹

EUGEN MERA

umanității, Colecția „Enigmele Universului”, Editura Saeculum I.O., București, 2001, p.84.

⁷ EMILIAN M. DOBRESCU, *Dicționar francmasonic*, Colecția „Dicționarele Nemira” coordonată de Dana Moroiu, Editura Nemira, București, 1997, p.156.

⁸ HADASSA BEN-ITTO, *op.cit.*, p.375.

⁹ *Idem*, p.473.

Excelsior

Vină

Sângele tău e peste tot,
pe pleoape,
căci ochii mi te-au văzut,
pe buze,

căci cu ele te-am
dezmiertat,
pe mâini,
căci cu ele te-am mângâiat
pe urechi,
căci cu ele ți-am sorbit al
vocii răsunet,
pe piele,
căci cu ea mi te amintesc.

2. Am
sângele tău peste tot
căci eu te iubesc
cu pleoape
cu buze
cu mâini
cu urechi
cu pielea
eu
te iubesc cu tot.

3. Dar vezi tu,
iubirea mea
nu o să înflorească la
primăvară

precum un liliac.
iubirea mea, diafană
va înflori în plină vară
un câmp de stropi de sânge
un câmp de flori de maci.

Cuvinte pentru noi
Cuvintele tale,
Oh, miracol dulce
susurându-mi la urechi,
se rostogoleau de pe buze
precum un șuvoi de miere
în care mă afundam
până la uitare.

limba ta
lăsa dăre de aur
pe pielea mea.
Iar ochii tăi
privind în ai mei
mă ridicau atât de sus,
până la cer.
Dar apoi,
Vai,
Ce s-a întâmplat, iubire?
Cuvintele tale s-au
transformat
dintr-un șuvoi de miere
într-un roi de albine.
susurându-mi încă la urechi
Pătrundeau în mine
înțepându-mă,
mă trezeau la realitate.
Limba ta
nu mai lăsa dăre de aur
pe pielea mea,
ci dăre de plumb
ce m-au urât!
Iar ochii tăi,
privind în alți ochi
m-au lăsat să pic atât de
jos,
până în abis
Minciunile tale, iubire,
Aproape m-au ucis.

Infinit

Mă uit la mine,
Apoi mă uit la tine.
„Dă-mi infinitul”, ți-am
spus.
„Eu sunt”, mi-ai răspuns.
Iar în liniștea nopții
Ni-s mâinile pline de sânge
Ca un păcat asupra vieții.
E al iubirii noastre moarte,
Dar oare mai sunt?
Și oare ce sunt?
Te-am iubit prea mult?
Sau nu te-am iubit
îndeajuns?
Oprește-le tu toate, iubire,
Durerea și viața și timpul și
moartea.
A nemuririi sărutare
Dă-mi-o în a nopții tăcere.
Și lasă-mă să-ți fiu
Început și sfârșit,
Viață și moarte.
În al nopții întuneric
Am să-ți fiu
Infinit.

**ALEXANDRA
MIHAELA PETRE**

DIANA SAVA DARANUȚA

CHIȘINĂU

Pleacă brazii din pădure...

Arătând ca niște principii din poveștile
cu zmei,
Strălucesc în case brazii și-n ogrăzi, și
pe alei.
Sunt măreți ca niciodată, îmbrăcați
"la patru ace",
Cu o lume la picioarece-o să cânte și-
o să joace...

Printre globuri și ghirlande cu lumini
amețitoare
Nu le vede nimeni ochii, ce-au rămas
pe veci în zare...
Și când darurile toate se ascund în
poala lor,
În decor de sărbătoare se
sfârșescîncetși... mor...

Șicândvoci le cântă, iarăși, de spre
brazi cu cetini verzi,
Doar aroma de pădure se mai scurge
printre crengi...
An de an, ca niște principii, fermecați
și fără grai,

Pleacă brazii din pădure, să ocupe
loc...în Rai...

Rețeta dorului de mamă

Gătește, mamă, cozonacii și-i
plămădește cu iubire,
Presară dorul cu speranțe și fă un
aluat subțire!
Și din a ochilor adâncuri adaugă un
pic de apă

Să fie coca numai bună: nici dulce
tare, nici sărată...

Frământă, mamă, aluatul și prin
povestea ta îl trece,
Aroma fructelor uscate din amintiri să
nu mai plece.
Cu iz ușor de vanilie precum un vis
ce se destramă,
Aduagă și trandafirii, bătuți cu zahăr
într-o toamnă.

Amestecul cel plin de taine îl lasă,
mamă, încovată,
Acoperit cu pânze albe să crească
basmă pe o vatră.
Și-apoi cu flacăra cea vie să încălzești
bătrân cuptorul
Și să adăugi nostalgie punând la copt
pe tave dorul.

Și când veni-vom de departe, bătând
la ușă cu Ajunul
Să fie cozonacii proaspeți, să
întâlnimf rumos Crăciunul!
Că n-am găsit în lumea mare un gust
mai tandru într-o iarnă,
Decât în cozonaci de-acasă... rețeta
dorului de mamă...

Pușa Roth –

scriitor, jurnalist, dramaturg

*Pușa Roth este absolventă a Facultății de Limba și Literatură Română a Universității din București, specializarea limba română – limba franceză, membră a Uniunii Scriitorilor din România, secția dramaturgie, realizator Radio România, membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. Autoare a 17 volume însumând teatru, critică și istorie literară, publicistică, povești pentru copii etc. Debut la teatrul radiofonic dar și pe scenă în anul 1999. Are 21 piese montate la TNR, dintre care 7 scenarii originale, 11 dramatizări și 6 adaptări. Realizatoare a seriei de spectacole radiofonice **Cinci personaje în interpretarea unui actor**, în colaborare cu Costin Tuchilă. **Surpriza dragostei de Marivaux**, traducere și adaptare radiofonică, ianuarie 2018. Peste 1000 de articole în presa cotidiană și literară. Senior editor la publicația **Occidentul Românesc (Spania)**, și la **Revista Culturală Leviathan (online)**.*

Interviu

Veronica Pavel Lerner: *Au trecut deja peste 20 de ani de când, întâmplător, v-am cunoscut.*

Colaboram la ziarul Observatorul din Toronto și Dumitru Puiu Popescu m-a întrebat într-o zi dacă aș fi de acord să dau un interviu, prin telefon, unei distinse doamne care lucra la Radio România Actualități. M-au impresionat și întrebările, dar și măiestria dv. în arta dialogului. Dramaturgia și dialogul sunt parte din vastul domeniu în care vă desfășurați talentul scriitoricesc. Când ați simțit pentru prima oară atracția pentru dialog?

Pușa Roth: Dramaturgia este, în esența ei, un dialog, iar dialogul reprezintă chintesența relației umane. Cred că înainte de toate ar trebui să vă spun despre dialogul interior, al ființei cu propria sa conștiință. Cred că e primul pas și poate cel mai important spre înțelegere, colaborare, gândire constructivă.

Am fost un copil singur și-mi amintesc din copilărie că vorbeam cu păpușile, apoi cu animalele, cu

păsărilor, iar mai târziu am dialogat cu mine însămi, punându-mi de multe ori întrebări incomode, fiindcă viața te poate surprinde în orice clipă. Pentru mine a fost o provocare să pot dialoga cu ceilalți, să pun întrebări pe care nu mi le-am pus mie, să pun întrebări de așa manieră, ca oricare ar fi interlocutorul, acesta să fie provocat să răspundă. Nu m-am folosit niciodată de informații de care să nu fiu sigură, m-am gândit mereu la subiect, la omul din fața mea și de fiecare dată am avut un portofoliu de întrebări, ținând cont de ceea ce poate spune interlocutorul, ceea ce interesează publicul țintă.

Există o tehnică a interviului, dar în spatele fiecărei întrebări trebuie să existe o informație serioasă.

Interviurile făcute "după ureche" se înscriu în registrul cancanurilor, așa-ziselor interviuri care aduc în fața publicului omeni care se înscriu în zona "gloriei efemere mediatice", ca să fiu amabilă. Ori, eu am avut mereu altă țintă și altă măsură, pentru că în seria interviurilor realizate de mine am prezentat personalități, oameni care au lăsat o operă în urmă. Este tot atât de adevărat că am realizat interviuri cu români aflați pe alte meridiane, cu oameni care au continuat să slujească cultura română, dar și cu oameni simpli, oameni care au încercat să-și schimbe destinul. Sinceritatea întrebărilor înseamnă, în opinia mea, sinceritatea dialogului. Gazețaria, în esența ei, înseamnă dialog, iar când ai doar o singură dimensiune, în cazul Radioului, doar sunetul, trebuie să fii convingător, ca oamenii să vină spre tine, să te asculte și de ce nu, să continue dialogul dincolo de tine.

VPL: *Mi-ați luat-o înainte cu Radioul; voiam să vă întreb cum vă "desprindeți" de imagine în teatrul Radiofonic? Liviu Ciulei spunea că*

spectatorul are o imaginație infinită și că cea mai simplă scenografie poate sugera cel mai complicat decor. Cum realizați, la Radio, decorul?

PR: Scena invizibilă a Radioului are alte repere decât scena de scândură, în privința decorului. Radioul înseamnă sunet, așa cum am mai spus, și prin sunete completezi, desăvârșești, compoziția teatrală. Autorul de teatru radiofonic trebuie să dea indicații precise despre locul desfășurării acțiunii, iar regizorii de teatru radiofonic trebuie să sugereze prin sunete.

Muzica este esențială în compoziția teatrală radiofonică. Ea suplimentează schimbarea de cadru, decor, acțiune. Aici intervine regizorul muzical care propune ceea ce se numește "trecere muzicală" sau "accent muzical". Autorul poate sugera decorul prin replicile personajelor. Există convenții teatrale radiofonice, așa cum există și în teatrul pe scândură, însă sugestia teatrală radiofonică înseamnă sunet. Există piese în care se folosește document sonor real, adică voci ale unor personaje sau chiar înregistrări ale unor evenimente. Am să dau doar un exemplu pentru a se înțelege ce înseamnă să lucrezi cu sunetul, să creezi scene cu puternic impact emoțional. Atunci când am realizat serialul "Martori ai istoriei", dedicat evenimentelor din 1989, am folosit secvențe sonore aflate în fonoteca Radioului, chiar din timpul Revoluției. Acesta este teatru-document, iar sugestia sonoră a avut o încărcătură dramatică deosebită.

VPL: *Care au fost împrejurările prin care ați cunoscut ziarul "Observatorul" din Toronto și pe ce criterii vă alegeați interlocutorii?*

PR: Ca realizator al emisiunii "Ora Românilor de pretutindeni" (difuzată la Radio România Actualități), -era prin toamna anului 1996-, trebuia să știu câte ceva despre comunitățile românești din lume. Așa l-am cunoscut pe domnul Dumitru Puiu Popescu, directorul publicației și, evident, gazeta *Observatorul*. Un om deosebit, aș îndrăzni să spun, un prieten, iar colaborarea noastră a continuat peste ani. În privința românilor din Canada, am apelat la domnul Popescu și așa am ajuns să dialoghez cu majoritatea colaboratorilor gazetei. Încet, dar sigur, oamenii au auzit de existența acestei →

VERONICA PAVEL LERNER

emisiuni și așa mi-am făcut prieteni în cele patru puncte cardinale.

VPL: Când scrieți o piesă de teatru, o aveți întâi în minte în întregime, sau, pe măsură ce o dezvoltați, se conturează povestea și caracterele?

PR: Viața cu întâmplările ei este punctul de plecare pentru un dramaturg, viață trecută în ficțiune cu mijloacele teatrale. Când scrii o piesă trebuie să știi în ce direcție mergi. Teatrul este diferit de proză, în sensul că în roman, nuvelă, poveste, schiță etc., poți folosi mai multe registre stilistice, poți să creezi personaje, fără ca ele să aibă substanță dramatică, le poți creiona fără să le dai viață, poți completa acțiunea cu pasaje descriptive, însă în teatru personajele trebuie să capete contur precis, trebuie să exprime o tipologie, trebuie să aibă "carne", conștiință, sentimente, fiindcă personajele schematice, fără identitate precisă, nu pot urca pe scenă, nu pot susține "viața" piesei, nu pot convinge publicul, cel care hotărăște dacă adevărurile tale, visele tale, ficțiunea ta, intră în tiparele gustului public. Teatrul nu e descriere, teatrul este replică și prin replică trăiește.

Aunci când scriu o piesă, o am construită în minte, am creat personajele, știu de unde plec și unde vreau să ajung. Se întâmplă uneori ca personajele să te "oblighe" să schimbi o scenă, sau chiar finalul. Teatrul e o istorie de viață, sau a întâmplărilor vieții, sintetizată, colorată, după viziunea autorului și readusă iar la viață prin jocul actorilor. Sunt personaje pe care le iubești, fiindcă ele îți reprezintă idealurile, și personaje negative, pe care trebuie să le urăști, fiindcă trebuie să le scoți la iveală partea mizerabilă, sau, de ce nu, frustrările tale ca autor întruchipate de aceste personaje.

Într-o piesă sunt personaje neutre, de care ai nevoie în construcția dramatică, dar și personaje episodice, care dau dinamica textului dramatic. Sigur, poți aduga o tușă de culoare dramatică, poți îndulci caracterul unui personaj, poți face mici schimbări atunci când scrii o piesă, dar nu poți pleca la drum având doar o singură idee. E o aventură asemănătoare cu cea a căutărilor de comori. Poți găsi comoara, dar, de cele mai multe ori, o poți căuta fără să știi dacă ai găsit-o sau nu. Teatrul se scrie după ce acțiunea și personajele principale au contur precis, altfel se merge pe căi ne-

cunoscute.

Ca autor de teatru trebuie să-ți auzi personajele, trebuie să le dai replică, trebuie să le urmărești, să nu le scapi din mână. Dialogul cu propriile tale personaje e esențial în dinamica piesei. Trebuie să vezi lumina, întunericul, decorul, trebuie să așezi acțiunea într-un timp anume și într-un spațiu. A vedea și a auzi din punct de vedere teatral, sunt cele două mari dimensiuni pe care trebuie să le ai. Într-un fel, trebuie să păstrăm regula de aur a celor trei unități : de loc, de timp și de acțiune, regulă a teatrului antic, păstrată și de teatrul modern, dar adaptată la secolul în care trăim.

VPL: Scrieți în domenii variate: critică literară, povești pentru copii, piese de teatru și alte genuri. Care dintre ele vă atrage cel mai mult și de ce?

PR: Teatrul îmi dă posibilitatea să visez și îmi crează iluzia că pot să mă recompun, că pot să recreez personaje, să inventez stări, să visez la o lume a mea, să scot la iveală calități și defecte omenești, să arăt oamenilor, publicului, această lume frumoasă-urâtă și să-mi imaginez că le deschid o cale ca s-o privească fără inhibiții, să o judece și să le fie exemplu. Teatrul e o provocare, este un dialog, dar și o sumă de întrebări, de certitudini, de angoase, de dorințe, de vise, de mândrie dar și de umilință. De ce? Fiindcă teatrul îți dă posibilitatea să fii oricare dintre personaje, să le dai parte din tine, sau să le înzestrezi cu calități pe care tu nu le ai, să fii un pic

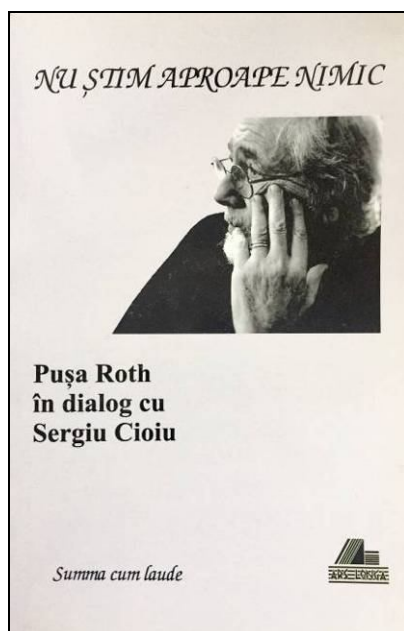
înger, o fărâmbă monstru, să fii ceva din toate ca să poți împrumuta viață.

Teatrul este fascinație, este altă dimensiune a Eului tău. Scriind teatrul te redescoperi ca om, îți descoperi cele mai ascunse nuanțe ale sufletului. Aceasta este miza, acesta este secretul scriitorului de teatru. Aceasta este părerea mea, crezul meu. Apoi lumea copilăriei, fascinantă lume a inocenței, lumea celui de-al cincilea anotimp. Însă tot ce scriu face parte din mine, din existența mea și îmi asum orice idee, bună sau rea. În tot ce am scris sunt eu, cu alaiul meu de sentimente, cu gândurile, cu adevărurile mele, cu mine. Nimic din ceea ce am scris nu-mi este străin.

VPL: Sunteți și ziarist și scriitor. Cum vedeți diferența dintre cele două meserii, evident înrudite?

PR: La temelia celor două meserii stă dialogul. Ca ziarist ești "istoricul clipei", ca scriitor dai dimensiune unei clipe. Ca ziarist trebuie să fii om al prezentului, să ai mereu întrebări salvatoare, să simți evenimentul, să știi ca în secunde să spui esența. Ziaristul trebuie să fie concis, scriitorul își poate permite răsfățul unei metafore, își poate oferi timp sieși și operei sale. Ziaristul trebuie să fie mereu contra cronometru, fiindcă știrea nu te așteaptă să te gândești prea mult. Eu cred în importanța informației fără păreri personale. Atunci când emiți păreri, trebuie să te informezi din mai multe surse, ca să nu presupui, că a-ți da cu presupusul e boală grea în presa românească. Ca scriitor îți poți permite luxul să presupui, fiindcă opera ta, creația, devine ficțiune, chiar dacă pornește de la un caz real. Autorul dezvoltă subiectul, îl personalizează, ceea ce, în cazul gazetăriei, nu ar trebui să se întâmple. Urmărind azi o știre la diverse canale media, ajungi la concluzia că ai subiect de roman, de teatru etc. Din păcate!

Gazetăria e mult mai apropiată de dramaturgie ca idee de dialog, dar ca principiu sunt, sau ar trebui să fie, ca două esențe ce nu pot fi combinate. Așa ar trebui. Mereu mă gândesc la meseria de gazetar, la frumusețea ei și la verticalitatea informației. Mereu! Dincolo de forma "primară", să spunem așa, a gazetăriei, a transmiterii informației, există multiple forme în care gazetari cu experiență și har dezvoltă informația, o analizează, ca ea să ajungă la publicul țintă →

Meseria de a fi român...
„Suntem români și punctum.”
Mihai Eminescu

M-ai întrebat ce sunt și ți-am răspuns,
Oricum dator nu-mi place să rămân
Și meseria mi-o iubesc de-ajuns,
Meseria de a fi Român!

Cu ea îmi câștig zilnic existența
Și nimănuia nu-i pretind ciubuc,
Vă spun aici cu toată răbdarea,
În altă parte n-am vrut să mă duc!

Sunt meserii cu mult mai mult plătit,
Dar asta mi-a plăcut de când mă știu,
Aici am doar cuvinte potrivite,
În altă limbă n-aș putea să scriu;

Aici am învățat-o și nu-mi pasă
Ce spun alții împrejurul meu,
Ea nu e meserie rușinoasă
Și-ntotdeauna nu se nvață greu...

Eu cred și în credința mea rămân
Și vă spun la toți pe românește,
Meseria de a fi Român
E singura care se moștenește!
2 Ianuarie 2018

Simplitate...
„Nu există măreție fără simplitate.”
Lev Tolstoi

Cât de simple sunt cuvintele tale,
Ca un vultur ce zboară sub nori,
Ca floarea ce arde între petale,
Cum arde dimineața în zori!

Și frumusețea ta e-atât de simplă
Precum aerul pe care-l respir,
Gândul tău ce se zbate sub tîmplă,
Gândul tău cu miros de ghimbir...

Ce simplă a fost la-nceput scînteia,
Mărul, ce simplu, desprins de pe ram!
Întotdeauna am iubit simplitatea
aceea,
Fără de care amândoi nu eram!

Ce simplu că ești, ce simplu că sunt
Și sufletul tău e atît de fierbinte!
Ce simplu mă simt și acum pe pămînt
Când mîna mea scrie aceste cuvinte!
3 Ianuarie 2018

Cu părere de rău...

Cu părere de rău vin să vă spun
Și părerea aceasta îmi aparține,
Ne-am îndepărtat de tot ce-i străbun,

De tot ce Aici ne mai ține.

Cineva ne lucrează-n adins
Și „lucrătura” aceasta se vede,
Nu se mai înțelege insul cu ins,
Frunza uscată cu cea verde...

Am fost și eu „turist” în afară,
Era iarnă și erau sărbători,
Limba Română e o povară
Și Numele tău uneori!

Dacă mi-e dragă această lumină,
Dacă la icoanele ei mă închin,
Prin România, și ea mai puțin,
Aud tot mai des cuvîntul „șovin!”

Dacă-mi iubesc tricolorul cel sfînt,
Istoria Patriei mele, trecută,
Oriunde merg, același cuvînt
Dimineața și seara mi se impută;

Când sângele meu se aprinde
Ascultînd Imnul, cel unic sub soare,
Lângă mine un gîgă fără merinde
Tot cere mereu demîncare...

Cu părere de rău am venit să vă spun
Poate odată n-o să mai vin,
Ne-am îndepărtat de tot ce-i străbun,
Ne-am îndepărtat de tot ce-i divin...

Vineri, 5 Ianuarie 2018

NICOLAE NICOARĂ-HORIA

Întâlniri în spațiul virtual...

→"dezvăluită de mistere". Dar și în aceste cazuri, comentariile, analizele, dezbaterile, trebuie să se bazeze pe fapte reale, pe informații sigure, nu pe presupuneri. Deontologia profesională ar trebui să primeze.

Scriitorul își poate permite luxul să fie extravagant în gândire, să interpreteze, să adauge, să creeze și să recreeze lumea pe care a luat-o în vizor. Scriitorul poate crea lumi nebănuite, poate anticipa, e treaba lui, e conștiința lui, poate să meargă cu fan-tezia, dacă o are, oriunde dorește. Scriitorul nu aduce atingere la persoana, el nu e obligat să dea drept la replică. Replica o dă cititorul. Și timpul.

VPL: *Am citit cu sufletul la gură cartea "Nu știm aproape nimic - Pușca Roth în dialog cu Sergiu Cioiu" (Ed. Ars Longa 2016), care a fost foarte bine primită în Canada. Ați realizat acest dialog numai prin corespondență sau v-ați și întâlnit?*

PR: Întîlnirea mea cu Sergiu Cioiu, artistul, cântărețul și compozitorul, se datorează internetului. Eu l-am redescoperit, domnia sa m-a descoperit și așa, ignorând distanțele

geografice, am legat o prietenie, evident virtuală și ea, dar care ne-a ajutat să deschidem alte porți ale cunoașterii. Sergiu Cioiu, un invitat special, un român a cărui voce a rezistat la proba timpului, un bărbat elegant, distins și cu o mare disponibilitate sufletească.

Propunerea de a construi o carte-o carte este, în opinia mea, o casă, a fost acceptată de Sergiu Cioiu, pentru că atunci când crezi, când viața ta aparține publicului, el este cel care trebuie să știe că a fost iubit de artist. O carte-dialog este, de ce nu, o experiență de care, poate, mulți tineri artiști au nevoie să se inspire, este o confesiune peste timp și este un document al trecerii unui artist prin viața publicului său. Este parte din mărturisirea mea despre cum l-am cunoscut pe Sergiu. Real, ne-am cunoscut înainte de lansare, dar lucrînd împreună ne știam sufletește, ne descoperisem bucuriile, tristețile, gândurile, speranțele, visele. Se poate și așa, iar cartea este exemplul concret. Poți face acest lucru dacă ești determinat și serios. Timpul a demonstrat că doi oameni aflați la mii

de kilometri distanță pot dialoga fără să se vadă.

VPL: *Câtă dreptate aveți! Chiar și dialogul de față e făcut tot de la distanță, nu? Și, pentru că aici nu suntem într-o carte, ci într-o revistă cu spațiu limitat, închei cu întrebarea: pe lângă multiplele dv ocupații, vă rămâne timp pentru vreun "hobby"?*

PR: Dacă fericirea de a te juca cu nepoții, de a șterge anii care ne despart și de a coborî în copilărie la jocul nevinovat, dar fantastic, atunci da, am un hobby de care nu mă voi vindeca niciodată. Îmi plac jocurile copilăriei, mă scapă de mine și de corvezile zilnice, mă trimit în alt timp și în alt spațiu în care pot visa nestingherită.

Până la urmă, viața e vis, vorba marelui Will, și noi trebuie să avem bucuria de a o visa!

VPL: *Vă foarte multumesc pentru timpul acordat și pentru fermecătoarea dv. lecție de "teatru radiofonic" (și nu numai) pe care ați oferit-o cititorilor cu ocazia dialogului nostru "peste ocean".*

BIBLIOTECA BABEL

Democrația americană față în față cu scamatoriile politice

De la o vreme auzim mereu că dispar cantități uriașe de e-mailuri cu referire la problemele arzătoare ale vieții politice americane. Lumea s-a obișnuit deja cu dimensiunea epopeică a distrugerilor cibernetice ale lui Hillary Clinton înainte și în timpul campaniei electorale. Ele vizau informații secrete care puteau cauza grave daune securității țării. În ciuda vinovăției ei, cu sprijinul eșalonului de vârf al FBI-ului doamna Clinton a fost exonerată înainte de a fi investigată ca să intre cu depline drepturi în campania electorală.

De curând, am aflat că nu s-au putut găsi cincizeci de mii de e-mailuri, corespondență dintre doi agenți FBI, Peter Strzok, cu rol decisiv în investigarea coliziunii Trump-Rusia, și Lisa Page. Este vorba de schimbul lor de opinii întins pe perioada decembrie 2016 - mai 2017, când cei doi, făcând parte dintr-un grup care se intitula "secrete society", puneau la cale scenarii, care să împiedice alegerea lui Donald Trump și să o sprijine din răspuneri pe Hillary Clinton. Și toate aceste acțiuni pârtoitoare se petreceau sub controlul binevoitor și tot atât de pârtoitor al lui James Comey, directorul FBI-ului, debarcat cu câțva timp în urmă de președinte. Un comentator observă însă că distrugerea evidențelor nu are loc în premieră acum, ci s-a procedat similar și în timpul afacerii *Watergate*, pe vremea lui Nixon.

Atunci, Patrick Gray, șeful FBI "he had burned incriminating evidence from the White House in his fireplace shortly after the Watergate break-in by Nixon White House plumbers". (el a ars evidențele incriminatorii din Casa Albă în șemineul lui, la puțin timp după ce "lăcătușii" de la Casa Albă a lui Nixon au pătruns în *Watergate*", cf. James Bovard, *Destroying, Suppressing Evidence is FBI Standard Procedure*, Jan. 24, 2018 în www.ronpaulinstitute.org). Patrick Gray a fost forțat apoi să se retragă. Cam aceeași a fost și soarta lui James Comey. Între timp, sub presiunea republicanilor, se pare că unele din e-mailurile dintre Peter Strzok și Lisa Page au fost recuperate, iar pierderea a fost pusă pe seama unui accident cibernetice. Aceste e-mailuri conțin referiri la complotul de proporții orchestrat de "deep state" (statul ascuns), de loialiștii fostului președinte, Obama, de suporterii lui Hillary pentru

contrafacerea procesului electoral. Afrodisiacul puterii i-a împins pe democrați la întreprinderi iraționale, care subminează nu doar prestigiul partidului, dar și soliditatea sistemului politic american, creând discordie și diviziune între oameni. Mulțimile împinse pe străzi cu lozinci care de care mai fanteziste cu referire la sexism, rasism, fascism au reflectat o stare de exacerbare a pasiunilor politice, a unei uri tribale incitate de o demagogie condamnabilă.

Procesul electoral din 2016 a fost alterat în mare parte de mașinațiunile unei părți a inteligenței americane, care și-a uitat misiunea de a supraveghea cu obiectivitate doar bunul mers al alegerilor, evitând orice imixtiune în competiție de partea cui. În acest fel, candidatul democrat viabil, Bernie Sanders a fost subminat, candidata perdanță, Hillary a fost împinsă în față, iar candidatul republican i s-a înscenat *Russiagate*, o interminabilă investigație a ceva inexistent. Culpă majoră a celei care trebuia investigată a fost total acoperită și este încă îmbrobodită în tăcere, în schimb se aruncă tone de bani pentru culpa lui Donald Trump, pentru care nu se găsesc probe. Dincolo de suferința jucătorilor din acest șah politic, se poate observa că cea care a fost avariata profund este însăși democrația americană și încrederea poporului în instituțiile ei de bază. Pierderea calmului și a obiectivității instituțiilor, puse să asigure cadrul civilizat al întrecerii electorale, a transformat scena politică într-o arenă pugilistică dominată de furie și resentimente. Dialogul social bazat pe realități a fost înlocuit de uneltiri de culise, care au otrăvit atmosfera națională. O narațiune falsă a fost introdusă în spațiul public și orice nu corespunde ei este cenzurat de media progresivă neoliberală. Agențiile de securitate națională (CIA, FBI, NSA) s-au unit cu partidul democrat pentru a crea o imagine contrafăcută a realității,

mergând atât de departe "as to construct elaborate conspiracy theories regarding Trump and his associates, including claim that Donald Trump is actually an agent of Russia" (ca să construiască teorii elaborate ale unei conspirații privindu-l pe Trump și asociații săi, incluzând acuza că Donald Trump este de fapt agent al Rusiei). S-a creat un consiliu de investigație condus de Robert Mueller care cercetează de un an de zile, prăpădind banii din taxele populației, fără a fi găsit nimic incriminatoriu.

În ciuda acestui fapt, kongresmenii și senatorii democrați continuă să aducă în discuție obsesiv investigația lui Mueller, la care nu pot renunța pentru că s-au îmbolnăvit de propria lor iluzie falsă. Curată fandacție. Pe ici pe colo mai sunt și republicani simpatizanți cu tabăra adversă ca să complice și mai mult lucrurile. Adevărul adevărat este că Donald Trump le apare multora ca un președinte incomod, deoarece nu intră în tiparul consacrat de mai multe administrații. Încearcă să-și țină cuvântul față de alegătorii pe care-i menționează mereu, comunicând cu ei direct prin tweeter, atacă constant presa democrată, adică majoritatea mediei, spune ce crede fără menajamente și în plus și-a propus să sece mlaștina corupției. Asemenea comportare este inacceptabilă la Washington.

În cea mai mare parte, media establishment-ului este compromisă.

Ea devenise găunoasă și mincinoasă cu mult înainte ca Donald Trump să pună diagnosticul de *fake news*, iritant și degradant pentru toți slujitorii intereselor elitiste. Acum însă, odată cu războiul pe față declanșat de candidatul Trump și continuat de președintele ales, tensiunea a atins cote inimaginabile, vizibile în atacurile pe flanc ale canalelor TV, ale ziarului *New York Times*, oficine prolifice în fabricarea neadevărurilor. Spiritelor independente sunt de acord că niciun președinte nu a avut parte de atâta denigrare și scenarii mizerabile. Încât, este de mirare că a putut realiza atât de mult în primul an al președenției sale, ceea ce dovedește o capacitate mentală extrem de viguroasă, nu debilitate, cum s-a fluturat săptămâni în șir la CNN, MSNBC, CBS etc. În loc să se concentreze pe un program economic stimulator, pe nevoile populației, democrații și camarila familiei Clinton se crampează de obsesia răsturnării președintelui ales. Ultima invenție a publicației *New York Times* (Jan. 25, 2018) a fost știrea falsă că președintele l-ar fi concediat pe →

SILVIA URDEA

Robert Mueller, procurorul care conduce investigația Russiagate. Asta s-ar traduce prin căutarea cu orice preț a unui motiv capital de înlăturare a lui Donald Trump de la Casa Albă, fixația maladivă a opozițorilor.

Orice minte lucidă se poate întreba câtă responsabilitate politică față de populație manifestă această opoziție, când este de domeniul evidenței că măsurile legislative ale administrației Trump produc rezultate în favoarea majorității americanilor. Participarea lui la reuniunea de la Davos a celor mai mari afaceriști, unde el nu fusese niciodată invitat, indică eforturi apreciabile din partea președintelui de a aduce investiții în America pentru relansarea economiei. Concluzia este că grija democrațiilor față de americani este nulă și așa zisul lor umanism față de imigrație maschează interesul lor electoral pentru mase de indivizi, care să le fie îndatorați. Trump este ținta atâtor atacuri, observă un comentator, deoarece "his unpredictability and populism threaten the wealth and power of the elites" - impredictibilitatea sa și populismul amenință bogăția și puterea elitelor - cf. Philip Giraldo, *How the Establishment Undermines American Democracy*, www.ronpaulinstitute.org.

Establishment-ul nu-i poate ierta lui Donald Trump perspicacitatea cu care a acționat rapid pentru a preveni o eventuală confruntare de clasă între o majoritate nemulțumită de pauperizare, o clasă de mijloc vlăguită și elitele îmbogățite peste măsură. Trump s-a mișcat în sensul reformării parțiale a capitalismului. Programul lui nu este o inovație, reluând de fapt ideile tipice ale agendei republicane, doar că ele răspund unui moment critic de erodare gravă a încrederii americanului obișnuit în structurile puterii. Toate sondajele indicau de ani de zile dezaprobarea populară față de Washington, se vorbea și se scria despre declinul societății americane, al economiei, al infrastructurii, slăbirea influenței Americii în arena mondială. Deosebirea dintre cei doi candidați a fost radicală. Donald Trump a avut curajul să recunoască acest declin și a propus soluția optimistă de a face SUA să arate „great” din nou. Hillary Clinton a căzut pradă propriei demagogii când l-a contrazis pe D. Trump, afirmând că America n-a încetat să fie „great” niciodată. Multe simptome indicau cât de nefondată era mantră lui Hillary.

Nu trebuie să ne îmbătăm cu apă rece. Miliardarul Trump în înțelegere cu alți miliardari vor să preîntâmpine radicalizarea maselor și a ideologiei de

extremă stângă, care a cuprins colegiile americane. La *Universitatea Berkley* din California, Ann Coulter, o analistă politică subliniat conservatoare, nu a fost primită să conferențeze, pentru că oamenii de ordine nu i-au putut asigura securitatea persoanei și pentru că audiența, fiind socialistă, nici nu dorea s-o asculte. Corectitudinea politică pare a fi sinonimă cu dogmatismul cel mai obtuz și, din nefericire, a contaminat multe universități americane. S-a zis cu libertatea de gândire și de exprimare. Dacă nu ești cu ei, ești împotriva lor, a observat profesorul John-Michael Rectenwald de la *New York University* în interviul din 29 ianuarie a.c. luat de Tucker Carlson la *Fox News*. Pentru că a obiectat împotriva obstrucționismului, pledând pentru libera conștiință, orizontul deschis, mai ales la generațiile tinere, profesorul a fost calificat drept rasist, sexist, satană, fiind prigonit și interzis. Ca urmare, el a hotărât să aducă acest caz în fața instanței.

Keith Ellison, lider important în partidul democrat, și-a exprimat deosebita apreciere pentru cartea *Antifa: The Anti-Fascist Handbook* scrisă de Mark Bray, profesor la *Dartmouth College*. Termenul fascist este folosit în America ori de câte ori vrei să reduci la tăcere pe cineva. Este un fel de sperietoare, ca și cel de antisemit, când vrei să critici atitudinea expansionistă a lui Netanyahu în teritoriile ocupate de la palestinieini. Termenul de fascist în opinia lui Mark Bray îi circumscrie pe conservatori, pe cei care au o orientare politică de dreapta. Să fim sinceri: este o metodă pe care noi, cei din Europa de Est, am cunoscut-o în perioada proletcultistă a dictaturii.

Deci cartea profesorului Bray justifică *Antifa*, organizația care și-a propus să instaureze o societate de orientare marxistă, folosind violența. Organizația a acționat vandalizând la *Universitatea Berkley* în California, în februarie 2017, în Charlottesville în confruntarea care a avut loc în legătură cu înlăturarea statuii confederative a generalului Robert E. Lee, și, în

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

general, s-a manifestat excesiv la demonstrațiile de stânga. Mark Bray propune în carte „violent confrontation with state forces” (confruntare violentă cu forțele statului), îndemnând la „an international popular uprising” (o revoltă populară internațională), conform publicației *Daily Caller*. (cf. Tuber Hatman, *DNC Leader Keith Ellison endorses Antifa to "strike fear" against Trump* în www.dangerous.com). Donald Trump este perceput de activiștii de stânga ca un vârf de lance al elitelor bogate, care se străduiesc acum, în ceasul al treisprezecelea să redistribuie câte ceva din fabuloasele averi în corporațiile lor, împărțind în stânga și dreapta bonusuri lucrătorilor și ridicându-le salariile, dar, mai ales, concentrându-se să aducă în spațiul american banii puși la păstrare în paradisurile artificiale și să creeze joburi pentru clasa de mijloc americană, depozitată în ultimii treizeci de ani.

Cu siguranță, reducerea taxelor îndulcește, într-o oarecare măsură, viața celor pedepsiți prin exportul de joburi și stagnarea salariilor. Această reducere va înceta în aproximativ șapte sau zece ani și ne vom întoarce la vechile procentaje pentru muncitori, nu și pentru corporații. Angajații vor fi lăsați din nou la discreția elitelor economice și politice dacă procesul reformist nu va continua. Optimizarea sistemului economic e însă preferabilă unei revoluții sângeroase, așa cum ne dovedește istoria Franței, a Rusiei și a țărilor din fostul bloc comunist. Oricum, meritul administrației actuale este scoaterea Americii prin măsuri paleative dintr-o stare de pesimism și impas. Între timp stânga neoliberală în frunte cu partidul democrat nu știe ce să mai inventeze pentru a-l anihila pe actualul locatar al Casei Albe. În loc să se concentreze pe un program mai bun decât cel trumpist, pentru ridicarea standardului de viață al majorității americanilor, stânga se cantonează în scamatorii politice detestate de plătitorii de taxe.

Delray Beach, 31 ianuarie 2018

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

Meridiane lirice

Sfârșit de Prier -
horoscopul cucilor
numărul anilor

**Fin de Prier -
l'horoscope du coucou
nombre d'années**

the end of april –
the horoscope of cuckoos
the number of years

Iarbă de smarald -
lacrima dimineții
sub pleoapa zării

**L'herbe d'emerald -
la larme du matin
sous la paupière d'horizon**

grass of emerald-
morning with thousands of
tears
under the skies eye
❖

Marea spală stânci
noi sufocăm Pământul -
balanța-n declin

**La mer lave les grandes
falaises
nous étouffons la Terre -
l'équilibre est en déclin**

the sea washed cliffs
we're suffocating the
Earth-
decline of libra

Noapte fără somn-
pasărea dimineții

numără anii

**Nuit sans sommeil-
l'oiseau du matin
compte les années**

night insomnia-
the morning bird of
passage
countering the years
❖

Ceasornicul stă
poetul meditează-
doar timpul curge

**L'horloge est assis
le poète médite -
juste le temps coule**

time stopped with the
clock
poet in meditation-
only the time's flow

Dans de fluturi
în câmp cu margarete -
bătrâna pe prag

**Danse de papillons
sur le terrain avec des
marguerites -**

**le vieille femme sur le
seuil**

dance of butterflies
all around a daisies field-
old woman outside

Viață de nomad
cu ranița în spate-
cum melcul la drum

**Vie de nomade
avec la musette dans le dos
-
comme l'escargot sur la
route**

life of a nomad
knapsack always on
shoulders-
a traveller snail

Bulgăre de foc-
cărare de lumină
răul în apus

**Coups de feu -
chemin de la lumière
la rivière à l'ouest**

the sphere of fire-
in a corridor of light
river on sunset

Iureș de apă-
ploaia pe acoperiș
cântă simfonii

**Courant d'eau -
la pluie sur le toit
chante les symphonies**

rythm of flamenco-
the rain flowing on the roof
waters symphony

Țărmuri de ape
tremurare albastră-
nașterea zilei

**Rivages d'eau
tremblement bleu -
la naissance du jour**

the shores of water
such an appeased blue
trembling-
birth of a new day
❖

O mare de flori-
soarele peste toate
toarnă culoare

**Une mer de fleurs -
le soleil sur tout
verse la couleur**

ocean of flowers-
the sun above everything
flow of the colour

Triluri amestec
în păduri de foioase-
o scenă vie

**Les trilles mélange
dans les forêts caduques -
une scène vivante**

mixed songs of birds
in deciduous forests-
scene of vividness

ANICA FACINA

Poeme/ Poemes/ Poems
(La version française par
Emilia Popescu-Rusu;
English version by
Marian Călinescu)

Rugăciune

În fața Ta, seară de seară,
șir lung de palme-mi dau,
vai mie!
îndepărtată mântuire.

Mă-ncearcă spaime mute
și duhuri fără de odihnă.
Un timp, umblat-am împreună,
cu sufletul lemnos,
purta printre morminte.

O lume răscolită de canoane...

De la-nceputul primei gândureli
calc strâmb, adusă de spate,
și nimeni nu mă plânge.

Cu ochi absenți, pe aripi de acvilă,
se-arată un vis profetic,
cât o cuprindere unsă cu mir
ce redeșteaptă
speranța răsăritului de mâine.

Déjà-vu

Rămâne neuscat

tușul pe coala însemnată
de amintirea ultimului dans.

Ritmuri de tango,
într-o strângere împătimită.

Un colț creponat
de prea multele-ți reveniri,
îmi amintește de ieri.

Un sine răvășit
pe altă coală de hârtie.

DANIELA GIFU

Ancheta „Vatra veche”

Prima casă ACASĂ

M-am născut, nu e nicio metaforă la mijloc, ca și fratele meu mai mic cu un an, Dinu Octavian, doctorul psihiatru cunoscut, în *școală*. În școala nouă din Strâmtura (ungurii, după Diktat, au botezat-o, vremelnic, Szurdok), o comună de pe Valea Izei a Maramureșului istoric (sau voievodal, cum i se mai spune), nu departe adică (mai la nord cu ceva) de Cuhea Descălecătorilor și Domnilor Dragoș și Bogdan, unde tatăl meu, învățătorul Ion Brumaru, care era de tânăr și directorul instituției, primise drept locuință o latură a clădirii. Așa se face că în recreații, în curte, sau în „ocol”, cum îi mai ziceau țăranii și pruncii ori coconii lor, eram mereu împreună cu elevii, probabil în sinea mea mă simțeam, ba cred că deja am și fost, unul de-al lor, școlar – mai ales că în încăperile noastre, acasă va să zică, începusem pe neștiute alfabetizarea. Îmi aduc aminte că atât eram de integrat în mediu, încât ivindu-se o dată vacanța, am cerut și eu una – și fusei poate așa de insistent, imperativ și clamoros totdeodată în cererea mea, că tata, excedat dar și îndemnat de umor, mi-a zis: ia și tu o vacanță și mi-a întins o gazetă, cred că **Universul**, de care am devenit îndată foarte mândru. Mai mult de atât, gazeta aceea avea să se fixeze adânc în memoria mea afectivă, se va prinde cu alte cuvinte în mine ca o imagine remanentă, născătoare apoi de concept și conduită – un sigiliu, o pecete, așa spune, în personalitate: concret vorbind, pagina întâi a ziarului (întâmplarea avea loc, să precizez, înainte de 1947) purta chipul prodigios al Regelui Mihai I de România – tânărul era frumos, mirabil, îndeobște mi s-a impus uniforma seducătoare de mareșal, epoletii, eghileții albi, pe urmă diagonala lată, cascheta și petlițele cu steme și frunze de stejar, un aer în totul de augustitate. Fusesse pentru mine mai presus de eroii din basmele (**Păunașul codrilor**, să zicem) pe care începusem să le deslușesc și înăuntrul cărora visam, repovestindu-mă, dimineața, înainte de trezia deplină. Nu peste mult timp, însă, avea să se întâmple nerușinata mazilire și alungare din țara sa, din locul ființei

A.I.Brumaru la o cină cu Regele Mihai I de România și Regina Ana

sale, a zeului, voi fi resimțit atunci ceva ce a cutremurat dintotdeauna copilăria, mitologiile lumii: *deicidul*. Acesta nu se uită, dimpotrivă, cum ne învață exercițiile etnohermeneutice, constituie nuclee culturale și civilizaționale. Cine să fi făcut aceasta, cineva nu purta oare de atunci stigmatul culpei, al crimei? – desigur, nu în felul acesta mi-am formulat eu la nici aproape cinci ani întrebarea; dar ea, întrebarea era prezentă, plutea în aer, iar răspunsul mi se va înfățișa – era dealtminteri peste tot – distinct, fără rest: *comuniștii*! De atunci, cuvântul acesta avea să însemneze pentru mine, precum în poveste, făcătorul, purtătorul de rele, diaboloforul; era un cuvânt adică ce va rămânea necontenit în sinele meu, chiar și ascuns, doșit acolo, într-un subconștient ce trebuia să mă ferească ulterior de sancțiunile – tari, frecvent asazine – ale celor ce-și vor asuma de atunci înainte – ilegitim - privilegiile de stăpâni ai românilor. Ursita neagră ce l-a chinuit decenii întregi pe Regele surghiunit m-a urmărit totuși neîncetat, amintirea lui îmi va fi împropătată mereu atât de relatările mamei, Paraschiva Chiuzbăian din Tăuții de Sus (decu de dincolo de Gutâi), care-l văzuse, ca Mare Voievod de Alba Iulia, vizitând Maramureșul în 1939, dar și de blânde (deopotrivă însuflătoare) declarații, mesaje ale Măriei Sale (îndeobște de Anul Nou) la Radio Europa Liberă („ziarul vorbit al românilor de pretutindeni”), ascultate alături de părintele meu, posesor – poate singurul, căci evreii înstăriți, cu care comunicam, țineam cu ei aproape, dacă nu muriseră la Auschwitz, plecaseră în Palestina – al unui „Phillips” pe baterii, atunci o sculă performantă.

Aflați în retragere – mi s-a povestit mai târziu –, armile germane au poposit, scurt, și în Strâmtura, comenduirea acelei unități terestre s-a încartiruit în casa noastră, la școală. Nu ni

s-a cerut să părăsim locul, ofițerii, gradații se purtau dimpotrivă galant, erau educați, aveau eleganță și presanță, întrezăreați în ei teutonii, erau generoși. Atunci am gustat pentru prima dată ciocolata. Nu au zăbovit mult, înaintau din nord-est sovieticii, hoardele. Nemții ne-au propus să ne retragem, să pornim deodată cu ei, dobândiseră va să zică experiența contactului nemijlocit cu muscalii. Tata a fost reticent: nădăjduia că pe la Borșa, de undeva din Polonia (România Mare se mărginea atunci cu aristocrata țară a leșilor, vânturată și ea prin nefericite istorii), vor coborî trupele românești ale bravului general de Vânători de Munte Leonard Moციulski. Nu a fost să fie. Mai întâi rușii ne-au dat afară din casă. Ne-am adăpostit la Irina Corii, vecina la care mă adăposteam și eu adesea, spre a scăpa de vreo puniție maternă (de pildă când mă răsturnam cu sania și de frica unei pedepse, în drum spre casă, mă rugam și mă închinam la fiecare cotitură). Nu au agreat apoi biblioteca tatii, așa că au urcat cărțile în pod și le-au dat foc, de era să se aprindă toată clădirea. Icoanele de pe pereți le-au stârnit și ele calmucilor de stepă furorul amestecat în blestemăție și le-au luat, fără de vreo poticneală, la baionetă. Le-a salvat Ioană, servitoarea (era una dintre fetele sărace ale „Slutului” – în satele noastre oamenii se identifică de regulă după porecle –, o femeie însă săritoare și devotată); smulgându-le de pe zid și răcnind, poate și cu o suduială, două acolo, le-a protejat astfel de mânia anticristului de negură slavă. Nu a fost desigur, la buna (chiar la bona noastră) Ioană, Dumnezeu s-o ierte, ceva de ordinul inconștienței – a fost însă curaj și loialitate, fusese neîndoiește o credință tare.

De la școală, vreau să spun de acasă, până la „Drumu Țării”, (unde era Poșta, la care mama era dirigintă – avea poștaş și centralistă – și unde am cunoscut eu telegraful cu bandă de hârtie, în limbaj Morse) ieșeam pe o cărare: treceam, prin urmare, prin grădina noastră, apoi prin lanul de „mălaie” (porumb), fost al unui „Moșelaib”, și treceam pe lângă „Scăldușa Jăzilor” (baia comunală evreiască, unde și când ați mai pomenit așa ceva la țară?), atunci deja fără acoperiș, fără pereți, cu două bazine pline de apă, ce ne dădeau o senzație de →

A. I. BRUMARU

sinistru, și, puțin mai departe, pășeam pe lângă Sinagogă – o clădire mare, cu etaj, singura în felul acesta din sat, fără ferestre, fără uși..., niciodată nu am aflat de ce arătau acestea așa, Strâmtura nu a fost, totuși, bombardată de nimeni. (Cărarea anonimă era totuși identificată de săteni ca „Printre Grădini”, așa cum se va nu-mi mai târziu și strada din Șcheii Brașovului în care aveam să mă stabilesc peste ani o vreme.) În centru, adică la „Drumu’ Țării”, era, cum spuneam Poșta mamei (acolo mă voi atinge și de țigări, tutunul fiind Monopol al Statului și era livrat la bolduri – patronate de regulă de evrei, mi-l amintesc de pildă pe Șmil, a fost călcat și jefuit într-o noapte de Frunzică – prin PTT, tot acolo era primăria, cooperativa („cumparativa” lui Lihet), casa lui Hari Foghel, tatăl Ghităi, locuința colegei mele de mai târziu Irina „lu Drimț”, crâșmele, Biserica. Și Miliția (unde șef, ca și la Primărie, trebuia în primii ani ai comunismului să fie unguri).

În Sinagoga părăsită a locuit o vreme Rifca nebuna: se pare că scăpase din lagăre, dar își pierduse mințile, nu avea pe nimeni, ar fi fost rudă cu celelalte evreice – unele prietene ale mamei, păstrate în albumul familial – care au fost arse la Auschwitz, fiind trimise la moarte, cum trebuie să se știe, de ungurii lui Horthy Miklos.

Rifca apărea, când treceam prin preajma locului, în ușa oarbă, era ca o stafie, o arătare ininteligibilă, un duh rătăcit, pentru noi copiii era un motiv de îngrijorare și spaimă.

Dar cea mai impresionantă întâmplare în zonă a fost întâlnirea mea cu *tricoliciul*. Era iarnă, eram în grup, cred că era și fratele meu cu noi, acum nimeni nu recunoaște pățania: sunt singurul care, și astăzi, nu cred să fi fost o halucinație, o nălucire. Treceam pe lângă scâldușă, și deodată a apărut: era mai mare decât un câine mare, nu mergea defel ca acela, pășea mai degrabă ca ursul, lent, fără grijă, nu părea a ne fi băgat în seamă, se purta lent, cu botul în jos – pe vremea aceea nu apăreau urșii în sate, scoborau din când în când lupii. Am strigat „tricoliciul!” și am rupt-o la fugă. A doua zi, firește, ne uitam la omul ce ar fi putut fi însemnat de dinții unei furci, la o întâlnire a arătării cu un ins din sat mai netemător. Din auzite, noi ne uitam după unul zis „al lui Dazil”. Nu l-am

putut identifica, dar eu, sunt sigur, am văzut în noaptea aceea, tricoliciul.

Acaparat în școlarizarea mea timpurie de cartea sovietică (am început cu un S. Marșac, au urmat Fadeev, Polevoi, Gaidar, Ostrovski, tatăl lui Pavel Korceaghin, și atâtea alții), mă formasem, aproape de muncitură, sub influența malefică a ideologiei sovieto-comuniste. Mă văd adică și acum scriindu-i „tătuclui Stalin” și cerându-i puști, tancuri, avioane etc.

Nu a durat mult: anul 1956 al Revoluției anticomuniste a ungarilor (ei care au făcut, primii, o țară sovietică după aceea rusească, se simțiseră, iată, chemați, să răstoarne comunismul!), mi-a îndreptat, înainte de a fi pe deplin cotropită ideistic, gândirea: după ce am ascultat la radio, împreună cu tata și popa Salviu (fost preot greco-catolic, unit ca noi toți cu Biserica Romei), vestile despre înfruntările și masacrul de la Budapesta, voi privi critic – uneori vehement sau numai „în adormire” - de aici înainte minciunile, diversivunile, *agitprop*-ul din republicile, mai întâi populară, apoi socialistă, în care fuseserăm vârâți cu de-a sila.

M-am despărțit greu de „casa noastră”, când, fiind admis la Liceul „Filimon Sirbu” (fost „Dragoș Vodă”) din Sighet, familia mea s-a mutat în capitala raională (fostă

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

cândva a Comitatului marmășian), și care era gata să intre, după război, atacată fiind de „banda lui Odoviciuc” (cum îi zicea tata), un trimis al lui Stalin, în componența U.R.S.S.

Îndurerat de despărțire, îmi amintesc că mi-am creștat numele pe zidurile casei-școală, pe toate laturile, pretinzând exercițiului magic, numai intuit deocamdată, desigur fără vreo despachetare teoretică, să mă rețină, mai exact să mă imoleze, psihosomatic se înțelege, între pereții ei pe care-i pierdeam deodată pentru totdeauna.

Am revenit, ani mulți după aceea, în satul de pe Iza.

Mă despărțisem, între timp, parțial, și de Brașov, refugiindu-mă din larma de bidonville într-o grădină din Codlea (supărat totuși că, la fiecare deplasare spre centrul metropolitan, cu „Săgeata albastră”, vedeam ferestrele vagoanelor ținute cu bolovani de puradeii țigani - singurele măsuri ce se iau în contra diverselor vandalisme ale acestora fiind, ironic, doar obligația noastră de a-i numi romi – ca să se confunde – nu-i așa? - cu românii și, vai, cu Marea Romă care a construit Europa și civilizația modernă).

Reveneam așadar, după ani, în Strâmtura, chemat la o reîntâlnire, după petrecerea vârstelor, cu „feciorii” așezării. Am cuvântat, s-au perindat agape, am primit o diplomă și o medalie de „strâmturean”.

Am trecut, firește, împreună cu fratele meu și nevestele, cu doi nepoți, pe la „casa noastră”: părea părăsită, eram, cu siguranță, în afara sezonului, se instalase vacanța de vară. Latura în care locuisem arăta ca micșorată sub o baghetă potrivnică, scările de cărămidă zidite, altădată impunătoare, se vedeau acum meschine, nu le-am mai urcat, nu am deschis nici o ușă: am lăsat încuiat acolo trecutul – un trecut care totuși, când și când, mă bântuie. *Mă cheamă. E acasă.*

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

"Prima casă" și/sau "acasă"!

"Frumoasa mamă, primul meu rai...", după cum spunea poetul Corneliu Vadim Tudor, a fost prima mea casă, locul unde s-a format trupul meu, cărat în spate de timpul vieții mele. Am avut mereu o sensibilitate față de acest loc al "Bing Bang"-ului propriu. Am scris despre acest izvor al existenței mele, dându-i o dimensiune mirabolantă, așa cum am scris și de timpul de dinaintea lui: „Ce-am fost înainte de a fi? Un loc gol./ absolut gol./ cu un cap gol înfipt în gât/ (un gol rotativ)/ cu mâini și cu picioare,/ și dormea golul/ și umbla golul/ și iubea golul./ (căci avea o inimă goală în mijlocul golului)./ Când bucuria mamei a devenit strigăt,/ acel loc s-a umplut cu mine.” (poem fără titlu). Apoi am scris despre devenire: „Primul bloc pe care l-am văzut a fost sfârșitul mamei./ În el trăia o lume albă și bună./ De acolo venea patria somnului./ Apoi am crescut până la patria scaunului./ Următorul bloc a fost masa./ Apoi am crescut mai mare decât acest bloc./ Următorul a fost cel al coșurilor de pe față./ Născut din cel al pantalonilor scurți./ Crescând mai mare decât acestea/ le-am pus în postura de a deveni mărimi neglijabile./ Următorul bloc a fost femeia./ Am crescut până a o cunoaște/ Cu o parte din ferestrele mele./ Ele s-au dovedit totuși prea mici./ Apoi am gândit lumea/ crescând până la blocul mării uimiri./ De aici./ Din acest toc al ușii./ Linia înălțimii mele./ cea pe care cândva o măsurau la ușă bunicii mei./ nu mai vrea să urce.” (Primul bloc pe care l-am văzut...)

În rest, "O voie ce nu-mi aparține, trecerea mea/ asemenea copacilor, pietrelor și fumului./ solidari întru neputință./ Semne ale aceleiași scrieri./ în-lănțuirea noastră pe veci./ materie disciplinată să spună!" (O voie ce nu-mi aparține...). "Prima casă", dincolo de sintagma strict biologică poate fi citită în diverse chei, inclusiv în cheia locului devenirii spirituale: Cerul locului meu de naștere/ stă sprijinit pe proptelele/ puținței mele de a visa./ Fiecare vers e o desțepenire./ Fiecare poem e o ridicare de cric./ Cuvântul pasăre are aici zborul/ mai sus decât însăși pasărea./ Cuvântul lumină este mai îndepărtat/ decât lumina venită, de la ani lumină./ de pe cea mai îndepărtată stea./ Aici albastrul cerului nu este culoare,/ ci mai degrabă înălțime./ asemenea albastrului ochilor mei/ cu care măsoar alte albastri.

Răzvan Ducan, la 3 ani

Declar, de aceea, Târnăveniul,/ locul cu cel mai înalt cer din lume,/ unde nu cer simplu,/ ci mulțumesc albastru,/ pentru puțința/de a fi poet.// (Cerulei locului meu de naștere...).

Așadar, iată și un nume propriu, Târnăveni. Urmează un cartier, o stradă, o casă... Târnăveni este locul nașterii mele, al copilăriei mele, ale școlilor până la nivel de liceu inclusiv, locul iubirilor, al locuirii fizice și spirituale și poate locul morții și înmormântării. Totul pe lângă o apă, Târnava Mică, chiar dacă nu era "mare la statu", cum a spus Nicolae Costin despre Ștefan cel Mare era "degrabă vărsătoare" la inundații, prinse (câteva) și de mine, inclusiv în poezie: Marea mea caldă,/ Târnava Mică la statu,/ "dar degrabă vărsătoare" de apă "nevinovată..."/ ce treci printre dealuri cu spini.../ vox apa ta, "vox dei.../ patrie a strămoșilor mei./ Ave, îți spun pentru maluri și pești,/ concretă pentru că ești,/ cu sălcii tale răpitoare,/ de gânduri/ ce-n floare/ dau./ Pe piele te simt/ ca o binecuvântare,/ vara,/ când mângâierea ta/ îmi răcorește ceara,/ pielii mele de piersică,/ trecător prin vreme./ Ube apa ta!/ Ubi bene!" (Orto, meta și paradoxa) Să ne întoarcem la Târnăveni prin Târnăvă. Așadar "Râu care curge printre dealuri cu spini,/ meandrele tale înfăptuiesc lumini,/ unde-ți lasă aluviuni rare,/ Târnăveni – port maritim fără ieșire la mare/... (Târnăveni).

Anii copilăriei cu amintiri mai multe, 6-14 ani, i-am trăit în două imobile aflate la o distanță mai mică de 100 de metri una de alta. Primul a fost locuința de bloc unde se mutase familia după un timp de stat în gazdă. Era un apartament "stil vagon" la etajul al doilea a unui bloc din centrul orașului, cunoscut de toată lumea ca "blocul de la Szekely",

datorită unei cârciume cu grădină, "lipită" de bloc, cu un trecut de glorie antebelică.

Avea trei camere unde, încă de la începutul mutării noastre, o cameră a fost ocupată de o chiriașă, iar celelalte de noi. Aceasta, datorită lipsei acute de locuințe (era în 1963-64). Celălalt imobil, aflat peste intersecția unor străzi era o casuță mică, a bunicilor mei, aflată pe strada Lenin, la numărul 1 sau 2, nu departe de "Sfatul Popular", cum se spunea înainte la Primărie. Cele două locații au fost, practic, prima casă, desigur, în alternanță, după nevoi și necesități, eu făcând zilnic "naveta" între ele, pentru un somn, pentru masă, pentru a-mi vedea bunicii, pentru a-mi vedea părinții, pentru a-mi face temele pentru școală, pentru a mă juca, pentru a nu sta singur, etc.

Cea mai mare problemă era traversarea în fugă a intersecției, desigur după luarea în prealabil, de măsuri de siguranță. Mașini erau infinit mai puține ca acum. Copiii de la bloc, cei de vârstă apropiate, mi-au devenit repede prieteni, antrenându-ne în jocurile copilăriei: "de-a mama și de-a ta"; jocuri cu mașinuțe; jocul de-a comerțul unde vindeam cărămidă veche pisată pe post de "poprică" și cretă pisată pe post de zahăr; "furarea pașilor"; "strigatea"; risca "la gaură" sau "la linie"; jocuri de vânătoare de păsări cu prăștiile confecționate în acest scop; jocul cu arcuri făcute în special primăvara din crengile copacilor luate din parcul de peste drum; fotbal "pe porți mici", tenis cu piciorul, "fogo", tenis de masă, etc.

Dar și alte jocuri. Adi, Luci, Țuțu, Nelu, Luți, Ionci, Coca, Mărioara și, bineînțeles, eu, ne jucam telefonul fără fir. Înșirați unul după altul, stând pe o bară în curtea blocului, ne șopteam rapid la ureche, dintr-un capăt în altul, unul altuia, un cuvânt. Cuvântul era distorsionat, datorită rapidității spusei și neauzirii corecte a lui și, în final, era cu totul altul decât cel spus inițial. Totul spre amuzamentul nostru. Aveam în jur de 10 ani fiecare și viața ni se părea frumoasă. atât de frumoasă încât nici nu ne-am dat seama că eram urmăriti de Securitate. Și chiar dacă ne-am fi dat seama nu știam ce e aia Securitate.- D-le căpitan, permiteți-mi să raportez. Dacă copiii de la Blocul de la Szekely, de pe strada republicii 72, joacă "telefonul fără fir", știu ei ceva. Permiteți-mi să intru pe firul telefonului lor fără fir. Și a intrat și uite așa s-a descoperit că "dușmanul de clasă" nu dormea. Și nu a dormit. Așa a fost inventat telefonul fără fir, adică mobil.→

RĂZVAN DUCAN

Adi, Luci, Țuflu, Nelu, Luți, Ionci, Coca, Mărioara și, bineînțeles, eu, nu am cerut niciodată brevet de invenție. dar ce, Jules Vernes a cerut vreodată pentru invențiile lui?...**(Ca o cheie la gât).**

La casa bunicilor mă simțeam, de asemenea, acasă, pentru grija și căldura cu care mă înconjurau. Măncam ce era mai bun în casă. Dormeam, mă jucam, fiind mereu și mereu în centrul atenției. Casa era cea mai mică din zonă. Între aceasta și care vecină era un mic gang, prevăzută cu poartă, pe unde intram "la buni". Mergeam vreo 10 metri ca printr-un "defileu" și dădeam într-o curte, nu prea mare, cu bucătărie de vară coteț pentru porci și găini și în fundal (să nu spun fund) un WC de lemn, cât o cabină telefonică. Un mic strat de flori, un păr în mijlocul curții și mai ales un frăgar (dud), cu dode roșii-vineții, în crengile căruia ajungeam, urcându-mă pe bucătăria de vară.

Acolo era în miezul verii locul meu preferat. Garduri de asemenea de lemn ("păland", cum spuneam gardului).

O bucătărie cu sobă cu "ler", bucătărie care era și camera de stat peste zi, dar și două camere în care se ajungea din una în alta, dar nu înainte de a intra într-o mică verandă.

În acea verandă era o ladă mare, despărțită în interior. Într-una era făină de mălai și în cealaltă făină albă, pentru pâine, pâine pe care o făcea uneori bunica în cuptorul ce se afla în bucătăria (deschisă pe o latură) de vară.

Din curte printr-o ușă înclinată oblic, se ajungea într-o pivniță unde buncii țineau la rece murăturile, cartofii și legumele, iar uneori berea de casă pe care o făceau și o puneau în sticle cu dopuri de plută.

Buncii aveau mai mereu chiriașe, așa că am crescut și sub privirile lor.

De altfel, pot să spun că ei m-au crescut cu adevărat în primii ani de viață, la ei mi-am petrecut mai apoi cu adevărat copilăria. Maria și Aron erau prenumele lor. Nume biblice. Au fost și vor fi mereu pentru mine niște sfinți.

Locurile de joacă predilecte, după cele din curtea blocului și curtea bunicilor era strada Horea, pe care o luam iarna "cu asalt" dându-mă cu sania, cu patinele și schiurile, de la locurile știute de toți copiii zonei: de "la Haidău", de "la mută", de "la Gherman". În parcul din fața "Sfatului Popular", mă urcam în copaci și îmi făceam mici ascunzișuri. Iar pe trătarele în pantă din jurul lui mă dădeam cu trocineta, căreia la insistențele mele, bunicul îi luase roata din spate pentru a-i pune un rulment,

care "suna". În curtea Liceului nr. 2 (cum se numea pe atunci Gimnaziul de Stat "Traian") jucam fotbal și tenis de masă, acesta din urmă pe o masă de ciment. Când am mai crescut, am început să merg la Târnăvă, la scăldat, dar și să cutreier dealurile din jurul orașului, sub sceptrul aceleiași ape: „Târnava mea de lapte dulce,/ mulsă din ugerul unui munte dus la păscut,/ pe pășuni dumnezeiești de transilvane,/ te ador din cana malului de lut./ Te sorb cu mici înghițituri de vis,/ având în mână un codru de pădure,/ din grăul dealului unde urcam ades,/ să las prveliștea ca să mă fure./ Și plâng în fibra mea de harul,/ din meandrele tale de a fi dezghiocat pe pământ,/ antidot al înstrăinării mele de mine,/ smălțuiești trecerea mea prin cuvânt.” **(Târnava mea de lapte dulce).**

Eram la sfârșitul clasei a VIII-a când ne-am mutat la etajul al III-lea, având "trei camere decomandate", în Blocul 100 B din cartierul Șoimilor, în apropierea de piața de zi (actualmente denumită "Avram Iancu"). Aici alți prieteni și alte preocupări specifice adolescenței. Aici am locuit până m-am căsătorit și am primit propria locuință (în 1984) situată pe strada George Enescu, la etajul al II-lea a unui bloc, construit recent. Acolo (aici) locuiesc și în prezent, fiind și locul celor mai multe vise: „În livada balconului meu cresc perdele,/ Și cerul dă până la etajul de sus,/ Aicea-mi zemuiesc meditațiile/ Pe crengile hârtiei de spus./ Gravitația veiozei aprinse atrage de pe-alee,/ Uniform accelerate păreri de confrăți:/ "Cred că-și compune o nocturnă sihastră/ sau poate că-și numără banii furați!// Plănuiește, sigur, "din cuțate și pahare"/ O lovitură într-un castan înflorit/, O să vezi că o să-și dea și doctoratul./ În rezistența la neadormit./ Poate că falsifică certificate de proprietate/ Pentru vreun gol din stomac,/ Și pe scara Richter a societății își face/ O friptură în sângele propriu de rac./ Sau poate că-și păzește concitadinii/ De vreun meteorit iscat din senin./ Dându-le și o statistică, spre dimineață./ Cu microbii pe cap de vecin./ Mi se pare că are și un stetoscop la purtător./ Pentru tahicardia fulgilor dintr-o plină ninsoare./ Și Târnavei i-a suflecat brațul, am auzit într-o zi./ Să-i ia tensiunea ei de răcoare./ Neîndoielnic, e infestat serios de muze/ Și-un existențialism mai curajos l-a mușcat./ Trebuie injectat cu materialism dialectic./ Și cât mai repede, apoi internat./ În plata Domnului, de fapt, lăsați-l! Lăsați-l în pace!/ E

Răzvan Ducan, primul din stânga, alături cu prietenii copilăriei: Lulu și Adi. (probabil, prin anii 1960-61)

netransmisibilă boala ce-o are, oricum./ Și-n definitiv, viselor noastre de mâine/ Le chiar prisosește acarul Păun?// **(Epistola 23 către Adrian Păunescu).**

Ca să întăresc cuvântul "acasă", mă folosesc tot de versurile mele, spunând ca fiind "...acolo numai unde/ tu te simți mereu ca nou născut,/ Și-n care uzi cu nostalgie/ Pântecul pe care l-ai durut./ Și-n care prin nevăzute fire,/ În mreaja ei esti prins intim,/ Când cu o copilărie,/ Când c-un pumni de moși din țințirim". **(Țara este acolo unde te doare).**

Este locul libertății maxime de a decide tu pentru tine și de a fi tu însuți, fără convenții: „La mine, acasă, în casa mea, eu nu dau nimănui socoteală./ La mine, acasă, dacă vreau, umblu în pielea goală./ Mă scobesc în nas, râgâi, trag părțuri și mă scarpin în fund./ Sunt la mine acasă și tot ce nu-i permis în altă parte, aicea e sfânt./ Și aceasta pentru că e dreptul meu, ca la mine acasă./ Niciun fel de șoarece, sub niciun motiv, să-mi joace pe masă./ Aicea eu sunt și șoarece și pisică, dar și tigrul, când e cazul./ La mine, acasă, sunt singurul care are dreptul de a trage ceasul./ Sunt singurul care are dreptul de a tăia pâinea cu cuțitul, ca atare./ La mine, acasă, sunt singurul care pune în pahare./ Aici primesc și prieteni și cunoștințe și frați și cumnați./ Dar nimeni nu râde, la mine acasă, de ciorapii mei desperecheați./ Doar eu am dreptul aicea să sudui sau chiar birjărește să-njur./ Când calc pe greblă și văd numai negru împrejur./ Sunt singurul care am dreptul să pun și să adun masa acasă./ Și numai eu, singur, am dreptul să stau în cap de masă./ Aicea, unde cu bucurie decojesc Universul, ca pe un ou./ Nimeni nu-mi șterge, la mine acasă, metaforele de pe birou./ Și nu permit nimănui să umble la bula mea de săpun./ La mine acasă, doar eu am dreptul să fiu, puțin, nebun.” **(La mine, acasă).**

10 ianuarie 2018

Prima mea casă

Prima mea casă există și acum în orașul Uonuma-shi, din prefectura Niigata, și eu am locuit acolo până la vârsta de 18 ani.

Casa era în fața unui teren atribuit școlii elementare și întotdeauna eu am auzit vocile puternice ale școlarilor jucându-se pe teren.

Primavara, cireșii erau foarte frumoși. Casa mea a avut grădină și două iazuri și părinții mei, care au fost profesori de școală elementară, au iubit grădina.

Mai ales tatăl meu avea plăcerea de a scrie poezii privind diverse flori. La vârsta copilăriei mele, eu am înțeles schimbarea anotimpurilor privind florile din grădină. Tot atunci

cel mai mult mi-a plăcut primăvara, pentru că lumina soarelui este caldă, culoarea verde a arborilor este deosebit de frumoasă, iar florile înfloresc. În regiunea Niigata, iarna ninge mult și zăpada poate avea chiar și 2 metri. De aceea, în fiecare zi, oamenii trebuiau să topească zăpada și acest lucru a fost foarte greu. Acum mama mea care este profesoară de

ceai și flori japoneze, locuiește acolo singură, iar eu mă întorc acasă în aprilie, august și Anul Nou. Când mă duc acasă, pot să dorm bine, să mănânc mâncare gustoasă și pot să-mi refac sănătatea. Acum eu am un plan să merg acasă, la prima mea casă, la sfârșit de decembrie.

Vă mulțumesc foarte mult pentru oportunitatea de a împărtăși câteva amintiri despre prima mea casă.

YONEYAMA HIROFUMI

(Yoneyama Hirofumi, profesor de istorie la Liceul Universității Hosei din Tokyo și studiază limba română de cinci ani la Shinjuku Asahi Culture Center, cu profesoara Adriana Stoica. Prima sa casă e cea din prefectura Niigata, din Japonia).

NIRVANA

Să cred că lumea-i onestă?
Alchimia ei mușcă structura sinelui
și corodează efigia binelui
grăbind carbonizarea celestă.
Cine o contestă?
Cine are curajul să rădă
și cine geme
când cărțile vieții-s filate prin
gene?

Mă afund sub parafraza
metonimică,
„sunt cel ce nu-s”
ascuns în taina unui spic,
când buzduganul de stei
lovește-n crenелеle pieptului.
Un biet nimic!
Vrei sau nu vrei, o zbatere în van
căci iminentă-i încremenirea
limbilor de ceas pe cadran.

Să nu crezi că tiranizarea
e încenușarea gândurilor
sau flacăra care-ți mistuie zarea,
poate-i doar marea
ce te restituie în valuri!!!

OCHIUL PUSTIETĂȚII

Cioplind zodii doar cu arătătorul
am înțeles că zborul de erete
nu se împarte în mărunțiș
și nu-i dăltuit în perete,
ci se înalță sau se lasă
să cadă-n hățîș după pradă.

Frunziș de X-uri în ecuația
cosmosului
așteaptă simplificarea
în explozia fosforului
pe fruntea încruntată.

Iată-mi umbra ce cade
la baza zidului ce se vrea înălțat
în trecerea timpului,
spre dreapta măsură.

Nimeni nu știe dacă topirea zăpezii
târzii
și care desparte pe a fi de a nu fi,
poate muri
sau poate să anime ochiul
pustietății
prin care văd moartea, azi....
ca pe o eroare a eternității.

AVE

Bolta cerească e vânat cleștar,
Ave din interspații!
Lanul de stele răskoapte vestesc
mirificul Dar.

Ave! Cântă heruvimii în cor,
Ave! Nemărginitei grații,
serafimii ascund ceru-înstelat
după aripa lor.

Înalță și cerbii colinde în zbor
printre cucuruze de brad,
din monastiri de frunze cu foșnet
ușor,
ciutele ascultă.

Neștiute poteci drum despletesc
magii pornesc spre ieslea sfântă,
viori cu note de absint exaltă
un cântec de alint

Sfinte ninsori ne acoperă-n somn
cu nădejdea ființei,
e în poarta lumii Pruncuțul Domn!
Ave, luminii!
Ave, biruinței!

Clopotе bat în inimi și în turle,
pe ocnițe înguste ies aburi de mir,
ca mâini transparente ce se ridică în
șir
spre slava Ta!

Nepământene ceruri cern viața
eternă,
de azi păcatul e încenușat,
Ave, Domn bun și Adevărat!
Ave, Mesie!
Ave, Marie!
Ave, cărunta sofie!
Ave-n vecie! Ave!

OCHII INIMII

Când vezi cu inima,
Ochiul din fruntea orizontului
Îți distilează privirea
În retorta aortei.
În colțul pleoapei,
Pasărea
Pulsează gata de zbor
Peste umărul vălurit
De nervurile anotimpurilor,
Peste ochiul fântânii,
Sub geana căreia,
Lacrima
Este piatra de la capătul cumpenei.

VIORICA ȘUTU

PÂNĂ NU SE SCURGE NISIPUL DIN CLEPSIDRĂ...

(Schită, fragment)

1.

De ceva vreme, aproape toate drumurile lui Ovi nu mai ocoleau cimitirul de mașini al orașului. Nu departe de gardul de sârmă ghimpată al acestuia, printre alte epave, unele mai vechi, altele mai noi, se afla și automobilul vieții lui, un *Wartburg* combi, promoția 1962. De fapt, prima lui mașină achiziționată prin anii șaptezeci și ceva, de la un prieten sas care urma atunci, să plece definitiv în Germania.

Deși era deja vechi – își amintea Ovi – *Wartburgul*, bine întreținut și destul de aspectuos, i se părea a fi, la acea oră, cea mai bună mașină. De fapt nu tocmai acesta ar fi fost motivul pentru care vedea el *Wartburgul*, până și astăzi, o mașină grozavă, ci faptul că tinerețea lui de om modest, de profesor tânăr, avea ceva comun cu acest automobil, alături de care iată, el parca mașina, ori de câte ori simțea în nări mirosul unic al acelor ani mirifici. Cu bucuriile și cu insuccesele de atunci... *Wartburgul* acesta, pe care acum nu-l slăbea din priviri, prin gardul de sârmă ghimpată, deși nu mai avea parbriz și stătea fără roți, pe pituci de lemn, însemnase cândva, pentru el, totul. Cert este că acum, după aproape peste patru zeci de ani de atunci, privind retrospectiv, nu avea cum să confunde tinerețea lui primă, legată de acest *Wartburgul*, cu cea de-a doua tinerețe, legată de Dacia 1300, aceea roșie, cu număr cu soț, achiziționată prin anii optzeci, și nici cu cea de-a treia tinerețe și așa mai departe...

Îl treceau așadar florii azi, când își privea *Wartburgul* prin gardul de sârmă ghimpată. De câte ori nu închiriasă *Wartburgul*, prietenilor săi, pentru ca aceștia să-și „satisfacă”, vezi Doamne, randevuurile amoroase? Și măcar de ar fi ptofitat atunci, și el, ca proprietar al mașinii, de vreo pițipoancă bună la pat. E adevărat, nu avusesse noroc să prindă așa ceva în propria lui mașină! Cele mai multe fete, prietene de-ale lui, făceau zeci și sute de mofturi: ba că pe fotoliile alea făcute pat, nu se puteau desfășura în voie, ba că le era teamă ca schimbătorul de viteze să nu le deranjeze, ba

că n-aveau unde se spăla după, ba că erau pe stop, ba că n-aveau chef, ba că erau fete mari etc. Își amintea perfect de toate mofturile astea mai mult decât penibile. Și vice-versa: fetele care se-mbiau și ardeau de nerăbdare să ajungă la o „partidă amoroasă” cu el, în *Wartburg*, îi displăceau de-a dreptul. De fapt, Ovi, fiind extrem de principial, nu suporta niciodată, ca fata să se-mbie și ca propunerea amoroasă să vină din partea ei. Și totuși, de ce-i amintea lui Ovi, bancheta din spate a *Wartburgului*? Îi amintea de poveștile prietenilor, căro-ra ori că le închiria mașina pe o distanță de un kilometru, până la intrarea pe drumul forestier din partea de nord a orașului, ori că îi ducea el însuși, până la așa-numitul „loc al osândeii”, pentru a se simți în largul lor. Erau verii din Brăila, ai prietenului său, Chifor, și anume Buzi și Kuzi Hagi, care nu-și doreau să abordeze în *Wartburg*, fiecare câte o gagică, ci amândoi, una singură. Era vorba de una dintre cele mai frumoase fete din oraș, o prietenă mai veche a lui Ovi, pe nume Lacrima. Nici n-avea cum să-i refuze el, Ovi, pe verii lui Chifor, deoarece era foarte mare miza: două canistre de benzină, trei pachete de cafea și două de *Pall Mall*. Unde te întâlneai atunci, cu așa ceva? Și el, Ovi, ce trebuia să facă, până ce „rezolvau ei treaba”? Să se plimbe liniștit și să stea cu una Brigitte, pe banca confecționată din araci de alun, bară-n bară cu pădurea, și eventual, să țină de șase.

2.

Așa că, într-o seară, Ovi opri mașina la „locul osândeii”, lăsându-i pe verii lui Chifor și pe însuși Chifor, cu Lacrima, acolo, în *Wartburg*, iar el se retrase cu Brigitte la o poveste, lângă pădure. Undeva, mai departe, ca să nu se audă eventualele gemete din mașină. În acea seară, fusese pentru ultima oară când avea să mai accepte el un asemenea târg. Și de câte ori nu trecuse cu vederea peste petele dubioase de pe tapițeria banchetei din spatele mașinii, peste șervețele murdare de ruj, aruncate pe sub scaune, peste prosoape ude și prezervative vârate în torpedoul mașinii? Dar de această dată abia așteptă să-i spună Chifor că ar fi cazul ca verii săi să nu mai apeleze la *Wartburgul* lui. Era și cazul. Desigur că băieții nu ar fi apelat dacă ar fi avut, cât de cât, un spa-

țiu disponibil. La vârsta aceea, a primei tinereți, pentru băieți, problema nu era cu cine s-o facă și nici cu ce. Problema era unde s-o facă. Vorba unui bătrânel pe care-l întâlnise odată, la cabana *Pietrile* din Munții Retezat: „Vine vremea, nepoate, să nu ai nici cu cine, nici cu ce s-o faci, chiar dacă îi avea unde”. Nu degeaba apăruse în acei ani, un banc despre culmea spațiului locativ. Suna cam așa: „culmea spațiului locativ e să faci dragoste într-o cameră de bicicletă”. Pentru verii lui Chifor, culmea spațiului locativ se vede că era să facă dragoste în *Wartburgul* lui, al lui Ovi. Prietenul Chifor îi reținea totuși lui Ovi, atenția asupra unor amănunte, făcând aluzie la benzină, la cafea și la țigări. Așa că Ovi nu avea ce face. Trebuia să pornească *Wartburgul* încă o dată și încă o dată, ca de atâtea ori, și să meargă cu el la treabă. E adevărat că de fiecare dată primea tot alte și alte lucruri rare și mai ales deosebit de tentante, cu condiția ca el să accepte târgul.

Următoarea seară, Chifor apără cu cele două fete, Lacrima și Brigitte, zice-se, verișoare dulci. Înainte de plecare, Chifor îi făcu semn lui Ovi, că una era pentru el și i-o arătă din nou, pe Brigitte. Condiția era ca Ovi să-l lase pe el mai întâi, în mașină, cu Lacrima și el să se plimbe cu Brigitte prin pădure, ca de obicei. Amurgul încă nu se topise și răcoarea de septembrie din preajma pădurii, era mult mai tentantă decât aerul îmbăcsit din mașină. Ovi știa de la Chifor, că Lacrima îi plăcea s-o facă numai și numai în *Wartburg*. Lacrima chiar i se destăinuisă lui Chifor, zicând că în mașina aceasta se consumase prima ei idilă de dragoste și tot aici își pierduse ea, fetia. Era într-un fel mândru Ovi că fata nu uitase ora aceea de →

NICOLAE SUCIU

amor cu sasul, înainte ca acesta să-și înstrăineze mașina, dar uitase de prietenia cu el. Lacrima era singura fată căreia Ovi nu-i făcuse niciodată vreun avans aici în mașină, cu toate că, nu o dată, călătorind amândoi pe drumuri forestiere, ea prefera să nu stea pe fotoliul de lângă șofer, ci pe bancheta din spate, unde putea, povestind în voie, să-și abandoneze ciorapii de relon și să-și spânzure picioarele încălțate, de catetierele fotoliilor din față în așa fel, încât să-l provoace bine de tot, pe Ovi. Eventual să se joace din când în când cu schimbătorul de viteze mângâindu-l, ca și cum ar fi ars de nerăbdare să-și atingă mâna de mâna șoferului. Aceasta, fără să se fi gândit o secundă că șoferul, văzând în oglindă astfel de „peisaje” mai mult decât tentante, ar fi putut pierde brusc, controlul volanului. Ovi urma să intuiască, e adevărat, de ce se comporta Lacrima astfel în mașina lui. Aici avea probabil senzația că-l reîntâlnește imaginar, pe fostul proprietar al *Wartburgului*, sasul holtei, fost măcelar-șef la un abator de păsări, până în urmă cu ceva ani. Așadar, se gândea Ovi, nu de dragul lui se dezlănțuia Lacrima (sau de dragul idilei lor apuse) așa, în mașină și nici de dragul hândrărilor cu care-și petrecea nopțile în Wartburg, ci de dragul sasului care, după ce „unsese toate roțițele” posibile la primăria orașului, vânduse tot și plecase definitiv în Germania.

3.

În acea seară, după vreo oră, se deschise portiera mașinii și Ovi își auzi șoptit, numele. Într-adevăr, Chifor, chiar dacă puțin răgușit, îl strigase. N-avea halucinații. Mai bine zis, Chifor îl chema la mașină. Acesta într-adevăr, părăsi mașina, trântind ușa după el, veni la banca confeționată din araci de alun, pe care Ovi sedea împreună cu Brigitte și, cu mâinile în buzunare până la cot, mai nonșalant ca niciodată, mârâi scurt, în doi peri:

Lacrima te așteaptă, Ovi...

Cum? – făcu Ovi.

Numai cu tine vrea să... - zâmbi acru Chifor.

Cum? – făcu Ovi pentru a doua oară.

Nu știi povestea cu căteaua și coada? – rosti Chifor ultimele cuvinte nu fără puțină urmă de malițiozitate în glas.

Pășind spre mașină, Ovi simțea

deja zvâcnindu-i sângele în vine și iscându-i-se între creier și urechi un vâjâit aproape straniu. Aceasta cu toate că ceva îi anihila concomitent, pofta de carne. Scârba că fata asta fusese până acum, „ținta reglaj” a atâtor băieți! Făcu numaidecât legătura: înseamnă că Lacrima nu uitase definitiv relația lor de prietenie. Deschise portiera mașinii și se așeză pe fotoliul șoferului. Apoi așteptă ca Lacrima să-și înceapă ritualul ei bine cunoscut. La nicio secundă de la intrarea lui Ovi în mașină, Lacrima își încolăci unul dintre brațe pe după gâtul lui, iar cu cealaltă mână îi prinse una din mâini și i-o așeză pe unul din genunchii ei.

Ce faci, Lacrima? - șopti Ovi gata provocat.

Am ceva pentru tine, iubitul... - se auzi glasul ei șoptit și parcă plâns.

Stai să vin în spate, lângă tine...

Ovi merse pe bancheta din spate și începu să-i mângâie voluptos sânii, apoi coapsele și s-o sărute. Îi dezlegă după aceea, cureaua care-i ținea blugii strâns pe talie. Deodată, Lacrima îi opri mâna și Ovi auzi în șoaptă:

Stop!

Ce faci, Lacrima?

Ce se face... - zâmbi ușor, fata sugativându-și discret ochișorii.

De ce?

Că așa vreau...

Parcă mă doreai, nu?

Da, da. Dar nu așa...

Cum nu așa, Lacrima?

Păi tu chiar mă crezi prima vacă de muls din sat, băiete?

Lui Ovi i se păru că înghite în sec. Ce era să-i răspundă? Anterior fusese convins că ea nu se săturase în seara aceea, să stea cu un bărbat și deja și-l dorea pe al doilea. Ce era să zică? Da sau nu?

Ei? – făcu Ovi privind-o o clipă, de la distanță.

Muzeul „La fluturi”, Chișcău

Ovi, tu chiar ai crezut că, dacă m-am dezbrăcat de câteva ori în mașina ta și dacă am petrecut pe bancheta asta, cu trei bărbați, eu sunt o femeie ușoară? Că sunt o ștoarfă?...

Acum putea Ovi să-i distingă în întuneric, așa, ca odată, jucăușele lumini ale ochilor.

Nu – minți Ovi fâstăcit.

Precis?

Precis...

Ce ți-oi fi spus tu în gând, Ovi? Băi, Lacrima asta e ștoarfa ștoarfelor, băi...

Adevărul e că mi-am cam pierdut încrederea în tine, Lacrima...

Și dacă i-aș chema acum pe toți ceilalți prieteni, ca să spună ce am făcut eu stând cu ei în mașină, în timp ce tu povesteai cu Brigitte, pe bancă lângă pădure, ce-ai zice?

Eu nu cred că numai ai stat aici, în mașină, că numai ai băut și că numai ai fumat. Să fie clar...

Nu? Întrebă-l pe Chifor câți bani le-am dat băieților, ca să spună de fapt, că am făcut ceea ce însă, n-am făcut? Da. Să spună eventual, că eu am făcut dragoste cu fiecare dintre ei, pe rând, și cum gemeam la comandă, și ei râdeau nu chiar pe înfundate, ca să-ți distragem atenția. De canistrele cu benzină, de cafea și de țigări, cadouri din partea mea, nici nu mai vorbesc, Ovi...

Și ce vrei să spui cu asta, Lacrima?

Că toți pașii ăștia au fost aranjați de mine numai ca să te recuceresc cumva, Ovi...

Și atunci când ți-ai scos ciorapii în mașină, și ți-ai spânzurat picioarele de catetierele scaunelor, după o pauză de ani, tot intenția asta ai avut-o?

Da. A fost și aceea o probă.

Cum a fost o probă, Lacrima? N-ai zis atunci că n-o s-o poți face, pentru că erai bolnavă?

4.

Exact. Aveam niște dureri de oase, de-mi venea să te omor, nu să te las să intri în mine.

Și spune, după aceea, ce s-a întâmplat, Ovi.

Te-ai îmbrăcat și mi-ai zis și mie să mă îmbrac...

Și mai apoi de ce nici măcar nu m-ai mai salutat pe stradă?

Eu știu?

Îți spun eu, Ovi. Ai crezut că am cancer, da? Ce ți-ai zis în sine ta? Asta și așa moare cu zile, nu? →

Cum o să-mi leg eu viața de a ei?
Fii sincer, Ovi. Așa-i?

Îhi! – băigui ca și absent Ovi.

Și, ca să-ți disipez impresia aceea
greșită, am apelat la Varianta B.

Adică?...

De a mă întâlni cu tine indirect,
ca acum...

Aha! Ca și cu un simplu șofer,
nu?

Și ce vrei acum să spui, c-oi fi
făcut-o și cu băieții din Brăila?
Întrebă-l pe Chifor. El n-a lipsit nici
o secundă de lângă ei.

Dar cu fostul proprietar al ma-
șinii cum a fost?...

Ce e cu fostul proprietar al ma-
șinii?

Cum? Nu știi ce se zvonește în
oraș?

Ha-ha-ha! Că m-am destrăbălat
cu el pe la cabane, prin munți? Nimic
nu e mai greșit, Ovi.

De ce, Lacrima?

Păi ce să fi făcut, băiete, eu cu un
holtei care-mi putea fi chiar tată?

Ce să fi făcut?

Eventual să-i fi păpat banii, nu?

Eu știu?

Ți-o spun eu, Ovi. Ce era
adevărat era că-mi plăcea nespun de
mult să dorm cu el aici, pe bancheta
aceasta, cu capul pe pieptul lui lat.
Trebuie totuși, să fiu sinceră. Însă,
tare aș fi vrut să-mi facă sasu ceva,
dar ori de câte ori se-ntâmpla să intre
el în mine, se topea repede. Oricum,
noi doi, pe vremea aia, nici nu ne
cunoșteam, Ovi...

Știu – râse a batjocură Ovi, în așa
fel, ca, dacă ea ar fi ripostat, să poată
spune repede, că glumește - Dar la
urma urmei, dacă nu sunt indiscret, cu
cine ai făcut-o, Lacrima?

După ce o rostise, întrebarea i se
păru lui Ovi mai mult decât banală.
Banală și nelipsită de naivitate. Dar
nu mai avea acum, cum s-o retragă.

Să-ți spun? Stai bine cu cordul,
amice, sau nu?

Ei bine, am făcut-o cu unul care
voia să mă ucidă. Cu omul care de
fapt îmi era chiar soț legitim. Când îi
venea lui nebunia, răcnea și zicea că
mă va ucide în timpul somnului, iar
pielea mi-o va argăsi și o va ține pe
pardoseală, lângă pat, ca să se dea jos
din pat, ca boierul, pe ea. Adică să
coboare din pat pe mine...

(Va continua)

Dumbrăveni, la 20 sept. 2017

Prematură visare

Stă vremea atârnată în sulite
străvechi;
nici mai îmblânzită, nici mai
agresivă,
purtând aceeași mască,
același înveliș hibrid,
capabil să renască un taifun.

Stau nopțile la pândă
pe drumuri bântuite de stihii.
Nimic surprinzător în această
încordare de simțuri,
în acest miros de teamă
și putred.
La capătul drumului așteaptă,
flămândă,
aceeași felină,
aceeași superficială amăgire.

Stă vremea agățată într-o visare,
o fantasmă de gând.
În cercuri, se rotesc, aclamând,
aceleași anotimpuri,
- rodind prematur -
neliniștea unui adevăr
rămas la îndemâna fiecărui / vânător.
Să smulgem aceste măști
și semnul perfid din fiecare
vocală.
Sub acest auspiciu de virtuți
și arene încinse,
zace un suflet – urmărit de aceeași
pedeapsă,
de aceeași convulsie milenară.

De ce taci...

De ce taci cu jumătatea
Ta de gură?
Aprinde mugurii - în liniștea
luminii -,
și vino să înverzim
în tainițele firii.

să răsturnăm clepsidre,
să smulgem câte un ochi din

rădăcină,
și s-ascultăm cu ne dezmiardă
sonul din cătușa zilei.

De ce plângi cu jumătatea
Ta de suflet?
Deschide – cu un strigăt,
izvoarele trăirii,
și vino să-nflorim
în umbra lunii.

Să ne jucăm, și s-aruncăm
cu flăcări;
să-mbobocim într-o
sclipire
și, fără teamă,
să căutăm iubirea
în zvonul unei ploii...

Mai scrie-mi...

Mai scrie-mi
la ceasul când anotimpurile
se îngână,
când – neîncetat răsună clopotele
noptii,
la răspântii de mirare și teamă.

Las gândurile mele nerostite
s-alerge, să suspine,
prin viforul atâtor ierni stelare,
când universul întreg se scutură
de friguri,
ca un suflet bolnav,
ca o mare albastră – de vise
îndrăgostită.

Amestec de candoare, rătăcire
și-ntristări fără nume
sunt ochii lui și pașii ce se sting...
Cum să-nțeleg această pată
de-ntuneric lăsată la plecare?

Mai scrie-mi
la ora când orice clipă
devine un semn de întrebare,
când teama mă cuprinde
și eu te strig, iubite...
Dar beznele...
beznele mă cuprind cu brațele
amândouă
și-ascult, ascult înduioșată,
ecouri suferinde ce se îngână
în prăbușiri stelare...

Mai scrie-mi...,
mai scrie-mi
înainte să mă sting în orice gând
de teamă,
cât nu-i târziu -
și vise mai respiră sacadat în
călimară,
în călimară...

VALENTINA BECART

Portret în mișcare **GETA**

Într-o convorbire, pentru revista ASTRA, purtată cu Geta Grapă în 1972, marea actriță mi-a confirmat acest fapt, așa zice, un pic ciudat: la debut, cu douăzeci de ani în urmă, la Teatrul din Brașov, jucând într-o piesă oarecare, o bucată literară gata a intra deîndată în uitare, ce a rămas însă din acel spectacol a fost interpretarea, de pe atunci cu șarm, a tinerei artiste - se remarcău adică, de atunci, dimensiunile memorabile ale prestației ei scenice: vitalitatea, exuberanța dar și gustul pentru trăirile foarte intense. Actrița și-a câștigat va să zică de timpuriu un public statornic care, neamintindu-și titlul piesei (era **De la patru în sus** de H.Nicolaide și Puiu Maximilian), își va aminti totuși de țărănuța aceea (o Zinca oarecare) jucată de Geta: fiindcă, iată, acesta este adevărul, de la debut, Geta Grapă va fi mereu doar Geta. E adevărat, mi-a mărturisit actrița (suntem, să nu uităm, în anul de grație 1972) mie nu mi s-a spus altfel decât așa, nici... „doamnă” nici „tovarășa Geta Grapă”; mi s-a spus mereu Geta...

S-a născut de Sf. Sărbători de Crăciun, la 25 decembrie 1929, în Tg. Mureș, ca fiică a unui plutonier și a unei casnice. Pe timpul liceului, pe care avea să-l urmeze la Alba Iulia, joacă, împreună cu Angela Borș (viitoarea mare cântăreață Angela Moldovan), în reviste scrise de Lidia Boeru, în regia Lidiei Sadoveanu. Absolvă Institutul de Teatru din Cluj, în 1953, împreună cu Coca Andronescu, după ce a trecut, nu mai mult de un an, prin Facultatea de Franceză. Pe scena brașoveană, pe care nu o va părăsi niciodată, a întruchipat, peste trei decenii, mai mult de o sută de personaje. „Sunt, cum avea să constate regretatul dramaturg și secretar literar al instituției de artă brașovene Dimitrie Roman, roluri în genuri principale, de mare și tulburătoare complexitate, alături de roluri secundare și chiar episodice, care-i dau posibilitatea să-și etaleze marele talent, extraordinara capacitate a actriței de a contura un personaj din câteva vorbe”.

Ce rol i-a plăcut, i-a dat satisfacție estetică, după acela al țărănuței debutului (căreia i-a urmat altul, în

Tineretea părinților), ce partituri? Din destăinuirile eminenței artiste, aflu că au fost mai multe. A fost, de pildă, **Ultima oră**, apoi **Trei generații**, unde a interpretat-o pe domnișoara Macri. Cu acest prilej, actrița, care avea un umor nativ, pe care, cu naturalețe, îl afișa oriunde, mi-a povestit „una bună”: „În fiecare act, cum îmbătrâneam, aveam alt cățel, schimbarea lui sublinia cumva trecerea timpului. La început totul a mers bine, aveam cățelii colegilor din teatru, dar ultima dată a trebuit să apar cu cățelul unui fotograf, ăsta nu prea știa să se poarte. Văd lumea râzând, nu-mi venea să cred că eu am atâta haz. Și într-adevăr așa a fost: lumea se amuza de cățel; intrase, cum să vă spun, el în rol. Ridica des piciorul. Ce vreți, nu era un cățel stilat”.

Geta a jucat alături de alți mari actori, o impresie deosebită i-au lăsat Dina Cocea, fusese o doamnă oriunde, pe scenă și în viață, apoi Marcel Anghelescu, în **O noapte furtunoasă** („era de o mare atenție în scenă, mă urmărea tot timpul, fără a-mi spune că mă învață să joc”, mărturisește marea actriță cu modestie), cu Radu Beligan în **Opinia publică** (aci, spunea Geta, nu a făcut decât o repetiție cu genialul artist și om de teatru, n-au discutat prea multe dar, sublinia ea, „de-atunci vine des să mă vadă”).

O partitură teatrală în care talentul actriței s-a desfășurat exemplar și plenar a fost **M-me Sans Gene**, în montarea Mariettei Sadova. Spectacolul brașovean (concura cu acela de la Timișoara, cu Florina Cercel) a ținut mult, a avut o viață

lungă, peste 130 de reprezentații, iar rolul îi venea artei, ca o mânășă, cum se spune. Venea după filmul cu Sophia Loren, actrița brașoveană, se știe, nu a fost mai prejos. A mai trecut peste sută și cu **Domnișoara Nastasia**, cu **Gaițele**, cu **Unchiul nostru din Jamaica**.

Talentul, vocația scenică impresionantă, se împleteau la Geta Grapă cu meseria bine stăpânită, cu cultura, cu aplicația morală.

În absența unei etici a actorului, era convinsă Geta, nu există nimic: nici rol, nici personalitate pe scenă. „Mie – spunea adesea actrița – se știe, îmi plac glumele, leșin după ele, dar nu suport să întrerup o repetiție pentru a asculta un banc, nu suport acest lucru cu nici un chip”. Ca orice personalitate artistică puternică, în linii tari conturate, Geta Grapă nu-și nega orgoliul, poate, așa cum pune ea un bemol în interpretarea termenului, nu trebuie să lipsească încrederea în sine.

Cuvintele ei sunt, în această ordine concludentă: „Câteodată, când ajungem la un orgoliu necontrolat încep șicanele în scenă, între parteneri. Sunt unii care te pun, cu bună știință, într-o poziție dezavantajoasă pe scândură”.

O problemă însă e superficialitatea. Eu dacă nu știu toată piesa, nu mă simt sigură. Actorul trebuie să se integreze perfect în toate rolurile, altfel nu știi cum să răspunzi partenerului. Eu aş putea juca toate rolurile dintr-o piesă”.

A.I.BRUMARU

Sanctuarul singurătății

În scrierea acestor poeme am utilizat forma haiku, genul de poezie cu formă fixă, tradițional japoneză, alcătuită din 17 silabe împărțite pe 3 versuri formate din 5,7,5 silabe.

Haiku-urile trebuie să conțină cel puțin o imagine sau un cuvânt care să exprime anotimpul (kigo). După primul sau al doilea vers se pune o pauză/cezura (kireji).

Poemul trebuie să conțină cât mai puține verbe și numai la modul indicativ prezent sau gerunziu, fiind exclusă rima.

Numele haiku-ului care nu conține kigo devine senryu.

Punctul forte a poemului haiku este că exprimă atât de multe prin atât de puține cuvinte.

Azi, se acceptă abateri de la numărul de silabe în favoarea ideii, a originalității.

Particularitatea poemelor din acest ciclu este că sunt scrise cu cuvinte care încep cu aceeași literă, cartea cuprinzând 24 capitole date de către 24 litere dintre cele 31 litere ale alfabetului românesc din care am înlăturat literele ă, â, k, x, y, q și w.

O carte având această particularitate a fost publicată anul trecut, în iulie 2017, la Editura Vatra veche, Târgu Mureș, sub titlul ADN POETIC, o carte de poeme cu rimă, din care nu lipsește la litera E epigrama, la S sonetul, la R rondelul, iar în afara capitolelor, ca încheiere, se află un acrostih.

Pentru că versurile acrostihului conțin cuvinte care încep cu prima literă din vers, a rezultat un

multiacrostih (în cazul acesta de ordinul 3). Deoarece de-a lungul timpului, în cadrul întâlnirilor literare, referitor la poezia cu rimă, am reținut și ideea „încorsetării” posibilității de exprimare, am vrut să simt cu adevărat încorsetarea reducând posibilitățile de scriere a poemului cu rimă doar cu cuvinte care încep cu aceeași literă. Pe parcursul scrierii cărții am avut satisfacția să observ o asemuire cu „sportul extrem” în literatură, fiind nevoie nu numai de talentul în versificație ci și de o analiză a capacităților dicționarelor rezultând o îmbogățire a vocabularului personal și, peste toate acestea să domine vibrația lirică.

Eu cred că nu s-au epuizat toate căile de accesare în creația poeziei. „Marea poezie” este o „fata Morgana”.

Fiecare poet își imaginează marea poezie în funcție de cultură, cunoștințe literare, talent, inteligență, perspicacitate, dar și în funcție de profunzimea sentimentelor în interacțiunea cu spațiul material și spiritual din interiorul și din jurul lui până la limitele imaginative ale percepției Universului.

GHEORGHE MIZGAN

Grafică de Gh. Mizgan

L
Lăcrimând Luna
levitează liberă -
luciu lacului

Lămpașul Lunii
luminează liniștea -
liliac lila

Limbajul lirei -
lumina lăuntrică
leagă liane

Lonca lupului -
lumina lămpașului
lunecă-n luntre

M
Mărginesc malul
mățele maidaneze -
mesteceni martori

Mimând matroana
maidanezul moșăie -
mâlul malului

Mamă murindă -
mogâldeța moșăie-n
marama moale

Murmură marea
măcinând malurile -
mormântul martor

N
Nobilul nufăr
neagă năvalnicii nori -
năuce nuntiri

Nestăvilite
neliniști navighează -
noapte nătângă

Nimicul naște
noianul negației -
nuferi neatinși

Nu noaptea-i neagră -
neînțelegerile
nemărginite

Nava nădejzii -
necazurile neagă
necuvenitul

Ninge-n Năvodari
năvoadele ne-ntinse -
nisetru-n nadă

Neliniștea nocturnă -
nepământene noduri
nasc norii negri
Noaptea nunții -

Gh. Mizgan, Autoportret

nevolnic navighează
norocul nătâng

O
Oșteni osândiți -
obuzele otrăvesc
osemintele

Observatoare
orătării-n ogradă -
omizi obscene

Ochii ocărăsc
ordinea omenirii -
orizont opac

Ordinul otrăvit
omoară onoarea -
ostași oropsiți

P
Peste piemont
porumbeii poartă pacea -
parcul primenit

Primele pietre
păstoresc povârnișul -
pe piscuri ploaia

Puntea pasiunii
peste pârlul prădat -
pânda peștilor

Pasul potrivit
poate prădai planul -
priviri pierdute

R
Raze rubinii -
rănile răstignirii
rup rațiunea

Ritmul romantic -
ridurile Ramonei
rănesc rizomii

Revin relele -
rânduieșile rămân
răstignite-n rugi

Răsar rizomii-n
rădăcinile râpei -
râul revoltat
GHEORGHE MIZGAN

Excelsior

1) Cișmigiu de toamnă

Într-un zumzet ațipit mă gândesc la
vreascurile prea fragile ale vremii
La ideile îmbătrânite, adormite de
povara timpului
La apa furată de pașii prea grăbiți ai
bicicletelor hoinare
Doar un ultim tremur se mai aprinde
în ceață,
Slab, printre gene.

Obosite siluete decupează o uimire, o
strigare
Se potențează în lumina caldă,
frenetică de jazz
Pielea adormită le e rece de nicio
mirare
Dar inimă și tot ce-i nevăzut se luptă.
Încă un tic... tac...

Șerpilor lăuntrici de viață zi de noapte
se potrivesc în umbra ce le plimbă
Încadrați perfect, nicio emoție.
Se înfierbântă de marginile ce-i
conțin
Și urletul și hohotul și soarele și luna.

Mă gândesc la sălciiile chicotite
printre dinți
Îi privesc, îi critică,
Pe cei ce nu-și lasă pielea să bată pe o
emoție de jazz.

Cu-o limbă într-o geometrie
pustiitoare
Scrâșnesc și vreascurile lor.
În bătaia unui zâmbet straniu,
S-a coborât cortina despuiată.
Mulțimea se întoarce într-un sforăit
Năpărlind de cântecele vremii.
Încă un tic.. tac..

2) Cișmigiu în doi

Până-n zori
Ademenesc cuvinte încolăcite de un
gând
Plimb parcuri de bipede
Aduse de spinare într-un covrig
Sparte-n albii prin vise.

De geamuri se deșiră litere...
A fost odată ca-n povești
Bonjour madame, raison d'être?
Carnaval de jocuri cu puțin tragism
Despică tremur de pisici pe vis
Eliberând un singur paradis.

Într-un șotron al chemării absolute
Se înalță o divină leoaică

Decolată de mult în aripile corbilor.
Flutură nonșalant ultimele frunze
Despincându-și carnea de vreascurile
băncii.

Întrezărindu-și zilele de gene prin
pletoră de oameni
Își ațintește părul de gogoșele spre
unghiul obtuz al parcului.
Și-ntr-o potriveală deplasată sfioasă
se ferește de o privire.

Bon jour, mon chéri!
Yang din vedere își potrivește
mustață prea încolăcită spre ying
Cinstind o întâmplare prea veche,
prea comună
În miezul unui tablou de suflete
hoinare.

Și-n oglindirea beției de bipede
Se lasă-n podul de nuc un singur răs,
Împărțit de privirile uimite
Ale toamnelor cântate prin urechile
lor.

Cișmigiul doarme de-atâta cântec și
de zel
Căci doar trupurile topite în mrejele
magiei
Mai luminează pașii perforați în asfalt
Și inima tresaltă bucuria amintirii.

3) Geneza

Când mă uit în jos văd cerul
Rotindu-se-n vreascurile demult
mestecate de tropăitul inimii.
În sus de mă uit, te văd pe tine,
Luminând o mare de vulturi hămesiți
de trupurile plebeilor
Când ascult la stânga simt apa
Cum se îngheșuie în cercuri prea largi
de cântece deșarte.
La dreapta miros focul,

Plămăditor organic de tulburi vise,
fapte,
Inimi, gânduri....

4) Atotputernicul

Un somn odihnit de buzele tale
Dintr-un surâs forțat se rupe
Că piatra smulsă din carnea
însângerată de dor.

Sub pătura amintirii tale se frământă
El.

Atotputernicul.
Cel pe care nu-l poți încape cu
privirea
Cu bătaia urechilor
Cu glasul mâinilor.

Îți este tată cum îi ești plăcere
nesătulă.
Îl circumscrii universului tău
Iar el,
El, cu lumina-i de himere pământii
Ți-e mângâiere când tresări
Și vânt când nisipu-ți de mare în
podoabă.

Căci de fire, flori ori fiori
Îți potrivești prea bine unghiul
Spre lumina cărămizilor
Demult scufundate în amintirile lui
de noapte.

5) Auzul surdului

Zdruncină zalele vremii
Un gând amoretat de toamnă,
Atunci când te uiți prin apa
Ce lin se prelinge în oglindirea zării.

Doar fiarele învrăjbite
Se rotesc în pedalele pașilor nesiguri,
Dar tu, transparent
Le asculți emoția
Ce trece că focul prin aerul presărat
de sticlă.

Numai în unduirea crengilor
Se mai întrevede o urmă de soare.
Perfidă, stingheră, pătrunde în ține.
Iar tu, ca un totem al luminii de veghe
O înțelegi.
O auzi.
O simți.
E parte din tine, iar tu din ea.
Te cuprinde cum o cuprinzi
Și te uimește cum numai un neadevăr
ironic poate.

MARA DIMOFTE

IN MEMORIAM

Dumitru Covalciuc - „Enciclopedia Bucovinei”

Poate întâmplarea, poate norocul sau – pur și simplu – viața l-a scos în calea noastră pe **Dumitru Covalciuc**. Era o zi ploioasă de timpurie toamnă a anului 2004. Un drum în Bucovina de dincolo de granițele actuale ale țării, în căutarea unor timpuri trecute și-a unor locuri străine nouă (mie și surorii mele), dar atât de dragi tatălui meu care le-a purtat în gând de-a lungul întregii sale vieți (așa cum fiecare parcă poartă întipărit în ADN-ul lui locul în care s-a născut), ne-a prilejuit întâlnirea cu **Dumitru Covalciuc**, un Om deosebit, un Patriot.

A fost îndeajuns o după-amiază petrecută alături de el ca să realizăm că într-adevăr *nasc și în Bucovina Oamenii*. Când am ajuns la Cernăuți, (întocmai ca în romanele lui Mihail Sadoveanu), ploaia a stat și s-a arătat Soarele. Poate lumina lui ne-a ajutat să vedem atât de repede ceea ce era cu adevărat frumos dincolo de chipul acestui om.

Ne-am întâlnit – prilej de mare emoție! – lângă Școala în care a învățat Mihai Eminescu. În timp ce-i întindeam atât de așteptatele reviste *Țara Fagilor (Almanah Cultural-Literar al Românilor Nord-Bucovineni XII – alcătuit de Dumitru Covalciuc)* - pe care fuseserăm rugate de directorul Bibliotecii Județene Mureș, Dimitrie Poptâmaș, să i le încredințăm, și - cu sentimentul datoriei împlinite - ne pregăteam de plecare, am realizat că omul din fața noastră avea *ceva* din felul de a fi al tatălui meu. Poate asta ne-a și făcut să nu plecăm atât de repede. Nu se poate explica acel *ceva*. Cred că există o amprentă a locului în care te-ai născut de care nu-ți dai seama, dar care te însoțește, ca o extensie a corpului tău fizic. Inflexiunea vocii, disponerea ridurilor pe frunte, felul în care își mișca mâinile, își rotea privirea, se dăruia locutorului său cu fiecare cuvânt rostit - ne erau cunoscute, atât mie, cât și surorii mele; ezita să plece, simțindu-se parcă dator să ne ajute cu *ceva*. Ne-a cucerit din prima clipă cu franchețea sa, cu sinceritatea cu care ne-a abordat încercând să vadă care era adevăratul motiv al vizitei noastre, cu dorința de-a ne duce peste tot, de-a ne spune dintr-o,

sufflare tot ce știa despre acele locuri cu iubirea pe care o arăta față de tot ce era românesc: oameni, edificii, cetăți, urme istorice, personalități, morminte...

Am simțit din prima clipă că omul acesta era o flacără arzând de dragul Bucovinei, al României, al românilor. Ne-a purtat peste tot: la Școala Gimnazială de care se leagă numele Poetului-Nepereche, la Statuia Poetului, la Universitatea din Cernăuți, pe străzile pavate cu piatră cubică din centrul orașului, într-un cartier mărginaș drag inimii lui, ne-a arătat case și ne-a spus poveștile lor, a coborât din mașină, a dat binețe oamenilor în limba română, ne-a dus în cimitir la mormântul lui Aron Pumnul, a vorbit despre profanare, despre indiferență, despre nepăsare, a regretat că s-a inserat prea repede și că n-a mai fost timp să mergem până la cetatea Hotin pe care ne exprimaserăm regretul că n-am apucat s-o vedem.

Tatăl meu nu s-a mai întors niciodată acolo, în satul copilăriei și-al primei tinereți, dar noi am știut întotdeauna că a trăit și a murit cu un sfâșietor dor de casă, de curte, de pădure, de sat, de-ai lui... Voiam să ne asigurăm că locul acela există. Și ne-am convins: locul era ca în poveștile lui, doar tata lipsea...

Am întâlnit rude mai apropiate sau mai îndepărtate (despre care de-abia știam câte *ceva* din scrisori îngălbenite de vreme), vecini de-ai tatălui meu – oameni care ne-au primit cu drag bucurându-ne sufletul - dar numai **Dumitru Covalciuc** – aparent un străin – a avut dorința, interesul, timpul, știința de-a ne ajuta să ne simțim – *acolo - acasă*.

Cu regretul că o facem atât de târziu, îi mulțumim încă o dată.

Să-i fie sufletul așezat într-o stea la fel de frumoasă ca *dulcea Bucovină!* Ne alăturăm celor mulți care-l vor păstra de-acum înainte în sufletul lor.

Prof. ROZALIA TRUȚA

Curier

Messenger

Felicitări! Sincere! Domnule Băciut, ești colegul meu de generație, noi... ca studenți, ca redactori la presa studențească a vremii noastre (anii 75-80).

Nu vreau să vorbesc despre noi... Fiecare am făcut ce am făcut, ca jurnaliști, scriitori, etc..

Dar vreau să-ți zic, Nicolae... (ok... sună patetic.. și poate patriotard pentru unii... că acum tot tineretul e cu Net-ul... cu blugii, cu week-end-ul la Mall... cu globalizarea/ uniformizarea...).

Sunt bucuros când văd și aici la mine, în Bucovina - cum văd, cu drag, și la tine, acolo - cum să zic.. să nu cad în patetism ieftin... că la țară... (vezi... poate Blaga avea dreptate... veșnicia s-a născut la sat)... iar noi suntem, evident... un neam de țărani, nu de burgeri, de orășeni... zic și eu... mă bucur mult, să știi... că mai există profesori, învățători patrioți, devotați... care fac, construiesc aceste grupuri, formații de copii, de elevi... și aici, la mine... știu - și mă înclin în fața lor - cel puțin 10-15 dascăli - de țară, repet! - care transmit, instruiesc copiii, elevii lor...

P.S. Din păcate - chiar azi vorbeam cu un prieten implicat în acest proces de păstrare, conservare, transmitere - acești minunați "dascăli de țară"... acești "domni/doamne Trandafir," să zic așa...) sunt, majoritari bătrâni... oameni de peste 50/60 de ani, adică... cam ca noi...

Nu prea văd tineri profesori ca să continue - e clar, că e fără bani, fără profit imediat - această operă superbă de conservare a tradiției...

Dar... dă, Doamne, să mă înșel! Să fiu un profet fals, în domeniul ăsta! Totuși... mă tem că dacă va muri dna învățătoare - Ionescu... zic și eu un nume... va pieri și frumoasa formație de cântece, dansuri populare, colinde din comuna X!

Că pe dom' primar... adesea semi-analfabet - azi la PSD, mâine la PNL etc... - îl cam doare-n cur de munca doamnei învățătoare (deși, când vine vreun TV... se fudulește, boul, cu "formația populară" a școlii): Gata... că m-am prea încins, enervat...

Te salut, Nicolae!

CEZAR STRATON

JURNAL PARIZIAN

Iașul este astăzi în doliu

Iașul este astăzi în doliu. Iașul a pierdut astăzi pe unul dintre cele mai străluciți reprezentanți ai săi. Domnul Profesor Gheorghe Macarie ne-a părăsit la data de 10 ianuarie 2018. Personalitate multiplă: profesor, scriitor, critic și istoric al artei, expert în autentificarea operelor de artă, om de o onestitate morală și intelectuală excepțională, Maestrul era un om de vastă cultură cu o putere de muncă imensă care știa să-și susțină părerile cu convingere și pasiune !

Demn continuator al ilustrațiilor universitare ieșeni, doctor în istoria artei și în filologie, membru al Uniunii Scriitorilor și al Uniunii Artiștilor Plastici, Domnul Profesor Macarie a publicat dicționare literare, tratate de sinteză despre cultura și istoria artei românești, studii de literatură și artă comparată, nenumărate recenzii și articole de critică literară și plastică.

O preocupare importantă a profesorului Macarie a fost și studiul civilizației românești în cadrul sud-estului european, dar și în contextul general al civilizației europene; un exemplu fiind originalul său studiu despre baroc, care analizează cu finețe joncțiunile dintre elemente preluate din fondul autohton specific țărilor române și elemente modelate sub influența curentelor artistice prezente în țările vecine.

Domnia sa considera că în zilele noastre se poate vorbi de o „civilizație a vizualului” și remarca, de asemenea, că suntem în „epoca disciplinelor fără frontiere”. Astfel, deși era un specialist de necontestat în domeniul artei, acest pasionat de frumos spunea că specializarea excesivă nu este benefică; ea trebuie corelată cu un studiu complex de ansamblu (care să țină seama de faptul că realitatea este complexă).

Cărțile acestui cărturar de excepție se disting prin documentarea

temeinică a ideilor susținute și de asemenea, prin preocuparea sa constantă de a face legătura între clasic și modern, între tradiție și idei novatoare din artă. De altfel, domnia sa spunea că dihotomia între clasic și modern este de evitat și considera că „Există o singură artă : arta adevărată!” și aceasta trebuie apărată de impostură, dar și de inconștiența colectivă care din comoditate se complăce în a accepta creații comerciale sau provocatoare în detrimentul operelor autentice.

De aceea, Domnul Profesor Macarie s-a aplecat cu dăruire asupra „valorilor și modelelor de lângă noi”, a fost un critic neobosit al noilor generații de plasticieni și a devenit un interpret recunoscut al artei vizuale românești, tălmăcind cu pricepere operele din diverse expoziții pe înțelesul tuturor.

Acest slujitor al condeiului și al culturii străbunilor noștri a căutat până în ultimele sale clipe să descopere și să susțină noi talente și să valorifice adevăratele valori din arta română.

Un exemplu al acestei implicări este ACREMIS – Asociația pentru Conservarea și Restaurarea Monumentelor din Iași, asociație care a condus la restaurarea și crearea multor monumente și plăci comemorative în spațiul românesc.

O altă acțiune recentă a fost o manifestare în satul natal Sărmașu-Vișinelu pentru comemorarea creatoarei de tapiserie, Gabriela Moga Lazăr, cu dezvelirea bustului acestei artiste, artistă pe care Domnul Profesor Macarie a însoțit-o de la primii ei pași în artă și până la ultimele ei expoziții.

Păstrăm în suflet amintirile expozițiilor organizate de către domnia sa pentru Gabriela Moga Lazăr, mama noastră, precum și articolele pe care i le-a dedicat. Și ne făcea mare plăcere să-i revedem surâsul de fiecare dată când îl întâlneam.

Dar iată că timpul acesta s-a sfârșit; nu-l vom mai reîntâlni. Maestrul condeiului nu mai este printre noi; se îndreaptă acum spre alte tărâmuri. Dar, prin cărțile sale, va rămâne o prezență vie.

La revedere, Maestre ! Nu vă spunem adio, căci peste un timp, ne vom îndrepta și noi spre pragul acestei vieți și sperăm să ne revedem dincolo.

SIMINA LAZĂR

La Sf. Mănăstire Lainici, **Colocviile revistei „Banchetul”**

Prin aleasă cultură, în pridvorul lui
Dumnezeu

Ca mai vechi om de presă și cu întemeiate rezerve deontologice față de o însemnată parte din presa noastră de azi, am înțeles de ce un eveniment ca acela din zilele de 10-11 noiembrie 2017, derulat la Sf. Mănăstire Lainici, a scăpat și poate chiar că a trebuit să scape ziarelor și televiziunilor, mai ales când acestea adesea au demonstrat grabă și neputință de a cuprinde sensurile unor fapte culturale.

Personal, eram pentru a treia oară în acest sfânt lăcaș multiseclar din Defileu (Parcul Național Defileul Jiului) și pășeam cu smerenie adăugită mai întâi spre Sf. Altar să mă închin la sfintelor icoane împărtășind firești rugăciuni ale senectuții Sfintei icoane a Maicii Domnului, *Grabnic Ascultătoare*.

Fie și numai pentru o rugăciune meritase să traversez ceața ostilă care mă urmărise de acasă până pe la Bumbști, peste două sute de kilometri, și de care nu aveam să scap nici la întoarcere spre Sudul efervescent al Câmpiei Bărăganului. Poate de asta gândul mă fulgera dinspre sumerianul Ghilgames, spre traul Orfeu sau spre dantesca revelație a lui Virgiliu.

Pe mine, însă, mă aducea aici, în miez de toamnă îndărătnică, un gând în plus; bucuria de a participa la un colocviu de literatură, dar nu unul ca oricare altul. Mai tânăra, dar remarcabila revistă petroșeneană *Banchetul*, a Fundației I.D. Sârbu, a inițiat, pe tema recurentă a revistelor culturale românești, dincolo de grijile supraviețuirii, o discuție largă în contul valorii și al receptivității, cu deschideri spre sensuri și modalități apte să repună în conjuncție valorile estetice cu interesele culturale ale tinerelor generații și, firește, cu valorile culturale larg europene.

Au dat curs acestei invitații o parte dintre colaboratorii revistei din Petroșani, dar și alții, precum și reprezentanți ai altor reviste culturale românești de dincoace și de dincolo de Carpați; de la Cluj, de la Iași, de la Alba Iulia, de la Tg. Mureș, din Ageș, din Craiova, din București, dar și rezidenți din diaspora.

Pe unii dintre participanți, deși îi citisem în paginile *Banchetului*, îi

vedeam acum pentru întâia oară. Or nu voi face eu aici ceea ce ar fi trebuit să facă, onest, presa de știri, prinsă probabil în *profitabile* evenimente mondene sau în *angajamente* de slugărnice politică.

Ideea organizatorului, redactorul șef al *Banchetului* (poetul și eseistul Dumitru Velea), de a organiza un eveniment cultural în incinta unui lăcaș de cult precum Sf. Mănăstire Lainici, nu mi s-a părut deloc insolită, ba, din contra, *spiritus loci* gira sobrietatea discuțiilor până la constituirea lui într-un potențial partener cu deschideri transeclesiaștice (pentru că dincolo de eclesiaștism nu e numai păcatul) în numele solidarizării noastre cauzale sub sacralitatea idealurilor românești (se știe, Sf. Mănăstirea Lainici s-a găsit implicată, uneori cu costuri greu recuperabile, ca martor, timp de câteva secole, în evenimente de cumpănă din istoria neamului de puțini cunoscute).

Cum în pelerinajele mele pe la sfintele noastre mănăstiri am făcut un obicei, îndătinat de turismul eclesiaștic, acela de a cumpăra icoane, mir și smirnă, și de data asta am trecut prin *librăria* de la Lainici (în orașul meu nu mai există de mult o librărie!) să fac astfel de bucurii prietenilor și nepoților mei dornici de suveniruri. Repede însă am fost identificat ca a fi nu unul dintre numeroșii turiști care în tot cursul anului poposesc la Mănăstire și am intrat în minunatul *prizonierat* al stăreției; preacuviosul părinte arhimandrit Ioachim Părvulescu este o gazdă care, dincolo de vrednicia și de harul său întru ale stăreției, împărtășește cu generozitate epifanică un cucernic duh al smere-

niei. O smerenie însă care se revarsă în afară, nu se închide în sine, o smerenie care te cheamă, nu te alungă și care se regăsește în toate cele ale vieții monahale de la Lainici. Am, de aceea, credința că este un duhovnic de căutat pentru toți cei care au nevoie de Sfânta Taină a Spovedaniei (preacuviosul părinte Ioachim este, printre altele, și autorul unui *ghid de spovedanie cu povești și învățături*).

După ce se îngrijește de asigurarea unei cazări, de care nu multe hoteluri sau pensiuni se învrednicesc, ne invită la micul dejun; era vineri și oboseala unui drum lung și anevoios se resimțea încât l-am rugat pe părintele arhimandrit dacă are totuși ceva de post... A zâmbit, înțelegându-mi osteneala, și mi-a amintit: Și noi mâncăm vinerea tot de post. Replica lui m-a făcut să nu mă jenez de gafă, ci chiar să mă amuz puțin. De fapt, în ziua aceea, am numărat poate mai mult de douăzeci de feluri de mâncare de post.

Înainte de prânz, avem un mic răgaz să urcăm până la Schitul Locurele, așezat într-o schivnicie, la câțiva kilometri mai sus, pe o creastă înaltă a versantului vestic încât numai surla bisericii se vede din curtea Mănăstirii (un toponim cu o etimologie dacă nu greacă, *lainos*= de piatră, sigur de origine geto-dacică, provenind de la tribul lailor, de unde avem, cred, și mioriticul *lainice*).

Un singur călugăr. Își pregătea cu un topor rezerva de lemne într-o liniște imperturbabilă despre care te întrebi dacă este totuna cu tihna. O mână de om, dar un munte de duh. Și de suflet.

Se lasă în voia curiozităților noastre fără a se sminti din taina învățăturii și a credinței sale nici chiar atunci când noi încercăm o discuție filologică: *Locurele/ Locuri rele...*

Cineva cere să bată toaca. I se îngăduie și omul o face bine încât sihastrul este surprins plăcut.

Întrebări, discuții de spirit, de adâncă învățătură ortodoxă.

Schivnicul ne domină pe toți, ne uimește cu parabolele sale care ne urmăresc îndelung, până la revenirea în Mănăstire.

După prânz, ne-am adunat într-o sală de festivități care și ea exprima același duh, ca întregul complex monahal. Aici, organizatorul, după tipicul său laic, a făcut →

IULIAN CHIVU

prezentările și bucuria sinceră, confraternă, a (re)descoperirii cu confirmările ei i-a cuprins pe cei care nu se cunoșteau decât din scris/citit. Au umat, sub acest semn, discuții animate despre eforturile, satisfacțiile și tristețile de sub frontispiciile revistelor noastre culturale din provincie și nu numai.

Rațiuni ale întemeierii, adaptări din mers ale sumarului, colaboratori, dar mai ales grija pentru tinerele promisiuni, pentru generațiile viitoare de condeieri, prezente și ele la întâlnirea de la Lainici spre suficientă nădejde că sunt destui tineri, mai ales din mediul studios, care se cer promovați și ajutați să-și publice lucrările în volume.

Dumitru Velea a adus acolo câțiva colaboratori ai revistei *Banchetul*, cei mai mulți tineri prin lecturile cărora s-a confirmat că se scrie suficientă poezie bună (Flavia Adam, Gela Enea, Ezelyne Maria Croitoru, Nicoleta Crăete, Elena Marica, Doru Roman, Mihai Babu etc.); dintre colaboratorii revistei, Ana Podaru, rezidentă în Anglia, și-a lansat cu acest prilej volumul de debut *Cad ingeri din icoane*, publicat la Editura Fundației Culturale I.D. Sârbu din Petroșani, cu o prefață cuprinzătoare și edificatoare (*Poezia – o ipostază salvatoare*), semnată de redactorul șef al revistei *Banchetul*.

De altfel, una dintre rațiunile acestei întâlniri a fost promovarea acestor tineri și promițători condeieri în paginile revistelor reprezentate la colocviu (*Tribuna*, *Discobolul*, *Argeș*, *Vatra veche* și chiar noua revistă, *AntiLethe*, a Asociației Culturale *Carmina Balcanica*, profilată pe restituirea onestă a literaturii române din exil, al cărei prim număr a fost lansat și el cu acest prilej).

Și tot aici, prozatorul Cornel Nistea, de la Alba Iulia, reprezentant al revistei *Discobolul*, a adus ultimul număr al revistei sale, în bună parte consacrat *Centenarului Ovidiu Bârlea*, cu rubrici consacrate însă și poeziei (Alexandru Cazacu, Silviu Mihăilă, Roxana Cotruș) și prozei (Marian Ilea, Ștefan Balog etc.).

Și fiindcă tot a venit vorba despre lansări prilejuite de această frumoasă întâlnire, un loc aparte trebuie să-i rezervăm cunoscutului profesor universitar Mihail Diaconescu, autorul unui consistent volum de evocări intitulat *Icoane din trecut și de azi*

(758 pg.), publicat în condiții excelente la Editura Magic Print din Onești, din al cărui sumar, nu pot să nu notez aici măcar primele trei titluri: *Portretul ca încercare și dificultate filosofică și artistică*; *Sfinții Împărați Constantin și Elena – Patronii spirituali ai Municipiului Pitești*; *Un daco-roman în cetele sfinților – Sfântul Ioan Cassian și marea sa operă etc.*

De fapt, profesorul universitar Mihail Diaconescu a fost unul dintre mentorii spirituali ai colocviului inclusiv prin excelentul său album *Lainici – Capodoperă a artei românești și europene* (Ed. Evangelismos, București, 2011) oferit cu generozitate de precuviosul părinte arhimandrit Ioachim Pârvolescu tuturor celor veniți la această întrunire. Un album pe care însuși părintele stareț l-a prezentat pe viu când ne-a condus și ne-a relevat prin cele două biserici ale Mănăstirii o istorie a ortodoxiei imortalizată iconografic cu pictura murală neobizantină în frescă a acestora, realizată în 1998 de cunoscutul pictor Grigore Popescu-Muscel.

De fapt, părintele arhimandrit este el însuși o enciclopie a acestor locuri sfinte pe care le-a consemnat cu interes, cu răbdare și har într-o adevărată operă monahală despre care se poate și cu siguranță se va vorbi ca despre o remarcabilă și aleasă învrednicire culturală. Iată de ce se recomandă a fi cel mai competent ghid prin sfântul lăcaș pe care îl păstorește, gata să-i releve interesantele taine și să-și exprime discret cutezătoarele proiecte. Astfel, de la cuvioșia sa aflăm câte ceva din istoricul Mănăstirii și mai ales despre cea mai căutată icoană, cea a „Grabnic Ascultătoarei” și semn de mare binecuvântare de la

(*Gorgoepticus*) adusă aici, pentru totdeauna, la 23 iulie 2006, ca danie Sf. Munte.

Poposim apoi la mormântul Sfântului Precuviosului Irodion Ionescu, trecut la Domnul în 3 mai 1900, cel care a păstorit, cu mici întreruperi, timp de 41 de ani schitul de la Lainici (actuala Mănăstire). Desigur, pilda dăruirii lui pentru ceea ce păstora s-a exprimat într-un scurt testament: *Fiii mei, să știți că puțin după ducerea mea, schitul acesta va rămâne pustiu. Voi, însă, îngropați trupul lângă altar și nu uitați legămintele călugărești pe care le-ați dat lui Hristos!*

Era premoniția unui clarvăzător care avea să se împlinească odată cu Războiul Întâi Mondial, când mănăstirea este jefuită, devastată, profanată, iar mormintele călăurilor deschise de nemți în căutare de odoare sfinte și de alte obiecte valoroase.

Mormântul sfântului a scăpat de profanare, dar nu s-a lăsat descoperit cu ușurință nici chiar de Î.P.S. Irineu care, după îndelungi căutări, mai la dreapta, mai la stânga mormântului va afla sfintele moaște sub un mormânt improvizat, la o adâncime mai mare de doi metri, abia după ce s-au descoperit un toc de bocanc și câteva cuie mâncate de rugină; cărămida de sub cap avea să dea satisfacție căutătorilor la 10 aprilie 2009 (moaștele Sfântului Irodion sunt acum într-o lăcră de argint, în Biserica nouă și atrag acolo prin credință și nădejde numeroși închinători și rugători).

Iată de ce colocviul revistei *Banchetul*, din Petroșani, care ar trebui să aibă noi ediții, și-a învăluit într-o aură de pietate discuțiile, intențiile și atmosfera în ideea că identitatea culturală a unui neam trebuie să se însoțească și să armonizeze cu identitatea lui confesională și cu istoria lui pentru a dăinui demn.

Câțiva dintre patrticipanți, gata de drumul de întoarcere acasă

Literatură și film

Să povestești unei pietre

În anul 2008, premiul *Goncourt* a revenit scriitorului franco-afgan Atiq Rahimi pentru romanul *Syngué sabour/Pierre de patience/Piatra răbdării*. În 2012, apare filmul cu același titlu, regizat de însuși Rahimi - un film minimalist, senzual, debordant, iar actrița Golshifteh Farahani e absolut uluitoare în rolul soției, care stă lângă soțul ei aflat într-o stare vegetativă, după ce a fost împușcat în ceafă. Se spune că dacă povestești unui pietre toate frustrările, la sfârșit piatra explodează, se fărâmițează.

Dar dacă nevasta îi spune soțului toate secretele ei ascunse ?

Afganistanul e deșirat de război. O stare de neliniște, de nesiguranță. Lipsa apei, a căldurii. Împușcături, geamuri sparte. Soțul zace imobilizat. Femeia îl îngrijește, merge la adăpost cu cele două fete, mai trece pe la mătușa care o sfătuiește și o apără. Ea revine la căpătâiul soțului și îi povestește în neștiință viața ei, lipsa de iubire, deoarece bărbatul războinic trăia pentru a fi erou, iar nevasta era „o bucată de carne”. Ea știe că „dacă vei trăi, vei redeveni același animal”, pentru că „aceia care nu știu face dragoste, fac război”. Uneori ea se revoltă, scoate perfuzia și pleacă, dar revine dependentă de mărturisirea totală, deoarece „de când e bolnav și îi povestesc totul, mă simt eliberată”.

Soldatul bălăit care apare în viața ei e o victimă a războiului, dar și o

rază de umanitate în viața femeii. O posibilă iubire. Apoi soțul se trezește, precum piatra saturată de secrete intime. Nu devoalez finalul, pe care l-aș fi dorit altfel, cu toate că nici nu mai contează după epicul incendiar, după monologul halucinant, care include o epocă în toată complexitatea ei. Soțul devine un pretext, un posibil psihiatru necesar.

ALEXANDRU JURCAN

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE CREAȚIE ȘI INTERPRETARE „ANA BLANDIANA”

EDIȚIA A VII-A, 2018, organizată de Inspectoratul Școlar Județean, Brăila, Liceul Tehnologic „Anghel Saligny”, Structura: Școala Gimnazială „C. Sandu-Aldea”, Brăila, Asociația Culturală „Ars Poetica”, Școala Gimnazială „I. L. Caragiale”, Muzeul Brăilei „Carol I”, Liceul Pedagogic „D. P. Perpessiciu”, Universitatea „Dunărea de Jos” - Facultatea de Litere, Galați, Direcția Județeană pentru Cultură Mureș, alături de alte instituții partenere din țară și din străinătate, se va desfășura la Brăila, în perioada 3-5 mai. Manifestările artistice ale Festivalului de Creație și de Interpretare „Ana

Blandiana” includ lansări de cărți / reviste literare, desfășurarea Sesiunii de comunicări științifice, dramatizări, momente poezi-ce, recital folk, premiera concuren-ților).

Invitați de onoare: Ana Blandiana și Nicolae Băciut.

Tematica acestei ediții a Festivalului (inclus în CAEN, cf. OMEN nr. 3076/2018, Anexa 6, punctul 4; Domeniul Cultural-artist; Literatură, poziția 200) este „Tăcerea cuvântului poetic”.

Concursul se adresează elevilor, studenților, profesorilor din învățământul primar, gimnazial, liceal și universitar, atât din țară, cât și din străinătate.

Secțiuni: I. Creație literară, II. Analiză literară / Traduceri (engleză/franceză); III. Recitare: IV. Interpre-

tare folk: V. Secțiunea de comunicări științifice: „Tăcerea în artă”

* Expedierea lucrărilor de la Secțiunile I, II și V se va face pe adresele: festivalanablandiana@gmail.com (secțiunile I, II), simpozionfestival@gmail.com (secțiunea a V-a)

*Înregistrările vor fi expediate, în plic, cu mențiunea - Pentru Festivalul de Creație și de Interpretare „Ana Blandiana”, la adresa: Structura: Școala Gimnazială „C. Sandu - Aldea”, Str. General Eremia G rigor escu, nr. 55, Brăila.

Nu se percep taxe de participare.

Coordonator proiect: prof. dr. Gabriela Vasiliu. Informații suplimentare, detalii se obțin de la adresa, gabrielavasiliu@yahoo.com, ori pe site-ul festivalului.

Concursul Național de Creație Literară

„ION CREANGĂ”

Concursul Național de Creație Literară *Ion Creangă*, înscris în Calendarul Concursurilor Naționale Școlare MENCS, organizat de Școala Gimnazială „Ion Creangă” Brăila, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Brăila, instituții de cultură brăilene se află la ediția a XIII-a, reușind să descopere talente literare incontestabile de-a lungul celor 12 ediții. La ediția a XII-a la concurs au participat aproximativ 1000 de lucrări din aproape toate județele țării, sectoarele Capitalei și din Republica

Moldova. Invitatul de onoare al ediției a-XIII-a va fi scriitorul **Nicolae Băciut** din Tg. Mureș, membru al Uniunii Scriitorilor din România, în calitate de președinte al juriului.

La concurs, pot participa elevi din clasele II-XII din țară și din străinătate la oricare dintre secțiuni. Concursul se va finaliza la finalul lunii martie, 2018; Lucrările se vor expedia electronic până la data de 15.III.2018.

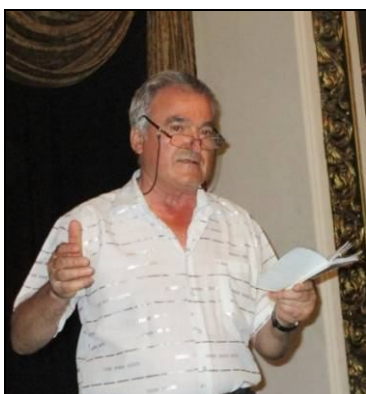
La secțiunea „Interpretare critică a unui text poetic contemporan”, care se adresează elevilor din clasele VIII-XII), elevii vor interpreta critic, într-un eseu (fără restricții legate de nr. de pagini), unul dintre textele poetului

contemporan Nicolae Băciut, scriitor optzecist, membru USR, președintele concursului *Ion Creangă* din anul 2009. Textul poetic va fi selectat din volumul de versuri *Pleoapa lui Homer* Editura Vatra veche, 2017. Informații suplimentare se pot solicita organizatorilor, pe adresele olaru_angi2006@yahoo.com/ioncreanga1889@yahoo.com/poeziile_lui_baciut@yahoo.com; site concurs « Ion Creangă »: <http://creanga.webs.com>.

Concursul va fi postat și pe adresa cadrelor didactice: didactic.ro

Coordonatori concursului: prof. Angela Olaru, prof. Carmen Vlad, prof. Mariana Simion.

Lumea lui Larco

LUNA IANUARIE

E prima lună-n calendar
Când înc-un an primim în dar,
Iar ce-a fost rău e dat la spate,
Dând binelui întâietate.

PRINCIPII ISTORICE

Românii pe pământul sfânt
Vor face veșnic împreună
Cu libertatea legământ
Și cu *Unirea* casă bună.

Anul 1918, implementarea dorinței de unire

S-a alipit în primăvară
Și Basarabia de țară,
Dar ce păcat, că lipitura
Mai scurtă-a fost decât ruptura!

PĂMÂNT ROMÂNESC

Aceasta este țara noastră,
Așa cum un istoric scris-a:
Din nord la Dunărea albastră
Și de la Nistru pân' la Tisa.

DOUĂ STATE ROMÂNEȘTI

Sunt vecine care ard
Pe un prag de așteptare
Și comunică prin gard...
Că n-au poartă de intrare.

MI-AI PROMIS...

Mi-ai promis un bob de rouă
Peste buzele-mi uscate
Și o sărutare, două
Pe pleoapele lăsate.

Mi-ai promis un con de umbră
Când o arde Sfântul Soare,
Peste-a existenței sumbră

Mi-ai promis o alinare.

Mi-ai promis o mângâiere
Soarele când o apune
Și o clipă de tăcere
Când mi-oi face rugăciune.

Mi-ai promis o floare albă
Și un nufăr de pe ape
Să le port ca pe o salbă...
Permanent să-mi fii aproape!

RONDELUL UNEI PUBLICAȚII

O revistă de umor
Poate să te-nveselească,
Fruntea să ți-o descrețească
Și să ai în viață spor.

De ai stare nefirească,
Stând mult la televizor,
O revistă de umor
Poate să te-nveselească.

Din al scrisului izvor,
Epigrama înflorească,
Altfel zicerea-i firescă;
Este fără viitor
O revistă de umor.

DEPRECIEREA VALUTEI NAȚIONALE

Rege-n jungla fioroasă
Este leul și-i voinic,
Doar la noi de-o vreme lasă
Botul mic!

STEUA ÎNDRĂGOSTITULUI

Pe cerul prea întunecat
O stea abia se-arată,
Coboară lin și dintr-o dat'
Rozariul își dilată.

E-atât de-aproape, aș putea
S-ating a ei dogoare
Cu pleoapa lăcrimând în ea
Tăcerile de sare.

O clipă, parcă, s-a oprit
Ori visul o învie,
Iar între-apus și răsărit
Mi-e ochiul o vecie.

De basmul ei mă las pătruns
În dorurile mele
Și-o lacrimă îmi e de-ajuns
Să surp un cer de stele.

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

VALENTIN BUDE
Iași, 1876 -1933

MIE ÎNSUMI

Parcă-l văd pe domnul Bude
Dornic gâtul să și-l ude
Și mâhnit de ce nu-l are
În vreo patru exemplare!

CONSTATARE

E cea mai dulce poezie
Să capeți tot pe datorie,
Dar vine-a plății zi barbară...
Și nu e proză mai amară!

BÂNTUIE GRIPA

Dacă-ncepe boala,
Se închide școala,
Dacă-ncepe școala...
Se deschide...boala!

„Unde dai și unde crapă”

Studentii beau `naintea mesei
„Un pelinaș, o-nghițitură!”
Să-și facă poftă de mâncare...
Și poftă-și fac de băutură!

TALPA ȚĂRII

Țărănimea-i talpa țării!
Asta însemnează, oare,
Că pe biata țărănime
Toți o calcă în picioare?

Selecție: VASILE LARCO

Muzeul “La fluturi”, Chișcău

STRIGĂTURI ȘI EPIGRAME

Transfigurare

Să fii floare printre stupi,
Dar – mă ierte Dumnezeu! –
Când în jur sunt numai lupi,
E mai bine să fii leu.

Mulți și trânzi

La casa cu cinci flăcăi
Snopii putrezesc în clăi,
Iar la cea cu patru fete
Cască mâțele de sete.

Cum îi sacu-i și cârpala

La bărbatul iubăreț
Joacă vulpile-n cotet.
La femeia jucăușă
Stă gunoiul după ușă.

Gura și friptura

Un fălos și-ndeamnă gura
Să-i admire cătătura:
„Laudă-mă, scumpă gură,
Că ți-oi da coleă friptură”.

Râțul și gâtul

Camuflându-și handicapul,
O filtrează, apa,-n râț.
Unora li s-a dat capul
Ca să nu le plouă-n gât.

Drumul și scrumul

Soața-i dă papucii. Soțul:
„Cum?! Nu știi crevasa
Care spulberă ghețarul
Precum vântu-n Gange scrumul:
Jupâneasa ține casa,
Iar jupânul ține drumul?!!”

Între ciocan și nicovală

Nu că-i ador pe demagogi
Și nici nu-i vorba de coruperi:
Lui Dumnezeu să I te rogi,
Dar nici pe dracu' să nu-l superi.

Carne, skarne și lucarne

Într-o magază de skarne
Nu dau hoții prin lucarne.
La osul cu multă carne
Prind și ciorile la coarne.

Muiați-s pesmeții?

Lenea e cucoană mare,
Care n-are de mâncare,
Dar nici dugleșul flămând
Nu se scoală la comand.

Bagatela și buf(el)a

Lucrul de doi bani, băbace,
Nu mai mult: doi bani și face.
Opera lui Brecht, din cale,
Aia face ... trei parale.

Solomoane, Solomoane, Fii atent la ghinioane

Mama falsă-adinióri:
„Solomoane laie,
Măsură de două ori
Și o dată taie!”

Amarul și măgarul

Cerșetor cinchit covrig
Să-și încare-amarul,
Iar birtașul, zimpirig:
„Hai, mână măgarul!”

Daraua și ocaua (iluzie optică)

Unui bețivan ocaua
Totdeauna-i pare mică,
Cum, la fel, îi pare mică
Unui negustor daraua.

NICOLAE MATCAȘ

Carnet

UN COLȚ DE BABILON

Când vrei să dai sens unei așteptări, nu ești foarte pretențios în fața unei oferte turistice, oricum, mai sănătoasă decât lenevitul în pat sau bălăcitul în piscină. Chiar și la Băile Felix. De ambele te poți sătura repede. Ca și în cazul meu.

După un traseu fascinant prin „Peștera urșilor”, bonusul – un muzeu etnografic – era binevenit, chiar luat și doar ca o „preumblare” prin natură. Căci nu-mi imaginam despre ce e vorba, ce se ascunde sub o siglă prețioasă - „muzeu etnografic”, după ce ai văzut Muzeul Satului din București, ori cel de la Dumbrava Sibiului.

Recunosc, prima reacție a fost una de buimăceală – un spațiu muzeal etnografic, opera unui nespecialist, care putea semăna cu orice, aproape cu un colț de Babilon – deși nici acela nu știu cum o fi arătând. Oricum,

conceptul de „babilonie” nu avea o pentru mine o altă conotație la îndemână decât „brambureală”.

Pentru că Muzeul Etnografic „La fluturi”, cum apare marcat pe hărțile turistice, din Chișcăul bihorean, e năucitor prin ceea ce adună în spațiile sale interioare și în exterioare.

Cum spunea cineva, numai pe dracul nu-l găsești acolo, deși, nu se știe...

Inventarul cu care un sătean, Aurel Flutur, (de unde și numele muzeului, „La fluturi” – frumoasă găselniță de botez!) încearcă să reconstituie o lume sau chiar lumi, ar putea depăși 2000 de piese, deși nu cred că le-a numărat cu adevărat cineva, ori a dat cu presupusul.

Aurel Flutur a adunat tot ce-a întâlnit în cale, vreo trei decenii, toate „vechiturile” de tehnică populară, ba chiar și industrială, fără să fi pus mare preț pe rigoare științifică ori pe cercetare de specialitate.

A adunat cu sârg ani la rând vrute și nevrute, mărturii ale vieții rurale din zonă, în stări diferite de conservare, și nu foarte riguroase etalate. Nu seamănă deloc „muzeul” său cu gospodăria țărănească, în care toate sunt la locul lor, ca-ntr-o farmacie.

Pe mine nu m-a deranjat neorânduiala sau orânduiala la întâmplare a lucrurilor, poate că de aici vine frumusețea, originalitatea și ineditul unui astfel de ambient etnofolcloric, în care-și găsesc loc de toate, de la un răboj agricol de la 1860, unic în Europa, la o locomobilă fabricată în Ungaria, datând din 1910, funcțională încă, numărându-se printre cele mai valoroase piese din colecție.

Între admirație și uluială, nu știu ce ar fi mai potrivit pentru acest „muzeu” – să vină specialiștii și să facă ordine sau să rămână așa, un colț de Babilon?

NICOLAE BĂCIUȚ

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Eliza Roha

Hans Dama,
Viena

Prof. Niculina Merceanu,
New York

Petru Birău

M-am bucurat să mă întâlnesc între pagini cu Mihai Sin, scriitor drag mie, pentru că l-am cunoscut încă liceeană fiind. La fel ca și dumneavoastră, promova poezia în randul tinerilor, cutreierând prin școli cu diferite ocazii culturale. De acolo din ceruri, sigur vă admiră devotamentul și

Viorica Şutu

Veronica Pavel Lerner

Mihaela Mudure

Gabriela Monica Costescu

Nicu Sava

Ecaterina Tarălungă

Melania

Vasile Mesaros

Mulțumesc pentru *Vatra veche* nr 11/
2017, este, așa cum am scris pe Face

Book, un număr deosebit, doresc și numărul 12/2017. Anul ce tocmai a sosit să vă aducă sănătate multă, succes în muncă și fericire.

Șt.J.

Bună ziua domnule Băciut,
Am primit fotografiile casei d-lui Yoneyama. Le găsiți atașate mai jos, împreună cu textul sau. Domnul Yajima a fost foarte fericit să vadă publicat textul sau în revista. El a spus că va trimite o copie a publicației și părinților săi.
Va mulțumesc pentru bunăvoința, ajutor și colaborare.
Numai bine,

Adriana Stoica

Bună ziua, domnule Băciut,
Frumos început de an cu numărul bogat al revistei *Vatra veche*.
Vă mulțumesc. Sănătate, spor și cititori pe măsura efortului depus în realizarea ei.
Cu prețuire,

Mihaela Aionesei

Domnului Nicolae Băciut,
Mulțumesc pentru revista „Vatra veche”, nr. 12/2017. Un semn că viața literară merge înainte. Energii extraordinare puse în pagină, lucruri care demonstrează puterea de creație a românilor.
Am postat revista pe bloguri, fiind căutată și citită. Un semn despre cărți, autori și frumusețea artei.
Vă trimit câteva note literare la o carte de referință din opera poetului Eugen Dorcescu, o carte de ținută și de valoare: *Sub cerul Genezei*.
Succes și în anul 2018, putere de muncă și bucurii! Sper să fie utile revistei.
Cordial,

C. Stancu

Vă urez, din suflet: „La mulți Ani!” dumneavoastră, dar și minunatei reviste pe care o conduceți, colaboratorilor și cititorilor.
Să aveți un an plin de împliniri și cât mai multe clipe de bucurie și satisfacție!
Cu prețuire

Lucian Mănăilescu

P.S. Profit de acet mesaj pentru a adăuga, în anexă, câteva însemnări de lectură. Dacă textul întrunește standardele dumneavoastră de exigență și aveți spațiul necesar în pagini, aș fi onorat să apară în „VATRA VECHE”.

Stimate domnule Nicolae Băciut,
Vă mulțumesc pentru fiecare prilej pe care mi-l oferiți de-a mă întâlni cu cărți pe care le-am citit sau, probabil, le voi citi, cu prieteni pe care îi am ori, probabil, îi voi avea, cu oameni de cultură pe care publicul larg îi cunoaște sau, probabil, îi va cunoaște.
Dar cea mai mare bucurie a subsemnatul e faptul că *Vatra veche* lucrează cu

nașdejde la Vatra nouă a culturii naționale, prin oportunitățile pe care le oferă tinerei generații de artiști. Am identificat, bunăoară, în paginile celui mai recent număr al revistei, 11/2017, nume îndrăznețe precum Elena-Iuliana Costache, Sergiu Crăciun, Maria Cîmpean. Că să nu mai vorbesc de concursurile pentru copii, adolescenți și tineri.

Vă rog să conați la acest capitol și pe modestele mele posibilități, inclusiv financiare. Doamne ajută!

Cu aleasă prețuire,

Florin T. Roman

Stimate dle Băciut,
Va mulțumim pentru cele două reviste *Vatra veche*, nr.11 și 12 / 2017.
Este vorba de un cadou deosebit acum la început de an 2018, când aniversăm cu toții 100 de ani de la Marea Unire.
Ne întâlnim încă o dată cu o responsabilitate incontestabilă față de valoare, față de valorile românești cu precădere, prezente, trecute și de ce nu și viitoare.

Un posibil ghid literar, cultural, filozofic.
Vă urăm și noi multă sănătate, pace în suflet și putere de muncă.

**Mihai Bandac,
Fundația DLN**

Ce frumos este evenimentul! Și afișul. Regret mult că nu pot veni, dar vă mulțumesc din tot sufletul pentru promovarea pe care o faceți și volumului meu. Mă simt îndatorată. Nu știu cum am să mă pot revanșa față de d-voastră. Așa păcătoasă cum sunt vă mai pomenesec în rugăciuni, căci deși nu se strig pe toate dealurile, nu uit niciodată ajutorul primit. Voi veni la un eveniment...

Vă doresc să aveți sănătate, bucurii, inspirație, numai evenimente frumoase și apreciate că și până acum. Să rămâneți aceeași flacăra vie care ne luminează calea.

Cu toată stima,

Mihaela Aionesei

Mulțumiri pentru numărul 12 al revistei, că întotdeauna plin de bogații. Sunt multe lecturi care m-au captivat, nu le pot citi pe toate, mă rezum la două: cronică lui Ioan Marcoș la cartea „Între două lumi” - convorbiri cu N. Steinhart, de N. Băciut (carte în care l-am regăsit pe N. Steinhart exact așa cum l-am cunoscut!) și excelentul material al lui Al. Jurcan despre ultimul film al lui Andrzej Wajda „After Image”. Am avut și o mare surpriză: recenzia cărții mele „Oameni pe care i-am cunoscut” semnată de Ion. N. Oprea, căruia îi mulțumesc. Felicitări, D-le Băciut, pentru rezultatul de necontestat al efortului dv. cultural! Plecăciune și LA MULȚI ANI!

**Veronica Pavel Lerner
Canada**

Domnule Nicolae Băciut,
Am primit revista, revistele. Vă mulțumesc!

Dacă mă gândesc bine, n-am mai trimis materiale către revista *Vatra veche*... de multă, multă vreme. Așadar, am marea rugămintă de a primi și poemele mele.
Am atașat mai multe pentru a putea selecta... Vă mulțumesc mult!
Să aveți un an nou cu multă armonie, cu bucurii, sănătate și împliniri.
Gânduri minunate și prețioase,

Valentina Becart

Felicitări pentru revista Dvs. de mare ținută! Pentru că ați decis să includeți articolul despre Marea Unire în decembrie, retrimis articolul de mai jos, pentru o publicare în Noul An, pe care-l dorim cu sănătate și prosperitate, cu înțelegere și iubire între oameni. Toate cele bune,

Milena Munteanu Lițoiu

Stimate Domnule Nicolae Băciut,
Primiți, vă rog, felicitările mele sincere pentru „Vatra veche”, nr. 12/2017.
Și, desigur, cuvenitele mulțumiri pentru că mi-ați trimis-o.
În revista Domniei Voastre întotdeauna găsesc texte care mă interesează și le citesc cu plăcere, cum, de altfel, citesc întreaga revistă.
Toată admirația mea pentru ceea ce faceți!
Cu o prețuire deosebită,

Stan V. Cristea

*

Continuăm să publicăm corespondența care vine pe adresa redacției și care e legată de activitatea editorială.
O facem cu sentimentul că nu avem nimic de ascuns, că nu există conspirații, că nu există angajamente/aranjamente preto-riene.

Nu sunt nici vanități la mijloc, ci doar o variantă a deschiderii spre complicele nostru, cititorul.

Apoi, în felul acesta mai salvăm câte ceva din genul epistolar care, paradoxal, e inflaționist prin facilitățile internautice, dar și superficial, neglijent, neîngrijit, tocmai pentru că uitarea, ștergerea emailurilor e mereu la un clic distanță.

Pe de altă parte, frustrații și complexații pot să ia act de audiență, de interesul publicului pentru „Vatra veche”, cea care se conduce după principiile programatice ale seriei din 1971 a revistei „Vatra”, continuatoare și ea (fără să fi cerut acordul cuiva pentru asta!), seriei din 1894 a revistei „Vatra”, foaie ilustrată.

În privința „dreptului” de a angaja „Vatra veche” într-o continuitate, nu e nevoie de acordul cuiva, așa cum crede un anume D.C., care-și varsă zăoalele în valurile urii bolnăvicioase de care e stăpânit. Nici „Dileme Veche”, nici „Cronica Veche” nu au cerut voie de la cineva ca să apară cu adjectivul « veche » în nume!? (N.B.)

Panoramic cultural

Sângeorgiu de Mureș, lansare de carte

**Vernisaj expoziție de icoane, Galeria "Unirea",
Târgu-Mureș**

Colegiul național "Unirea" Târgu-Mureș, concurs

Reghin, Ziua Culturii Naționale

Blaj, "Ocrotiți de Eminescu", concurs

Sighișoara, Caravana Literaturii

Sârmașu, "Trecut-au ani", concurs literar

Sighișoara, lansare cărți, reviste

**Vernisaj expoziție de icoane, Galeria "Unirea",
Târgu-Mureș**

OCHIUL CICLOPULUI

Muzeul Etnografic "La Fluturi", Chișcău, județul Bihor

„Fără acest muzeu, multe dintre exponatele de acolo s-ar fi pierdut undeva în neant, dispărând cu ele și o parte din istoria și avuția culturală a românilor. (...) Fiecare obiect în parte are o istorie proprie, fondatorul

muzeului stând la dispoziție în permanență oricărui turist curios să afle câte o poveste incitantă și interesantă”. (site)

"Locul este de-a dreptul uimitor. De îndată ce intri în încăperile

muzeului te izbește un miros specific lucrurilor vechi. Aici găsim vehicule și unelte agricole, sute de obiecte de uz casnic și costume populare, toate păstrate cu sfințenie" (Anca Deac)

Directori de onoare

Acad. MIHAI CIMPOI

Acad. ADAM PUSLOJIC

MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu,

Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Nicolae Suci, Titus Suci, Ilie Șandru, Dorin N. Urtescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Dărie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciut 2017 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

